

DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**KÜLTÜREL TURİZM BAĞLAMINDA
BERGAMA’NIN DEĞERLERİNİN
İRDELENMESİ VE KORUMA YAKLAŞIMI**

Gizem GÜLEÇ

Ağustos, 2019

İZMİR

KÜLTÜREL TURİZM BAĞLAMINDA BERGAMA’NIN DEĞERLERİNİN İRDELENMESİ VE KORUMA YAKLAŞIMI

Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü

Yüksek Lisans Tezi

Mimarlık Anabilim Dalı, Restorasyon Programı

Gizem GÜLEÇ

Ağustos, 2019

İZMİR

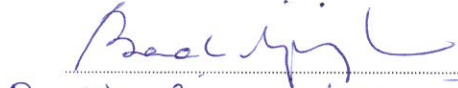
YÜKSEK LİSANS TEZİ SINAV SONUÇ FORMU

GİZEM GÜLEÇ, tarafından PROF.DR. ETİ AKYÜZ LEVİ yönetiminde hazırlanan “KÜLTÜREL TURİZM BAĞLAMINDA BERGAMA’NIN DEĞERLERİNİN İRDELENMESİ VE KORUMA YAKLAŞIMI” başlıklı tez tarafımızdan okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof.Dr. Eti Akyüz LEVİ

Yönetici

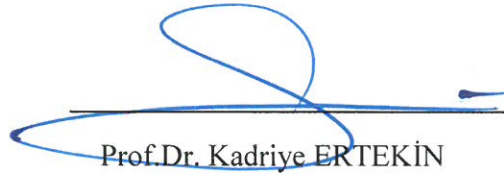
Prof.Dr. Bayrak İPEKOĞLU

Jüri Üyesi

Prof. Dr. Emre Günlü Kocatahan

Jüri Üyesi

Prof.Dr. Kadriye ERTEKİN

Müdür

Fen Bilimleri Enstitüsü

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimim süresinde desteğini esirgemeyen, her görüşmede çalışmalarımı değerlendirerek geliştiren, tez çalışmamın başından beri beni destekleyerek ilerlememi sağlayan hocam, saygıdeğer tez danışmanım Prof. Dr. Eti Akyüz Levi'ye çok teşekkür ederim.

Tüm eğitim hayatım boyunca yanımda olan ve her koşulda beni destekleyen babam Mehmet Emin Güleç'e annem Figen Güleç'e, ve beni cesaretlendirerek çalışmaya teşvik eden kardeşim Hasan Tahsin Güleç'e hayatıma kazandırdıklarından dolayı teşekkürü borç bilirim. Restorasyon programında yüksek lisans yapmama vesile olan dayım Fikret Ürper ve yengem Emel Ürper'e; manevi olarak hep yanımda olan anneannem Nedret Ürper'e ve teyzem Ayşegül Böke'ye teşekkürlerimi sunarım. Lisans eğitimim sırasında kaybettiğim, hayatıma çok şey katan sevgili dedem Naşit Ürper'i minnet duygularıyla anarım.

Çalışmamın başından beri, tüm araştırmalarımnda desteğini esirgemeyen Lütfi Bülent Şahin'e ve Bergama Belediyesi UNESCO Dünya Mirası ve Alan Yönetimi Bölümü ile Rölöve Restorasyon Bölümü'ne teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmamda beni cesaretlendirerek ilerlememi sağlayan yüksek lisans arkadaşlarıma ve Hande Betül Demirkapı, Merve Uyar, Özge Sevin Keskin'e teşekkür ederim.

Mimar Gizem GÜLEÇ

KÜLTÜREL TURİZM BAĞLAMINDA BERGAMA’NIN DEĞERLERİNİN İRDELENMESİ VE KORUMA YAKLAŞIMI

ÖZ

Günümüzde, turizm çeşitli alanlarda meydana gelen değişimlerden etkilenmekte ve gelişmekte olan bir olgudur. Deniz-kıyı turizmine olanak sağlayan doğal güzelliklerin yanı sıra; kültürel çekiciliğe sahip ve tarihi dokusu bulunan yerleşimler de turizm bağlamında avantajlı konumdadır. UNESCO Dünya Miras Listesi’nde yer alan, birçok özelliği ile eşsiz bir örnek olan Bergama, evrensel olarak kültürel çeşitliliği yansıtması ve tarihi dokusu bakımından önem taşımaktadır. Anadolu’nun çok katmanlı kentlerinden biri olarak, Helenistik Dönemden bu yana yerleşimin sürekliliği ile dikkat çeken Bergama, oldukça önemli antik eserleri bünyesinde barındırmaktadır. Selçuklu ve Osmanlılardan kalan han, hamam, cami, mescit, çeşme, eğitim ve idari yapı gibi anıtsal yapıların yanında, geleneksel konut dokusu ve somut olmayan kültürel mirası da Bergama’nın zengin tarihinin yansımasıdır. Bu denli geniş yelpazede tarihi geçmiş olan yerleşimde turizm potansiyelinin varlığı açıktır.

Çalışmada, Bergama’nın zengin kültürel değerlerinin üst ölçekten irdelenerek, kültürel turizme kazandırılması bağlamında değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın amacı doğrultusunda, yerleşime yönelik haritalama ve belgeleme çalışmaları, halkın koruma ve turizme olan algısına yönelik anket ve sözlü görüşmeler yapılmıştır. Böylece, Bergama’nın kültürel değerleri ve yerel halkın konuya olan farkındalığı tespit edilmiştir. Uluslararası tüzükler incelenerek, Bergama kent ölçeği bağlamında turistlerin yerleşimi bütüncül olarak algılayabilmesi açısından tematik rotalar; tek yapı bağlamında ise yerleşimin kimliğinde çarpıcı yer tutan anıtsal bir yapının turizm ve koruma amaçlı değerlendirilmesi üzerine çalışmalar önerilmiştir. Tüm çalışmalar doğrultusunda değerlendirme yapılarak sonuca ulaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: Kültürel turizm, koruma, Bergama, kültürel yollar, farkındalık

INVESTIGATION OF THE VALUES OF BERGAMA IN THE CONTEXT OF CULTURAL TOURISM AND CONSERVATION APPROACH

ABSTRACT

Today, tourism is affected by changes in various areas and emerges as an ever-developing phenomenon. The settlements with natural beauties that allow for sea-cost tourism as well as cultural attractions and historical fabric are advantageous in tourism. Bergama, a UNESCO World Heritage Site and a unique example with many features, is important in that it reflects cultural diversity and has a significant historical fabric. Being one of the multi-layered cities in Anatolia and distinguishing from other sites with its continued settlement since the Hellenistic Period, Bergama contains numerous important antiquities. Its rich history includes traditional housing fabric and intangible cultural heritage, in addition to monumental structures such as inns, baths, mosques, masjids, fountains, educational and administrative buildings that date back to the Seljuk and Ottoman period. This settlement, with such a rich historical background, has a clear tourism potential.

This study aims to examine the rich cultural values of Bergama from a broad perspective and to assess the settlement with the purpose of leveraging it for tourism purposes. In line with this aim, the study performs the mapping and documentation of the settlement and presents the surveys and interviews with the local people on their perception on conservation and tourism. Thus, it explores the cultural values of Bergama and the awareness of the local people regarding Bergama. Consequently, the study offers suggestions such as the establishment of thematic routes so that tourists can perceive the settlement as a whole in the context of urban scale for Bergama based on a review of international regulations, and presents the evaluation of a monumental building, which has a striking place in the identity of the settlement as a single structure, for tourism and conservation. Based on all these assessments, the study presents its conclusion.

Keywords: Cultural tourism, conservation, Bergama, cultural routes, awareness

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
YÜKSEK LİSANS TEZİ SINAV SONUÇ FORMU	ii
TEŞEKKÜR	iii
ÖZ	iv
ABSTRACT	v
ŞEKİLLER LİSTESİ	x
TABLolar LİSTESİ.....	xvi

BÖLÜM BİR - GİRİŞ 1

1.1 Çalışmanın Amacı.....	2
1.2 Çalışmanın Kapsamı.....	3
1.3 Çalışmanın Yöntemi.....	4
1.4 Çalışmanın Literatür İçerisindeki Yeri.....	5
1.5 Çalışmanın Kurgusu.....	9

BÖLÜM İKİ – TURİZM VE KÜLTÜREL TURİZM.....11

2.1 Turizm Kavramı.....	11
2.2 Kültür ve Kültürel Turizm Kavramları.....	13
2.2.1 Kültürel Varlıklar.....	13
2.2.2 Kültürel Miras.....	14
2.2.3 Kültürel Turizmin Sınıflandırılması.....	15
2.2.4 Kültürel Turizmin Özellikleri.....	16
2.2.5 Kültürel Turizm İle İlgili Kurum ve Kuruluşlar.....	16
2.2.6 Kültürel Turizm Politikaları.....	18
2.3 Turizmin Kültürel Varlıklar Üzerindeki Etkisi.....	20
2.3.1 Turizmin Kültürel Varlıklar Üzerindeki Olumlu Etkileri.....	21
2.3.2 Turizmin Kültürel Varlıklar Üzerindeki Olumsuz Etkileri.....	22
2.4 Kültürel Turizm Olgusunun Tarihi.....	24

2.4.1 Dünya’da Kültürel Turizmin Gelişimi.....	25
2.4.2 Türkiye’de Kültürel Turizmin Gelişimi.....	25

BÖLÜM ÜÇ – BERGAMA’DA KÜLTÜREL TURİZMİ ETKİLEYEN DEĞERLER.....27

3.1 Fiziksel Çevre Özellikleri.....	27
3.1.1 Topografik Yapısı ve Ulaşım.....	28
3.1.2 Jeolojik Yapısı.....	30
3.1.3 İklim ve Bitki Örtüsü.....	31
3.2 Sosyo-Ekonomik Özellikler.....	32
3.2.1 Nüfus.....	32
3.2.2 Sosyo-Ekonomik Yapı.....	33
3.3 Tarihi ve Kültürel Özellikler.....	34
3.3.1 Kentin Tarihsel Gelişimi.....	34
3.3.2 Yerleşimin Tarihi Çevre Dokusu.....	36
3.3.2.1 Sit Alanları.....	39
3.3.2.2 Kültür Varlıkları.....	43
3.3.2.2.1 Akropol Kutsal Alanı.....	43
3.3.2.2.2 Asklepion Kutsal Alanı.....	50
3.3.2.2.3 Serapion (Kızılavlu)	52
3.3.2.2.4 Tümülüsler.....	55
3.3.2.2.5 Su Yapıları.....	58
3.3.2.2.6 Dini Yapılar.....	67
3.3.2.2.7 Ticaret Yapıları.....	74
3.3.2.2.8 Eğitim Yapıları.....	81
3.3.2.2.9 Kamu Yapıları.....	84
3.3.3 Geleneksel Konutlar.....	94
3.3.4 Somut Olmayan Kültürel Varlıklar.....	96

BÖLÜM DÖRT – YERLEŞİMDEKİ TARİHİ DEĞERLERİN KORUNMASI, ALGISI VE TURİZM.....102

4.1 Bergama’da Turizm Bağlamındaki Çalışmalar.....	102
4.1.1 Bergama’da tarihsel süreçte turizm.....	108
4.1.2 Bergama’da Turizm Adına Yapılan Projeler.....	113
4.2 Tarihi Çevre Algısı ve Turizm.....	119
4.2.1 Bergama Halkının Tarihi Çevre Algısı ve Turizm.....	120
4.2.2 Bergama’daki Esnafın Tarihi Çevre Algısı ve Turizm.....	134
4.3 Bölüm Değerlendirmesi.....	140

BÖLÜM BEŞ – BERGAMA’DA KÜLTÜREL ROTA ÖNERİLERİ.....144

5.1 Kültürel Rota Tanımı.....	144
5.2 Kültürel Rota Türleri ve İlgili Tüzükler.....	144
5.3 Yerleşimde Kültürel Rota Önerileri.....	147
5.3.1 Tematik Kültürel Rotalar.....	153
5.3.2 Arkeolojik Miras Kültür Rotası.....	159
5.3.3 Selçuklu-Osmanlı Dönemi Yapıları Kültür Rotası.....	159
5.3.4 Somut Olmayan Kültürel Miras Rotası.....	162
5.4 Bölüm Değerlendirmesi.....	167

BÖLÜM ALTI – ODAK ÇALIŞMA: ESKİ BERGAMA LİSESİ.....169

6.1 Eski Bergama Lisesi Konumu ve Tarihçesi.....	169
6.2 Yapının Özellikleri ve Mevcut Durumu.....	171
6.3 Eski Bergama Lisesi Binası’nın Yeni İşlevle Değerlendirilmesi.....	177

BÖLÜM YEDİ – DEĞERLENDİRME.....195

BÖLÜM SEKİZ – SONUÇ.....199

KAYNAKLAR.....	205
-----------------------	------------

EKLER.....	214
-------------------	------------

EK 1: Bergama'daki Tarihi Yapı Envanterleri.....	214
--	-----

EK 2: Halkın Koruma Duyarlılığının Değerlendirilmesine Yönelik Anket Formu.....	276
--	-----

EK 3: Esnafın Koruma Duyarlılığının Değerlendirilmesine Yönelik Anket Formu.....	278
---	-----

ŞEKİLLER LİSTESİ

	Sayfa
Şekil 3.1 Bergama ilçe sınırları.....	28
Şekil 3.2 Kestel Baraj Gölü.....	29
Şekil 3.3 Bergama tarihinde İlkçağ ve Bakırçay Havzası.....	30
Şekil 3.4 Bergama tarihinde İlkçağ ve Bakırçay Havzası değişimi	31
Şekil 3.5 1487-2012 yılları arası Bergama’da nüfus değişimi.....	32
Şekil 3.6 Bergama’nın tarihsel gelişimi	38
Şekil 3.7 Bergama sit alanları	42
Şekil 3.8 Pergamon Akropolisi planı	43
Şekil 3.9 Akropol Athena Tapınağı	44
Şekil 3.10 Berlin’deki Pergamon Müzesi’nde sergilenen Zeus Sunağı.....	45
Şekil 3.11 Bergama, Zeus Tapınağı kalıntıları.....	46
Şekil 3.12 Bergama, Hera Kutsal Alanı	47
Şekil 3.13 Bergama, Hera Kutsal Alanı	47
Şekil 3.14 Dionysos Tapınağı Rekonstrüksiyonu	48
Şekil 3.15 Bergama, Traianus Tapınağı.....	49
Şekil 3.16 Bergama, Traianus Tapınağı.....	49
Şekil 3.17 Antik tiyatro planı	50
Şekil 3.18 Asklepion Kutsal Alanı’nın güneyden kuşbakışı görünüşü.....	51
Şekil 3.19 Bazilika planı	53
Şekil 3.20 Bazilika	54
Şekil 3.21 Bazilika	54
Şekil 3.22 Bazilika	55
Şekil 3.23 Tümülüsler	57
Şekil 3.24 Maltepe Tümülüsü	57
Şekil 3.25 İkiztepe Tümülüsü	58
Şekil 3.26 Hacı Hekim Hamamı	59
Şekil 3.27 Küplü Hamam.....	60
Şekil 3.28 Meydan Çeşmesi.....	61
Şekil 3.29 Çizmeciler Arastası Çeşmesi	62

Şekil 3.30 Karaosman Sebili.....	63
Şekil 3.31 Bergama’da bulunan su yapılarının tescil durumları bağlamında gruplandırılması.....	65
Şekil 3.32 Bergama’da bulunan su yapılarının işlev durumları bağlamında gruplandırılması.....	66
Şekil 3.33 Bergama’da bulunan su yapılarının harabiyet durumları bağlamında gruplandırılması.....	66
Şekil 3.34 Yabets Sinagogu	68
Şekil 3.35 Ulu Cami.....	69
Şekil 3.36 Selçuklu Minaresi	71
Şekil 3.37 Parmaklı Mescit	72
Şekil 3.38 Bergama’da bulunan dini yapıların tescil durumları bağlamında gruplandırılması.....	73
Şekil 3.39 Bergama’da bulunan dini yapıların işlev durumları bağlamında gruplandırılması.....	74
Şekil 3.40 Bergama’da bulunan dini yapıların harabiyet durumları bağlamında gruplandırılması.....	74
Şekil 3.41 Çukurhan.....	76
Şekil 3.42 Kocabaş Şükrü Efendi Bedesteni.....	77
Şekil 3.43 Eski Meyve Sebze Hali.....	78
Şekil 3.44 Çizmeciler Arastası.....	78
Şekil 3.45 Bergama’da bulunan ticari yapıların tescil durumları bağlamında gruplandırılması.....	80
Şekil 3.46 Bergama’da bulunan ticari yapıların işlev durumları bağlamında gruplandırılması.....	80
Şekil 3.47 Bergama’da bulunan ticari yapıların harabiyet durumları bağlamında gruplandırılması.....	81
Şekil 3.48 Eski Bergama Lisesi	83
Şekil 3.49 Eski Gazipaşa İlkokulu	83
Şekil 3.50 İcra Memurluğu	85
Şekil 3.51 Hükümet Konağı.....	85

Şekil 3.52 Bergama’da bulunan kamu yapıların işlev durumları bağlamında gruplandırılması	86
Şekil 3.53 Bergama’da bulunan kamu yapılarının harabiyet durumları bağlamında gruplandırılması	87
Şekil 3.54 Bergama’da bulunan tescilli su yapıları.....	88
Şekil 3.55 Bergama’da bulunan tescilli dini yapılar	89
Şekil 3.56 Bergama’da bulunan tescilli ticaret yapıları	90
Şekil 3.57 Bergama’da bulunan tescilli eğitim yapıları	91
Şekil 3.58 Bergama’da bulunan tescilli kamu yapıları	92
Şekil 3.59 Bergama tescilli konut yapıları	93
Şekil 3.60 Bergama konut dokusu	94
Şekil 3.61 Geleneksel konut örneği	95
Şekil 3.62 Karatabakçılık	97
Şekil 3.63 Bergama halısı	98
Şekil 3.64 Yorgancılık	99
Şekil 3.65 Çizmeciler Arastası.....	100
Şekil 4.1 Bergama’da yıllara göre toplam ziyaretçi sayısı değişimi.....	109
Şekil 4.2 Bergama’da yıllara göre toplam yerli turist sayısı değişimi	109
Şekil 4.3 Bergama’da yıllara göre toplam yabancı turist sayısı değişimi	110
Şekil 4.4 Bergama’da yıllara göre toplam gelir değişimi	111
Şekil 4.5 Bergama’da yıllara göre yerli-yabancı ziyaretçi geliri	111
Şekil 4.6 Bergama’da yıllara göre yerli-yabancı ziyaretçi geliri değişimi.....	112
Şekil 4.7 Bergama kültürel alanlar	115
Şekil 4.8 Bergama Seni Çağırıyor isimli projeden kesitler.....	116
Şekil 4.9 Bergama Seni Çağırıyor isimli projeden kesitler.....	116
Şekil 4.10 Uluslararası Bergama Kermesi	117
Şekil 4.11 Bergama UNESCO Dünya Mirası Günleri.....	117
Şekil 4.12 İvisit Anatolia Canlandırma	118
Şekil 4.13 Katılımcıların yaşadıkları evde kiracı / ev sahibi olma durumu	123
Şekil 4.14 Katılımcıların yaşadıkları evin niteliği	123
Şekil 4.15 Katılımcıların yaşadıkları yerden memnun olma durumu	124

Şekil 4.16 Katılımcıların “il merkezine olan uzaklığının gelişime yönelik etkisi” üzerine düşünceleri.....	125
Şekil 4.17 Katılımcıların “trafik ve otopark sorununun tarihi dokuya etkisi” üzerine düşünceleri	125
Şekil 4.18 Bergama’nın ilkler şehri olmasındaki kriterlerin bilinirlik oranı.....	127
Şekil 4.19 Katılımcıların Allianoı antik kentini sular altında kalmadan önce ziyaret etme durumu.....	128
Şekil 4.20 Katılımcıların tarihi konutların yeniden işlevlendirilmesine yönelik düşünceleri	129
Şekil 4.21 Katılımcıların tarihi konutların konaklama işlevi ile kullanımına dair düşünceleri	129
Şekil 4.22 Katılımcıların han ve hamam yapılarının restore edilmesine yönelik düşünceleri	130
Şekil 4.23 Katılımcıların Arasta’daki restorasyon çalışmalarına dair düşünceleri..	130
Şekil 4.24 Katılımcıların “ <i>Bergama’nın kimliğini belirleyen, yerleşimi karakterize eden çarpıcı 10 şey</i> ” sorusuna verdikleri yanıtlar	134
Şekil 4.25 Katılımcıların yerleşimdeki altyapı yetersizliğinin turizme olan etkilerinin irdelenmesine yönelik düşünceleri	136
Şekil 4.26 Katılımcıların trafik sorununun alana erişimi kısıtlamasına dair düşünceleri	136
Şekil 4.27 Katılımcıların yeni iş imkanlarının turizme canlılık getirmesine yönelik düşünceleri	137
Şekil 4.28 Katılımcıların yerleşimdeki tanıtım ve konaklama yetersizliğinin turizme etkisine dair düşünceleri.....	137
Şekil 4. 29 Katılımcıların turizm ve ticaret arasındaki ilişkiye bakışları	138
Şekil 4.30 Katılımcıların yerleşimdeki yerel zanaatların devamlılığına yönelik düşünceleri	139
Şekil 4.31 Katılımcıların yerleşimdeki yerel zanaatların devamlılığının sağlanmasına yönelik düşünceleri	139
Şekil 4.32 Bergama’yı karakterize eden çarpıcı unsurlar	140

Şekil 5.1 Bergama'nın tarihsel çevre, sosyo- ekonomik ve fiziksel özelliklerinin yerli halk tarafından bilinirlik yüzdesi	149
Şekil 5.2 Sözlü görüşmeler ışığında belirlenen arkeolojik odak noktaları	151
Şekil 5.3 Sözlü görüşmeler ışığında belirlenen odak noktaları.....	152
Şekil 5.4 Önerilen su yapıları odaklı tematik tur rotası	155
Şekil 5.5 Önerilen dini yapılar odaklı tematik tur rotası.....	156
Şekil 5.6 Önerilen ticaret yapıları odaklı tematik tur rotası	157
Şekil 5.7 Önerilen eğitim ve idari yapılar odaklı tematik tur rotası.....	158
Şekil 5.8 Önerilen arkeolojik yapılar odaklı tematik tur rotası.....	160
Şekil 5.9 Önerilen Selçuklu-Osmanlı Dönemi yapıları tur rotası	161
Şekil 5.10 Kocaoba Köyü, Yağcıbedir Halısı iplikleri	163
Şekil 5.11 Çağlan köyü.	163
Şekil 5.12 Çağlan köyü, Yağcıbedir halı dokuması.	164
Şekil 5.13 Önerilen somut olmayan kültürel miras tur rotası	165
Şekil 5.14 Kırsal bölgeler için önerilen somut olmayan kültürel miras tur rotası ...	166
Şekil 6.1 Bergama Lisesi vaziyet planı.....	170
Şekil 6.2 Bergama Lisesi.....	171
Şekil 6.3 Bergama Lisesi.....	171
Şekil 6.4 Bergama Lisesi batı cephesi görünüşü.....	172
Şekil 6.5 Bergama Lisesi doğu cephesi görünüşü.....	172
Şekil 6.6 Bergama Lisesi batı cephesi görünüşü.....	173
Şekil 6.7 Bergama Lisesi iç mekân görünümü.....	175
Şekil 6.8 Bergama Lisesi zemin kat holü.....	176
Şekil 6.9 Bergama Lisesi birinci kat holü	176
Şekil 6.10 Eski Bergama Lisesi Vaziyet Planı Rölövesi.....	181
Şekil 6.11 Eski Bergama Lisesi Bodrum Kat Planı Rölövesi	182
Şekil 6.12 Eski Bergama Lisesi Zemin Kat Planı Rölövesi.....	183
Şekil 6.13 Eski Bergama Lisesi Birinci Kat Planı Rölövesi	184
Şekil 6.14 Eski Bergama Lisesi A-A Kesiti.....	185
Şekil 6.15 Eski Bergama Lisesi Batı Cephesi	186
Şekil 6.16 Eski Bergama Lisesi Doğu Cephesi.....	187
Şekil 6.17 Eski Bergama Lisesi Vaziyet Planı.....	188

Şekil 6.18 Eski Bergama Lisesi Bodrum Kat Planı Yeni İşlev Önerisi	189
Şekil 6.19 Eski Bergama Lisesi Zemin Kat Planı Yeni İşlev Önerisi.....	190
Şekil 6.20 Eski Bergama Lisesi Birinci Kat Planı Yeni İşlev Önerisi	191
Şekil 6.21 Eski Bergama Lisesi Yeni İşlev Önerisi A-A Kesiti	192
Şekil 6.22 Eski Bergama Lisesi Yeni İşlev Önerisi Batı Cephesi.....	193
Şekil 6.23 Eski Bergama Lisesi Yeni İşlev Önerisi Doğu Cephesi	194

TABLolar LİSTESİ

	Sayfa
Tablo 2.1 Kültür turizmi ile ilgili kurum ve kuruluşlar.....	17
Tablo 3.1 Bergama’da bulunan su yapılarının özellikleri bağlamında gruplandırılması.....	64
Tablo 3.2 Bergama’da bulunan su yapılarının harabiyet durumları bağlamında gruplandırılması.....	65
Tablo 3.3 Bergama’da bulunan dini yapıların özellikleri bağlamında gruplandırılması.....	72
Tablo 3.4 Bergama’da bulunan dini yapıların harabiyet durumları bağlamında gruplandırılması.....	73
Tablo 3.5 Bergama’da bulunan ticari yapıların özellikleri bağlamında gruplandırılması.....	79
Tablo 3.6 Bergama’da bulunan ticari yapıların harabiyet durumları bağlamında gruplandırılması.....	79
Tablo 3.7 Bergama’da bulunan kamu yapılarının özellikleri bağlamında gruplandırılması.....	86
Tablo 4.1 2000-2007 yılları arasında ilçeye gelen turist sayısı.....	104
Tablo 4.2 2007 yılı Bergama’ya gelen ziyaretçi sayıları ve ziyaret edilen alanların dağılımı.....	104
Tablo 4.3 2010 yılı Bergama ilçesinde konaklama tesisleri.....	105
Tablo 4.4 Bergama’da turizm ile ilgili gelişmelerin olumlu ve olumsuz sonuçları..	105
Tablo 4.5 Bergama’da anket çalışmasına katılan yerel halkın demografik özellikleri ve dağılım yüzdeleri.....	121
Tablo 4.6 Bergama’da anket çalışmasına katılan esnafın demografik özellikleri ve dağılım yüzdeleri.....	135
Tablo 5.1 Türkiye’de yerel, ulusal ve uluslararası rotalar.....	148

BÖLÜM BİR

GİRİŞ

Kültür, bir bölgenin veya ülkenin sahip olduğu maddi ve manevi değerlerdir. Turistlerin, bu kültürel değerleri tanımak amacıyla yaptıkları ziyaretler ve konaklamalar kültürel turizm olarak tanımlanmaktadır. Kültürel turizm, bölgenin ticaretine kattığı canlılığın yanında kültürünü de tanıtmaya ve koruma bağlamında katkı sağlamaktadır. Kültürel turizm olgusunun tarihi, geçmişe dayanmakla birlikte günümüzde ülkemizde gittikçe yayılan bir turizm çeşidi olmuştur.

Eşsiz evrensel değerleri ile farklı dönemlerin izlerini bünyesinde barındıran Bergama, çok katmanlı kültürel bir yerleşim alanıdır. Zengin tarihi geçmişi ile Helenistik Dönemden bu yana Bizans, Roma, Selçuklu ve Osmanlı Dönemlerine ev sahipliği yapmış olması ve bugüne uzanan çok farklı işlevdeki mimari kültürel varlıkları ile çarpıcı bir nitelik taşımaktadır. Bergama'nın geleceğe ileteceği kültürel mirası somut kültürel varlıklarla sınırlı olmayıp, somut olmayan kültürel varlıkları da içermektedir. Tarihi geçmişe sahip parşömen, sepetçilik, dokumacılık, yorgancılık gibi zanaatlar ile yerleşimin kırsal alanlarında bulunan düğün gelenekleri, Yörük kültürü gibi değerler bu bağlamda örneklenebilir. Bergama, 2014 yılından beri çok katmanlı kültürel peyzaj alanı olarak ülkemizin UNESCO Dünya Miras Listesi'ndeki eserleri arasında yer almaktadır.

Somit ve somut olmayan kültürel değerler, geçmişten günümüze ulaşan ve geleceğe aktarılması gereken kültür varlıkları olarak nitelendirilebilmektedir. Bu değerleri açığa çıkarmak, tanıtmalarını yapmak ve koruyarak sürdürülebilirliğini sağlamak önemli bir husustur. Söz konusu kültür varlıkları, yerleşimin turizm potansiyeli açısından da büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda, tarihi çevrenin korunmasında turizmin bir araç olarak kullanılması, dokunun bünyesine uygun şekilde olduğunda olumlu sonuçlar yaratacaktır. Tarihi yapıların özgün mimari özelliklerini koruyarak turistik işlevlerle yaşatılarak kullanımı söz konusudur. Böylelikle, sağlanan gelirle yapıların varlıklarını sürdürmesi ve düzenli bakımlarının yapılması olanaklı olacaktır.

Bergama’da bulunan derin geçmişe sahip kültürel mirasın varlığından yola çıkılarak araştırma çalışmaları için tezin konusu “Kültürel Turizm Bağlamında Bergama’nın Değerlerinin İrdelenmesi ve Koruma Yaklaşımı” olarak belirlenmiştir.

Bergama ve kırsal alanları, doğal ve tarihi güzellikleri, konumu, tarıma elverişli coğrafyası ve topoğrafyası ile sürekli yerleşim yeri olmuştur. Tarihsel sürekliliği ile oluşan kültür birikimi, turizm için güçlü bir kaynak değerindedir. Akropol, Asklepion, Bazilika gibi arkeolojik alanları, Osmanlı ve Selçuklu Dönemi’nden kalan han, hamam, cami, mescit, sinagog, çeşme, eğitim yapısı, idari yapı gibi anıtsal yapılar ve geleneksel konut dokusu ile, turizm bağlamında ulusal ve uluslararası düzeyde çekim gücüne sahiptir. Tez kapsamında yapılan araştırma; doğal, tarihi, kültürel, kırsal ve arkeolojik değerleri ile üstün nitelik yansıtan Bergama’nın tarihi dokusunu tespit etmek, koruma bağlamında irdelemek; dokunun geleceğe aktarılmasına yönelik öneriler geliştirmek; kültürel turizmi bir araç olarak kullanıp yerleşimin tarihi ve kültürel değerlerinin korunmasına olan etkilerini irdelemektir.

1.1 Çalışmanın Amacı

Türkiye, tarihi değerler bağlamında dünyanın en zengin ülkelerindendir. Süreç içerisinde birçok medeniyete ev sahipliği yapmış ülkemizde, zengin kültürel miras değerleri korunmalıdır. Tarihi geçmişin yansıması olarak nitelendirilebilen bu değerlerin yaşatılarak geleceğe aktarılması büyük önem taşımaktadır. Özellikle tarihi çevreye ve tarihi dokuya sahip olan bölgeler kültürel turizm açısından ön plana çıkmaktadır. Tarihi yapıların korunması bağlamında en geçerli yöntemin, birçok tüzükte de belirtildiği gibi, yaşatarak koruma olduğu düşünülmektedir. Yapıların yaşatılarak korunmasında, özgün mimari özelliklerine uygun olarak verilen ikincil işlevler turizme ve korumaya yönelik atılacak önemli adımlardandır. Bu durumda, yapının özgün nitelikleri ile varlığını sürdürmesi yanı sıra, turizme de katkı sağlanacaktır. Bu bağlamda, turizmi amaç değil, araç olarak görmek, tarihi yapıları korumada önemli bir husustur.

Sınırlı olanaklar sebebiyle kültürel varlıkların korunmasında eksiklikler algılanmaktadır. Bu bağlamda, turizm tarihi değerlerin yaşatılarak korunmasında başta gelen bir araç olarak görülmektedir. Koruma ve turizm konusunda, amaç ile aracı karıştırmadan atılan adımlar, dengeli ve başarılı kabul edilen yaklaşımlardır. Ayrıca, tarihi çevreyi koruma konusunda bilinçlendirilmiş toplumlar ve konuya yeterli duyarlılıkla yaklaşılması da olumlu yönde katkı sağlayacaktır.

Çalışmanın temel amacı, sahip olunan kültürel değerleri ortaya koyarak mevcut potansiyeli belirlemek ve bu değerleri koruyarak turizme kazandırma bağlamında irdelemektir. Bergama örneği üzerinden turizm-koruma birlikteliği içinde tarihi çevredeki değerlerden söz edilmektedir. Anadolu'nun çok katmanlı kentlerinden biri olan Bergama, Helenistik Dönemden bu yana yıllar içinde sahip olduğu çok kültürlülük altyapısı ile turizme katkı sağlamayı başarmıştır. Çalışmada Bergama'nın kültürel değerleri irdelenmekte, yapılan çalışmalar incelenip durum değerlendirmesi yapılmaktadır. Bu bağlamda çalışmada, Dünya miras kenti Bergama'nın somut ve somut olmayan kültürel miras değerlerinin kültürel turizm potansiyeli bağlamında özgünlüğünün korunup yaşatılarak korunmasına yönelik irdeleme yapmak ve öneriler getirmek amaçlanmaktadır.

1.2 Çalışmanın Kapsamı

Çalışma kapsamında;

- 1- UNESCO Dünya Miras Listesi'nde yer alan, Helenistik Dönemden günümüze uzanan eşsiz tarihsel birikimi olan Bergama'nın kültürel değerleri, kültürel turizm açısından ele alınmıştır.
- 2- Önemli tarihi eserleri bünyesinde barındıran Bergama'daki bu değerlerin ulusal ve uluslararası düzeyde tanınması, korunması ve geleceğe iletilmesi için öneriler geliştirilmiştir. Bu bağlamda:

- Bergama'daki tarihi anıtsal yapıların tanıtımını sağlamak ve geleceğe aktarılması konusunda yapılan *belgeleme çalışmaları*,

- Halkın ve esnafın yerleşimdeki kültürel değerlerin turizm potansiyeli konusundaki farkındalığını ölçmeye yönelik *anket çalışmaları*,
- Turistlerin ve halkın tarihi yerleşimi bütüncül bir bakış açısıyla irdeleyebilmesi ve tarihi kent merkezinde daha çok vakit geçirebilmesi amacıyla oluşturulan *kültürel rota önerileri*,
- Kent merkezinde önemli yer tutan *anıtsal bir yapının turistik amaçla değerlendirilmesi* çalışmaları gerçekleştirilmiştir.

1.3 Çalışmanın Yöntemi

Tez kapsamında toplumsal ve bilimsel araştırma yöntemlerinden tarihsel yöntem, karşılaştırma yöntemi kullanılmıştır. Yerleşimin potansiyel verileri incelenip, turizmi "araç" olarak kullanarak sözkonusu değerlerin nasıl sürdürülebilir kılınacağına yönelik koruma yaklaşımları ele alınmıştır.

Çalışma kapsamında toplumsal ve bilimsel yöntemlerden tarihsel yöntem kullanılırken, Bergama'nın kültürel varlıkları hakkında belgeler incelenmiş ve gerekli veriler toplanmıştır. Bu bağlamda konu ile ilgili veriler sınıflandırılarak aralarındaki ilişkiler incelenmiştir. Yerleşimin tarihsel süreciyle ilgili verilere dayanarak, yapılar üzerinde tespit, dönemleme ve envanter çalışmaları yapılmıştır. Karşılaştırma yöntemi kullanılırken, toplanılan tüm verilerin ayrı ayrı analizleri yapılarak birbiri arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Bu bağlamda, yapılar arasındaki malzeme, strüktür, harabiyet durumu farkları incelenmiş ve karşılaştırma yapılarak sonuca ulaşılmıştır. Öte yandan, Bergama'nın turizm gelişimini irdeleyebilmek amacıyla yıllara göre yerleşime gelen turist sayıları karşılaştırılmıştır.

Çalışmada kullanılan toplumsal ve bilimsel araştırma yöntemleri dışında, sonuca ulaşmak amacıyla anket çalışması, örnek araştırma, arşiv araştırması, yerinde incelemeler, durum tespiti ve yorumlama, örnek araştırma ve fotoğraflama gibi araçlar kullanılmıştır.

Anket çalışması kapsamında, rastlantısal örneklem yolu ile seçilen 100 kişi ile halkın koruma bilinç ve duyarlılığı yanısıra Bergama'daki tarihi değerler konusundaki farkındalığı ölçülmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda katılımcılara açık uçlu sorular yöneltilmiştir. Diğer anket çalışması ise, esnafa yöneltilen yine 100 kişiye yönelik kapalı ve açık uçlu sorular içeren ankettir. Sözkonusu anket verileri, sorunları belirlemede ve öneriler geliştirmede de katkı sağlamıştır.

Belgeleme çalışması kapsamında ise, yerleşimdeki kültürel varlıklar yerinde inceleme, rölöve ve fotoğraflar ile saptanmıştır. Yerleşim bütününe yönelik farklı yapı türlerindeki tarihi örneklerin gösterildiği haritalama çalışması gerçekleştirilmiştir.

Odak çalışma kapsamında ise, Bergama yerleşimi merkezinde konumlanan ve yerin kimliği açısından çarpıcı önem yansıtan yapılardan Eski Bergama Lisesi binasının turizme katkı sağlayacak ve yapının tanınırlığını artıracak bir işlevle değerlendirilmesine yönelik fikir projesi hazırlanmıştır.

1.4 Çalışmanın İlgili Literatür İçerisindeki Yeri

Tez kapsamında, konu ile ilgili literatürü oluşturan makale, bildiri, tez, kitap gibi çalışmalar taranmıştır. Literatür araştırması yapılırken Bergama'nın kültürel, tarihi ve doğal değerlerinin irdelenmesine yönelik konuyla ilgili yayınlar incelenmiştir. Bergama'nın bu değerlerini, kültürel turizmi bir araç olarak kullanarak irdeleyebilmek amacıyla literatür üzerinden turizm ve kültürel turizm ile ilgili kaynaklar incelenmiştir. Bu kavramlar ve değerlerden sonra kültürel turizm kapsamında Bergama'nın değerlerini irdeleyerek bir koruma yaklaşımı ortaya koymak amacıyla ise, koruma konusuna ilişkin çalışmalar taranmıştır. İncelenen literatür, turizm ile ilgili; tarihi mirasın korunmasına ilişkin; yerleşimin tarihsel gelişim sürecine ve kültürel varlıklarına yönelik yazılı kaynaklar bağlamında gruplanmıştır.

1. Turizm ile ilgili kaynaklar:

Akyüz Levi (1999), “*Tarihi çevre korumacılığı ve turizm*” adlı makalesinde, tarihsel çevreleri korumada turizmi araç olarak kullanarak dengeli bir politika yürütmenin gerekliliğini vurgulamıştır.

Arslan (2017), “*Türkiye’nin turizm politikası (1923- 1960)*” başlıklı makalesinde, Osmanlı Dönemi ve Cumhuriyet ilanı sonrasındaki gelişmeleri inceleyip, 1923- 1960 yılları arasında Türkiye’nin turizm politikasını irdelemiştir.

Brunt, P., Courtney, P. (1999), “*Host Perception of Sociocultural Impacts*” başlıklı makalede turizmin, New England kasabesindeki halkın yaşamı üzerindeki etkileri incelenmektedir.

Doğan (2004), “*Turizmin sosyo kültürel temelleri*” adlı kitabında, konuyu turizmin bireysel ve toplumsal etmenleri, turist-yerli halk ilişkileri ve turizmin sosyo-kültürel sonuçları başlıkları altında anlatmaktadır.

Doğanay (2001), “*Türkiye turizm coğrafyası*” adlı kitabında, Türkiye’nin coğrafi özellikleri gereği sahip olduğu turizm potansiyellerini, çeşitli ülkelerden örnekler vererek açıklamıştır.

Emekli (2005), “*Avrupa Birliği’nde turizm politikaları ve Türkiye’de kültürel turizm*” başlıklı makalesinde, Türkiye’de büyük bir potansiyele sahip kültürel varlıkları, turizmi kullanarak koruma, kullanma, yaşatma ilkeleri bağlamında değerlendirmeyi amaçlamıştır. Avrupa Birliği’ndeki Turizm Politikaları, Türkiye’deki turizm politikaları, Türkiye’de kültürel turizm ve bu alanda yapılan çalışmalar kapsamında önerilere değinilmiştir.

İçöz (2007), “*Dünya’da ve Türkiye’de turizmin tarihsel gelişimi*” başlıklı kitabında, Dünya’da ve Türkiye’de turizmin tarihsel gelişimini üst ölçekten araştırmıştır.

McKercher, B. ve Cros H. (2002), “*Cultural tourism: The partnership between tourism and cultural heritage management*” başlıklı kitaplarında turizm ve kültürel miras yönetimi arasındaki ilişki ile kültür turizmi ve diğer sektörler arasındaki ilişkiyi incelemektedir.

Öcal (1992), “*Turizm*” adlı kitabında turizm olayı, etkileri, çeşitleri, ekonomideki yeri, teşvik, turistik ürün ve çekicilikler, turizm endüstrisi ve için yapılanlar konusundaki çalışmaları içermektedir.

Özgüç (1998), “*Turizmin coğrafyası*” başlıklı kitabında, turizm coğrafyası, turizm talebi, kaynakların turizm amaçlı kullanımları ve turizm etkilerini incelemiştir.

Pekin’in (2011) “*Çözüm: kültür turizmi*” adlı kitabında, kültürel turizmin önemine değinmek, Türkiye’nin kültür turizmi bağlamında gelişmesini sağlayacak şekilde ışık tutmak amaçlanmıştır.

Şentürk (2012), “*UNESCO Dünya Miras Listesinde yer almanın, ülke kültürel miras koruma politikalarına etkileri üzerine bir değerlendirme*” adlı yüksek lisans tezinde, UNESCO Dünya Miras Listesi’nde yer almanın, alana ve ülkeye sağladığı avantajlar ve dezavantajları; kültürel mirasın korunması bağlamında değerlendirmiştir.

Uygur ve Baykan’ın (2007), “*Kültür turizmi ve turizmin kültürel varlıklar üzerindeki etkileri*” başlıklı makalelerinde; kültür, kültür turizmi kavramları ve kültür turizmi kaynakları belirtilerek; turizm olgusunun kültürel varlıklar üzerindeki olumlu ve olumsuz etkileri açıklanmaya çalışılmıştır.

Yazar (2010), “*Turizmin tarihsel dokulara etkileri: Antalya Örneği*” başlıklı yüksek lisans tezinde, turizmin tarihsel çevrelerde gösterdiği etkileri Antalya kenti üzerinden irdelerek, doğru ve dengeli turizm politikaları yürütmek için çeşitli öneriler getirmiştir.

Bu kapsamda incelenen çalışmalar, araştırmada yerleşimlerin kültürel varlıklarının korunmasında turizmin araç olarak kullanımı ve eserlerin yaşatılarak korunması bağlamındaki deneyimlerden yararlanma olanağı sunmuştur.

2. Tarihi mirasın korunması ile ilgili yazılı kaynaklar:

Altun (2003), “*Mimari mirasın korunması*” başlıklı makalesinde, mimari mirasın korunması konusunu incelemiş, tarihi çevreleri canlandırmanın önemini vurgulamıştır.

Ahunbay (2016), “*Tarihi çevre koruma ve restorasyon*” adlı kitabında, tarihsel çevreleri koruma düşüncesini, korunacak değerleri, restorasyon projesi hazırlanması ve restorasyon tekniklerini vurgulamıştır.

Bektaş (2001), “*Koruma onarım*” adlı kitabında, koruma onarım kavramları ve bu konudaki uygulamalara yer vermiştir.

Madran ve Özgönül’ün (2005), “*Kültürel ve doğal değerlerin korunması*” adlı kitabında tarihi çevre ve koruma olgusu başlığı altında Cumhuriyet Dönemi’nde

kültürel varlıkların korunmasına yönelik düzenlemeler ile kültürel ve doğal varlıkların sorunlarına yer verilmiştir.

Sözkonusu çalışmalar, tarihi eserlerin korunması konusundaki temel ilkeler bağlamında referans oluşturmıştır.

3. Bergama ile ilgili yazılı kaynaklar:

Baç (2012), “*Tarihi kentlerde koruma kavramının mekân dizim yöntemi üzerinden araştırılması-Bergama örneği*” başlıklı doktora tezinde, yerleşimde mekânların oluşturduğu fiziksel yapı analiz edilerek koruma kavramı üzerinden tartışılmaktadır.

Baç (2012), “Tarihsel bir kentin morfolojisi: Bergama kent örgütlenmesi” başlıklı makalesinde tarihi kentlerin sürdürülebilirliği bağlamında mekânsal sürdürülebilirliğin sosyal sürdürülebilirlikle ilişkisini tartışmıştır.

Bayatlı (1997), “*Bergama’da yakın tarih olayları, 18. ve 19. yüzyıl*” adlı kitabında Bergama’da sosyal, toplumsal, ekonomik ve idari ilişkiler bağlamında gerçekleşen olayları aktarmıştır.

Bayatlı’nın (1956), “*Bergama tarihinde Türk-İslam eserleri*” adlı kitabında, Bergama tarihinde önemli Türk-İslam eserleri hakkında tarihi ve mimari açıdan bilgiler aktarılmıştır.

Bergama Belediyesi tarafından hazırlanan “*Bergama Çok Katmanlı Kültürel Peyzajı Alan Yönetim Planı (2016-2020)*” raporunda Bergama’nın tüm zenginliklerinin tanıtılması, korunması ve gelecek nesillere aktarılması için tüm paydaşları bir araya getirmek amaçlanmıştır.

Emekli’nin (2001) “*Bergama’nın turizm coğrafyası ve turizmin sosyo-ekonomik etkileri*” adlı kitabında Bergama’nın turizm olgusunun sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik etkilerini irdeleyebilmek açısından yapılan araştırmalar yer almaktadır.

Peker (1992), “*Cumhuriyetin ilk yıllarında Bergama kazasının sosyal ve kültürel durumu*” başlıklı kitabında Bergama’nın sosyal ve kültürel değerleri ile somut olmayan kültürel miras değerlerini incelemiştir.

Radt’ın (2001) “*Pergamon antik bir kentin tarihi ve yapıları*” adlı kitabında Alman Arkeoloji Enstitüsü’nün Bergama’da yürütülen kazı çalışmalarını çeşitli yönleriyle tanıtan bilgiler yer almaktadır. Objektif kazı ve araştırma sonuçları yanısıra yazarın

görüşünden farklı düşüncelere de yer verilerek tartışma ortamı yaratılmaya çalışılmıştır.

Özünel'in (1997) "*Bergama tarihinde su yolları ve çeşmeler Bergama'da su mimarisi ve çeşmeler*" adlı kitabı, yerleşimde günümüze çok azı ulaşan çeşme yapılarını belgelemesi açısından önem taşımaktadır.

2005, 2009, 2010, 2011, 2014, 2015, 2016 yıllarını içeren kazı sonuçları toplantıları, verilen yılları kapsayan arkeolojik kazı çalışmaları ile ilgili raporları içermektedir.

Binan'ın (2018), "*Bergama kentsel kültür varlıkları envanteri ve çözümlemesi*" adlı kitabı, Bergama'daki taşınmaz kültür varlıklarının belgelenmesi adına yapılmış çalışmaları içermektedir.

Bu kapsamda gruplanan yerleşime yönelik çalışmalar, Bergama'nın tarihi değerlerinin anlatımında alan çalışmalarını destekleyen literatürü oluşturması açısından yarar sağlamıştır.

Hazırlanan tez çalışması, yerleşimin tarihi değerlerinin belgelenmesi yanısıra, halkın ve esnafın bu konudaki duyarlılığının anketlerle belirlenmesi, eserlerin kültürel turizm bağlamında kültür yolları ile tanıtımı ve yerleşim merkezinde konumlanan özellikli bir yapının turizme yönelik bir işlevle tanınırlığının artarak korunmasına ilişkin öneri içermesi ile özgün ve katkı sağlayıcı niteliktedir.

1.5 Çalışmanın kurgusu

Çalışma kapsamında, yerleşimin kültürel turizm potansiyelini oluşturan mimari miras belgelenmiş, mevcut durumu irdelenmiştir. Bu bağlamda:

- Çalışmanın giriş bölümünde konunun amaç, yöntem, kapsamı ve çalışmanın ilgili literatür içerisindeki yeri ele alınmaktadır.
- İkinci bölüm, turizm ve kültürel turizm kavramları, turizm olgusunun tarihine yönelik bilgiler içermekte, turizmin kültürel varlıklar üzerindeki olumlu ve olumsuz etkileri tartışılmaktadır.
- Üçüncü bölümde, Bergama'nın kültürel turizmi etkileyen değerlerinden fiziksel çevre ve sosyo-ekonomik özellikleri, tarihi çevre dokusu ve somut olmayan kültürel varlıkları irdelenmektedir.

- Dördüncü bölümde, koruma, kültürel turizm ve yerel halkın algısı arasındaki etkileşimden söz edilmektedir.
- Beşinci bölümde, yerleşimi bütüncül olarak algılamaya yönelik tematik rotalar önerilmiştir.
- Altıncı bölümde ise, yerleşimin kimliğinde önemli rol oynayan bir anıtsal yapıya turizm ve koruma amaçlı işlev önerisi getirilmiştir.
- Yedinci bölüm değerlendirme, sekizinci bölüm ise sonuç niteliğindedir.

BÖLÜM İKİ

TURİZM VE KÜLTÜREL TURİZM

2.1 Turizm Kavramı

Bir yerleşim yerinde ya da ülkede bulunan doğa ve tarihi değerler, turizm faaliyetlerinin gerçekleşmesini sağlar. Turizm, turistik amaçlı seyahatlerin; ekonomik, sosyal ve kültürel açıdan düzenlenmesi ve planlanmasıdır. Turizm; coğrafya, işletme, ekonomi, psikoloji, tarih, mimarlık gibi bilimsel alanları doğrudan ya da dolaylı olarak etkileyen ve disiplinlerarası yürütülmesi gerekli bir olgudur. Alanlar arası çok yönlü ilişkinin kurulabilmesi bağlamında turizmin tanımı ve turizm kavramlarından söz etmek gerekmektedir (Yazar, 2010).

Turizm, bir ülkeye veya bir bölgeye turist çekmek için alınan ekonomik, kültürel, teknik önlemler ve yapılan çalışmalardır. Ülkeye ya da bölgeye yapılan turistik geziler dinlenme, eğlenme, görme ve tanıma amaçlıdır (Türk Dil Kurumu, 2019).

Turizm, bir yerin tarihi ve doğal güzelliklerini görmek, tanımak, eğlenmek ve dinlenmek için yapılan gezi, bu tür geziler, yolculuklar düzenlemek için oluşturulan çalışmaların, başvuru yöntemlerinin tümüdür (Meydan Larousse, 1969).

Turizm; sürekli kalışa dönüşmemek ve gelir getirici hiçbir uğraşıda bulunmamak şartı ile bireylerin geçici süre konaklamalarından doğan olay ve ilişkilerin tümüdür (WTO, Dünya Turizm Örgütü, 2019).

Uluslararası Mimarlar Birliği (UIA), turizmin mimarlık bağlamında tanımını; “Turizm inşa edilmiş ve edilmemiş çevrelerde, miras ve sürdürülebilir gelişim konusunda ve bu olgunun evrenselliği nedeniyle; şehirlerimizde, bölgesel ve yerel yaşam kalitesinde büyük etkisi olan bir insan aktivitesidir” olarak yapmaktadır (Siola, 2008; Yazar, 2010).

Turist sözcüğü ise Fransızca “touriste” teriminden gelmekte olup; dinlenme, eğlenme, görme, tanıma vb. amaçlarla geziye çıkan kimse, gezgin, gezmen, seyyah anlamına gelmektedir (Türk Dil Kurumu, 2019).

Turistin nitelikleri şöyle sıralanmaktadır (Doğanay, 2001; Yazar, 2010):

- Planlı ve süreli seyahate çıkan,
- Para kazanmayıp harcayan,
- Gittiği yerde en az bir gece kalan,
- Yerli ya da yabancı olan,
- Serüvenci olmayan,
- Parasal yönden zengin ya da fakir olabilir.

Turistin amaçları; tanımak, öğrenmek, dinlenmek, spor yapmak, konser konferans vermek için gezmek olarak sıralanmaktadır (Doğanay, 2001; Yazar, 2010). Turizm çeşitleri ise amaca ve gerçekleştirilen aktivitelere göre çeşitlilik göstermektedir. Turizm çeşitleri kaynaklara göre değişiklik göstermekle birlikte, katılan kişi sayısına, gerçekleştiği yere ve amaçlarına göre gruplandırılabilir. Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın gruplandırması bağlamında turizm (Kültür, 2018);

- Katılan kişi sayısına göre; bireysel turizm, grup turizmi ve kitle turizmi,
- Gerçekleştiği yere göre; iç ve dış turizm,
- Amaçlarına göre; sağlık ve termal turizmi, kültür turizmi, dağ ve kış turizmi, akarsu turizmi, av turizmi, golf turizmi, yat turizmi, botanik turizmi, su altı dalış turizmi, özel ilgi turizmi, yayla turizmi, mağara turizmi, kongre turizmi, gençlik turizmi, inanç turizmi, hava sporları turizmi gibi türlerle çeşitlendirilebilmektedir.

Her turizm çeşidinde, farklı kültürleri görüp, tanımak ve öğrenmek olasıdır; fakat diğer turizm çeşitlerinden farklı olarak kültür turizminde asıl amaç kültürü öğrenmektir. Günümüzde öne çıkan turizm türlerinden olan kültür turizminin ilgi alanı çok geniş olmakla birlikte, alanın kültürel değerlerinin tanıtılması ve sözkonusu değerlerin devamlılığının sağlanması bağlamında büyük önem taşımaktadır.

2.2 Kültür ve Kültürel Turizm Kavramları

Kültürel turizm kavramından söz etmeden önce ilk olarak kültür kavramından bahsetmek gerekir. Samuel Pufendorf kültür kelimesini günümüzdeki anlamı ile ilk kez 17. yüzyılda kullanmıştır. Bu tanıma göre, “kültür; doğaya karşıt olan ve belli bir toplumsal bağlam içinde ortaya çıkan tüm insan esaslarıdır”. Marx’a göre ise “kültür; doğanın yarattıklarına karşılık, insanoğlunun yarattığı herşeydir”. Kentsel kültür ise, kenti oluşturan insanların kentte oluşturdukları maddi ve manevi değerlerdir (şentürk, 2012, s.14).

UNESCO’ya göre kültürel turizm, “diğer halkların k lt rlarına önem veren algılamayı  ne çıkararak turizm türü” d r. Malta Bildirgesi’nde kültür turizmi, amacı taşınabilir ve taşınmaz kültürel mirası tanımak olan uluslararası ve yerli turizm biçimidir (Pekin, 2011).

Kültür, bir bölgenin veya ülkenin sahip olduğu maddi ve manevi değerlerdir. Turistlerin, bu maddi ve manevi değerleri tanımak amacıyla yaptıkları geziler ve konaklamalar “kültürel turizm” olarak tanımlanmaktadır. Kültürel turizm, bölgenin ticaretine kattığı canlılığın yanında kültürünü de tanıtma ve koruma bağlamında katkı sağlamaktadır.

2.2.1 Kültürel Varlıklar

2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yasası’nın 3. maddesinde “Kültür varlığı, tarih öncesi ve tarihi devirlere ait, bilim, kültür, din ve güzel sanatlarla ilgili bulunan veya tarih öncesi ya da tarihi devirlerde sosyal yaşama konu olmuş bilimsel ve kültürel açıdan özgün değer taşıyan yer üstünde, yer altında veya sualtındaki bütün taşınır ve taşınmaz varlıklardır” olarak tanımlanmıştır. Tanım incelendiğinde, kültür varlıklarının zaman, nitelik ve mekân olmak üzere üç değişik boyutta ele alındığı görülmektedir. Tanımdan sonra bilimsel ve kültürel olarak değerlendirildiği, fakat teknik açıdan incelenmediği algılanmaktadır. Avrupa Mimari Mirasının Korunması Sözleşmesi’nde (1985) ise, bina grupları adı altında bir başka tanım eklenmiştir. Bu

tanıma göre kültür varlığı, “Topografik olarak tanımlanabilecek birimleri oluşturmaya yeterince uygun olan ve tarihsel, arkeolojik, sanatsal, bilimsel, sosyal veya teknik bakımlardan önemleri nedeniyle dikkate değer, kentlerde veya kırsal bölgelerdeki homojen bina grupları” olarak tanımlanmıştır (Madran ve Özgönül, 2005).

2.2.2 Kültürel Miras

Kültürel miras kavramı ise, ilk olarak 1972 tarihinde yapılan “Dünya Kültür ve Doğal Mirası Koruma” hakkındaki UNESCO Konvansiyonu’nda gündeme gelmiştir. UNESCO, miras kavramını geçmişten gelen bugün bizimle yaşayan ve geleceğe aktaracağımız kanıt olarak tanımlar. Kültürel miras, tarihi çevreyi oluşturan yapılar, anıtlar ve alanlardır. Aynı zamanda somut olmayan değerleri de kapsadığı için kültürel miras kültürel çevreden daha geniştir (UNESCO,1972).

UNESCO’nun 1972 yılında 17. Genel Konferansı’nda kabul edilen ve 1975 yılında yürürlüğe giren Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme’nin 1. maddesinde göre; taşınmaz yerine ilk kez “miras” terimi kullanılmıştır. Bu konferansta “kültürel miras” olarak nitelendirilen değerler anıtlar, yapı grupları ve sitler olarak üç sınıfa ayrılmış ve tanımlanmıştır. Anıtlar, tarihsel, sanatsal ya da bilimsel açıdan değeri olan heykel ve resim çalışmaları, yazıtlar, mağara yerleşimleri gibi mimari işleri içerir. Yapı grupları, peyzaj içerisinde evrensel değeri bulunan ayrı ya da birleşik yapı gruplarını kapsar. Sit alanları ise, tarihsel, estetik ya da antropolojik açıdan evrensel değeri bulunan, insan ürünü eserler ya da insan ve doğanın ortak eserleri ve arkeolojik sitleri kapsayan alanlardan oluşur (UNESCO, 1972).

Kültürel miras, yaşatılarak korunması gereken somut ve somut olmayan kültürel varlıklardır. Koruma düşüncesi, geçmiş, bugünü ve geleceği kapsamalıdır. Korumanın amacının geçmişi dondurmak değil, yaşatmak olduğu savunulmaktadır (Bektaş, 2001).

2.2.3 Kültürel Turizmin Sınıflandırılması

Bir bölgede oluşan turizm çeşitleri, o bölgenin sahip olduğu değerlere ve turist istemlerine göre çeşitlilik göstermektedir. Turizm çeşitlerinden biri olan kültürel turizm; bölgenin tarihi yapıları, eski uygarlıkları, yerel mimarisi, geleneksel dokusu gibi birçok değerinin görülmesi amaçlı yapılan ziyaretlerdir (Kızılırmak ve Kurtuldu, 2005).

Kültürel turizm kaynakları (Uygur ve Baykan, 2007; Swarbrooke, 1999);

- Modern popüler kültür (yerel televizyonlar...),
- Gezi programları,
- Özel ilgi gezileri,
- Boş zaman aktiviteleri (katılımcı, seyirci, yöresel oyunlar...),
- Geleneksel el sanatları,
- Sanatlar,
- Mimari tarz,
- Dil (yerel dil, bölgesel dil...),
- Dini yapılar (tapınaklar, kiliseler, camiiler...),
- Endüstri ve ticaret (iş ziyaretleri, alışverişler),
- Festivaller ve özel olaylar (folklor, özel oyunlar...),
- Miras çekicilikleri (müzeler, tarihi köyler, tarihi bahçeler...),
- Ünlü insanlar ve tarihi olaylar,
- Geleneksel yiyecek ve içeceklerdir.

Kültürel turizm; çoğunlukla o bölgeye özgü unsurlar içermesi açısından diğer turizm türlerinden farklı olarak değerlendirilmektedir. Genellikle deniz ve eğlence amaçlı planlanan turizm türleri dışında zamanla doğayı koruma amaçlı, hedefi sürdürülebilirlik olan yeni turizm türlerinin ortaya çıkması ile kültürel turizm 1980'li yıllarda literatürde yerini almaya başlamıştır.

Ülkemizin sahip olduğu zengin kültürel yapının turizm üzerinde büyük bir etkisi vardır. Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın belirlediği turizm stratejilerinde, ülkemizde

fazla bilinmeyen tarihi alanların açığa çıkarılarak turizme kazandırılması gerektiği vurgulanmaktadır. Bu sayede bölgedeki yerel halkın farkındalığı artacak, koruma bağlamında bilinçlenecek ve dolaylı olarak ekonomiye de katkı sağlamış olacaktır (Emekli, 2001).

2.2.4 Kültürel Turizmin Özellikleri

Ülkelerin kültürel miraslarını tanımak için toplumlara olanak sağlayan kültürel turizm, doğru ve dengeli planlama ve tanıtım ile yürütülmesi gerekli bir olgudur. Arz-talep dengesinin sağlanması, kültürel turizmde önemli bir noktadır. Kültürel turizmin, özel ilgi ve merak sonucu oluşması, talep yönünde gelişmesine imkan sağlamaktadır. Bu bağlamda kültürel turizmin özelliklerini irdelemek, konunun iyi anlaşılmasına yardımcı olacaktır (Pekin, 2011).

- Kültür turizmi, kültürel etkileşimin ve diyalogların artmasına sebep olur. Dolayısıyla bölgelerin kültürleri gelişmekte ve yükselmektedir.
- Diğer turizm türlerine kıyasla sezonluk olmamakla birlikte, 12 ay boyunca sürdürülebileceğinden daha aktiftir.
- Tarihsel, doğal ve kültürel mirasa karşı daha duyarlı olduğundan bölgede bilinçlendirmeyi artırma potansiyeli daha yüksektir.
- Doğru turizm politikaları uygulandığında “tükenme” veya “tüketilme” tehlikesi bulunmamaktadır.
- Sanal ortamlardan diğer turizm türlerine kıyasla daha az etkilenmektedir.
- Kültürel turizme katılan turistlerin statüsü, diğer turist türlerine oranla daha yüksek olduğundan farkındalık ve koruma daha fazla olup istikrarlıdır.

2.2.5 Kültürel Turizm ile İlgili Kurum ve Kuruluşlar

Kültürel turizm varlıklarının, korunarak gelecek kuşaklara aktarılabilmesi ve sürdürülebilirliğinin sağlanması için verimli bir kültür turizmi planlaması gerekmektedir. Planlama yapılırken, sahip olunan kültürel miras kaynakları saptanmalı, doğru bir şekilde yönetilmelidir. Turizmin, kültürel varlıklar üzerindeki

olumsuz etkilerini en aza indirmek için tüm paydaşların işbirliği içerisinde planlama yapması gerekmektedir (Saçılık ve Toptaş, 2017).

Kültürel miras turizmi sürdürülebilirliği bağlamında, ulaşılması gereken hedefler bulunmaktadır. Kültürel mirası oluşturan kaynakların korunup doğru yorumlanması, turist deneyimleri ve halkın bilinçlendirilip ekonomik anlamda turizme teşvik edilmesi uygulanması gereken planlardır. Bu bağlamda, kültürel turizm planlamasının yalnızca sözkonusu miras değerlerinin belirlenmesi, korunması ve yönetimi ile ilgili olmadığı, aynı zamanda yerleşime ekonomik ve sosyal açıdan da katkı sağlayacak şekilde düzenlenmesi gerektiği sonucu çıkarılabilmektedir. Kültürel turizm ile ilgili kurum ve kuruluşların finansal kaynak sağlamanın yanısıra pazarlama ve tanıtım açısından da katkıları bulunmaktadır. Bu bağlamda, kültür turizmi ile ilgili kurum ve kuruluşlar Tablo 2.1 de görülmektedir (Jamieson, 2000).

Tablo 2.1 Kültür turizmi ile ilgili kurum ve kuruluşlar (Jamieson, 2000; Uygur ve Baykan, 2007)

Kamu Sektörü	Özel Sektör	Topluluklar	Sivil Toplum Kuruluşları
Planlama bölümü Pazarlama bölümü Koruma bölümü Polis/yangın bölümü Ulaşım bölümü	Seyahat acenteleri Ulaşım işletmeleri Tur operatörleri Konaklama işletmeleri Kafe/restoran işletmeleri Perakende sektörü	Topluluk grupları Kıracı/ev sahipleri	Turizm grupları Çevreci gruplar Korumacı gruplar

Kültür turizmi ile ilgili kurum ve kuruluşlar irdelendiğinde, kamu ve özel sektör, sivil toplum kuruluşları ve toplulukların faaliyetlerini görebilmek olanaklıdır. Planlama, pazarlama, koruma, polis/yangın ve ulaşım bölümleri kamu sektöründe kültürel turizmle ilgili çalışan kurumlardandır. Özel sektördeki kuruluşlar ise, seyahat acenteleri, ulaşım işletmeleri, tur operatörleri, yiyecek/içecek işletmeleri, konaklama işletmeleri olarak sıralanmaktadır. Sivil toplum kuruluşlarında, sözkonusu planlama ile ilgili, turizm grupları, çevreci gruplar ve korumacı grupların etkinlikleri bulunmaktadır. Çeşitli toplum grupları ve yerleşimdeki kiracı/ev sahipleri de bu konuda rol oynamaktadır. Planlama ve yönetime dahil olan tüm paydaşlar disiplinler

arası olarak birbirlerine bağı faaliyetler gösterdiklerinde, kültürel turizmin gelişmesi sağlanabilir (Uygur ve Baykan, 2007).

2.2.6 Kültürel Turizm Politikaları

Kültür politikası, bir ülkede kültürel gelişimi desteklemek amacıyla oluşturulan stratejik planlardır. Kültürel politikalar, bireysel ya da kurumsal olabilmektedir. Somut ve somut olmayan kültürel mirası korumak da amaçlar arasındadır. Bu bağlamda, ülkeler için oluşturulacak turizm stratejileri, kültür politikaları ile birlikte değerlendirilmelidir. Kültür politikaları (Pekin, 2011):

- Sahne sanatları,
- Örenyerleri,
- Saraylar,
- Meydanlar,
- Tarihi dokular,
- Kaleler,
- Kütüphaneler,
- Müzeler,
- Köprüler,
- Çeşmeler,
- Tapınaklar,
- Somut ve somut olmayan kültürel miraslar,
- Festivaller ve şenlikler gibi unsurları içermektedir.

Birleşmiş Milletler, Avrupa Birliği ve UNESCO belgelerinde, kalkınma ve kültürel turizm arasında önemli ilişkiler olduğu görülmektedir. Avrupa ve Avrupa Birliği ülkeleri, yürütülen projeler bağlamında turizmin tarihsel gelişiminde önemli rol oynamışlardır (Emekli, 2005). Günümüzde de turizmin en yoğun şekilde görüldüğü 40 turizm ülkesinden 12 tanesi Avrupa Birliği'nde bulunmaktadır. İspanya, Fransa, İtalya, Portekiz, Yunanistan'da deniz-kum-güneş ağırlıklı turizm, Orta Avrupa'da kış turizmi, Batı Avrupa'da kültürel turizm ön plandadır (TÜRSAB,1999; Emekli, 2005).

Avrupa Birliği tarafından oluşturulan ortak turizm politikaları “Turizm Eylem Planları” ile desteklenmektedir. Kültürel mirasa sahip çıkmak ve sürdürülebilirliğini sağlamak, turizmin mevsimsel değil, tüm yıla yayılmasını sağlamak, altyapıyı düzenlemek, daha az gelişmiş yerleşimlerde turizmi geliştirmek gibi hedefler, Turizm Eylem Planları’nın amaçlarındandır (TÜRSAB,1998; Emekli, 2005).

Deniz-kum-güneş turizmi, kış turizmi, kırsal turizm gibi turizm türleri, kültürel turizmi içermektedir. Kültürlerarası etkileşimler, iletişimler, yiyecek-içecek kültürü gibi unsurlar kültürel turizmin içerisinde yer almaktadır. Kültürel turizm bölgelere gelir yarattığı, sosyal ve kültürel bağlamda gelişime katkı sağladığı için ülkeler açısından önemli bir faktördür. Kültürel turizm, ülkelere, bölgelere ve kültürlere göre değişiklik göstermektedir. Kültürel turizm diğer turizm türleri ile birlikte, ülkelerin sahip oldukları kültürel birikime göre şekillenmektedir (Emekli, 2005).

Ülkemizde, turizmin doğması ve gelişmeye başlaması eski tarihlere dayanmaktadır. Anadolu, süreç içerisinde birçok kültüre ev sahipliği yapmış olduğundan, kültürel turizm açısından dikkat çekici bir potansiyele sahiptir. Turizmin, Osmanlı Dönemi’nde günümüzdeki durumuna benzer bir gelişme gösterdiği söylenebilmektedir (Özgüç, 1998; Emekli, 2005; Arslan, 2017).

- 1923 yılında Türk Seyyahin Cemiyeti kurulmuş,
- 1930 yılında Türk Seyyahin Cemiyeti’nin ismi Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu olarak değiştirilmiş,
- 1934 yılında Turizm Bürosu açılmış,
- 1939 yılında Turizm Müdürlüğü kurulmuş,
- 1949 yılında Birinci Turizm Danışma Kurulu Toplantısı yapılmış,
- 1950 yılında Turizm Müesseselerini Teşvik Kanunu (ülkemizde turizm adına kabul edilen ilk kanun) oluşturulmuş,
- 1953 yılında 6086 sayılı Turizm Endüstrisi Teşvik Kanunu çıkarılmış,
- 1955 yılında Turizm İşbirliği Nizamnamesi çıkarılmış,
- 1956 yılında Türkiye Turizm Bankası Kanunu oluşturulmuş,
- 1963 yılında Turizm ve Tanıtma Bakanlığı kurulmuş,
- 1971 yılında Kültür Bakanlığı kurulmuş,

- 1982 yılında Turizm Teşvik Kanunu (I. Turizm Hamlesi) çıkarılmıştır. Kültür ve Turizm Bakanlığı oluşturulmuştur.

1963 yılından sonra beş yılda bir kalkınma planları hazırlanmıştır. Kalkınma planları, Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963–1967), İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1968–1972), Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1973–1977), Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1978–1983), Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1984–1989), Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990–1994), Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996–2000), Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001–2005), Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı (2007–2013), Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı (2014–2018) şeklinde sıralanmaktadır (Ekutup, 2019).

Türkiye’de günümüzdeki turizm politikası, İkinci Turizm Hamlesi ile gelişmektedir. Bu bağlamda, alternatif turizm politikaları geliştirilerek çeşitli turizm türlerine ve etkinliklere teşvik amaçlanmaktadır. Köy turizmi, yayla turizmi, ekoturizm, kırsal turizm, termal turizm, kültürel turizm gibi turizm türlerinin öne çıkarılması amaçlanmaktadır (Emekli, 2005).

Ülkemizde, 2000’li yıllarda turizmin tüm yıla ve ülkenin her yerine yayılması hedeflenmiştir. Bölgesel teşvikler, genel teşvikler ve KOSGEB teşvikleri bu faaliyetlere hız kazandırmıştır. Bu bağlamda, sözkonusu politikalarla ülkemizin zengin kültürel turizm potansiyelinin çeşitlendirilerek ivme kazandırılması amaçlanmıştır (Şanlıoğlu ve Özcan, 2017).

2.3 Turizmin Kültürel Varlıklar Üzerindeki Etkisi

Turizmin kaynağını oluşturan doğal ve kültürel varlıklar; ülkelerin ya da bölgelerin sahip olduğu özgün değerlerdir. Kültürel varlıklar, bir bölgenin kültürel mirasını oluşturur. Kültür ve turizm arasındaki ilişki kültürel miras üzerinde doğrudan etkili olmaktadır.

Günümüzde, tarihsel çevreler terk, rant kaygısı, bakımsızlık gibi tehlikelere maruz kalmaktadır. Bazı kentler terk edilme sürecine girerken, bazılarında yapılaşma ve fiziksel, sosyal, ekonomik anlamda olumsuz sonuçlar oluşmaktadır. Bunun sonucunda tarihsel çevreler özgünlüğünü kaybetme ve yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalmaktadır. Dokuda bulunan tarihi ve kültürel varlıkların sürekli bakımlarının yapılması ve uygun koruma politikalarının izlenmesi ile sözkonusu tarihsel çevrelerin devamlılığını sağlamak mümkündür (Ahunbay, 2016).

Kültür ve turizm arasındaki ilişki doğru kurulduğunda sürdürülebilirlik sağlanmaktadır. Turizmin sürdürülebilirliği, sektörün temelini oluşturan kültürel, fiziksel ve diğer kaynakların ekonomik önemini sürdürürken, faaliyet ve gelişmelerin bu kaynakların bütünlüğünü sağlayacak şekilde yönetilmesidir (Uygur ve Baykan, 2007). Turizmin sürdürülebilirliği ise, kültürel mirasın korunmasını ve gelecek kuşaklara aktarılmasını sağlamakla olanaklıdır. Bu bağlamda turizmin, kültürel varlıklar üzerinde sosyal, ekonomik ve politik etkilerinin olumlu ve olumsuz yönlerinden söz etmek mümkündür.

Turizm, yanlış politikalarla yönetildiğinde ekonomik ve sosyal alandaki gelişmelere, çevreye olumsuz etkiler yaratmaktadır. Turizm doğru politikalarla yönetildiğinde ise, bölgeye ekonomik açıdan olumlu gelişmeler sağlamanın yanı sıra duyarlılığı artırır ve böylelikle doğal ve tarihi çevrenin korunup nesilden nesile aktararak sürdürülebilirliği sağlanır (Pekin, 2011). Turizm politikaları bölgeden bölgeye değişiklik göstermekte olup, her bölge için uygun strateji izlenildiğinde olumlu gelişme görülebilir.

2.3.1 Turizmin Kültürel Varlıklar Üzerindeki Olumlu Etkileri

Turizmin kültürel varlıklar üzerinde sosyal alanda olumlu etkileri vardır. Turizm, çeşitli kültür, gelenek ve göreneklere sahip insanların bir araya gelmesiyle oluşur. Farklı bölgelerden turistik gezi amacıyla gelen insanlar bilgi alışverişinde bulunarak alana kültürel anlamda kazanç sağlar (Mckercher ve Cros, 2002). Ayrıca ülkede yeni iş alanlarının oluşmasına ve eğitime yönelik gelişmelere olanak sağlar. Turizm

sonucunda gerçekleşen ekonomik rant sebebiyle toplumda koruma bilinci artar, doğal ve tarihi dokunun korunmasına yönelik farkındalık sağlanır.

Ekonomik bağlamda turizm birçok ülke için önemli bir unsurdur. İç ve uluslararası turizm harcamaları toplam olarak dünyadaki gelirin yaklaşık %10'unu oluşturmaktadır. Uluslararası ticaret harcamalarının yaklaşık %7'sini oluşturan turizm harcamaları dış ticaretin en önemli kalemlerindendir. Turizm ülkelerin ekonomik gelişme ve kalkınma düzeyi ile doğrudan ilişkilidir (Yarcan, 1998). Turizm ülke ekonomisine katkıda bulunarak maddi gelirde artışı ve yeni iş alanlarının oluşmasını sağlar.

Turizmin sürdürülebilirliğinin sağlanması, alandaki çevresel değerlerin korunması ve gelecek nesillere aktarılmasıyla mümkündür. Bu bağlamda birçok ülke, doğal çevrenin korunmasına yönelik önlemler almaktadır ve alınan bu önlemler ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir (Troel ve diğer., 2005). Alt yapı düzenlemeleri, ulaşım ağı gibi çevre düzenlemesine katkı sağlayan faaliyetler de olumlu etkiler yaratmaktadır. Yapılan altyapı ve üstyapı düzenlemeleri, yerel halkın yaşamını da etkilemekte olup, bölgesel kalkınmaya katkı sağlamaktadır. Diğer yandan turizmden gelir sağlamak amacıyla, kültürel varlıkların düzenli bakımlarının yapılması da korunarak yaşatılmasına katkı sağlamaktadır (Pekin, 2011). Böylelikle kentin morfolojik yapısı ve dokusu korunmaktadır.

İç turizm veya uluslararası turizm, politik anlamda bölgenin değerinin artmasını sağlamaktadır. Turizm ile politika ilişkili olup, güncel olaylardan doğrudan etkilenmektedirler. Günümüzde, kültürel turizm sürdürülebilir olduğunda önem kazanmaktadır.

2.3.2 Turizmin Kültürel Varlıklar Üzerindeki Olumsuz Etkileri

Dünyadaki çeşitli oluşumlar ve değişimler sonucunda kültürel varlıklar zarar görmekte ve yok olup gitmektedir. Bu bağlamda, ülkeler için son derece önemli olan bu değerlerin korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanmasının gerekliliği açıktır.

Kültürel varlıklar, turistik alanlar için büyük önem taşımaktadır. Ancak turizmin doğru ve dengeli planlanmaması sonucunda kültürel varlıklar, sosyal, ekonomik ve fiziksel açıdan zarar görebilmektedir (Yazar, 2010). Bu bağlamda, ekonomide ve kaynakların kullanımında sürdürülebilirlik sağlanmalıdır. Sürdürülebilirliğin sağlanması ise korumayla mümkündür (Altun, 2003).

Turizmin kültürel varlıklar üzerinde sosyal alanda olumsuz etkileri bulunmaktadır. Turizm odaklı düşünülerek atılan adımlar, alan ile sosyal hayatın birbirinden kopmasına neden olup, yerel halkın çevreye yabancılaşmasına sebep olmaktadır. Ayrıca, rant kaygısından doğan yoğun ticarileşme isteği, bilinçsiz olarak gerçekleştiğinde kent dokusuna zarar verebilmektedir. Kentin doğal ve tarihi dokusunun yanında gelenek, görenekleri ve somut olmayan kültürel mirası da zarar görebilmektedir. Bu değerler, kültürel etkileşimler sonucunda değişip özgünlüğünü yitirebilmektedir. Yerli halkın kullandığı dilde, yeni giren yabancı sözcükler sebebiyle, yabancılaşma meydana gelebilmektedir.

Turizm, bazı durumlarda sosyal sınıflar arasında eşitsizlikleri artırabilir. Turizm aktivitesine katılan kişilerin, gelir düzeylerine göre konaklama, yiyecek, içecek, sosyal etkinliklerden yararlanma seçeneği değişeceği için toplum içerisinde ayrılıklar ve dengesizlikler ortaya çıkabilir (Doğan, 2004).

Turizmin alanda ekonomik anlamda kalkınma sağlamanın yanında olumsuz etkilerinden de söz etmek mümkündür. Turizmin gelişmesi sonucu ticari hayatın canlanmasıyla, yerel halkın geçimini sağlayabilmesi için belirlediği maliyetlerde artış olasılığı fazlalaşmaktadır. Bunun yanında, bölgeye ait olan gelenek-görenekler, festivaller ve etkinliklerin ticari amaçla kullanılması, sözkonusu değerlerin özgünlüğünü bozmaktadır.

Turizm, dengeli ve alana uyumlu plan doğrultusunda yapılmamış ise, kültürel varlıklara fiziksel anlamda zarar verebilmektedir. Turizmin yoğunluğundan doğan trafik, otopark gibi altyapı sorunları ve bunların sebep olduğu gürültü sonucu oluşan

titreşim, zaman içerisinde tarihsel çevrelere zarar vermektedir. Ayrıca turizme hizmet amacıyla oluşan plansız yapılaşma, çarpık kentleşme sorununa yol açmaktadır.

Geleneksel Mimari Miras Tüzüğü'ne göre, geleneksel yapılar disiplinlerarası olarak gelenek, görenek ve kültürel kimliğe saygı duyularak korunmalıdır ve çevresi ile birlikte değerlendirilmelidir. Kültürel turizmin sosyal, ekonomik ve fiziksel anlamda olumsuz etkilerini en aza indirmek için yerel halkın, bölgedeki doğal ve kültürel varlıkları koruması gerekmektedir. Turiste ekonomik kazanç olarak bakılmaması amacıyla halk bilinçlendirilmelidir ve bu doğrultuda eğitim verilmelidir (Geleneksel Mimari Miras Tüzüğü, 1999).

Kültürel Turizm Tüzüğü'ne göre, turizm projeleri koruma ile ilişkilendirilmeli ve sözkonusu alanın somut ve somut olmayan kültürel varlıklarının çok iyi anlaşılması gerekmektedir. Bu bağlamda, tarihsel çevreler turizme açılmadan önce kültürel ve doğal değerleri üst ölçekte incelenmelidir. Ayrıca, turizmden elde edilen gelirin bir kısmının sözkonusu yerin tarihi yapılarının bakım ve onarımlarının yapılması ve tarihi değerlerini sunuş çalışmaları için ayrılması, hem yerel halka hem de kültürel varlıkların korunmasına katkı sağlayacaktır (Kültürel Turizm Tüzüğü, 1999).

Ülkemizde Antalya Kaleiçi, Beypazarı, Alaçatı, Sığacık gibi tarihi dokusu bulunan alanlarda turizmin gelişimi devam etmektedir. Turizm açısından sürekli aktif olan yerleşimlerde turizmin olumsuz etkilerini en aza indirmek amacıyla turizm planlaması yapmak, tarihi dokuların sürdürülebilirliğine katkı sağlayacaktır.

2.4 Kültürel Turizm Olgusunun Tarihi

Kültürel turizm, en eski turizm çeşidi olarak bilinmektedir. İlk kültürel turizmin, Anadolu'da Frigyalıların, Hititlerin, Urartuların, Lidyalıların kendi tapınaklarına olan ziyaretleri olduğu söylenebilmektedir. 20. yüzyılda deniz turizminin gelişmesiyle birlikte kültürel turizm ikinci planda kalmış olsa da; her turizm kültürel mirası da içerdiğinden, bu durum olumsuz yönde bir sonuç doğurmamıştır (Doğaner, 2013).

2.4.1 Dünya’da Kültürel Turizmin Gelişimi

Kültür turizminin geçmişi, Romalıların Nil’e düzenledikleri kültür turlarına dayanmaktadır (Çiçek, 2013). 1670 yılında Avrupa’da, Büyük Tur’a katılan kişilerin; kiliseler, kültürel peyzajlar, festivaller ve müzeler gibi alanları ziyaret etmesi de bilinen eski tarihli kültürel gezilerdendir. Sözkonusu alanlara yapılan ziyaretlerde, kültürün farklı çeşitlerinin deneyimlenmesinin amaçlandığı bilinmektedir (Hausmann 2007; Toker, 2011; Bandoğlu, 2016).

Orta Çağ döneminde, gezi ve eğlence amaçlı ziyaretler yerine dini ve ticari amaçlı seyahatler oluşmaya başlamıştır. 14. yüzyılda Avrupa’da kültür ve sanat anlamında gelişmeler görülmesi sonucu kültür amaçlı geziler yaygınlaşmaya başlamıştır. 16. yüzyılda düzenlenen Büyük Tur, bir Batı Avrupa Turu olup, bu dönemde gerçekleştirilen kültürel amaçlı seyahatler arasındadır (Bandoğlu, 2016). Orta Çağ döneminde dini ve ticari amaçlı olarak yapılan kültürel turizm, 18. yüzyılın ortaları ile 19. yüzyıl sonlarında müzecilik anlayışı bağlamında gelişim göstermiştir. 20.-21. yüzyıllarda ise, kültürel yapılaşma artmıştır (Bandoğlu, 2016).

2.4.2 Türkiye’de Kültürel Turizmin Gelişimi

Türkiye, coğrafi konumu açısından Asya, Avrupa ve Afrika arasında, geçiş yolları üzerinde bulunmaktadır. Bu bağlamda, Anadolu toprakları, tarihsel süreçte barındırdığı birçok medeniyetin kültür değerlerine sahiptir. Türk turizminin temelini, Selçuklular döneminde kervansarayların yapılması oluşturmaktadır. Ulaşım olanaklarının artması sonucunda yapılan kervansaraylar, turizmin gelişmesine olanak sağlamıştır. Osmanlılar döneminde de, sahip olduğu kültürel zenginlikler ve mimarisi bağlamında odak noktası olmuştur.

Ülkemizde arkeolojik geziler, 19. yüzyılın ilk yıllarından itibaren gelişen demiryolu bağlantıları ile ilerlemeye başlamıştır. 1834 yılında Fransız gezgin C. Texier’in Hattuşa’da ve Yazılıkaya’da, 1870 yılında Henry Schliemann’ın Truva’da,

1900'lü yılların başında Sir William Ramsey ve Gerthruide Bell'in Anadolu'da yaptıkları arkeolojik araştırmalar önemli adımlar arasındadır (Bandeoğlu, 2016).

Osmanlı Dönemi'nde 1863 yılında Sergi-i Umumi-i Osmani isimli sergi sebebiyle, dünyanın çeşitli ülkelerinden ziyaretçiler gelmiştir. 1870 yılında Şark demiryolunun yapımının bitmesiyle, turizm hareketlenmeye başlamıştır. Bu bağlamda, konaklama tesisleri yapıldığı görölmektedir. 1892 yılında açılan Pera Palas Oteli, inşa edilmiş ilk oteldir. 19. yüzyıl sonlarında iki seyahat acentesi kurulmuştur. Kurtuluş Savaşı döneminde ülkemiz turizm bağlamında gelişim gösterememiştir. Cumhuriyetin ilk yıllarında turizmin gelişmesi adına birtakım düzenlemeler yapılmıştır. 1930 yılında Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu kurulmuş ve turizm politikalarının planlanması hedeflenmiştir (Bandeoğlu, 2016).

BÖLÜM ÜÇ

BERGAMA'DA KÜLTÜREL TURİZMİ ETKİLEYEN DEĞERLER

Bergama ve çevresinin tarihi, kültürel ve doğal değerlerinin yanısıra, fiziksel ve sosyo-ekonomik özellikleri de büyük önem taşıdığından; topografik yapısı, jeolojik yapısı, iklim ve bitki örtüsü, nüfus ve sosyo-ekonomik yapı gibi faktörler bağlamında ele alınmıştır.

3.1 Fiziksel Çevre Özellikleri

Bergama, Ege Bölgesi'nin dört büyük havzasından biri olan Bakırçay Havzası'nda yer almaktadır ve İzmir iline bağlı bir ilçedir. Bakırçay Ovası'nın uzunluğu 45 km, genişliği yer yer 15 ile 20 km arasında değişmektedir. Kent içinden geçen ve yerleşim alanını ikiye bölen Selinos Çayı ile Kestel Çayı arasındadır. Yüzölçümü bağlamında 1722 km² ile İzmir'in en büyük ilçesidir. Kentin 105 km kuzeyindeki yerleşim, 39°7' kuzey enlemi, 27°13' doğu boylamında yer almaktadır. İlçe merkezinin rakımı 68 m olup, Akropol'deki rakımı 331 m'dir (Bergama Belediyesi, 2019).

Batısında Ayvalık ve Dikili, doğusunda Soma ve Kınık, kuzeyinde Burhaniye ve İvrindi, güneyinde ise Aliağa ile komşudur (Şekil 3.1). Güneybatı yönünde Ege Denizi kıyısı yer almaktadır. Kuzeyinde Madra Dağı, güneyinde Yunt Dağı silsileleri ile çevrilidir (Bayatlı, 1949, s.4). Geleneksel yerleşim bölgesi Domuz Alanı ve Kızıllavlu arasındadır ve Rum, Musevi, Ermeni ve Türklerin yaşadığı kültürel bir alandır. Günümüzde ise, Bakırçay Ovası'nda ve İzmir yolu üzerinde kent gelişimi mevcuttur.

Şekil 3.2 Kestel Baraj Gölü (Kişisel arşiv, 2017)

Bergama, M.Ö. 4. yüzyıldan başlayarak tarih boyunca önemli aksların üzerinde yer aldığından stratejik açıdan sahip olmak istenilen bir kent olmuştur. 1880 yıllarında Bergama'ya ulaşım üç yoldan sağlanmaktaydı. Birincisinde, İzmir-Dikili arasında haftada iki gün vapur seferleri yapılmakta ve ardından araba ile Bergama'ya ulaşılmaktaydı. İkincisi İzmir'den bir binek hayvan ile karayolu aracılığıyla, üçüncüsü ise Soma-Bergama arası araba ile ulaşım sağlanmaktaydı (Bayatlı, 1949). Cumhuriyet Dönemi'nde ise, Batı Anadolu'yu kuzey-güney aksında kesen İzmir-Bergama-Ayvalık-Edremit-Çanakkale karayolu kullanılmaya başlanmıştır. Günümüzde, Bergama ilçesine İzmir-Çanakkale yolunun 100. km'sinden ayrılan asfalt yol ile 7 km sonrasında ulaşılmaktadır (Bergama Belediyesi, 2019).

İzmir-Bergama arası 105 km olup, komşu ilçelere uzaklığı Dikili'ye 27 km, Çandarlı'ya 30 km, Ayvalık'a 60 km, Kınık'a 17 km, Soma'ya 42 km ve Zeytinadağ'a 22 km'dir. En yakın demiryolu Soma'da olup, en yakın havalimanı İzmir Adnan Menderes Havalimanı'dır (Bergama Belediyesi, 2019).

3.1.2 Jeolojik Yapısı

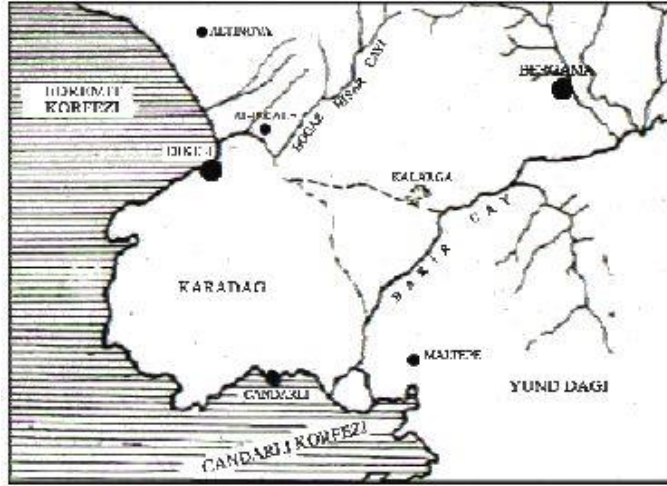
Bakırçay alüvyonları, göl tortulları, akarsu ve volkanik biçimlenmeler bölgenin jeolojik yapısını meydana getirmekte olup, bu volkanik biçimlenmeler bazalt, andezit ve diyonitlerden oluşmaktadır. Volkanik Akropol Tepesi 311 m yüksekliğindedir ve güney yamacı ovaya doğru, doğu ve batı yamaçları ise iki vadinin tabanına dik olarak konumlanmıştır (Emekli, 2001).

Bakırçay'ın güney kısmında kalan topraklar tarımsal özellikler bağlamında birinci ve ikinci derece tarımsal özellikleri taşımakta iken, kuzey kısmında kalan topraklar altıncı ve yedinci derece tarımsal özellikli topraklardır (Emekli, 1998).

Ege Denizi, ilk başlarda Dikili yakınlarından Bergama Tepesi eteklerine kadar girmektedir. Üzerine kurulmuş olduğu Bakırçay havzası, çok uzak olmayan devirlerde oluşmuş, alüvyal bir çöküntü hendeğidir (Şekil 3.3). Daha sonra Bakırçay'ın getirdiği büyük akıntı ve çöküntüler Bergama Denizi'ni doldurmuştur. Akarsuyun yatağı Dikili'ye kadar uzamış ve o bölgeden denize ulaşmıştır (Şekil 3.4).

Şekil 3.3 Bergama tarihinde İlkçağ ve Bakırçay Havzası, Arkaik-Klasik kültürler (Bayatlı, 1949)

Şekil 3.4 Bergama tarihinde İlkçağ ve Bakırçay Havzası değişimi, Arkaik-Klasik kültürler (Bayatlı, 1949)

3.1.3 İklim ve Bitki Örtüsü

Topografya ve iklim özellikleri, yerleşimlerin planlama biçimini etkileyen önemli faktörlerdendir. Yapılar, iklim özelliklerinin olumsuz etkilerini en aza indirmek ve en yüksek verimli kullanımı sağlamak gibi konfor koşulları göz önünde bulundurularak planlanmaktadır. Öte yandan iklim, turizm açısından da önemli bir faktördür. Sıcaklık, rüzgar, nem, yağış gibi unsurlar turizmi etkilemektedir.

“Bergama’da yazları sıcak ve kurak, kışları ılık ve yağışlı Akdeniz iklimi egemendir. Yazın ortalama sıcaklık 26°, kışın ise ortalama 6°’dir. Kışın en yüksek sıcaklık farkı 14, yaz sıcaklık farkı ise 15 dolayındadır. Yıllık yağış tutarı 600 mm’dir” (Peker, 1992, s.31).

Kent, kuzeye ve batıya açık olacak bir konumda vadinin içinde kurulduğundan rüzgarların etkisi altındadır. Hakim rüzgarlar genellikle kuzeydoğu ve güneybatıdan esmektedir. Yağışlar genellikle kış mevsiminde oluşmakta olup, yazın oldukça azdır (Peker, 1992). Bakırçay ve Kestel Çayları üzerinde kurulmuş olması ve Kestel Baraj Gölü’nün varlığı nem oranını artırmaktadır.

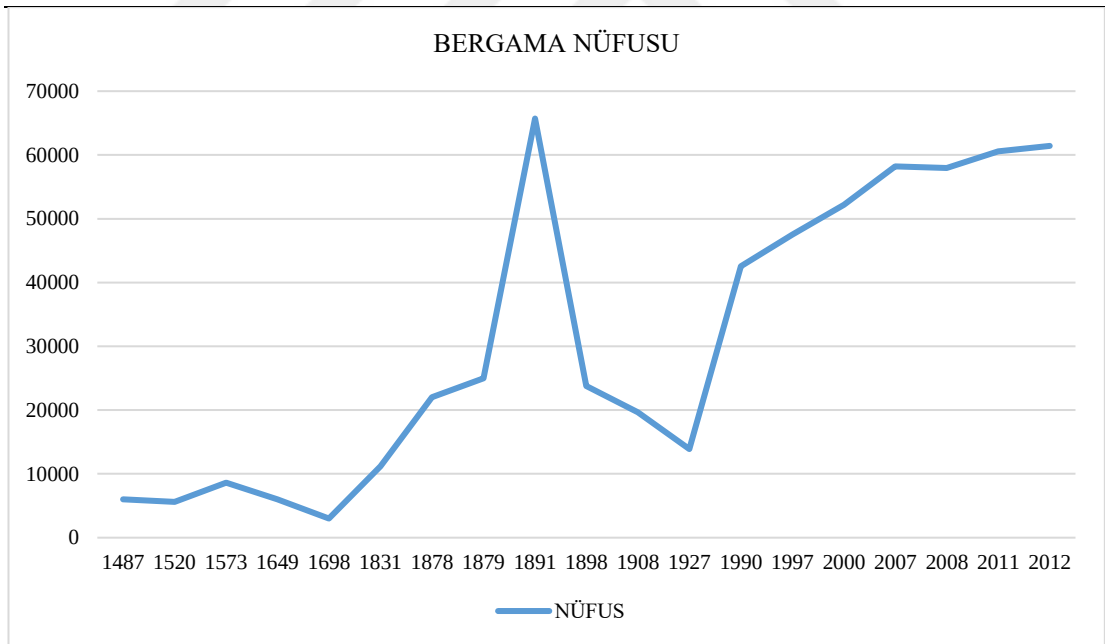
Yerleşim incelendiğinde, evlerin güneşe doğru konumlanması, kuzeydoğu rüzgarlarına karşı alınmış bir önlem olup, ilkçağ yerleşimlerinde de bu faktörün dikkate alındığı gözlemlenmektedir (Radat, 2001).

3.2 Sosyo-Ekonomik Özellikler

Bu bölümde, Bergama'nın nüfus ve sosyo-ekonomik yapısı anlatılmaktadır.

3.2.1 Nüfus

Bergama, kurulduğu çağlardan başlayarak birçok kültüre ev sahipliği yapmış ve genellikle nüfusu fazla olan bir yerleşim yeri olmuştur. Bergama, 14. yüzyılda Türk hakimiyetine girmiştir ve Hristiyan toplum ile birlikte varlıklarını devam ettirmiştir. Bu dönemden 2000'li yıllara kadar nüfus kayıtları incelendiğinde:

Şekil 3.5 1487-2012 yılları arası Bergama'da nüfus değişimi (Peker, 1992 incelenerek hazırlanmıştır)

Şekil 3.5 incelendiğinde, süreç içerisinde 1891 yılında nüfus bağlamında bir artış gözlemlenmektedir. Nüfus toplamda 65711'e ulaşmış olup, 53823'ü Müslüman, 10250'si Rum, 809'u Ermeni, 495'i Musevi, 258'i Bulgar, 76'sı yabancı olarak 1891

Salnamesi'ne işlenmiştir. İzleyen 1898 Salnamesi'ne göre ise, nüfus toplamda 23784'e düşmüş olup; 16962'si Müslüman, 3535'i Rum, 281'i Ermeni, 495'i Musevi, 74'ü ecnebi ve 2435'i yabancı olarak kayıtlara geçmiştir (Peker, 1992).

1878 yılı Aydın Vilayeti Salnamesi'ne göre, Bergama'nın nüfusu 22000'dir. 1879 yılı Salnamesi'ne göre ise nüfus 31000 olup, 25000 Müslüman, 6000 Gayrimüslim bulunmaktadır. 1891 yılı Aydın Vilayeti Salnamesi'nden edinilen bilgilere göre; yerleşimde 53823 Müslüman, 10250 Rum, 809 Ermeni, 495 Musevi ve 334 yabancı bulunmaktadır. 1899 Aydın Vilayeti Salnamesi'nde, Bergama nüfusunun 62,723 Müslüman, 9397 Rum, 787 Ermeni, 495 Musevi, 74 yabancından oluştuğu aktarılmaktadır (Peker, 1992).

19. yüzyıl sonlarına doğru Bergama nüfusu yoğunluk bakımından; Müslüman, Rum, Ermeni, Musevi ve yabancılar olarak sıralanabilmektedir. Cumhuriyet Dönemi'nde Bergama'da kent nüfusunda artış gözlemlenmekteyken, kırsal nüfusunda azalma söz konusudur. 1960'lı yıllardan başlayarak ülke genelinde olduğu gibi Bergama'da da kentleşme ve sanayileşmeye bağlı olarak kent nüfusu artmıştır (Emekli, 2001). Günümüzde Bergama nüfusu 103185 dir (2018 yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt sistemi).

3.2.2 Sosyo-Ekonomik Yapı

Bergama, sahip olduğu elverişli koşullar sebebiyle yüzyıllar boyunca tarım ve hayvancılık merkezi olmuştur. Ziraî üretim ve tarım açısından İzmir'de önemli bir rol oynamaktadır. Sahip olduğu verimli topraklarda pamuk, tahıl, tütün, zeytin, Kozak Yaylası'nda ise çam fıstığı üretimi yapılmaktadır. Süreç içerisinde, M.Ö. 3.-4. yüzyıllarda yünlü kumaş üretimi, 16. yüzyılda pamuk ipliği işleminde önemli rol oynamıştır. 19.-20. yüzyıllarda ise tarımsal ürünler ihraç edilmeye başlanmıştır. El sanatları bakımından Bergama Krallığı Dönemi'ne dayanan debbağlık, saraçlık ve mescilik önemli rol oynamaktaydı (Peker, 1992).

Ekonomik faaliyetlere göre istihdam dağılımı incelendiğinde, Bergama ilçe merkezinde, sosyal ve kişisel hizmetleri %34, toptan ve perakende ticaret, konaklama ve yiyecek-içecek sektörü %20, imalat %17, tarım %11 oranındadır. Bu bağlamda, hizmetler sektöründe, istihdam edilenlerin fazlalığı dikkat çekmektedir (Yenen ve diğer., 2008).

3.3 Tarihi ve Kültürel Özellikler

3.3.1 Kentin Tarihsel Gelişimi

Bergama, Selinos ve Ketios Çayları arasında bulunan Kale Dağı'nda kurulmuş olan, M.Ö. 5. yy'da ilk yerleşimin başladığı, birçok medeniyetin izlerini taşıyan çok katmanlı bir kenttir. Kent, süreç içerisinde Helenistik, Roma, Bizans, Karesi Beyliği, Osmanlı Devleti Dönemlerinde yerleşim yeri olmuş ve günümüzde de bunu sürdürmektedir.

Pergamon adı, Yunan öncesi bir dile ait olup “kale” ve “müstahkem mevki” anlamına gelmektedir. Yunan öncesi çağın varlığı bilinmekle birlikte, süreç içerisinde meydana gelen katmanlaşma sebebiyle herhangi bir iz bulunmamaktadır (Radt, 2001). İlk Yunan halkı, M.Ö. 1. binyılda Pergamon'a yerleşmiştir. Persler ile aralarında yaşanan anlaşmazlık sonrasında, Kale Dağı'nı terketmişlerdir. Perslerin Pergamon'a yerleşmesi ise, M.Ö. 4. yüzyıl ortalarında. Bu dönemde Asklepios Kültü, çeşitli efsaneler ile üne kavuşmuş olup, kent için stratejik açıdan bazı gelişmelere neden olmuştur (Radt, 2001).

Hanedanlık Dönemi'nde yükselişe geçen Pergamon, denizden gelebilecek saldırılara karşı iyi bir kale durumunda olduğundan önemli bir konuma sahipti. Philetairos Dönemi'nde (M.Ö. 281-263), Pergamon Kenti yeni yapılmış olan kale surlarıyla genişlemeye başlamıştır. Yeni inşaatların başladığı bir dönem olan Philetairos Dönemi'nde, çeşitli kutsal yapılar, tapınak, Demeter Kutsal Alanı gibi birçok yapı yapılmıştır (Radt, 2001).

I. Eumenes Dönemi'nde (M.Ö. 263-241) Pergamon, kuzey, doğu ve güneybatı yönlerine doğru genişlemeye başlamıştır. Kent sur duvarları, bu dönemde en geniş durumunu almıştır (Radt, 2001). I. Attalos Dönemi'nde (M.Ö.241-197) ise, siyasi ilişkiler bakımından gelişmeler dışında, Pergamon topraklarında bir değişim söz konusu değildir. Bu dönemde kent, adını sanat ve kültür merkezi olarak duyurmuş ve bölgede büyük bir devlet durumuna gelmiştir. Siyasi ilişkiler bağlamında, toprak yönetimi Roma'ya verilmiştir (Radt, 2001).

II. Eumenes Dönemi'nde (M.Ö. 197-159) yapılan savaşlar ve anlaşmalar sonrası, sınırlar Toroslar'dan Kapadokya'ya kadar uzanmıştır. Siyasi ilişkiler sonrasında sınır genişlemesi ve toprak kazançları olsa da, Pergamon'un bağımsızlığı sona ermiştir ve Roma'ya bağlı duruma gelmiştir. Bu dönemde zirai işler de çoğalmaya başlamıştır (Bergama Belleten, 2005).

Hanedanlık Döneminde, Attalid Hanedanlığı'nın başkenti Pergamon'un öne çıkan özelliklerinden biri, kent planlamacılığıdır. Yapıların yapılış zamanına göre akropolisin en yüksek kısmından aşağıya doğru; yukarı, orta, aşağı olmak üzere üç bölümden oluştuğu kabul edilmektedir. Üst şehrin belli başlı yapıları; saraylar, Phileteiro ve Athena Tapınağı, dört salonlu kütüphane, 10000 kişilik tiyatro ve Zeus Tapınağı'dır. Orta şehrin yapıları; Demeter Tapınağı, üç farklı teras üzerine inşa edilmiş gymnasiumlar ve Hera Tapınağı'dır. Aşağı şehrin yapıları; aşağı Agora ve evlerdir (Radt, 2001).

Pergamon, Roma Dönemi'nde serbest kent ilan edilmiş olup, en parlak dönemini yaşamıştır. Bu dönemde, Pergamon Kitaplığı Antonius tarafından Kleopatra'ya hediye edilmiştir. Traionus Tapınağı tamamlanmış, Asklepion Kutsal Alanı yenilenmiş, Serapion, Gymnasion, Stadion, Amfitiyatro, tiyatro gibi yapılar yapılmıştır. Roma Dönemi'nde Pergamon, "Asia'nın Metropolisi, iki kez tapınak bakıcısı olan iki kent" unvanını almıştır. Süreç içerisinde, taht kavgaları, veba salgını, deprem, ekonomik çöküntü gibi nedenlerle Bizans Dönemi başlamıştır. Böylelikle Antik Çağ sona ermiştir (Radt, 2001).

Bizans Dönemi'nin ilk yıllarında, Ephesos, Smyrna, Tralleis ve Pergamon olmak üzere Asya Eyaleti'nin dört metropolü bulunmaktaydı. Metropol olması bağlamında önemini koruyan Pergamon'un nüfusu 120000 idi. Bu dönemde, Eski Aşağı Agora Meydanı'na ve Serapion'un içine birer kilise yapılmıştır (Radt, 2001). Ayrıca kilise, konutlar, sarnıçlar, nekropol ve surlar eklenmiştir.

Osmanlı Döneminde Bergama, Osmanlılar'ın eline geçtikten sonra uç kalesi olarak önemini kaybedince ve halk tepeden inerek ovaya doğru yerleşmiştir. 14.-15. yüzyıllarda gelişmeye başlamıştır. Türk-İslam kenti biçiminde gelişmiş, camiler, medreseler, çeşitli yapılar ya da bu yapılara eklemeler yapılmıştır. Bu dönem sonrasında, yerleşimde meydana gelen değişiklikler, çalışmanın 3.3.2 başlığı altında aktarılmaktadır.

3.3.2 Yerleşimin Tarihi Çevre Dokusu

Kazılar sonucunda elde edilen seramikler, kiremitler ve duvar kalıntılarına göre, Bergama tarihinin Arkaik Dönem'e dayandığı bilinmektedir (Radt, 2001). Pergamon Kenti'nin sahip olduğu topolojik özellikleri, toprak genişlemesine elverişli olması ve konumu bağlamında önemli özelliklere sahip olduğundan, ilk yerleşimler için tercih edilen bir kent olmuştur.

Yerleşimde, iklimsel açıdan kuzeydoğu yönünden gelen rüzgarlara karşı yüksek kale duvarları yapılmıştır. Bu duvarların yanında kral sarayları yer almaktaydı. Eğimli bir topografyaya sahip olduğundan, yapılar batıya doğru teraslanarak biçimlendirilmiştir. Rüzgardan korunması ve güneşten yararlanabilmesi amacıyla binalar güneşe bakmaktadır.

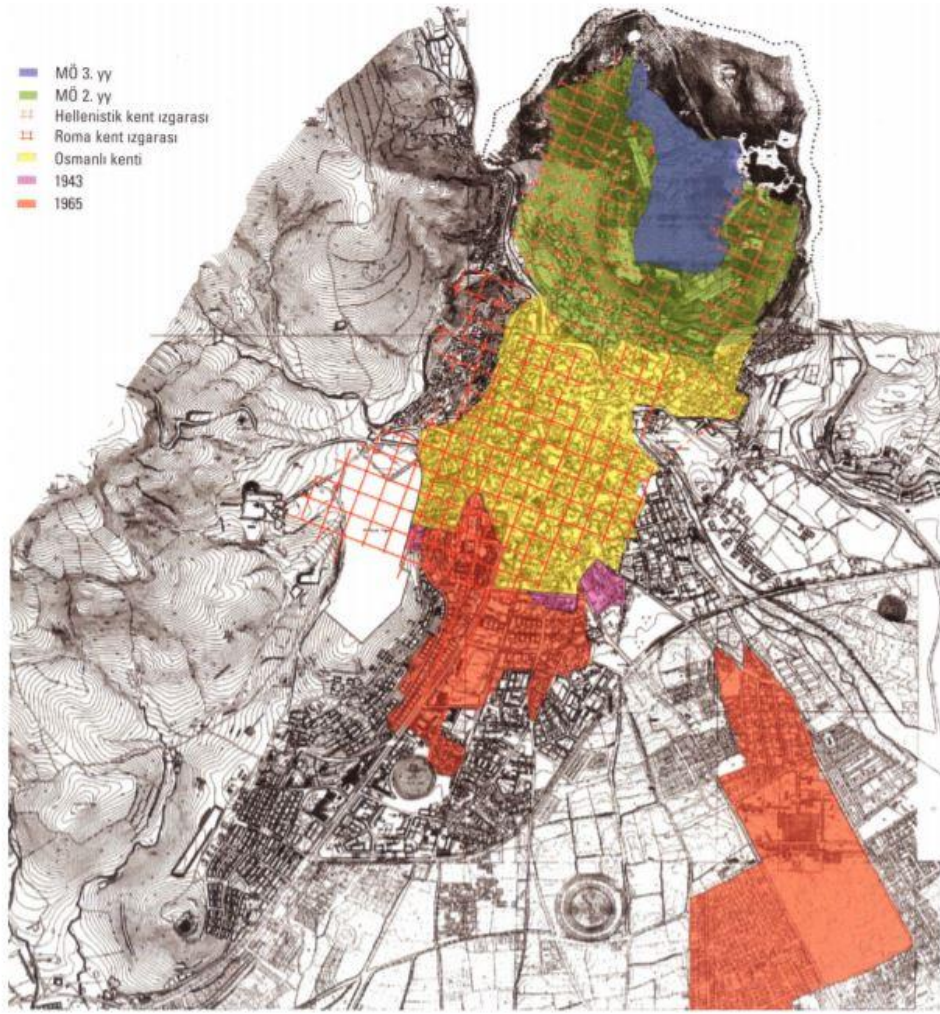
Roma Dönemi'nde inşa edilen kemerli tonozlar ve Traionous Tapınağı dışındaki diğer yapılar arazinin topografyasına göre yapılmıştır. Süreç içerisinde Kale sınırları pek fazla değişmemekle birlikte, Aşağı Kent sınırları gereksinimlere göre değişiklik göstermiştir. Bu dönemde kent, ızgara planlı olarak gelişmiştir. 3. yüzyıl ortalarında kent savunması için yeni kent surları yapılmıştır (Radt, 2001).

Kaynaklardan, Geç Roma Dönemi duvar kalıntılarının düşük kalitede yapıldığı öğrenilmektedir. Erken Bizans Dönemi'nde eklenen duvarlarda, farklı yapılardan alınarak yapılan antik taşlar bulunmakta olup, daha sağlamdır. Son Geç Bizans Dönemi'nde eklenen kale surları ise, sağlam olmayan taşlardan ve kiremit kırıntılarından yapıldığından dayanıklı değildi (Radt, 2001). 6. yüzyıl ve 13. yüzyıl arasındaki süreçte devam eden Bizans Dönemi'nde ise, Anadolu'da meydana gelen sıkıntılar Bergama'yı da etkisi altına almıştır. Bu dönemde sur duvarları genişletilmiştir (Radt, 2001).

Bergama, Türklerin yönetimine geçtikten sonra İslam Mimarisine ait anıtlar ve yapılar oluşturulmaya başlanmıştır. Öncelikle tekkeler kurulmuş olup, camiler ve mescitler yapılarak gelişmeye başlamıştır. Bu bağlamda Bergama'daki ilk cami, Beyazıd Cami ismi ile yapılan, günümüzdeki Ulucami'dir. Süreç içerisinde Ulucami çevresinde yerleşim oluşmuş ve kent dokusu gelişmeye başlamıştır. Ulucami çevresinde başlamış olan yerleşim dokusu ve kent, Ulucami Köprüsü ile birbirine bağlanarak ilk aks oluşmuştur. Bu aks 17. yüzyıla kadar gelişmiş ve hamamlar, hanlar, camiler gibi yapıların bulunduğu geniş alana yayılmıştır (Baç, 2013).

Geleneksel konutların en erken 18. yüzyıla tarihlendiği Bergama, geleneksel kent dokusunda mahremiyetin ön planda olduğu bir yerleşim yeridir. 19. yüzyılda Batı etkisi ile yapılan konutların çoğu bitişik nizamda yapılmıştır. Parseller düzgün olmadığından belirli bir plan sistemine oturmamaktadır (Baç, 2013).

1943 yılında hazırlanan ilk imar planı raporunda kentin tarihsel gelişimi, arkeolojik alanlar ve anıtsal yapılara yer verilmiş olup, kenti oluşturan geleneksel dokudan söz edilmemiştir. Bergama kentinin gelişim göstereceği akslar üzerinde çalışılmıştır. 1960 yılında ise kentin ana aksı Cumhuriyet Caddesi olarak belirlenmiş ve bu aks canlandırılmaya başlanmıştır. Bu dönemde dokudaki bazı tarihi yapıların ve geleneksel evlerin yıkılarak, betonarme konutların inşa edildiği bir süreç başlamıştır.

Şekil 3.6 Bergama'nın tarihsel gelişimi (Binan, 2005)

1968 yılı Bergama Şehri İmar Planı Raporu'nda arkeolojik alanlardan söz edilmiştir. Antik kentte bulunan arkeolojik alanlarla birlikte, kent merkezinde bulunan arkeolojik alanların da bütüncül korunması gerektiği vurgulanmıştır. Yerleşim alanının korunması ve özgün karakteristik özelliğinin değiştirilmemesi gerektiğinden söz edilmiştir.

1983 yılında Bergama, Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu tarafından, 1. derece, 2. derece ve 3. derece arkeolojik sitlerle çevrili "Kentsel Arkeolojik Sit" olarak Şekil 3.6'da görüldüğü gibi tanımlanmış olup, kentin korunması için gerekli kentsel dokuya sahip olduğu belirtilmiştir (Binan ve diğer., 2004). Bu karara karşın, 1989 yılında, tarihi yapıya uygun olmayan yeni yollar, geleneksel dokuya uymayan büyük

parseller ve çok katlı yapılaşmalar önerilmiştir. Çok katlı yapıların yapımı için geleneksel evler yıkılmıştır.

Çok katmanlı bir kent olan Bergama'nın kent dokusunun gelişim süreci incelendiğinde, Helenistik ve Roma Dönemi'nde ızgara plan sistemi görülmekteyken, 14. yüzyılda Türklerin yerleşmesi ile organik bir kent planı oluşmaya başlamıştır. Bu oluşum, cami, hamam gibi yapılar etrafında başlayıp kent içine yayılmıştır. 1943 yılında hazırlanan ilk imar planı raporunda tarihsel gelişim, arkeolojik alanlar ve anıtsal yapılara yer verilmiştir. 1970 yılı sonrasında, kente hızlı bir yapılaşma süreci hakim olmuştur. 1983 yılında ilk kez sit alanları belirlenmiştir (Baç, 2013).

2001 yılında, sit alanlarında değişiklik yapılmış ve İzmir II Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından Kentsel Arkeolojik sit alanları belirlenmiştir. Bu alanlar; Kentsel Arkeolojik Sit, 1. derece Arkeolojik Sit, 2. Derece Arkeolojik Sit ve 3. derece Arkeolojik Sit olarak tanımlanmıştır. 2004 yılında, kentsel arkeolojik alanlar genişletilmiştir. Geleneksel kent dokusunda bulunan fakat sit alanında olmayan alanlar kentsel+III.derece arkeolojik sit alanı olarak değiştirilmiştir (Binan ve diğer., 2004). 2007 yılında ise sit alanlarının sınırları kesinleşmiş olup, günümüzdeki durumunu almıştır (Binan, 2005). Süreç içerisinde kent merkezi aşağıya doğru gelişmiştir (Baç, 2013).

3.3.2.1 Sit Alanları

Bergama'da 1943 yılında ilk imar raporu hazırlanmış, 1983 yılında ise Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu tarafından, 1. derece, 2. derece ve 3. derece Arkeolojik sitlerle çevrili "Kentsel Arkeolojik Sit" olarak tanımlanmıştır. 2004 yılında Kentsel Arkeolojik sit alanının adı 3. derece Arkeolojik Sit Alanı olmuştur. 2007 yılında ise sınırlar kesinleşmiştir (Şekil 3.7).

Bergama Koruma Amaçlı İmar Planı, Bölge Koruma Kurulu'nun 08.06.2012 tarih ve 996 sayılı kararı ile yürürlüğe girmiştir. Bergama'nın ikinci derece arkeolojik sit alanları, üçüncü derece arkeolojik sit alanları, üçüncü derece arkeolojik ve kentsel sit

alanları ele alınmıştır (Bergama Çok Katmanlı Kültürel Peyzajı Alan Yönetim Planı (2016-2020, s.63). Bu bağlamda:

1. Derece Arkeolojik Sit Alanları. Bergama (İzmir) 1/5000 Ölçekli Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı Uygulama Hükümleri'ne göre:

- 1. Derece arkeolojik sitin içerisinde bulunan alanlarda yapılaşmaya izin verilmemekte ve bilimsel kazılar haricinde kazı yapılamamaktadır.
- Yapılması gerekli görülen alt yapı çalışmaları için Koruma Kurulu'ndan izin alınması gerekmektedir.
- 1. Derece arkeolojik sit alanları içerisinde taş, toprak gibi malzemeler alınmaz.
- Ören yerlerine yapılması öngörülen otopark, wc, bilet gişesi gibi ek yapılar için Koruma Kurulu'ndan izin alınmalıdır.
- Bilimsel çalışmalar dışında, korunması gerekli olan alanlardır.

Bergama'da yapılan belgeleme çalışmaları doğrultusunda 1. Derece arkeolojik sit alanları çerçevesinde:

- Atmaca Mahallesi'nin batı tarafının bir kısmı (8 adet yapı grubu),
- Selçuk Mahallesi'nin batısı (6 adet yapı grubu),
- Gazipaşa Mahallesi'nin batısı (1 adet yapı grubu),
- Ulucami Mahallesi'nin kuzeyi (5 adet yapı grubu),
- Talatpaşa Mahallesi'nin kuzeyi (1 adet yapı grubu),
- Kurtuluş Mahallesi'nin kuzeyi ve doğu bölümü (14 adet yapı grubu),
- İslamsaray Mahallesi'nin doğusu dışında büyük bir bölümü (3 adet yapı adası) saptanmıştır.

2. Derece Arkeolojik Sit Alanları. Bergama (İzmir) 1/5000 Ölçekli Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı Uygulama Hükümleri'ne göre:

- Bilimsel çalışmalar dışında korunması gereken alanlardır.
- Koruma ve kullanım şartları Koruma Kurulu'nca belirlenmektedir.
- Yeni yapılaşmaya izin verilmeyen alanlardır.
- Alanda bulunan ve tescilli olmayan yapılarda basit onarım yapılabilir.

- 2. Derece arkeolojik sit alanları içerisinde taş, toprak gibi malzemeler alınamaz.

Bergama’da yapılan belgeleme çalışmaları doğrultusunda 2. Derece arkeolojik sit alanları çerçevesinde:

- Ulucami Mahallesi’nin kuzeydoğu tarafı (7 yapı adası grubu),
- Atmaca Mahallesi’nin güney bölümünün bir kısmı (1 adet yapı grubu),
- Selçuk Mahallesi’nin doğu bölümünün bir kısmı tespit edilmiştir.

3. Derece Arkeolojik Sit Alanları. Bergama (İzmir) 1/5000 Ölçekli Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı Uygulama Hükümleri’ne göre:

- İnşaat izni verilmeden önce, alanda Müze Müdürlüğü tarafından sondaj kazısı yapılmakta ve sonucunda Koruma Kurulu tarafından karar alınmaktadır.
- 3. Derece arkeolojik sit alanları içerisinde taş, toprak gibi malzemeler alınamaz.

Bergama’da yapılan belgeleme çalışmaları doğrultusunda 3. Derece arkeolojik sit alanları çerçevesinde:

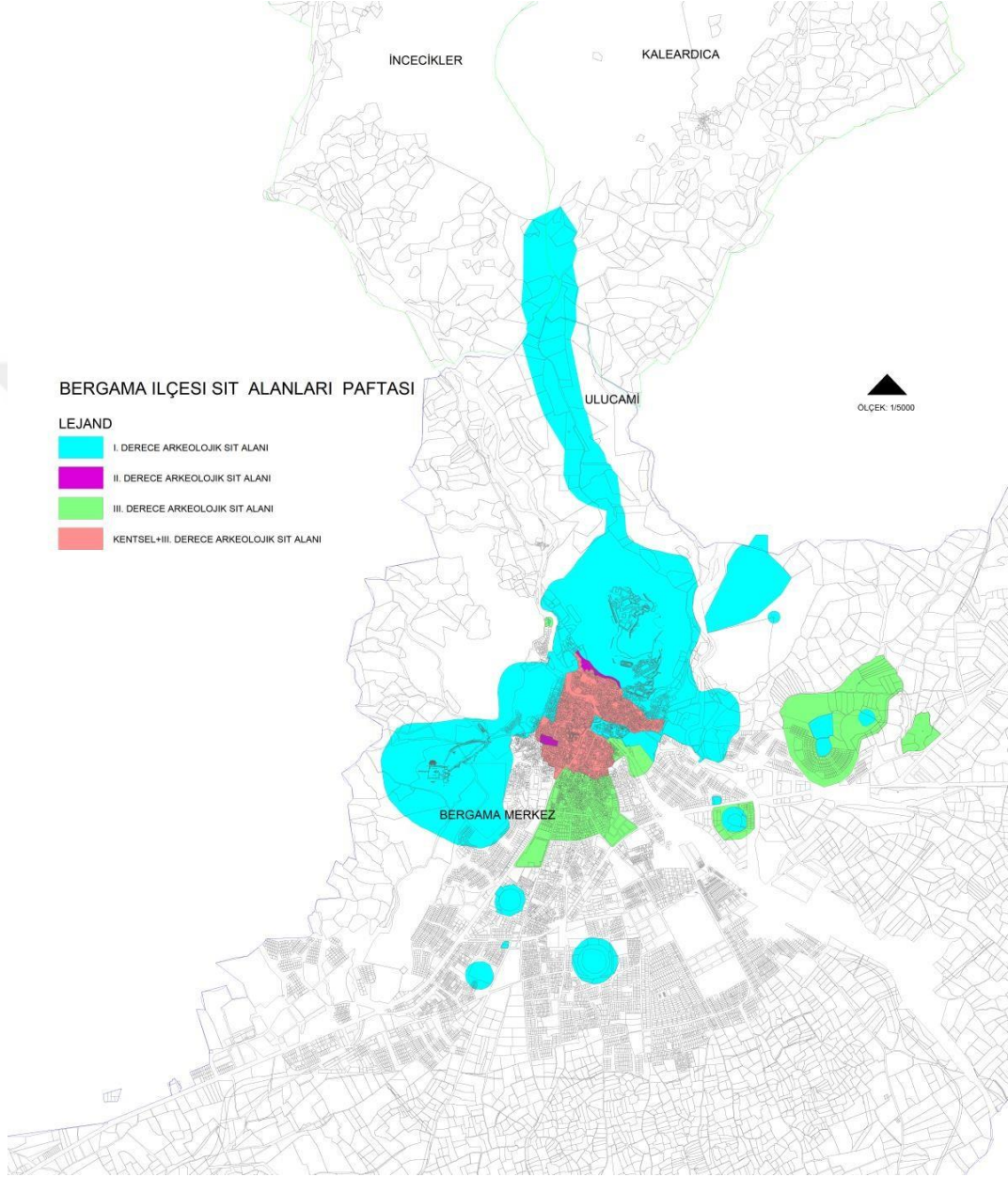
- İslamsaray Mahallesi’nin güneyi (2 adet yapı adası),
- Turabey Mahallesi’nin kuzeydoğu tarafının bir kısmı belirlenmiştir.

3. Derece Arkeolojik ve Kentsel Sit Alanları. Bergama (İzmir) 1/5000 Ölçekli Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı Uygulama Hükümleri’ne göre Koruma Bölge Kurulu tarafından uygun bulunarak yürürlüğe girecek 1/1000 ölçekli Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planları doğrultusunda uygulama yapılır.

Bergama’da yapılan belgeleme çalışmaları doğrultusunda 3. Derece arkeolojik ve kentsel sit alanları çerçevesinde:

- Ulucami Mahallesi’nin bir kısmı (8 yapı adası),
- Talatpaşa Mahallesi,
- Kurtuluş Mahallesi’nin bir bölümü (1. Derece arkeolojik sit alanı dışında kalan alanlar),
- Barbaros Mahallesi’nin tamamı,

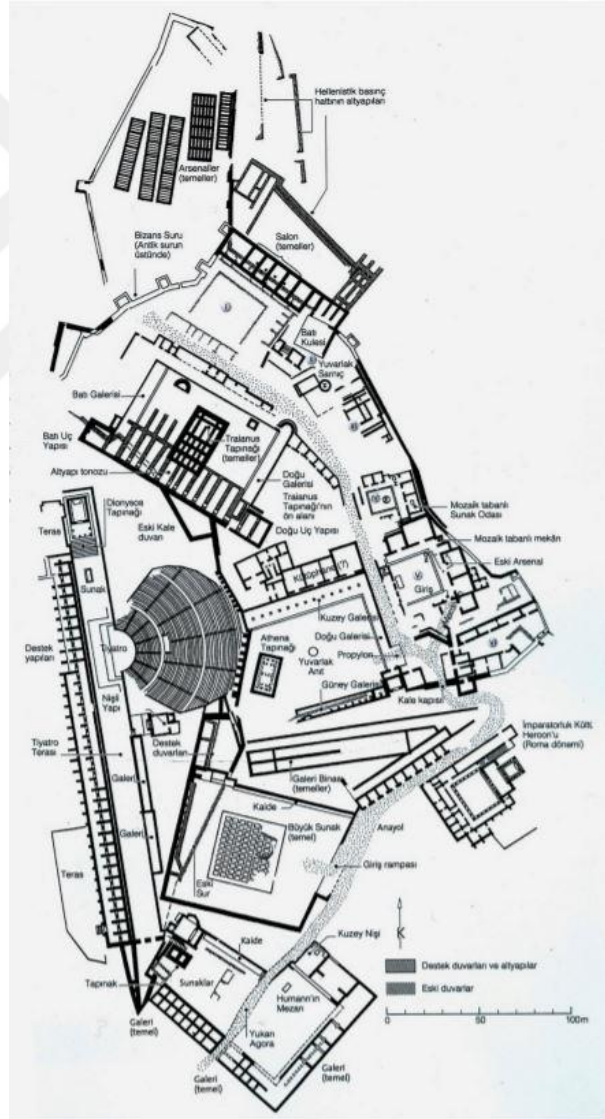
- Atmaca Mahallesi'nin bir bölümü (1. derece arkeolojik sit alanı ve 2. derece arkeolojik sit alanı dışında kalan alanlar) tespit edilmiştir.

Şekil 3.7 Bergama sit alanları (Bergama çok katmanlı kültürel peyzajı alan yönetim planı 2016-2020)

3.3.2.2 Kültür Varlıkları

3.3.2.2.1 *Akropol Kutsal Alanı*. Bir tepe yerleşimi olan Pergamon'un şehircilik anlayışı, topografik zorunluluktan kaynaklanan bir kent düzeninin planlanması bakımından eşsiz bir örnek oluşturmaktadır (Şekil 3.8). Teraslama yönteminin kullanıldığı antik kentte tespit edilen en eski yerleşim yerleri M.Ö 7.-6. yüzyıla tarihlenmektedir. Kenti bir baştan diğer başa kaplayan geniş ve rampalı yol, aşağı şehirde Eumenes Kapısı'nda başlamakta olup, orta kentte büyük bir kavis yaparak kent dağının güney yamacından yukarı şehre ulaşmaktadır (Karcılı, 2009).

Şekil 3.8 Pergamon Akropolisi planı (Rath, 2001)

Athena Tapınağı. Pergamon’da Arkaik Dönem’de yapılmış olup, en başta gelen ve Dor ve İon mimari özelliklerinin birlikte kullanıldığı, ayakta kalan en eski kutsal alandır (Şekil 3.9). Tapınağın yapım tekniğindeki özelliği taş blokları birleştiren kenetlerin tahtadan yapılmış olmasıdır. Athena Tapınağı’nı, diğer tapınaklardan farklı kılan bu yapım tekniğine kırlangıç kuyruğu ismi verilmektedir (Radt, 2001).

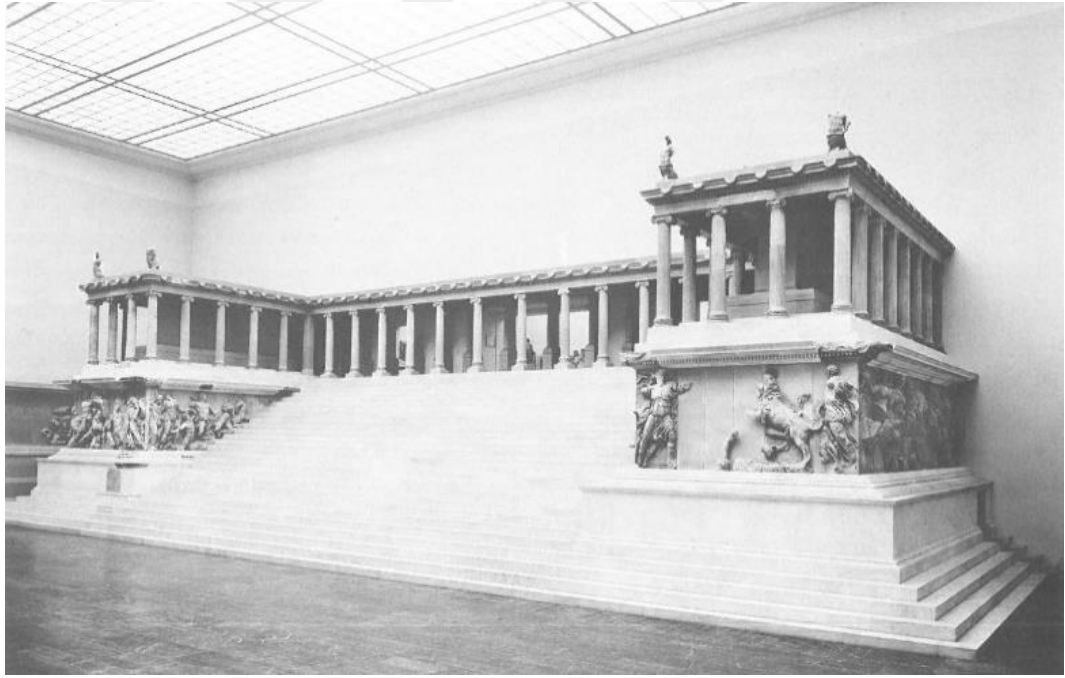
Yapı, dorik düzende olup, andezitten yapılmıştır. Kutsal alan, kral saraylarının yanında bulunmaktadır. Etrafı galerilerle çevrili olup, bu alan müze, devlet arşivi, milli galeri olarak kullanılmıştır. Ön ve arka cephesinde altı, yanlarında 10 sütun bulunmakta, krepisi ise iki basamaktan oluşmaktadır. Tapınak iki basamaktan oluşan bir zeminin üzerinde durmaktadır. Athena terasında, merkezde bugün de izleri görülebilen Galatlara karşı kazanılmış zafer için M.Ö. 230’lu yıllarda yaptırılan yuvarlak bir anıt bulunmaktadır. Tapınağın kuzey galerisinin arkasında kütüphane odaları vardır. Kaynaklarda, Kraliyet Kütüphanesi’nde parşömen ve papirüs olmak üzere 200 bin kitap olduğu belirtilmektedir. Kütüphanenin kurulması bu tapınağı “Bilim Tapınağı” yapmıştır (Radt, 2001).

Şekil 3.9 Akropol Athena Tapınağı (Kişisel arşiv, 2017)

Zeus Sunağı (Büyük Sunak). İ.Ö. 2. yüzyılda inşa edilmiştir ve bugün de dünya harikaları arasında sayılmaktadır. Sunak, üzerindeki kabartmalarıyla ön plana çıkmaktadır. Sunağın frizlerindeki heykeltıraşlık, dünyada halen Pergamon Stili olarak adlandırılmaktadır (Radt, 2001).

Kaynaklara, Pergamon'un en ünlü başyapıtı olarak geçen M.Ö. 180'li yıllarda yapılan sunak, Athena ve Zeus'a adanmıştır (Şekil 3.10). Sunak, kapladığı alan bakımından Athena Tapınağı'ndan dört kat büyüktür. Athena Tapınağı'nın güneyinde ve 25 m alt kotunda inşa edilen sunakta İon Mimarisinin özelliklerini görmek mümkündür. Sunak alanı, dikdörtgen duvarlarla çevrilmiş olup, bir platform üzerinde bulunmaktadır. Bu platforma merdiven ile ulaşılmaktadır. Sunak, doğu tarafına yönelik olup, galerilerle birlikte yaklaşık 10 m yüksekliğindedir. Yapı malzemesi olarak gri damarlı mermer kullanılmıştır. Sunağın altyapısında, çevresini dönen bir sütunlu galeri bulunmaktadır. İonik düzendeki yapısı sütunlu galerinin iki basamaklı kaidesi bulunmaktadır (Radt, 2001). II. Abdülhamit zamanında Almanlar tarafından Berlin'e kaçırılmıştır. Pergamon Müzesi'nde sergilenmektedir. Şekil 3.11'de görüldüğü gibi bugün yalnız temelleri üzerinde çam ağaçları bulunmaktadır.

Şekil 3.10 Berlin'deki Pergamon Müzesi'nde sergilenen Zeus Sunağı (Radt, 2001)

Şekil 3.11 Bergama, Zeus Tapınağı kalıntıları (Kişisel arşiv, 2017)

Demeter Tapınağı (Kutsal Alanı). Demeter Kültü, bir kadın kültü olup verimliliğin ve ziraatın tanrıçasıydı. Pergamon’da Demeter Tapınağı ilk yapıldığında kent surlarının önünde konumlanmaktaydı. Tapınak, 100 x 50 m alan içerisine oturmaktadır. II.Eumenos Dönemi’nde kentin genişlemesi sonucunda kentin sınırları içerisinde yer almıştır. Philetairos zamanında, M.Ö. 281-263 yılları arasında ilk anıtsal formunu kazanmıştır. Kutsal alanın kuzeyinde bir galeri, doğusunda ise seyir merdivenleri konumlanmıştır. Yapı malzemesi olarak andezit taşı kullanılmıştır. Bazı alanlarda ise, mermer frizler bulunmaktadır. Tapınak, doğu tarafına yönlendirilmiştir. M.Ö. 241-197 yılları arasında, I. Attalos Dönemi’nde, tapınak son haline ulaşmıştır. Güney galerisini desteklemek amacıyla yeni konstrüksiyonlar yapılmıştır. Yapının, üçgen şeklinde bir ön avlusu bulunmakta olup, tapınakla arasında 1,5 m kot farkı vardır. Yine bu dönemde, doğu tarafında bir çeşme yapısı inşa edilmiştir. Demeter Tapınağı, Roma Dönemi’nde tadilat ve onarım geçirmiştir. Geç Bizans Dönemi’nde ise yeni kent suru, Demeter Tapınağı’na destek olarak kullanılmıştır (Radt, 2001).

Hera Tapınağı (Kutsal Alanı). Hera Kutsal Alanı, Zeus’un eşi Hera’ya adanmıştır. Gymnasium’un kuzeyinde, dik bir arazide konumlanmıştır (Şekil 3.12). Hera Kutsal Alanı’na, Gymnasium’dan ve Demeter Tapınağı’ndan girilmekteydi. İon tarzında ve Dorik düzende yapılmıştır. Helenistik ev kalıntıları olan Heroon’un doğusunda, sarnıç evinin altında çok sayıda su yolu kanalına rastlanmıştır. Yapı malzemesi olarak gözle

görülecek yerlerde mermer kullanılmış olup, diğer yerlerde andezit taşı kullanılmıştır. Yapının doğu tarafında sütunlu galerisi bulunmaktadır (Radt, 2001).

Şekil 3.12 Bergama, Hera Kutsal Alanı (Kişisel arşiv, 2017)

Şekil 3.13 Bergama, Hera Kutsal Alanı (Kişisel arşiv, 2017)

Dionysos Tapınakları - Kutsal Alanları. Dionysos Kutsal Alanı içerisinde Demeter Tapınağı ve tiyatro yapıları bulunmaktadır. İonik tarzda, tiyatro terasının kuzeyinde

konumlanmıştır. Yapı malzemesi olarak mermer kullanılmıştır. II. Eumenes Dönemi'nde yapıldığı sanılmaktadır. 25 basamaklı merdiven üzerinde yükseltilmiş olup, arazinin topografyasından dolayı podyum tapınağı olarak yapılmıştır. Podyumun yapı malzemesi andezit taşıdır. Tapınak, 21 x 12 m alan içerisine oturmakta olup, tiyatro terası ile arasında 4,5 m'lik kot farkı bulunmaktadır. Tapınağın cephesinde İonik düzende dört sütun vardır. Roma Dönemi'nde geçirdiği yangın felaketi sebebiyle onarım görmüştür (Şekil 3.14), (Radt, 2001).

Şekil 3.14 Dionysos Tapınağı Rekonstrüksiyonu (Radt, 2001, s.188)

Traianeum – Traianus Tapınağı. Traianus Tapınağı, Pergamon'da Roma Dönemi'nde yapılmış olan ve mimari üslup açısından en öne çıkan yapıdır. Akropolde bulunan Helenistik Dönem yapılarından yalnızca bu tapınak Roma Dönemi'ne aittir (Şekil 3.15). Yapının inşaatına M.S.114 tarihinde başlandığı düşünülmektedir. Akropolün en yüksek yerinde bulunmaktadır ve büyük bir teras üzerinde yükselmektedir. Bu alanda yapılan kazılarda, Helenistik Dönem'e ait atölyeler ve idare binaları bulunmuştur.

Topografya sebebiyle, bir kaya üzerine inşa edilmesi gerektiğinden avlu kotunun altında konumlanmıştır. Yapının temelinde, birbirine kenetlenmiş taşlar bulunmaktadır. Altyapı sistemi incelendiğinde, oldukça derine inen tonozlar yapıldığı

görülmüştür. Bu tonozlar, yapıyı desteklemekte olup birbirine paralel ve bağlı olarak konumlanmışlardır. Süreç içerisinde, tonozlar sarnıç durumuna getirilmiştir. Tapınak, uygulanmış olan bu altyapı tekniği dışında “Roma duvar tekniği” ile yapılmıştır. Yapı malzemesi olarak andezit taşı kullanılmıştır. Podyum tapınağı, 18 m yüksekliğinde olup, 32 x 20 m alan içerisine oturmaktadır. Podyum, andezit taşından yapılmış olup, üzeri mermer ile kaplanmıştır (Radt, 2001). Günümüzde hala kalıntıları durmaktadır.

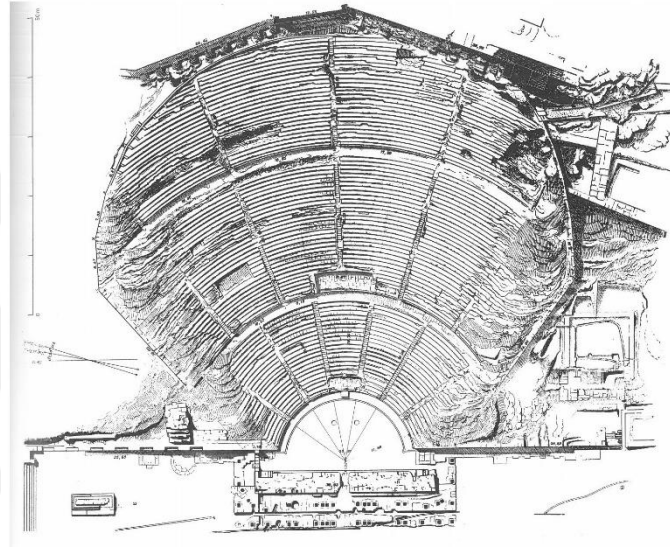

Şekil 3.15 Bergama, Traianus Tapınağı (Kişisel arşiv, 2017)

Şekil 3.16 Bergama, Traianus Tapınağı (Kişisel arşiv, 2017)

Tiyatro. Helenistik Dönem’de yapılmış olup, kent dağında bulunmaktadır. Topografik nedenlerden dolayı dik bir yamaçta konumlanmıştır. Şekil 3.17’de görülen, yelpaze biçiminde yapılmış olan tiyatronun terası 15x250 m uzunluğundadır. Oturma yerleri andezit-tüf taşından yapılmıştır. 10000 seyirci kapasitelidir. Tiyatro sahnesi ahşaptan yapılmış olup gerektiği durumlarda kurulacak şekilde tasarlanmıştır. Helenistik Dönem’de yapılmış olan en dik tiyatro ve ilk ahşap sahneli tiyatro olması bakımından eşsiz bir mimariye sahiptir (Radt, 2001).

Şekil 3.17 Antik tiyatro planı (Radt, 2001)

3.3.2.2.2 Asklepion Kutsal Alanı. Bayatlı’nın aktarımlarına göre Küçük Asya’da kurulan ilk ve tek sağlık merkezi Asklepion Kutsal Alanı’dır (Bayatlı, 2016). Asklepion ile, Bergama Orta Antik Kenti başlamaktadır. Asklepion, dönemin ünlü hekimlerinin yetiştiği bir tıp okulu ve dünyanın ilk psikiyatri hastanesi olarak tarihe geçmiştir (Şekil 3.18). Sağlık merkezi olmasının yanında tiyatro ve kütüphanesiyle sosyal ve kültürel bir mekandır. Galerili avlusu, 3500 kişilik tiyatro yapısı, kült salonu, kütüphanesi, yuvarlak planlı Asklepios Tapınağı ile Roma Dönemi’nde inşa edilen bir sağlık kompleksidir (Bergama Müzesi, 2019).

Şekil 3.18 Asklepieion Kutsal Alanı'nın güneyden kuşbakışı görünüşü (1960 yılı) (Radt, 2001)

Asklepios Tapınağı. M.Ö. 4. yüzyılda sağlık tanrısı Asklepios adına yapılmıştır. Yapı mimari olarak incelendiğinde, küçük bir çekirdek olarak başlayıp genişletilmiştir (Radt, 2001). Kutsal alan içinde üç adet kült binası bulunmaktaydı. Esas tapınak olarak düşünülen kült binası, güneyde konumlanmış olup, Demeter Tapınağı ile benzerlikleri vardır (Resim 3.18). Tapınağın güneyinde, kutsal uyku odaları bulunmaktaydı. Bu mekânlar, galeriler ve duvarlarla alandan ayrı durmaktadırlar.

Galerili yol (Via Tecta), Roma Dönemi'nde yapılmış üstü kemerli bir gezi yoludur. Tonozları taşıyan payeler, andezit taşından yapılmıştır. Galerili yolun yapılış amacı, Asklepieion Kutsal Alanı'na ulaşan hastaları (ziyaretçileri) hava şartlarından korumaktır.

Roma Dönemi'nde kutsal alan, 120x90 m boyutlarına ulaşmıştır (Radt, 2001). Tapınağın kuzeyinde, 3500 seyirci kapasiteli tiyatro yapısı vardır. Kuzey galerisinin yakınında kütüphane bulunmaktadır. Güneybatı tarafında tuvaletler ve salon yer almakta olup, güneydoğu tarafında tedavi binası konumlanmıştır. Tedavi binasının yer altı geçiti vardır. Yer altı geçidi, tavanında bulunan açıklıklardan ışık almaktadır. Bu geçit ile kutsal uyku binasına, su kaynağına ve eski tapınaklara geçiş yapılmaktadır (Radt, 2001).

II. Eumenes Dönemi'nde yapılmış olan ve Akropol tepesinde bulunan dik tiyatroya ek olarak, Roma Dönemi'nde gereksinimler doğrultusunda yeni tiyatrolar yapılmıştır. Şifa dağıtmanın yanında sosyal aktivitelerin de gerçekleştiği 3500 seyirci kapasiteli kutsal tiyatro yapısı, iki bölümden oluşmakta olup, Anadolu'daki ilk üç katlı tiyatro sahnesidir. Tiyatronun oturma yerleri mermerden yapılmıştır (Radt, 2001). Yapının üst bölümünde ise, sütunlu galerili bir geçit bulunmaktadır. Tiyatronun güneyindeki geçit kemerinin adı Viran Kapı'dır.

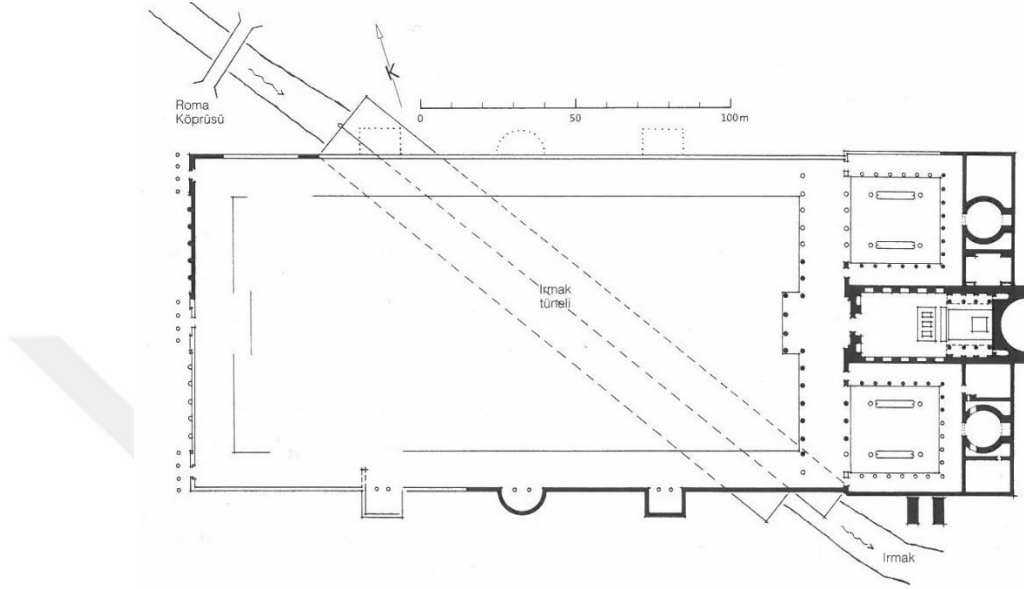
Kutsal Alan'da bulunan tedavi merkezinin alt katına, bir yeraltı geçidi ile ulaşılmaktaydı. Yeraltı geçiti tonoz ile örtülü olup, alanda bulunan merdiven ile bağlantı kurmaktadır.

3.3.2.2.3 *Serapion (Kızılavlu)*. Aşağı Bergama kentinin ortasına M.S. 2. yüzyılın ilk yıllarında inşa edilmiştir ve Roma Dönemi yapıları içinde yer almaktadır. Mısır Tanrılarına adanmış olan yapı kompleksi, Anadolu Erken Dönem Hristiyan Kilisesi'dir. Serapis Tapınağı'nı kentin merkezi bir yerine inşa edebilmek için, yaklaşık 200 metre uzunluğunda iki tonozla Selinos Nehri kontrol altına alınmış ve tapınak bu nehrin üzerine inşa edilmiştir. Daha sonra kiliseye çevrilmiştir. Osman Bayatlı'nın aktarımlarına göre süreç içerisinde, yapının etrafına konutlar yapılmıştır. Kızılavlu'daki ilk kazı 1932 yılında yapılmıştır (Bayatlı, 2016).

Bina tuğladan yapılmış olup, beden duvarları mermer ile kaplanmıştır. Pencere boşluklarının altına kadar mermer kaplamalar devam etmiş; fakat üst tarafı tuğla olarak bırakılmıştır. Batı tarafındaki kapı, 7,38 m uzunluğundadır. Yapı kompleksinde 15 m çapında ve 19 m yüksekliğinde iki yuvarlak kule bulunmakta olup, kulelerin kubbeleri yuvarlak açıklık bırakılarak tuğla ile kapatılmıştır (Bayatlı, 2016).

Mimari olarak incelendiğinde (Şekil 3.19) merkezdeki salon yapısıyla bir dikdörtgen yapı oluşturan üçlü yapı kombinasyonu bulunmaktadır. Tapınağa, avlunun batı cephesinde yer alan üç adet anıtsal kapıdan girilmektedir. Bu girişin halen bir kısmı ayakta. Tapınağın önünde tapınak ile aynı aks üzerinde avluya doğru çıkma yapan bir propylon vardır ve yanında tapınak kapısı yer almaktadır. Yapı, avlusu ile

birlikte 270x100 m boyutlarındadır (Radt, 2001). Selinos Çayı, avlunun ortasından geçmekte olup, çayın üstü 196 m uzunluğundaki bodrumlarla örtülmüştür. Bodrumda bulunan kavisler taş ve kireç harcıyla doldurulmuştur (Bayatlı, 2016).

Şekil 3.19 Bazilika planı (Radt, 2001)

Yapılan kazılar sonucunda ana binada 200 mermer sütundan oluşan üç porticus olduğu ortaya çıkmıştır. Serapion (Bazilika), Ege Bölgesi'nin yedi büyük kilisesinden birisidir. Kompleksin içinde bulunan yuvarlak kuleler manastır olarak işlev görmüştür (Bayatlı, 2016). Üç din açısından da önem taşıması dolayısıyla da özelliğidir. Yuvarlak kulelerden birisi günümüzde Kurtuluş Camii olarak kullanılmaktadır. Restorasyon çalışmaları 2018 yılında tamamlanmıştır (Şekil 3.20).

Şekil 3.20 Bazilika (Kişisel arşiv, 2019)

Şekil 3.21 Bazilika (Kişisel arşiv, 2019)

Şekil 3.22 Bazilika (Kişisel arşiv, 2019)

3.3.2.2.4 *Tümülüsler*. Bergama’da Helenistik ve Roma Dönemi’nde soylu aileler, tümülüsler şeklinde görülen gömü geleneğini sürdürmüşlerdir. Bu nedenle Bergama’nın çevresinde birçok tümülüs bulunmaktadır. Kent içerisinde toplam yedi tümülüs bulunmakta olup, Akropol’den bakıldığında kentin peyzajını tamamlamaktadırlar (Şekil 3.23). Ova yerleşimi içinde yer almaktadırlar. Tümülüsler ayrıca kent planlaması ve kente anıtsal bir etki verme anlamında da öneme sahiptirler.

Maltepe (Dromos) Tümülüsü. Ertuğrul Mahallesi, 445 yapı adası, 78 numaralı parselde konumlanmakta olup, 1. derece arkeolojik sit alanı içerisinde (Şekil 3.24). Roma Dönemi’ne aittir. 20 m yüksekliğinde ve 170 m çapında bir tümülüstür. Tümülüsün kuzeye bakan bir kapısı bulunmakta ve 45 m uzunluğunda bir koridor ile geçilmektedir. Bu koridorun sonunda 17 metre uzunluğunda dikey bir koridor daha vardır ve içerisinde üç mezar odası bulunur. Ayrıca bu odalardan birbirlerine geçişler vardır. Yontma taşlardan örülen duvarların tekniği ve tepenin bir anıt ile süslenmeye çalışılması açısından Bergama Krallığı’na ait bir mezar olduğu düşünülmektedir (Bayatlı, 2016).

Yığma Tepe. Gaziosmanpaşa Mahallesi'nde konumlanmakta olup, 1. derece arkeolojik sit alanı içerisinde. Helenistik Dönem yapısıdır. 2015 yılı kazı raporlarına göre Yığma Tepe Tümülüsü ile Eumenes II. arasında bağlantı kurulmaktadır. Kazı sonucunda ortaya çıkan keramik buluntular bu görüşü doğrulamaktadır. Bergama'daki suni tepe mezarlarının en büyüğüdür. 35 m yüksekliğindedir. Yarma yüzünden çift tepe gibi görülmektedir. Aslında tek olan bu tepe, Ortaçağda açılmak istendiği için çift olarak algılanmaktadır. Yıkılma tehlikesi olduğu için kazı çalışmaları durdurulmuş ve mezar bulunamamıştır. Çevre duvarının dışında büyük bir hendek vardır. Bu hendekten çıkan toprakla tepe oluşturulmuştur (Bayatlı, 2016).

Mezar Tepe ve İkiz Tepeler de açılabilmiştir ve yapılan kazıda Helenistik döneme ilişkin bir mezar bulunmuştur (Şekil 3.25).

İlyastepe Tümülüsü (Agios İlias). Pergamon Akropolisi'nin güneyinde konumlanan tümülüs, 1. Derece arkeolojik sit alanı içerisinde. 2010 yılında yapılmış olan kazı çalışmaları sonucunda bu tümülüsün Helenistik Dönem'e ait olduğu görülmüştür (Kazı Sonuçları Toplantısı, 4.cilt, 2011).

X Tepe Tümülüsü. Maltepe Tümülüsü'nün 700 m güneybatısında konumlanmaktadır. Yüksekliği yaklaşık 11 m olup, çapı 85 m'dir. Pergamon'un orta büyüklükteki tümülüslerindendir (Kazı Sonuçları Toplantısı, 4.cilt, 2011).

Şekil 3.23 Tümülüsler (Bergama Kazı Raporları, 2010)

Şekil 3.24 Maltepe Tümülüsü (Kişisel arşiv, 2017)

Şekil 3.25 İkiztepe Tümlüsü (Kişisel arşiv, 2017)

3.3.2.2.5 Su Yapıları. Bergama; Antik Dönem, Bizans Dönemi, Türk-İslam Dönemi ve Cumhuriyet Dönemi'ne ait eserleri içeren çok katmanlı bir yerleşim alanıdır. Yerleşimde farklı nitelikli yapılar arasında su yapıları da önemli bir yer tutar. Hamam, çeşme, sebil gibi yapılar su kültürünün izlerini barındırmaktadır. Bergama'da hamamlar, çeşmeler, sebiller ve köprüler birbirlerine yakın olarak konumlanmıştır.

Kaynaklarda yerleşimde dokuz hamam bulunduğu belirtilmesine karşın, bunlardan dördü günümüze ulaşabilmiştir. Eynebeğ Sübaşı Hamamı, Umur Beğ Hamamı, Saray Hamamı ve Patırna Hamamı, geçmişte yerleşimde bulunan ancak günümüze ulaşamayan hamam yapılarıdır (Günay, 1999; Baz, 2017). Bergama'da beş tane tescilli hamam bulunmaktadır (Envanter 1-4); Küplü Hamam, Hacı Hekim Hamamı, Çınarlı Hamam ve Tabaklar Hamamı dışında yeri tespit edilemeyen bir hamam daha bulunmaktadır. Hamam yapıları içerisinde 1427 yılında inşa edilen Küplü Hamam, Bergama'daki en eski tarihli hamamdır ve mülkiyeti Bergama Belediyesi'ne aittir (Envanter 2). Bu yapı, günümüzde özgün işlevi ile kullanılmamaktadır. Önce kafe olarak yeniden işlevlendirilen Küplü Hamam'da günümüzde dönemlik sergiler düzenlenmektedir. İşlev değişikliğine uğrayan hamam, dönemlik kullanıldığı için düzenli bakımı yapılmamakta, bu durum da yapıyı olumsuz etkilemektedir. Yakın çevrede konumlanan Hacı Hekim (Çarşı) Hamamı, 1517 yılında inşa edilmiş olup, Bergama'da içerisinde kadınlar bölümü de bulunan tek hamam yapısıdır (Envanter 1).

Şekil 3.26’da, Mülkiyeti Vakıflar Genel Müdürlüğü’ne ait olan hamam, Bankalar Caddesi’nde bulunmaktadır. Merkezi bir konuma sahiptir ve köşede konumlandırılmıştır. Süreç içerisinde işlevsiz kaldığı dönemler de olmakla birlikte, yapı 2010 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından restore edilmiştir ve günümüzde özgün işlevini sürdürmektedir. Günümüze ulaşan diğer bir yapı olan Çınarlı Hamam’ın inşa edildiği tarih kesin olarak bilinmemekle birlikte, 18. yüzyıl olduğu düşünülmektedir (Envanter 4). Bergama’da Özel mülkiyete ait tek hamam yapısıdır. Yapının çevresi ticaret işlevli mekânlar ile çevrilmiştir. Süreç içerisinde ticari amaçla kullanılmışsa da, günümüzde işlevsiz olup, harap durumdadır. Konumuna bakıldığında Arasta esnafının gereksinimleri doğrultusunda yapıldığı söylenebilmektedir. Bu sebepten dolayı yalnızca erkekler için tasarlanmıştır, kadınlar bölümü bulunmamaktadır (Özdemir, 2009). Tabaklar Hamamı ise, diğer hamam yapılarından farklı olarak tabakhane yapıları arasında konumlandırılmıştır ve 15. yüzyıl sonu–16. yüzyıl başı arasında yapıldığı bilinmektedir (Envanter 3). Mülkiyeti Vakıflar Genel Müdürlüğü’ne aittir ve 1842 yılında geçirdiği sel felaketi sebebi ile günümüzde harap durumdadır. Geçmişte Bergama’ya bağlı Kozak Yaylası’na giden yolun, Ulu Cami Köprüsü ile şehire bağlanması ve Selinos Deresi kenarına pazarlar ve tabakhaneler kurulmasıyla bölge canlanmıştır. Bu canlılığın yarattığı gereksinimler doğrultusunda Tabaklar Hamamı inşa edilmiştir.

Şekil 3.26 Hacı Hekim Hamamı (Kişisel arşiv, 2017)

Hamam yapılarından Küplü Hamam ve Hacı Hekim Hamamı birbirlerine yakın ve şehir merkezinde konumlandırılmışken; Çınarlı Hamamı Arasta çevresinin gereksinimlerini karşılamak için yapılmış, Tabaklar Hamamı ise, ticarethane bölgesinde yer alarak o bölgenin gereksinimlerini karşılamıştır. Restore edilip işlevi değiştirilen Küplü Hamam, dönemlik sergi mekânı olarak kullanıldığı için sürekli bakımı yapılmamaktadır. Bu durum, özgün plan şeması değiştirilen yapıya zarar verebilecektir. Dönemlik sergiler yerine devamlı yaşamasını sağlayacak başka işlevler verilirse, yapı için oluşacak hasarlar en aza indirgenebilir (Şekil 3.27). 2010 yılında restore edildikten sonra tekrar özgün işlevi ile kullanılmaya başlanan Hacı Hekim Hamamı, Bergama’da günümüzde faaliyetini sürdüren tek hamam yapısıdır. Kadınlar Bölümü de bulunduğundan dolayı toplum tarafından rahatça kullanılabilir. Çınarlı Hamam ve Tabaklar Hamamı ise, özgün plan şemasını koruyan; fakat günümüzde atıl durumda bırakılan ve bu yüzden hızla harap olan hamam yapılarıdır. Bu yapıların restore edilip tekrar hayata döndürülmesi gerekmektedir.

Şekil 3.27 Küplü Hamam (Kişisel arşiv, 2017)

Türk kentinde mahalle kültürünün ayrılmaz bir parçası ve sosyal yaşam açısından da önem taşıyan sokak çeşmeleri, Bergama’da da yoğun olarak bulunmaktadır (Envanter 12-31). Ancak geçmişten günümüze sayıları azalmıştır. Osman Bayatlı’nın

aktarımlarına göre, süreç içerisinde sayısı 100'ü bulan sokak çeşmelerinin birçoğu günümüze ulaşamamıştır. Bergama'da su kültürü oldukça gelişmiştir ve yapılan çeşmelerin birçoğu duvar çeşmesidir, bir yapının beden veya bahçe duvarına bitişik konumdadır. Yapılan incelemeler sonucunda saptanan 30 adet sokak çeşmesinden 25 tanesi ev duvarında, bir tanesi cami duvarında, iki tanesi ticarethane duvarında konumlanmış olup, iki tanesi meydan çeşmesidir. Günümüze ulaşmış olan iki meydan çeşmesi de Ulucami Mahallesi'nde bulunmaktadır. Barbaros Mahallesi'nde bulunan Kasapoğlu Çeşmesi ve Çizmeciler Arastası Çeşmesi, ticarethane duvarındadır. Cami duvarına konumlanmış olan Hatuniye Çeşmesi, Hatuniye Camisi ile birlikte restore edilmiş olup; günümüzde işlevsizdir.

Şekil 3.28 Meydan Çeşmesi (Kişisel arşiv, 2019)

Günümüze ulaşabilmiş işlevini devam ettiren sokak çeşmeleri beş adet olup, ikisi Ulucami Mahallesi'nde bulunan meydan çeşmeleridir. Domuz Alanı'nda (İttihaki Terakki Meydanı) konumlanan Domuz Alanı Meydan Çeşmesi (Envanter 16) ve Kale Çeşme Sokak'taki Meydan Çeşmesi'nin (Envanter 13), (Şekil 3.28) kurnası bulunmadığından devamlı su akmakta olup, düzenli bakımları yapılmamaktadır. Ertuğrul Mahallesi'ndeki 1873 yılında yapılan sokak çeşmesi işlevini sürdürmektedir. Ticarethane duvarında konumlanmış Kasapoğlu Çeşmesi (Envanter 23) ve Çizmeciler

Arastası Çeşmesi de (Envanter 22) işlevini devam ettiren duvar çeşmeleridir. Arasta esnafının gereksinimlerini karşılama doğrultusunda yapılmış olduğu düşünülen Çizmeciler Arastası Çeşmesi, 1848 yılında yapılmış olup, 1907 ve 1996 yılında bakım ve onarım görmüştür. Günümüzde de konumları bağlamında ticarethanelerin yakınında konumlanan bu iki çeşmede sürekli kullanım söz konusu olduğundan düzenli bakımları yapılmaktadır. Böylelikle varlıklarını devam ettirebilmektedirler. Tespit edilen diğer sokak çeşmeleri işlevsizdir. Fiziksel olarak varlıklarını sürdürüyor olsalar bile, gün geçtikçe hızla yıpranmaktadır.

Şekil 3.29 Çizmeciler Arastası Çeşmesi (Kişisel arşiv, 2018)

Genellikle trahit taşından yapılmış olan çeşmelerin bazılarında mermer kullanımı da gözlemlenmiştir. Çizmeciler Arastası Çeşmesi (Şekil 3.29), Hatuniye Çeşmesi ve Turabey Mahallesi'nde konumlanan Hacı Yamakzade Çeşmesi mermerden yapılmış olan örneklerdir.

Çeşmeler, dönemleri bağlamında ele alınırsa bazılarının kitabelerinin bulunduğu; fakat bazılarının kitabelerinin, günümüze ulaşmadığı tespit edilmiştir. Mimari özellikleri ve tipolojileri incelendiğinde, genelde 18. yüzyıl, 19. yüzyıl ve 20. yüzyıla ait olduğu düşünülmektedir. Günümüzde çoğu yok olan bu çeşmelerden ayakta

olanlarının çoğu işlevsizdir. Roma Dönemi'nden Osmanlı Dönemi'ne kadar birçok kültüre ait olan çeşme yapılarının aslına uygun restore edilip, yeniden özgün işlevi ile kullanılsa bile birtakım çalışmalar ile canlandırılması sağlanmalıdır.

Bergama'da günümüze ulaşan tek sebil, Karaosman Sebili'dir (Şekil 3.30) ve üç cepheli olarak inşa edilmiştir (Envanter 12). Bankalar Caddesi'nde merkezi olarak konumlandırılmıştır ve cephesi kibleye bakmaktadır. 1868 yılında Arasta'da bir sebil daha yapıldığı bilinmektedir; fakat Arasta'nın restore edilmesi sırasında alanı genişletmek amacıyla bu sebil yıktırılmıştır (Özunal,1997).

Şekil 3.30 Karaosman Sebili (Kişisel arşiv, 2017)

Çok farklı dönemlerin izlerini bünyesinde barındıran Bergama'da Roma ve Osmanlı Dönemi'nin yansımalarını günümüze taşıyan köprüler de yerleşimin kimliğinde özellikli bir yer tutar. Bergama'da bugüne ulaşan yedi adet köprü bulunmakta ise de, bunlardan beşi tescillidir (Envanter 5-11). Ulu Cami Köprüsü, şehrin içerisinden geçen Selinos Çayı'nın üzerinde bulunmaktadır (Envanter 5). Köprü'nün tarihi ile ilgili herhangi bir bilgi bulunmamakla birlikte, üslubundan dolayı M.S. 2.-3. yüzyılda inşa edilmiş Roma Köprüsü olduğu bilinmektedir. Ulu Cami'nin karşısında konumlandığından dolayı Ulu Cami Köprüsü ismini almıştır. Kesme taştan

yapılmıştır ve iki gözlüdür. Selinos Çayı üzerinde konumlanan ve M.S. 2.- 3. yüzyıllarda yapıldığı düşünülen ve günümüze ulaşan bir diğer köprü de Üç Kemer Köprüsü'dür (Envanter 6). Kesme taştan yapılmıştır ve üç yuvarlak gözlüdür. Geçirdiği onarımlar sebebi ile büyük oranda değişikliğe uğramıştır. Ulu Cami ve Üç Kemer Köprüsü'nün arasında, Tabak Köprüsü bulunmaktadır (Envanter 7). Selinos Çayı ile şehri birbirine bağlayan bu köprünün olduğu alanda tabakhane yapıları bulunmaktadır. Tabak Köprüsü, tarihi ticaret merkezinin canlı olduğu alanda konumlanmıştır. Bergama-Kınık yolu üzerinde bulunan Koyun Köprü, 1384 yılında yaptırılmıştır (Envanter 10). Geçirdiği onarımlar ve değişiklikler sebebi ile birtakım özelliklerini kaybetmiştir. Köprüyü genişletmek amacı ile korkuluklar eklenmiştir ve bu yüzden özgünlüğünü yitirmiştir. Bakırçay üzerinde üç kagir gözlü olarak yaptırılmış olan Şeytan Köprüsü, 1742 yılında inşa edilmiştir. Bergama ile Yund Dağ'da bulunan köyler arasında geçit olarak kullanılmıştır (Bayatlı, 1956). 1935 yılında ıslah çalışmaları sebebiyle yıktırılmış ve yeni bir köprü yaptırılmıştır. Bergama'da bulunan ve Ulu Cami Köprüsü'ne yakın konumlandırılan diğer bir köprü Kazancı Köprüsü'dür. 1842 yılındaki sel felaketinde yıkılan köprüyü yeniden hayata geçirmek amacıyla alanda kazı çalışmaları yapılmıştır; fakat köprüyü tamamlama çalışmalarına henüz başlanmamıştır.

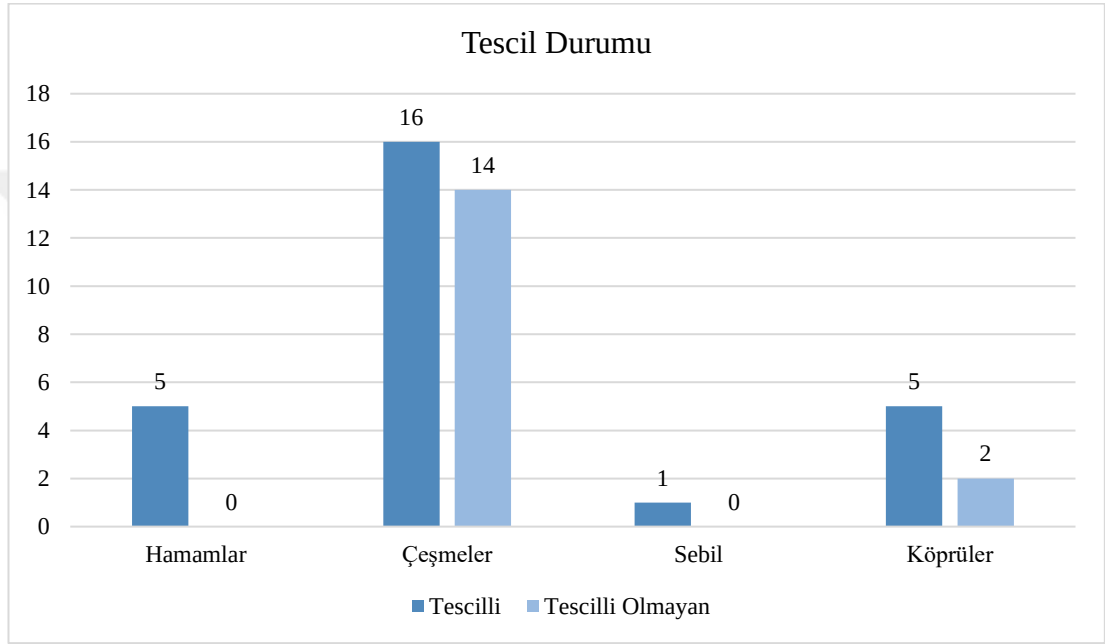
Bergama'da günümüzde yalnızca Ulu Cami Köprüsü ve Üç Kemer Köprüsü kullanılmaktadır. Bu iki köprü de üzerinden geçen araçlar sebebiyle tehlike altındadır. Aslına uygun olarak restore edilmesi sonucunda tekrardan hayata kazandırılmalıdır. Günümüzde kullanılmayacak durumda olan diğer köprülerde de aynı çalışmalar ile canlandırmalar yapılmalıdır.

Tablo 3.1 Bergama'da bulunan su yapılarının özellikleri bağlamında gruplandırılması

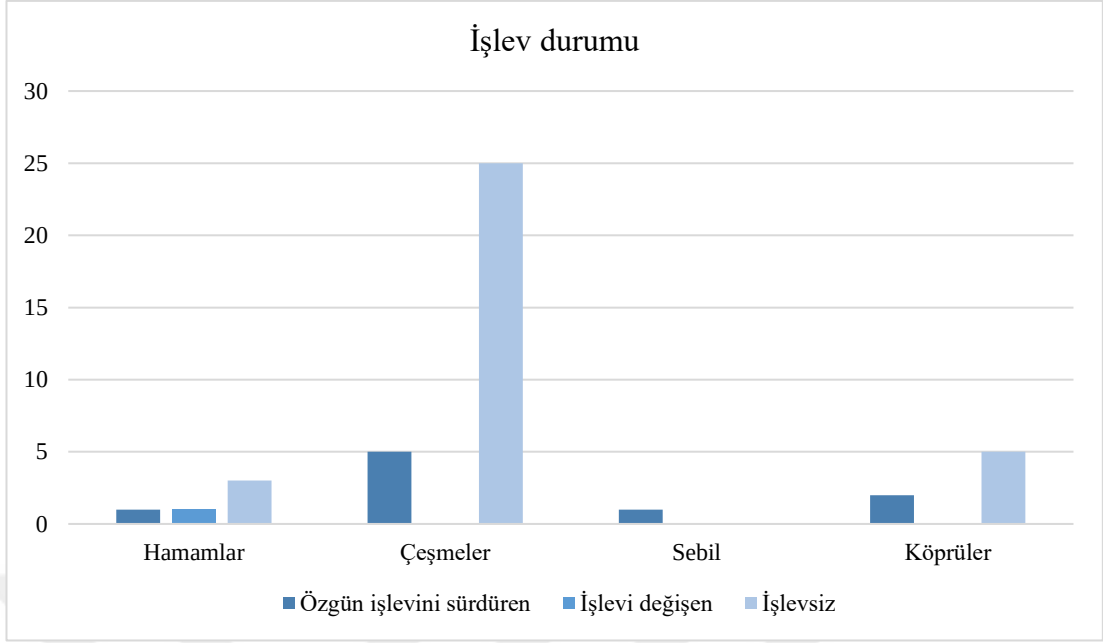
Su yapıları	Tescilli	Tescilli olmayan	Restore edilmiş	Özgün işlevini sürdüren	İşlevi değişen	Atıl/ İşlevsiz
Hamamlar	5	0	2	1	1	3
Çeşmeler	16	14	1	5	0	25
Sebil	1	0	1	1	0	0
Köprüler	5	2	0	0	2	5

Tablo 3.2 Bergama’da bulunan su yapılarının harabiyet durumları bağlamında gruplandırılması

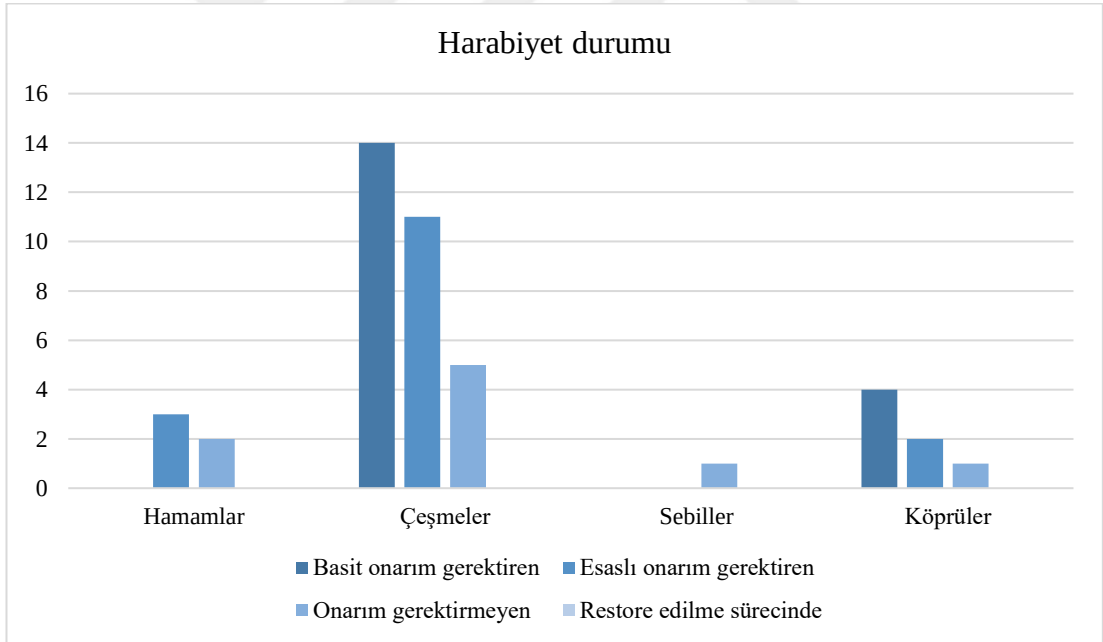
Su yapıları	Basit onarım gerektilen	Esaslı onarım gerektilen	Onarım gerektilmeyen	Restore edilme sürecinde
Hamamlar	0	3	2	0
Çeşmeler	14	11	5	0
Sebil	0	0	1	0
Köprü	4	2	1	0

Şekil 3.31 Bergama’da bulunan su yapılarının tescil durumları bağlamında gruplandırılması

Şekil 3.32 Bergama’da bulunan su yapılarının işlev durumları bağlamında gruplandırılması

Şekil 3.33 Bergama’da bulunan su yapılarının harabiyet durumları bağlamında gruplandırılması

Bergama’da bulunan su yapıları incelendiğinde, Helenistik Dönem’den Osmanlı Dönemi’ne birçok kültürün izlerini taşıyan hamamlar, çeşmeler, sebiller, köprüler ve su kemerlerine rastlanmaktadır.

3.3.2.2.6 *Dini Yapılar*. Bergama, kurulduğu zamandan bu yana birçok dini inanç ev sahipliği yapmıştır. Bu özelliği ile çok katmanlı bir yerleşim yeri olan Bergama, Helenistik Dönem’den Osmanlı Dönemi’ne kadar; tapınak, kilise, havra, cami, minare, mescit gibi dini yapıları içinde barındırmıştır.

Akropol Kutsal Alanı’nda bulunan Athena Tapınağı, Arkaik Dönem’de yapılmış olup, ayakta kalan en eski kutsal alandır (Radt, 2001). Athena ve Zeus’a adanmış olan Zeus Sunağı (Büyük Sunak), İ.Ö. 2. yüzyılda inşa edilmiştir. II. Abdülhamit Dönemi’nde Berlin’e kaçırılan sunak, Pergamon Müzesi’nde sergilenmekte olup, günümüzde yerinde yalnızca temelleri bulunmaktadır. II. Eumenes Dönemi’nde ise Demeter Tapınağı, Hera Tapınağı ve Dionysos Tapınakları yapılmıştır. Traianeum Tapınağı, M.S. 114 yılında Roma Dönemi’nde yapılmış olup, mimari üslup bağlamında öne çıkan bir yapıdır.

Asklepion Kutsal Alanı’nda bulunan Asklepios Tapınağı, M.Ö. 4. yüzyılda yapılmıştır. Roma Dönemi’nde 120x90 m boyutlarına ulaşan Asklepion Kutsal Alanı’nda tedavi merkezi bulunmaktadır.

Anadolu Erken Dönem Hristiyan Kilisesi olan Serapion (Bazilika), M.S. 2. yüzyılın ilk yıllarında yapılmıştır (Envanter 32). Roma Dönemi yapıları içinde yer almaktadır. Aşağı Bergama Kenti’nin ortasında bulunan tapınak, Selinos Nehri’nin üzerine inşa edilmiş olup, eşsiz bir mimari sergilemektedir. Yapı kompleksinin içinde bulunan yuvarlak kuleler, manastır olarak kullanılmıştır (Bayatlı, 2016). Yuvarlak kulelerden birisi günümüzde işlev değiştirilerek Kurtuluş Cami olarak kullanılmaktadır. Bazilika yapısının restorasyon çalışmaları 2018 yılında tamamlanmıştır. Yapı kompleksi, konumu ve üç din açısından da önem taşıması bağlamında özelliklidir.

Birçok farklı dini içinde barındıran bir yerleşim yeri olan Bergama’da üç adet tescilli sinagog bulunmaktadır. İkiisi İslamsaray Mahallesi’nde, biri Turabey Mahallesi’nde bulunmaktadır. Konumları açısından incelendiğinde, üç yapının da birbirine yakın olduğu tespit edilmiştir.

Yerleşimdeki sinagoglar, dönemleri bağlamında incelendiğinde ikisinin 19. yüzyılda yapıldığı görülmektedir (Envanter 51). Diğer yapının ise kitabesi bulunmadığından yapım tarihi bilinmemektedir. Alman Arkeoloji Enstitüsü'nden edinilen bilgilere göre, İslamsaray Mahallesi Üç Kemer Caddesi'nde sinagog olarak inşa edilen yapı, süreç içerisinde Yahudi Hastanesi olarak da kullanılmıştır (Binan, 2018). Sinagogların harabiyet durumları incelendiğinde, İslamsaray Mahallesi'nde yer alan iki sinagog da harap durumdadır ve restorasyon çalışmasına ihtiyaçları vardır. Turabey Mahallesi'nde bulunan Yabets Sinagogu (Şekil 3.34), 2014 yılında restore edilmiştir. Özgün işlevi değiştirilerek çeşitli etkinliklere ev sahipliği yapan sinagog, yapılan restorasyon çalışmaları sayesinde hayata kazandırılmıştır.

Şekil 3.34 Yabets Sinagogu (Kişisel arşiv, 2017)

Bergama'da 14. yüzyıldan başlayarak yapılmış olan Türk- İslam eserleri yerleşimin kimliğinin belirlenmesinde önemli yer tutmuştur. Yerleşimde 10 tane tescilli cami bulunmaktadır (Envanter 33-42). Ulucami Mahallesi'nde konumlanan Ulu Cami, 14. yüzyılda yapılmış olup, Bergama'daki Türk Dönemi yapıları içerisinde en büyük ve en eski tarihli camidir (Envanter 41).

Cumhuriyet Dönemi'nde mahalle düzenlemelerinden sonra bazı mahallelerin sınırları değişmiş, bazıları korunmuş, bazıları ise yeni eklenmiştir. Bu bağlamda 12 adet mahalle bulunmaktaydı (Peker, 1992). Yerleşimdeki camiler, konumları bağlamında incelendiğinde: Ansarlı Cami ve Şadırvan Cami, Selçuk Mahallesi'nde; Laleli Cami ve Arslanlı Cami, Atmaca Mahallesi'nde; Kurşunlu Cami, Gazipaşa Mahallesi'nde; Hacı Hekim Cami, Barbaros Mahallesi'nde; Kulaksız Cami, Turabey Mahallesi'nde; Yeni Cami, İnkılap Mahallesi'nde; Hatuniye Cami, Ertuğrul Mahallesi'nde; Ulu Cami (Şekil 3.35), Ulucami Mahallesi'nde bulunmaktadır. Genellikle her mahallede birer cami bulunmaktadır. Camilerin birbirlerine yakın olarak konumlanmadığı tespit edilmiştir. Mahalle sınırlarına göre veya nüfus değişimlerine göre gereksinimler doğrultusunda cami sayılarının değişiklik gösterdiği düşünülmektedir. Günümüzdeki mahalle sınırlarına göre incelendiğinde, camilerin odak noktalarında bulunduğu gözlemlenmektedir.

Şekil 3.35 Ulu Cami (Kişisel arşiv, 2019)

Camiler, dönemleri açısından incelendiğinde en eski tarihli caminin 14. yüzyılda yapılan Ulu Cami olduğu tespit edilmiştir. Kurşunlu Cami, 15. yüzyılda; Hacı Hekim Cami, Ansarlı Cami, Laleli Cami, Arslanlı Cami ve Şadırvan Cami, 16. yüzyılda; Kulaksız Cami, Yeni Cami ve Hatuniye Cami ise 19. yüzyılda inşa edilmiştir.

Yapıldığı dönemlerin mimari üsluplarını yansıtan camiler, günümüze sağlam bir şekilde ulaşmış ve özgün işlevlerini devam ettirmektedirler.

Günümüzde yerleşimde 31 adet cami bulunmakta olup, 10 tanesi tescillidir (Diyanet İşleri Bakanlığı, 2019). Tescilli olmayan camiler, 20. yüzyıl ve 21. yüzyılda gereksinimler doğrultusunda yeni yapılmış camilerdir.

Türk-İslam Mimarisinin izlerini taşıyan camiler, süreç içerisinde basit onarım, esaslı onarım veya restorasyona gereksinim duymuşlardır. 1895 yılında meydana gelen deprem sonucunda bazılarının minareleri, döşemeleri veya kubbeleri zarar görmüş, onarıma ihtiyaçları olmuştur. Alanda yapılan çalışmalar sonucunda, çoğunun son cemaat yerinin sonradan eklendiği tespit edilmiştir. Osman Bayatlı'nın aktarımlarına göre 10 adet tescilli camiden üçü basit onarım, dört tanesi esaslı onarım geçirmiştir (Bayatlı, 2016). Sıva-boya yenilenmesi ve iç mekân onarımı, yapılmış olan basit onarım çalışmalarıdır. Minarenin yeniden yapılması, ahşap örtünün değiştirilmesi gibi işlemler esaslı onarım çalışmalarıdır. Şadırvan Cami'de (Envanter 42) 2013 yılında restorasyon çalışmaları başlamış, 2017 yılında ibadete açılmıştır. Hacı Hekim Camisi'nde, günümüzde restorasyon çalışmaları devam etmektedir (Envanter 34).

Bergama'da Karesi Beyliği Dönemi'nde yapıldığı bilinen ve günümüze ulaşabilen, Selçuklu mimarisinin izlerini yansıtan tek eser, Selçuklu Minaresi'dir (Envanter 43), (Şekil 3.36). Selçuk Mahallesi'nde konumlanan Selçuklu Minaresi'nin camisi mimari özellik taşımadığı gerekçesiyle 1927 yılında yıktırılmıştır. 1930 yılında onarım görmüştür (Bayatlı, 1956). Osman Bayatlı'nın aktarımlarına göre, 14. yüzyılda Çinili Minare bulunmakta olup, günümüze ulaşamamıştır (Bayatlı, 2016). Emir Sultan Minaresi, 19. yüzyılda yapılan, 1943 yılında yıkılıp yeniden inşa edilen bir minaredir. 2010 yılında restorasyon çalışmaları tamamlanmış ve ibadete açılmıştır.

Şekil 3.36 Selçuklu Minaresi (Kişisel arşiv, 2017)

Bergama’da, camilerin dışında mescitler de dini amaca hizmet etmektedir. (Envanter 45-50). Yerleşimde sekiz adet mescit bulunmakta olup, yedisi tescillidir (Diyanet İşleri Bakanlığı, 2019). Tespit edilen en eski tarihli mescit 15. yüzyılda yapılmış olan Lonca Mescidi’dir (Envanter 45).

Mescitler konumları bağlamında incelendiğinde; Lonca Mescidi ve Parmaklı Mescit, Barbaros Mahallesi’nde; Hoca Sinan Mescidi, Turabey Mahallesi’nde; İncirli Mescit, Atmaca Mahallesi’nde; Harputlu Mescidi, İnkılap Mahallesi’nde; Selimiye Mescidi ise Zafer Mahallesi’nde bulunmaktadır. Birbirlerinden uzak olan bu mescitler, genellikle ticaret merkezlerinde ya da odak noktalarında konumlanmışlardır.

Mescitler, dönemleri açısından incelendiğinde, en eski tarihli mescidin 15. yüzyılda yapılmış olan Lonca Mescidi olduğu belirlenmiştir. 16. yüzyılda Hoca Sinan Mescidi ve Parmaklı Mescidi (Şekil 3.37); 18. yüzyılda Mescitaltı Mescidi; 19. yüzyılda Harputlu Mescidi ve Selimiye Mescidi inşa edilmiştir. Yapıldığı dönemlerin mimari üsluplarını yansıtan mescitler, günümüze ulaşmış ve özgün işlevlerini sürdürmektedir.

Süreç içerisinde halkın ibadet gereksinimlerini karşılamak için inşa edilen mescitlerde, basit onarım, esaslı onarım veya restorasyon çalışmaları yapılmıştır. Genellikle yapıların son cemaat yeri ve minare bölümleri sonradan eklenmiştir. Osman Bayatlı'nın aktarımlarına göre yedi adet tescilli mescitten beşi onarım görmüştür. İncirli Mescit'in restorasyon çalışmaları devam etmektedir (Envanter 47).

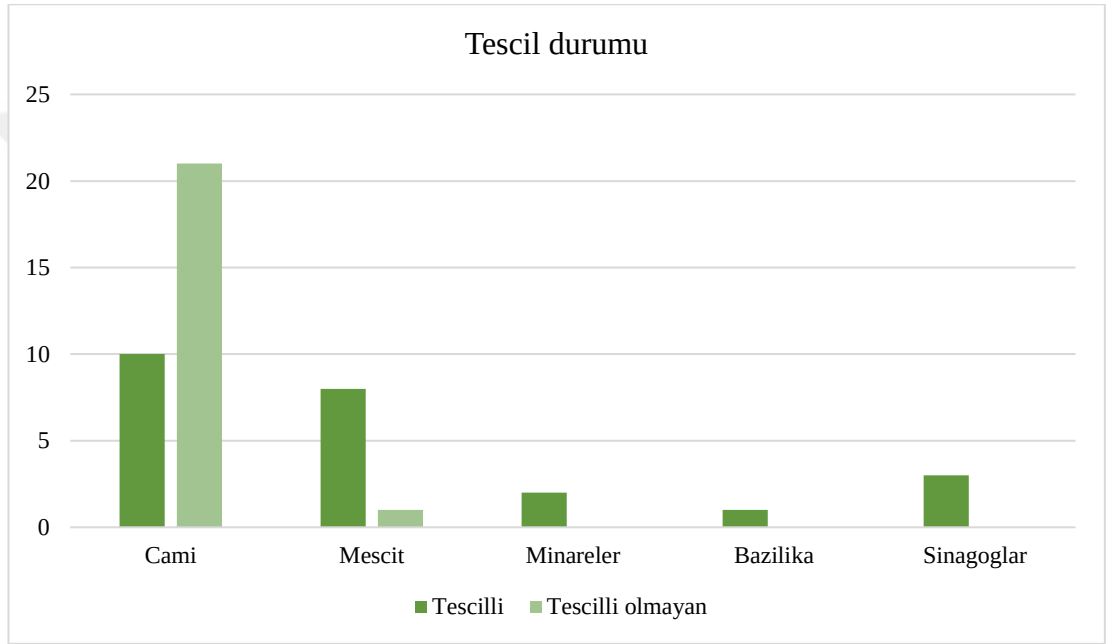
Şekil 3.37 Parmaklı Mescit (Kişisel arşiv, 2019)

Tablo 3.3 Bergama'da bulunan dini yapıların özellikleri bağlamında gruplandırılması

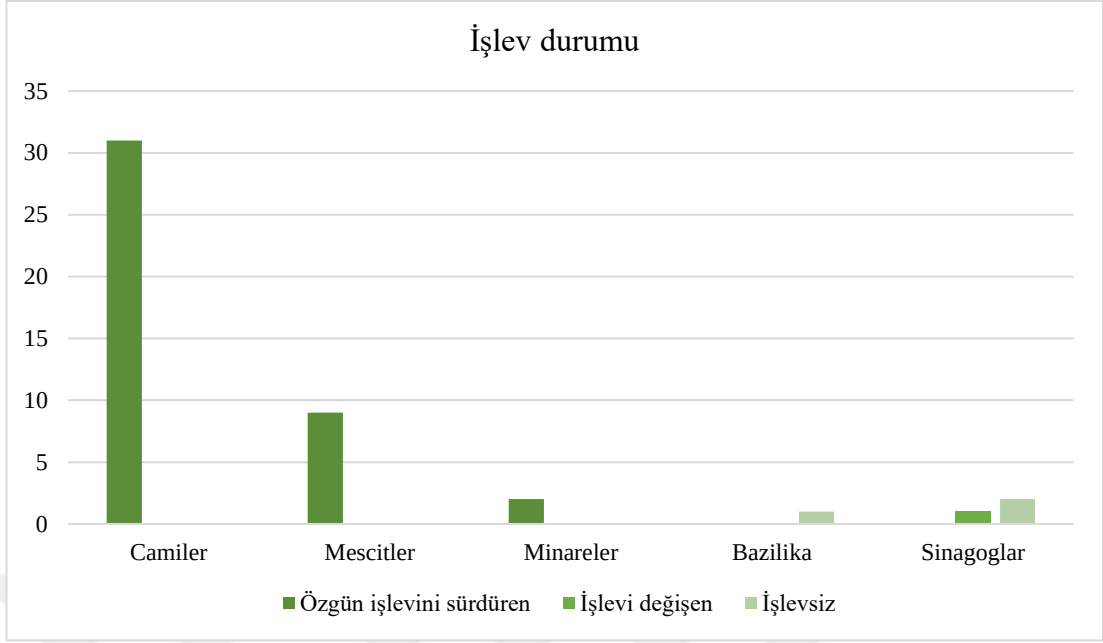
Dini yapılar	Tescilli	Tescilli olmayan	Restore edilmiş	Özgün işlevini sürdüren	İşlevi değişen	Atıl/ İşlevsiz
Camiler	10	21	1	31	0	0
Mescitler	8	1	1	9	0	0
Minareler	2	0	1	2	0	0
Bazilika	1	0	1	0	0	0
Sinagoglar	3	0	1	0	1	2

Tablo 3.4 Bergama’da bulunan dini yapıların harabiyet durumları bağlamında gruplandırılması

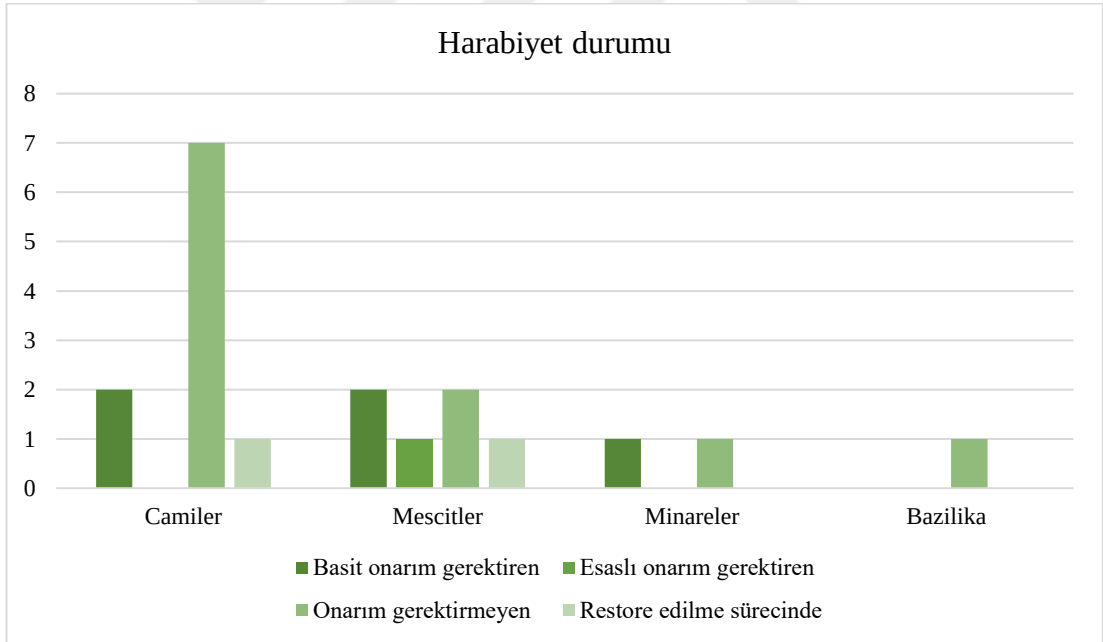
Dini yapılar	Basit onarım gerektilen	Esaslı onarım gerektilen	Onarım gerektilmeyen	Restore edilme sürecinde
Camiler	2	0	7	1
Mescitler	2	1	2	1
Minareler	1	0	1	0
Bazilika	0	0	1	0
Sinagoglar	0	2	1	0

Şekil 3.38 Bergama’da bulunan dini yapıların tescil durumları bağlamında gruplandırılması

Şekil 3.39 Bergama’da bulunan dini yapıların işlev durumları bağlamında gruplandırılması

Şekil 3.40 Bergama’da bulunan dini yapıların harabiyet durumları bağlamında gruplandırılması

3.3.2.2.7 Ticaret Yapıları. Bergama’da Şükrü Efendi Bedesteni-Çukurhan aksından Hacı Hekim Camisi’ne kadar uzanan yapılar topluluğu, tarihi ticaret merkezini oluşturmaktadır. Bölgedeki yoğunluk sebebi ile gereksinimler doğrultusunda yapılmış olup, günümüzde atıl durumdadır. Çukurhan ile aynı konumda ve aynı parselde yer

alan Bozkurt Han ve Selçuk Han günümüzde atıl durumda bırakılmıştır. Çukurhan, Bozkurt Han ve Selçuk Han'dan farklı bir alanda konumlanan Taşhan, 1432 yılında inşa edilmiştir. Yakın zamanda geçirdiği yangın sebebi ile harap durumdadır.

Yerleşimde dokuz tane han bulunmakta olup, sekizi tescillidir. Tarihi ticaret merkezindeki yapılardan günümüze ulaşan en eski bina 15. yüzyıla ait Taşhan'dır. Alınmış ilk rölövelerine göre bugün mevcut olmayan 40 dükkanlı bir çarşı bulunmakta idi (Bayatlı, 1996). Bergama'da bulunan hanlar, konumları bağlamında incelendiğinde; Taşhan, Gaziosmanpaşa Mahallesi'nde; Çukurhan, Selçuk Han ve Bozkurt Han, 305 yapı adası 34 numaralı parseldeki han, 366 ada 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22 numaralı parsellerde bulunan han ve 306 ada 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22 numaralı parsellerdeki han Barbaros Mahallesi'nde; Katırhan, İslamsaray Mahallesi'nde konumlanmaktadır. Taşhan dışındaki diğer hanlar, birbirlerine yakın konumlanmış olup, tarihi ticaret merkezinin karakterini belirlemişlerdir.

Hanlar yapıldıkları dönem açısından incelendiğinde, 1432 yılında yapılmış olan Taşhan en eski tarihli yapıdır (Envanter 52). Çukurhan'ın kitabesi bulunmadığından yapım tarihi bilinmemekle birlikte, mimari özellikleri bakımından 15.-16. yüzyıla ait olduğu düşünülmektedir (Envanter 53), (Şekil 3.41). Katırhan, 1858 yılında yapılmıştır (Envanter 54). Yerleşimde bulunan diğer altı hanın kitabesi bulunmamaktadır.

Şekil 3.41 Çukurhan (Kişisel arşiv, 2017)

Yerleşimde, 15.–19. yüzyıllar arasında yapılmış olan hanlar, günümüzde fiziksel olarak varlıklarını sürdürüyor olsalar bile günden güne harabiyet dereceleri artmaktadır. Çukurhan, Katırhan ve Paşaoğlu Hanı niteliksiz eklerle çevrilmiş ve özgün işlevi dışında kahvehane olarak kullanılmaktadır. Süreç içerisinde niteliksiz eklerle özgünlüğünü kaybeden hanlarda, restorasyon çalışmaları gerçekleşmemiştir. Yapılardaki niteliksiz ekler kaldırılıp özgün haline getirilmelidir. Bu yapıların, esaslı onarım gereksinimleri vardır. Aksi takdirde yok olup gideceklerdir.

Kocabaş Şükrü Efendi Bedesteni, 16.–17. yüzyılda yapılmıştır (Envanter 55). Tarihi ticaret merkezinin olduğu alanda; Çukurhan, Bozkurt Han ve Selçuk Han ile aynı yay üzerinde bulunmaktadır. Günümüzde depo olarak kullanımını sürdüren yapı, Anadolu’da Tire örneği ile birlikte ek iş yerleri olmayan iki bedestenden birisidir (Şahin, 2004). Süreç içerisinde yapının giriş cephesine kaçak olarak eklenmiş

dükkanlar, 2017 yılı Şubat ayında yıkılarak cephe ortaya çıkarılmıştır. Yapının esaslı onarım gereksinimi vardır (Şekil 3.42).

Şekil 3.42 Kocabaş Şükrü Efendi Bedesteni (Kişisel arşiv, 2017)

Kaynaklardan edinilen bilgilere göre, yerleşimde süreç içerisinde; Bakırcılar İçi Çarşısı, Bıçakçılar İçi Çarşısı, Demirciler Arastası, Çizmeci Esnafı Arastası, Bedesten, Keçeciler İçi Çarşısı, Nalıncılar İçi Çarşısı, Ekin Loncası, Karılar Loncası, Kireççiler İçi Çarşısı, Hayvan Pazarı, Tabak Pazarı, Peynir Pazarı, Pekmez Pazarı, Zerzevat Hali, İplik Pazarı, Saraçlar İçi Çarşısı yer almıştır (Peker, 1992). Günümüzde Demirciler Arastası, Çizmeci Esnafı Arastası, Ekin Loncası, Pekmez Pazarı, Peynir Pazarı, Saraçlar İçi Çarşısı, İplik Pazarı, Zerzevat Hali eski konumlarında; fakat yeni işlevleriyle varlıklarını sürdürmektedirler. Tarihi ticaret merkezinde bulunan bu çarşılar, geçmişte halkın gereksinimlerini karşıladığı alanlar olarak bilinmektedir.

Zerzevat Hali (Eski sebze meyve hali), 1928 yılında kurulmuş olup, süreç içerisinde restore edilip işlevi değiştirilerek turistik eşyaların satıldığı Kapalı Çarşı olarak varlığını sürdürmektedir (Şekil 3.43). Peynir Pazarı da restore edilip, işlevi değiştirilen bir Pazar yeridir. Günümüzde Çizmeci Esnafı Arastası içinde bulunan, el işi ve örgülerin satışının yapıldığı Kadınlar Pazarı olarak bilinmektedir. Çizmeci Esnafı

Arastası, geçmişte içinde çizmeciler, saraçlar, zahireciler, manifaturacılar ve pabuççular gibi mesleklerin olduğu bir Osmanlı Çarşısı'dır. 2007 yılında başlamış olan restorasyon çalışmaları ile tekrar canlanmaya başlayan arasta, bugün sosyo kültürel bağlamda kente canlılık katmaktadır (Şekil 3.44).

Şekil 3.43 Eski Meyve Sebze Hali (Kişisel arşiv, 2017)

Şekil 3.44 Çizmeciler Arastası (Kişisel arşiv, 2017)

Yerleşimde; hanlar, bedesten ve çarşıların haricinde fabrikalar, depolar, dükkanlar ve ticarethaneler bulunmaktaydı. Eski Palamut Deposu, Turabey Mahallesi'nde yer almakta olup, yapım tarihi bilinmemektedir. Yapıda 2018 yılında başlayan restorasyon çalışmaları devam etmektedir. 20. yüzyılda yapılmış olan Sümerbank Fabrikası, onarım çalışmaları sonrası işlevi değiştirilerek varlığını sürdürmektedir.

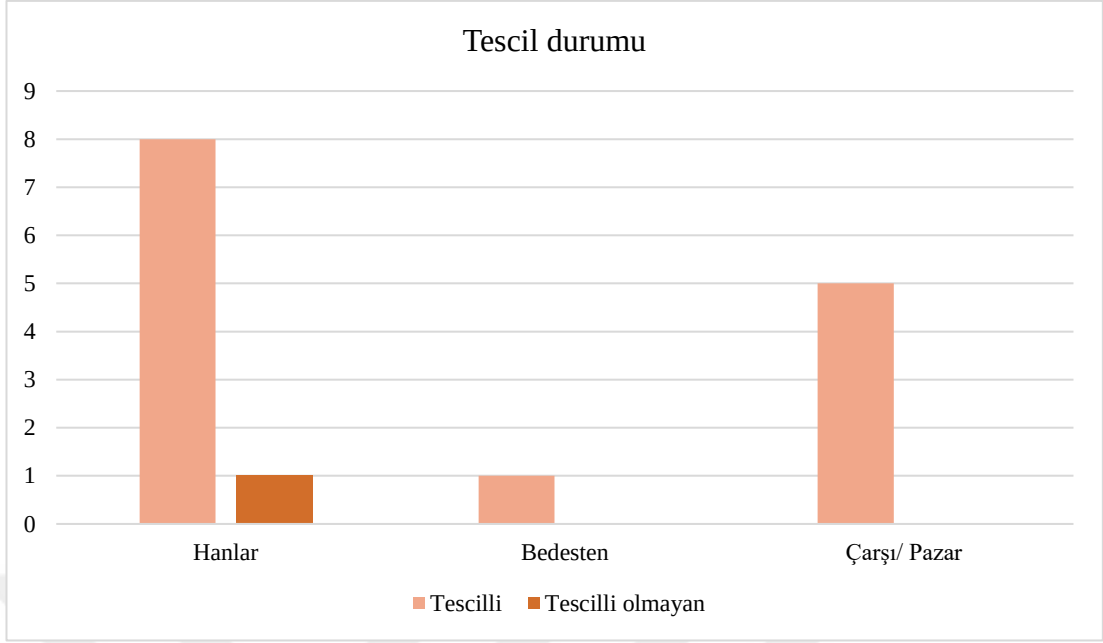
Yerleşimde ticaretin yoğunlaştığı alanlarda, adı geçen yapıların dışında küçük ticarethaneler ve dükkanlar tespit edilmiştir. 108 adet tescilli ticarethanenin bulunduğu alanda, bazıları onarım görmüş işlevini sürdürmekteyken; bazılarının düzenli bakımları yapılmadığından gün geçtikçe harap olmaktadır.

Tablo 3.5 Bergama'da bulunan ticari yapıların özellikleri bağlamında gruplandırılması

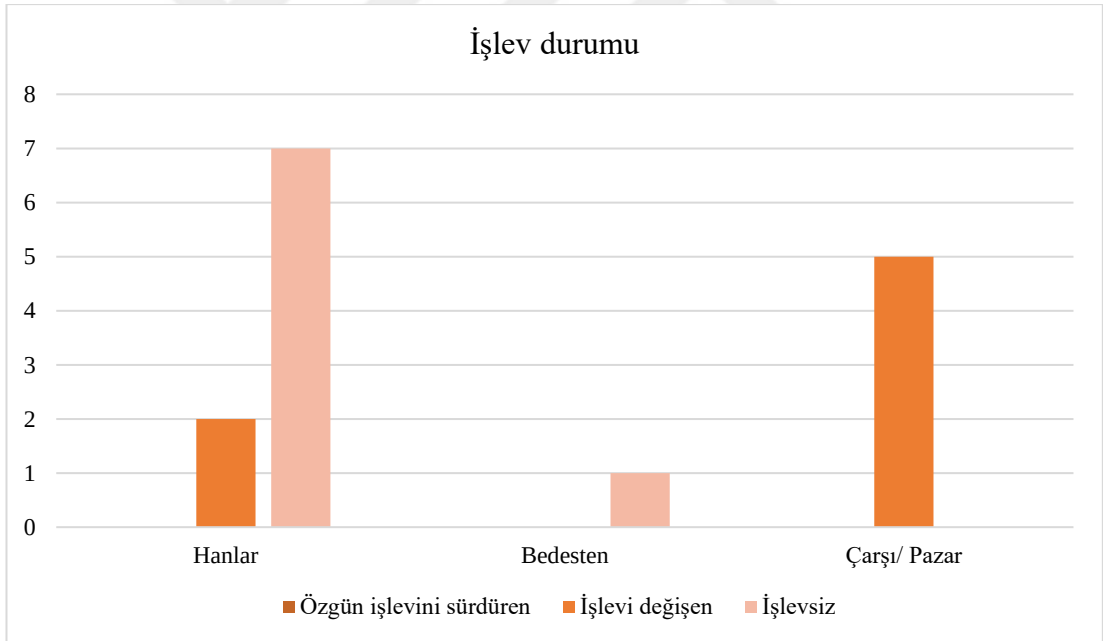
Ticari yapılar	Tescilli	Tescilli olmayan	Restore edilmiş	Özgün işlevini sürdüren	İşlevi değişen	Atıl/ İşlevsiz
Hanlar	8	1	0	0	2	7
Bedesten	1	0	0	0	0	1
Çarşı/ Pazar	5	0	3	0	5	0

Tablo 3.6 Bergama'da bulunan ticari yapıların harabiyet durumları bağlamında gruplandırılması

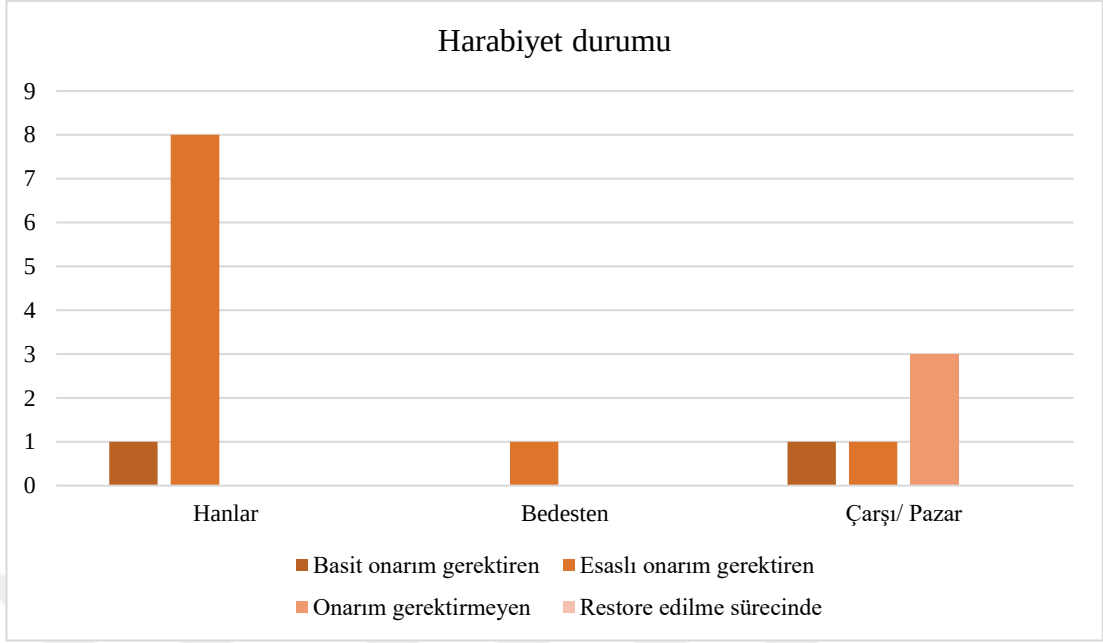
Ticari yapılar	Basit onarım gerektiren	Esaslı onarım gerektiren	Onarım gerektirmeyen	Restore edilme sürecinde
Hanlar	0	9	0	0
Bedesten	0	1	0	0
Çarşı/ Pazar	1	1	3	0

Şekil 3.45 Bergama’da bulunan ticari yapıların tescil durumları bağlamında gruplandırılması

Şekil 3.46 Bergama’da bulunan ticari yapıların işlev durumları bağlamında gruplandırılması

Şekil 3.47 Bergama’da bulunan ticari yapıların harabiyet durumları bağlamında gruplandırılması

3.3.2.2.8 Eğitim Yapıları. Kaynaklardan edinilen bilgilere göre, Bergama’da süreç içerisinde ilköğretim düzeyinde Mekteb-i İbtidaiyye ve Mekteb-i Rüştîyye isimli iki bölüm bulunmaktaydı. Şadırvanlı, Murat Hoca, Ansarlı, Hacıhekim ve Çakıldak Mektepleri erkek öğrenciler için eğitim vermekteyken; Hatice, Armağanlarlı, Hacı Ümmü Kalfa, Düdükçü Hoca ve Bıçakçı Mektepleri kız öğrencilere eğitim vermekteydiler (Peker, 1992).

1326/1908 Aydın Vilayeti Salnamesi’ne göre, 20. yüzyılın başlarında Bergama ve çevresindeki ilk açılan mekteplerin sayısının 18 olduğu, üçünün Bergama’da bulunduğu bilinmektedir. 1339/1929 İzmir Salnamesi’ne göre, Cumhuriyet Dönemi’nde, Bergama ve çevresinde ilk açılmış mektep sayısı 19 olup, dördü Bergama merkezdedir (Peker, 1992).

Ortaöğretim düzeyinde, 1914 yılında İdadiyye Mektebi açılmış, 1919 yılında kapatılmıştır. 1908 yılında, yerleşimde 12 medresenin bulunduğu, Hacı Niyazi Medresesi’nin en önemlisi olduğu bilinmektedir. 1924 yılında, mekteplerin öğretim programı değişmiş olup, medreseler kapatılmış ve yeni eğitim kurumları oluşmaya başlamıştır (Peker, 1992).

Cumhuriyet Dönemi'nde modern eğitime geçilip, kız ve erkek öğrencilerin birlikte eğitim almaya başlamasından sonra, geçmişte sadece erkek öğrencilere eğitim veren Şadırvan Okulu'nun ismi değişmiş, Merkez Zükur ve İnas Mektebi olmuştur. Süreç içerisinde açılmış olan eğitim kurumlarının ilk üçü sırasıyla; Gazipaşa İlkokulu, Zübeyde Hanım İlkokulu, 14 Eylül İlkokulu'dur (Okul arşivleri), (Peker, 1992).

Günümüzde yerleşimde anaokulu, ilkokul, ortaokul, lise ve diğer eğitim kurumları olmak üzere toplam 38 eğitim yapısı bulunmakta olup (Milli Eğitim Bakanlığı, 2019), bunlardan Bergama Lisesi, Darülhadis, Eski Gazi Paşa İlkokulu ve Kız Sanat Enstitüsü tescillidir (Envanter 56-58).

Günümüzde eğitim kurumlarının konumları, mahallelerin gereksinimlerine göre farklı alanlarda dağılım göstermektedir. Geçmişte yapılmış olan okul yapılarının konumları ele alındığında benzer durum gözlenmektedir. Ertuğrul Mahallesi, Selçuk Mahallesi, Kurtuluş Mahallesi ve Talatpaşa Mahallesi'nde konumlanmış olan eğitim yapıları, birbirlerine uzak durumdadırlar. Böylelikle, öğrenciler ikamet ettikleri yere en yakın kurumda eğitim alabilmekteydiler.

Yapılar, tarihleri açısından ele alındığında, 1550 yılında yapılmış olan Darülhadis en eski tarihli eğitim yapısıdır (Envanter 57). Eski Gazipaşa İlkokulu, modern eğitime geçişten sonra yapılan ikinci okuldur (Peker, 1992). Bergama Lisesi, 19. yüzyılda yapılmıştır (Envanter 56), (Şekil 3.48). Kız Sanat Enstitüsü'nün yapım tarihi bilinmemektedir.

Şekil 3.48 Eski Bergama Lisesi (Kişisel arşiv, 2019)

Şekil 3.49 Eski Gazipaşa İlkokulu (Kişisel arşiv, 2017)

Yerleşimde bulunan eğitim yapıları işlevleri bağlamında incelendiğinde, modern eğitime geçişten sonra sırasıyla üçüncü ve dördüncü sırada açılmış olan Zübeyde Hanım Ortaokulu ve 14 Eylül İlkokulu dışında özgün işlevini sürdüren yapı gözlemlenmemiştir. Selçuk Mahallesi'nde bulunan Darülhadis, süreç içerisinde birkaç kez işlevi değiştirilip, müdahale görmüş; fakat günümüzde atıl bırakılmıştır. Bergama Lisesi, özgün işlevi dışında Milli Eğitim Binası olarak kullanılmaktadır. Restore edilip,

işlevi değiştirilerek varlığını sürdüren bir diğer eğitim yapısı Eski Gazipaşa İlkokulu'dur (Envanter 58), (Şekil 3.49). 2010 yılında restore edilmiş, butik otel olarak hizmete açılmıştır. Talatpaşa Mahallesi'nde bulunan ve günümüzde Halk Kütüphanesi olarak kullanılan Eski Türk Ocağı Binası (Kız Sanat Enstitüsü) da özgün işlevi dışında; fakat eğitime hizmet vererek varlığını sürdürmektedir.

Eğitim yapılarının, onarım veya restorasyon çalışmaları sonucunda günümüzde sağlam durumda olduğu gözlemlenmiştir. Selçuk Mahallesi'nde bulunan Darülhadis atıl bırakılmış olup, esaslı onarıma ihtiyacı vardır. Diğer yapıların ise düzenli bakım ve onarımı yapılmaktadır.

3.3.2.2.9 Kamu Yapıları. Yerleşimde, süreç içerisinde yapılmış olan kamu yapılarından Hükümet Konağı, Merkez Komutanlığı, İcra Memurluğu, Fakirler Yurdu ve Orman İşletme Binası günümüze ulaşan binalardır (Envanter 59-61). Tescilli olan bu yapıların bazıları özgün işlevi ile kullanılmaktayken; bazılarına yeni işlevler verilmiştir.

Yapılar, konumları bağlamında incelendiğinde; Merkez Komutanlığı, İcra Memurluğu ve Orman İşletme Müdürlüğü'nün Ertuğrul Mahallesi'nde; Hükümet Konağı'nın Zafer Mahallesi'nde; Fakirler Yurdu'nun ise Selçuk Mahallesi'nde konumlandığı tespit edilmiştir. Günümüzde de olduğu gibi, idari yapılar ve işletme yapıları birbirlerine yakın olarak konumlanmıştır. Böylelikle aynı amaca sahip kullanıcı profilleri, bu alanlarda bir araya gelmektedirler.

Genellikle Cumhuriyet Dönemi'ne ait olan kamu yapılarından Hükümet Konağı, Merkez Komutanlığı ve İcra Memurluğu, 19. yüzyıl sonunda yapılmıştır. Fakirler Yurdu'nun yapım tarihi bilinmemekle birlikte 18. yüzyıla ait olduğu düşünülmektedir.

Değişen ihtiyaçlar sonucunda yeni işlevler kazanan yapılardan olan Merkez Komutanlığı Binası, belli bir dönem halk kütüphanesi olarak kullanılmış olup, 2011 yılında gerçekleştirilen restorasyon çalışmaları sonucunda toplantı salonu olarak kullanılmaya başlanmıştır (Envanter 60). İcra Memurluğu, günümüzde Bergama

Belediyesi Rölöve Restorasyon Birimi Binası olarak hizmet vermektedir (Envanter 61). Orman İşletme Binası ve Hükümet Konağı (Envanter 59), (Şekil 3.51) ise, yapıldığı yıldan beri özgün işlevi ile kullanılmaktadır.

Şekil 3.50 İcra Memurluğu (Kişisel arşiv, 2018)

Şekil 3.51 Hükümet Konağı (Kişisel arşiv, 2018)

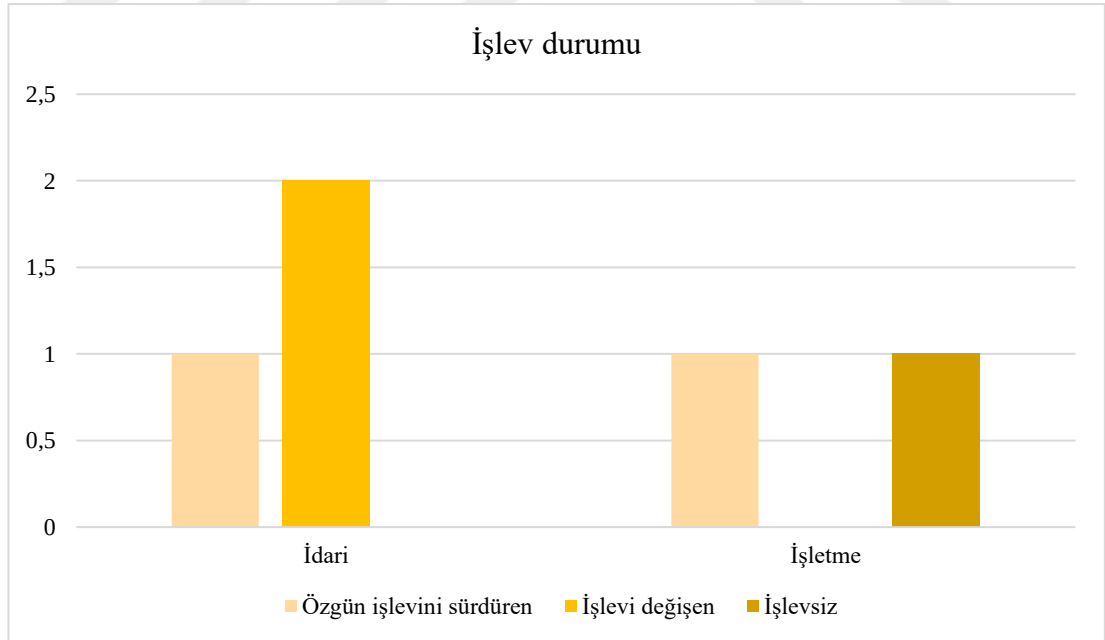
Yapılar, harabiyet durumları açısından incelendiğinde, Hükümet Konağı, Merkez Komutanlığı, İcra Memurluğu restore edilmiş, onarıma ihtiyaçları bulunmamaktadır. Fakirler Yurdu ise atıl bırakılmış olup, esaslı onarım gereksinimi vardır.

Tablo 3.7 Bergama’da bulunan kamu yapılarının özellikleri bağlamında gruplandırılması

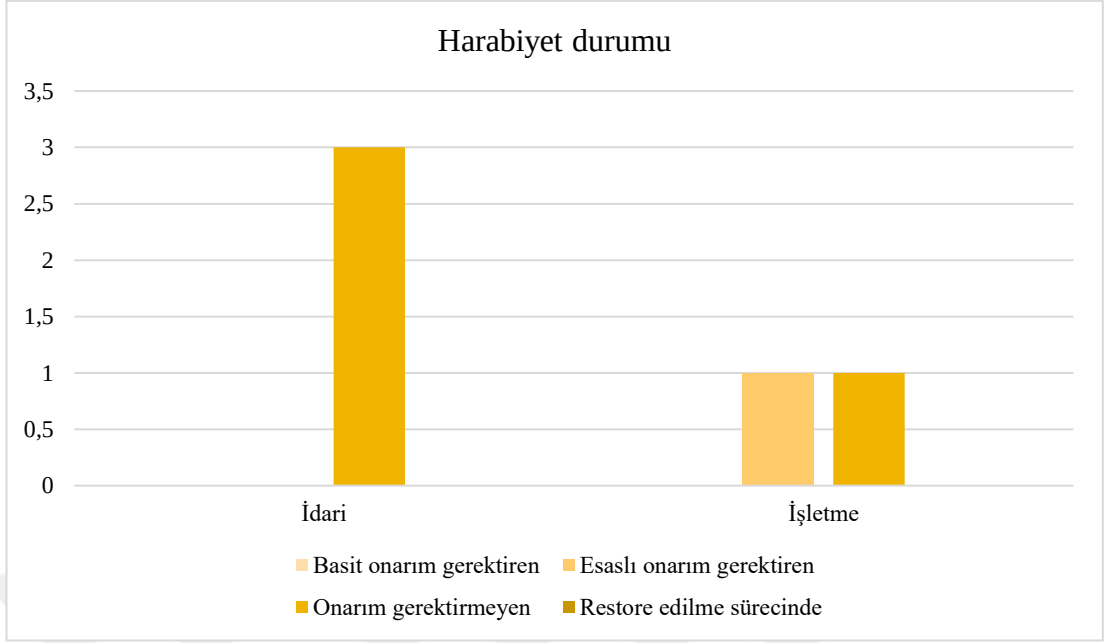
Kamu yapıları	Tescilli	Restore edilmiş	Özgün işlevini sürdüren	İşlevi değişen	Atıl/ İşlevsiz
İdari Yapılar	3	3	1	2	0
İşletme Yapıları	2	0	1	0	1

Tablo 3.8 Bergama’da bulunan kamu yapılarının harabiyet durumları bağlamında gruplandırılması

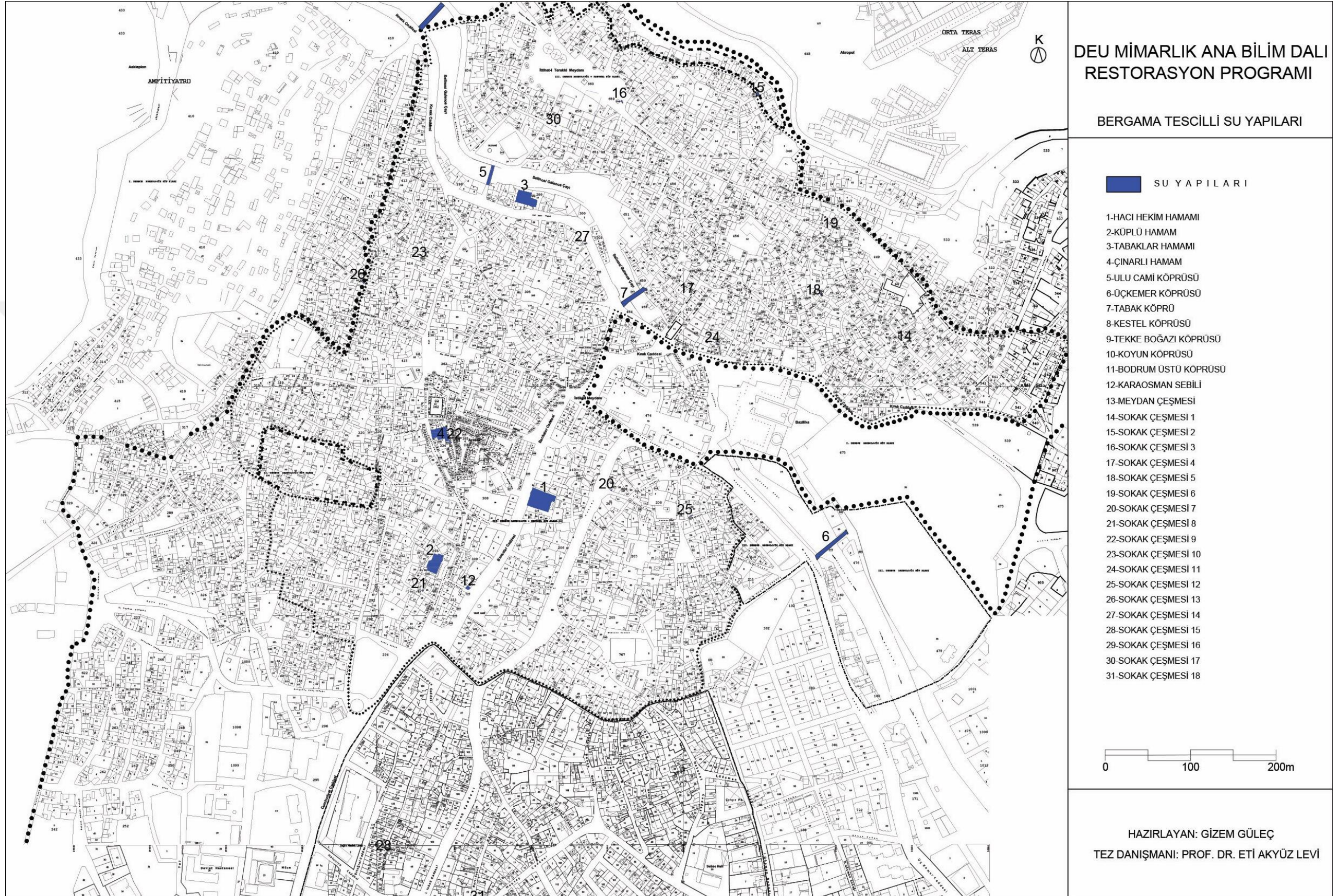
Kamu yapıları	Basit onarım gerektiren	Esaslı onarım gerektiren	Onarım gerektirmeyen	Restore edilme sürecinde
İdari yapılar	0	0	3	0
İşletme yapıları	0	1	1	0

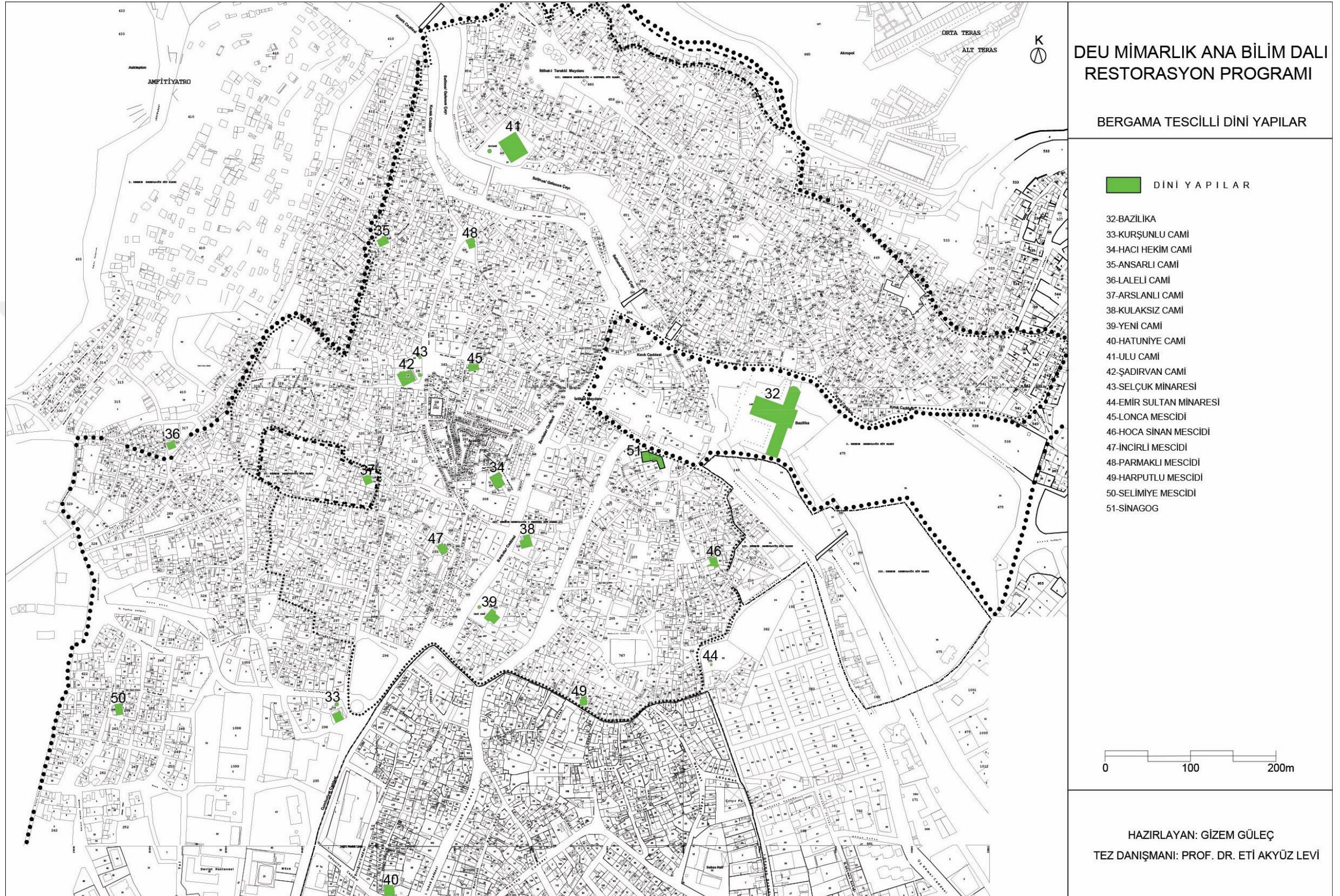
Şekil 3.52 Bergama’da bulunan kamu yapıların işlev durumları bağlamında gruplandırılması

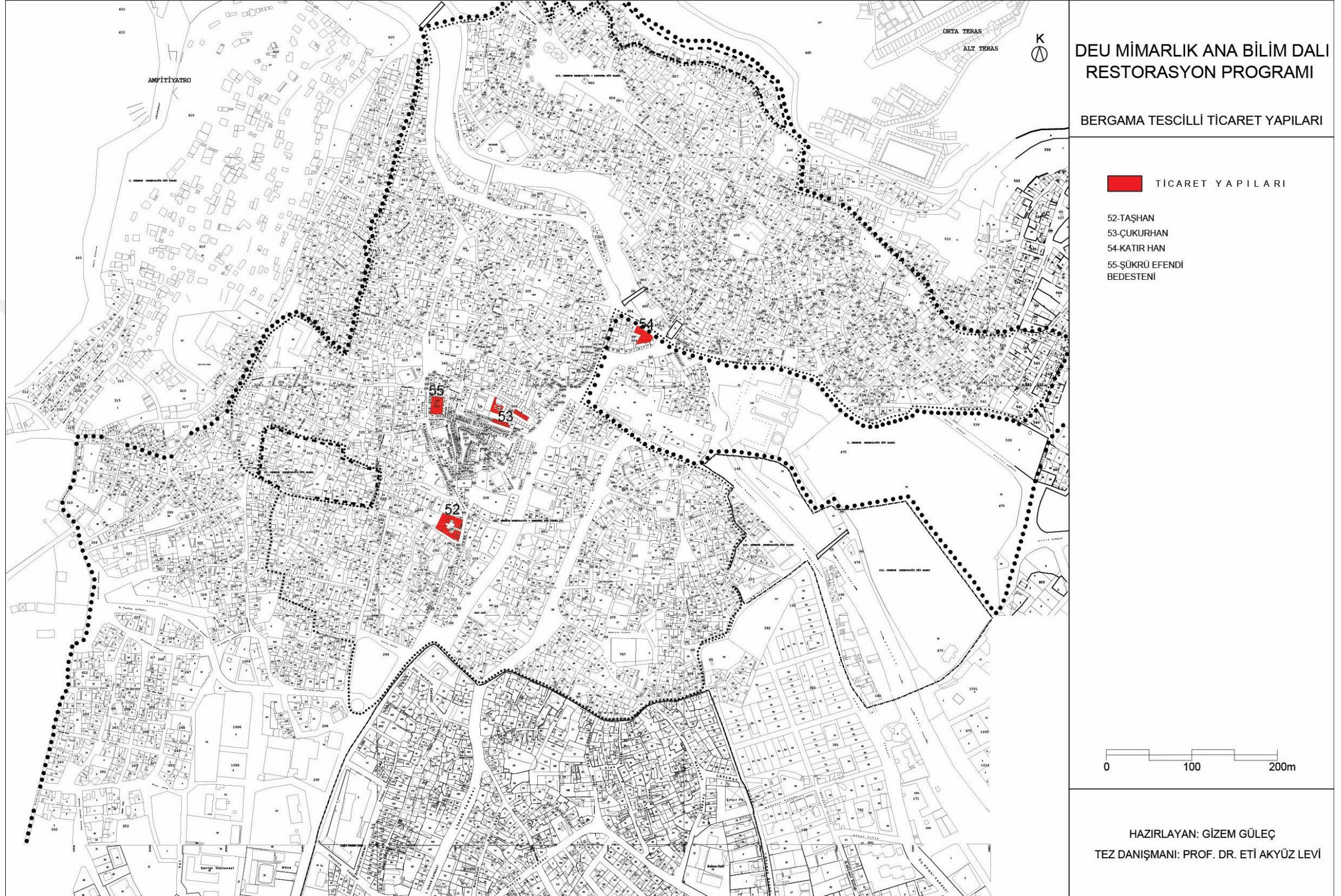
Şekil 3.53 Bergama’da bulunan kamu yapılarının harabiyet durumları bağlamında gruplandırılması

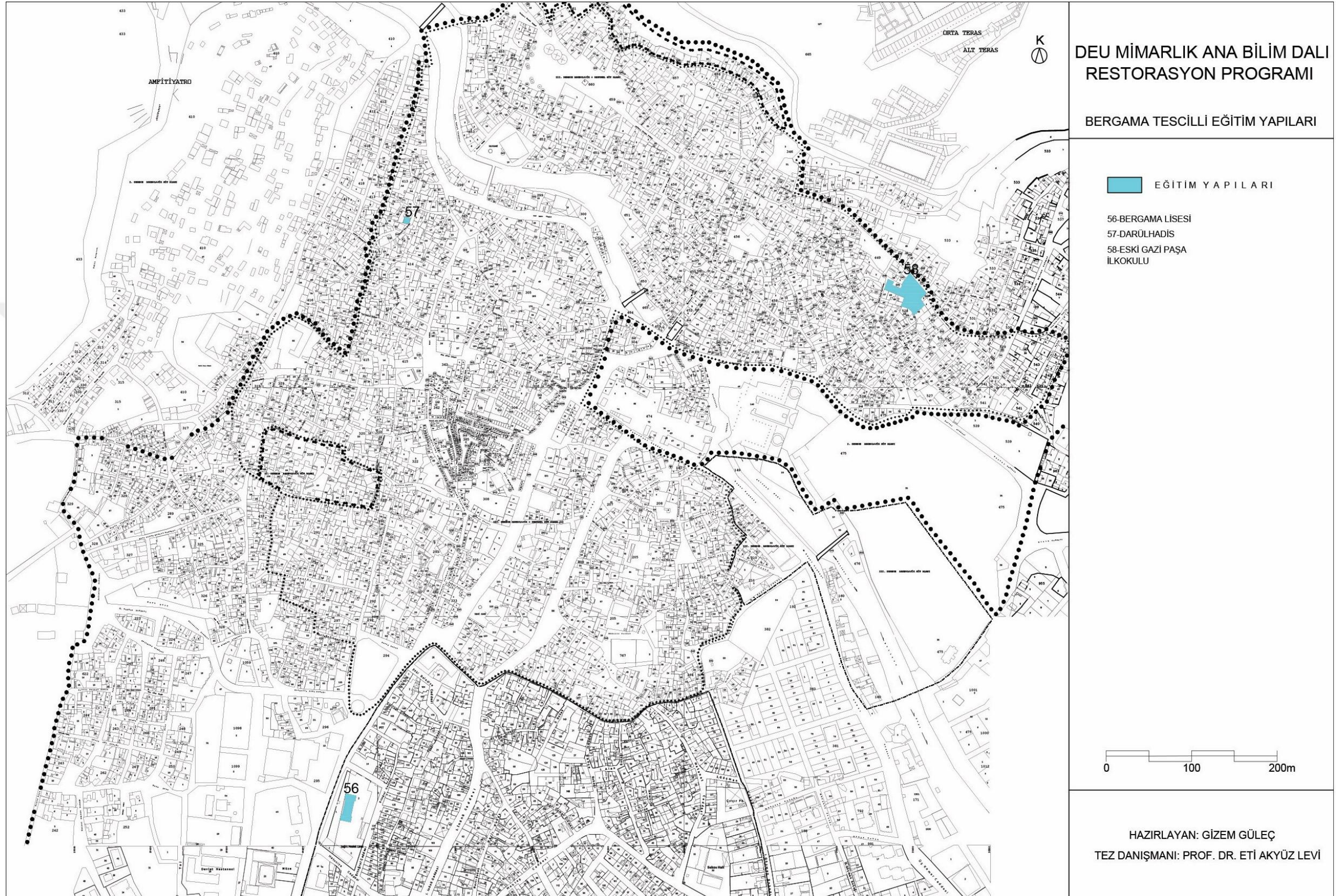
Şekil 3.54 Bergama’da bulunan tescilli su yapıları

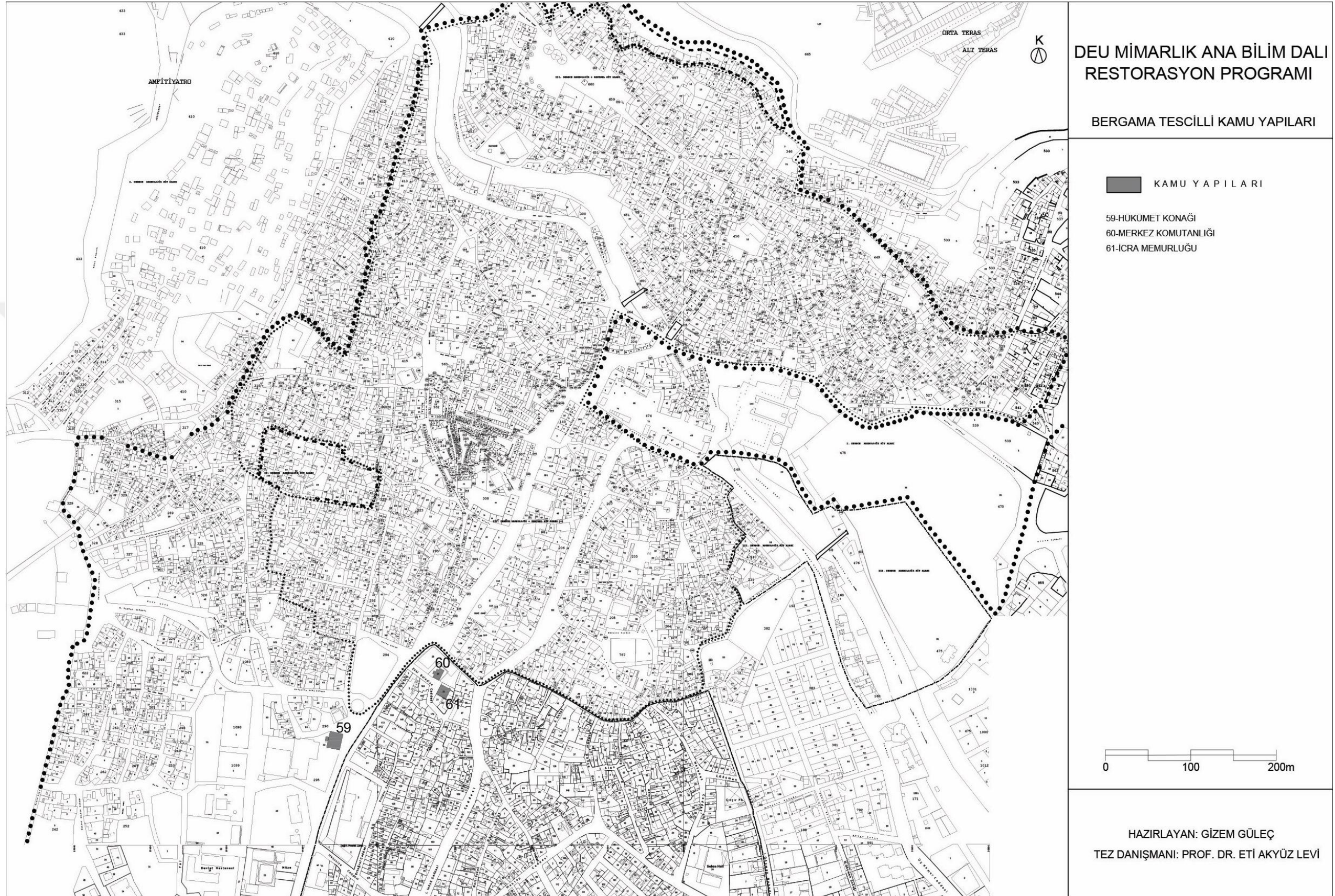
Şekil 3.55 Bergama’da bulunan tescilli dini yapılar

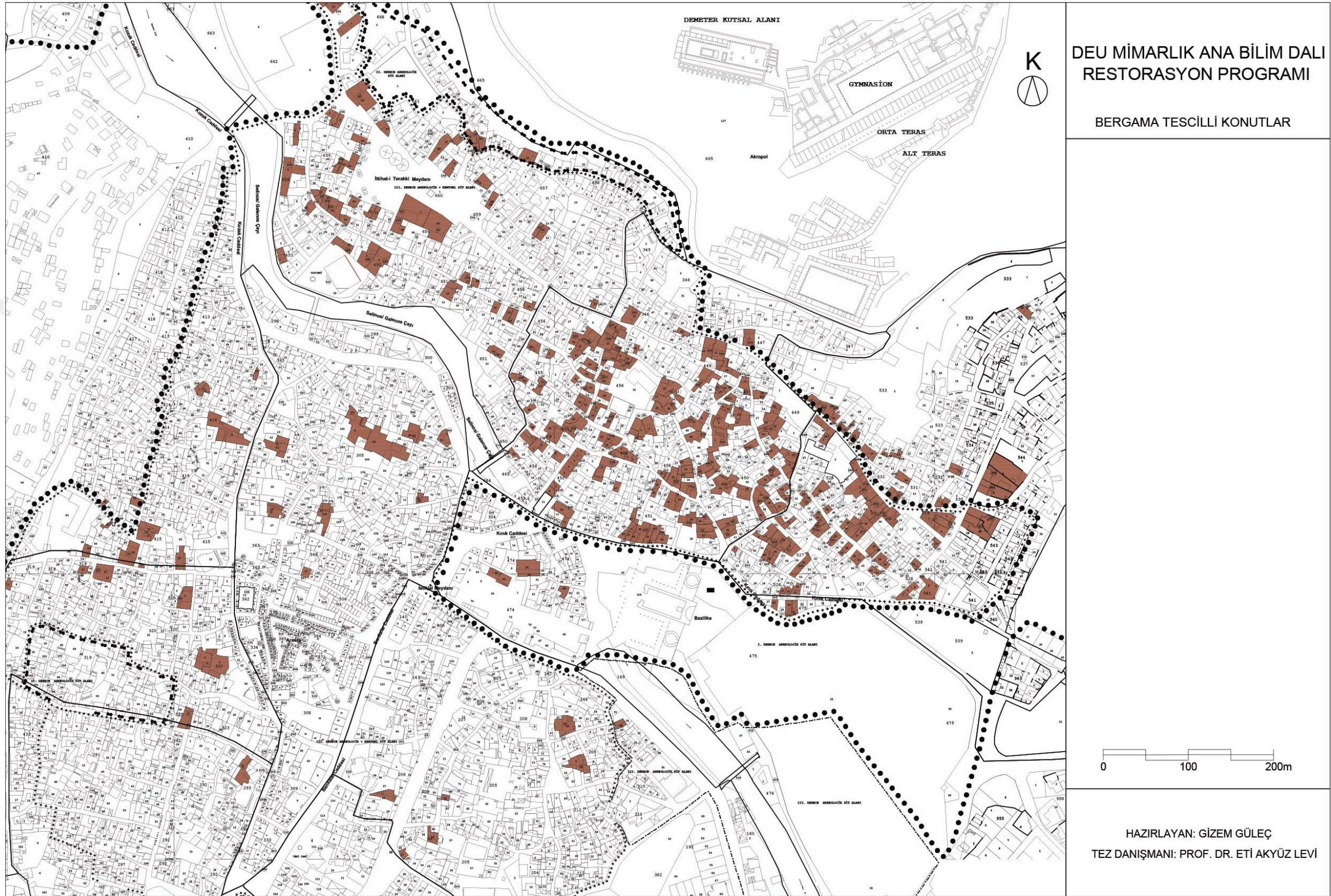
Şekil 3.56 Bergama'da bulunan tescilli ticaret yapıları

Şekil 3.57 Bergama’da bulunan tescilli eğitim yapıları

Şekil 3.58 Bergama’da bulunan tescilli kamu yapıları

Şekil 3.59 Bergama tescilli konut yapıları

3.3.3 Geleneksel Konutlar

Tarihsel süreçte birçok uygarlığa ev sahipliği yapan Bergama kenti, Türk nüfusun artması ile Akropol'den günümüzdeki yerleşim alanına doğru gelişmeye başlamıştır. Etnik köken, sosyal yapı gibi faktörler geleneksel konut mimarisinin oluşumunu etkilemiştir. Yerleşimi ikiye ayıran Bakırçay'ın kuzey kısmında genellikle Rum, Musevi ve Ermenilere ait konutlar bulunmakta olup; güney kısmında Müslüman Türklere ait evler vardır. Bakırçay'ın güney tarafında bulunan geleneksel ev cephelerinden yüksek bahçe duvarları ve geniş avlu içerdikleri algılanmaktadır. Yerleşimin kuzeyindeki evler ise, genellikle bitişik düzendedirler. Bergama tarihsel dokusunda yer alan 19. yüzyıl konutları, geleneksel Türk evleri ve batı etkisindeki konutlar olarak ayrılmaktadır (Şekil 3.60).

Şekil 3.60 Bergama konut dokusu (Kişisel arşiv, 2018)

Bergama geleneksel konut dokusu büyük ölçüde korunmuş, geleneksel ve batı etkisindeki konut örneklerini yansıtmaktadır. Müslüman-Türklerin konutlarının bulunduğu Bergama Çayı'nın güneyinde ve kuzeyinde aynı özelliklerde geleneksel konut tipleri görülmektedir. 19. yüzyılın ikinci yarısında yapılmış olan konutlar batı etkisindeki konutlar olarak ayrılabilir. Bu konutların parselleri organik biçimli

ve daha küçüktür. Batı etkili konutlarda, dış sofalı geleneksel ev avluları kaldırılıp, girişe ulaşmayı sağlayan alanlar bırakılmıştır. Genellikle güneye, manzaraya ya da sokağa yönlendirilmişlerdir (Sönmez, 1998). Bergama evleri genellikle tek veya iki katlıdır. Geleneksel Türk evlerinin geniş bahçeli ve cephe karakteri açısından daha yalın olmasına karşın, Batı etkisindeki konutların cephelerinde demir pencere kanatları, ferforje kapılar, kat ve saçak bordürleri, köşe silmeleri gibi cephe öğeleri sıklıkla görülmektedir.

Geleneksel konutların sokakla bağlantıları avludan olup, evler doğrudan sokağa açılmamaktadır. Bu yapılar organik biçimli geniş parsellerde yer almaktadır. Yapı parsellerinin yüksek bahçe duvarları ile çevrelenmiş ve sokakla doğrudan ilişkili olmayacak tarzda şekillenmiş olması, içedönüklük, bir bakıma mahremiyetin yansımasıdır (Şekil 3.61).

Şekil 3.61 Geleneksel konut örneği (Kişisel arşiv, 2019)

Bergama geleneksel dokusunda, konutlar sokakları sınırlandırmakta ve düzgün olmayan sokak dokusu oluşmaktadır. Organik biçimli ve paralel sokaklar, yol dokusundan dolayı çıkmaz sokaklar ve dik açılı sokaklar olarak farklılaşmaktadır. Düzgün olmayan parsellerde konumlanan konutlar, alt katta parsel düzenine uyarken, üst katta çıkmalar ile sokağa farklı perspektiflerle bakma olanağı ve dik açılı mekânlar elde edilmiştir.

Bergama Çayı'nın güneyindeki sokak dokusu, düz ve az eğimli sokaklar olarak şekillenmiştir. Çıkmaz sokaklar ve genişlikleri birbirine yakın olan sokaklar asfaltla kaplanmıştır. Granit parke kaplamaların görüldüğü sokaklar da mevcuttur. Bergama Çayı'nın kuzeyinde yer alan sokak dokusunu, paralel ve uzun yollar, çıkmaz sokaklar, dik açılı sokaklar oluşturmaktadır. Sokak dokusunda, granit parke kaplamaların ve arnavut kaldırımı taşlarının büyük oranda korunduğu görülmektedir (Binan ve diğer., 2004).

3.3.4 Somut Olmayan Kültürel Varlıklar

Bergama ve yakın çevresi Antik Dönem'den başlayarak devam eden çok katmanlı kültürel yapıya sahip olması sebebiyle somut olmayan kültürel değerleri bünyesinde barındırmaktadır. Sahip olunan bazı kültürel değerler günlük yaşamın içinde kullanılırken bazıları kişisel ve özel olan kültürel geleneklerin birleşimiyle oluşmuştur. Bergama'nın sahip olduğu, hala aktif şekilde yaşayan somut olmayan kültürel etkinliklerden bazıları resmi prosedür ile tespit edilerek tescillenmiştir (Bergama Belediyesi – UNESCO Dünya Mirası ve Alan Yönetimi Planı 2016- 2020):

- Karatabakçılık
- Bergama kermesi
- Tel kırma
- Bergama halıları ve dokumacılık
- Klarnet, çalgıcılık

- Yorgan yapımı
- Sepet yapımı
- Çeyiz serme (Bergama Belediyesi – UNESCO Dünya Mirası ve Alan Yönetimi Planı 2016- 2020).

Karatabakçılık. Hayvan postlarının deri haline getirilip işlenmesi yöntemidir. Geçmişte Bergama Çayı doğrultusunda tabak dükkanları bulunmakta olup, hayvan derileri burada işlenirdi (Peker, 1992). Bergama’da karatabakçılık yapan son kişi, aynı zamanda Anadolu’da bu işi tek ve son yapan kişidir. Bu bağlamda sözkonusu zanaat eğitim verilip usta yetiştirilmezse yok olup gidecektir (Şekil 3.62).

Şekil 3.62 Karatabakçılık (Bergama Çok Katmanlı Kültürel Peyzajı Alan Yönetim Planı 2016-2020)

Bergama Kermesi. Bergama Kermesi, 1937 yılından bu yana her yıl Mayıs ayının son haftası ya da Haziran ayının başında düzenlenmektedir. Kermesin son yıllarda uluslararası nitelik kazanması ile yurtdışı katılımcıları yalnızca etkinlikleri izlememekte, aynı zamanda etkinliklerde yer almaktadır. Bergama Kermesi’nin başlaması için direktif 1934 yılında Bergama’yı ziyaret eden Mustafa Kemal Atatürk tarafından verilmiştir. Atatürk’ün talebi sonrasında ilk olarak Bergama Kermesi 1937

yılında yapılmıştır. Günümüzde Bergama Belediyesi veya Bergama Kaymakamlığı tarafından organize edilen Kermes, Bergamalıların ve Bergama Kültür ve Sanat Vakfı'nın da desteği ile kesintisiz bir şekilde her yıl yapılmaktadır (Bergama Belediyesi, UNESCO Dünya Mirası ve Alan Yönetimi Planı 2016- 2020).

Tel Kırma. Sert olmayan kumaşlar üzerinde gümüş tel uygulanarak yapılmaktadır. Makas kullanılmadan, tırnaklar ile yapıldığından tel kırma adı verilmiştir (Bergama Belediyesi, UNESCO Dünya Mirası ve Alan Yönetimi Planı 2016- 2020).

Bergama Halıları ve Dokumacılık. Bergama'da en yaygın olan zanaat kollarından birisidir (Şekil 3.63). Kent merkezinde ve köylerde ev tezgahlarında yapılmaktaydı. Halıların parlak kalması ve renginin atmaması bu halıları başarılı yapmaktaydı. Dönemsel olarak, Erken devir ve Geç devir halıları olarak ayrılmaktaydı. Halılar, çeşitli renk ve özelliklerinin yanında hikayeleriyle de anılmaktaydı. Yağcı Bedir (Kız Bergama) halısı, Bergama dışında da ünlenmiştir (Peker, 1992).

Şekil 3.63 Bergama halısı (Bergama Çok Katmanlı Kültürel Peyzajı Alan Yönetim Planı 2016-2020)

Klarnet Çalma Kültürü. Bergama'da eski çağlarda başlamıştır. Genellikle Rum nüfus tarafından çalınmaya başlayan klarnet, süreç içerisinde toplum içinde yayılmaya

başlamıştır. Günümüzde çok yaygın olmasa da bazı aileler tarafından hala devam ettirilen bir somut olmayan kültürel mirastır (Bergama Belediyesi, UNESCO Dünya Mirası ve Alan Yönetimi Planı 2016- 2020).

Yorgan Yapımı. İpek, basma, astar ve pamuk malzemelerinin kullanılarak yapıldığı özellikle Çizmece Arastası'nda yayılmış olan bir zanaattır. Ebe Göbeği ve Zincirli Yorgan, Bergama'da ünlene yorgan çeşididir. El yapımı yorganlar geçmişte çeyiz ve gündelik yaşam için kullanılırken, bugün çoğunlukla çeyiz için tercih edilmektedir. Günümüzde yorgan yapımı ustaları gittikçe azalmakta olup, bu işi yapacak yeni ustaların yetişmesi gerekmektedir (Şekil 3.64).

Şekil 3.64 Yorgancılık (Bergama Çok Katmanlı Kültürel Peyzajı Alan Yönetim Planı 2016-2020)

Sepetçilik. Tüm Türkiye genelinde yapılan bir zanaat olup, Bergama'da Kozak Yolu ve Bakırçay kenarında yetişmiş olan söğüt ağaçlarından yapılmaktadır. Atmaca Mahallesi'nde bulunan ustalar dışında, bu işi öğrenen kimse bulunmamaktadır. Bergama'da geçmişten günümüze kadar gelebilen ya da geçmişte var olup bugün kaybolan somut olmayan kültürel mirası oluşturan değerlerden tescilli olanların dışında; pabuççuluk, çizmecilik, tatlıcılık, leblebicilik, nalçacılık, nalbantlık, kalaycılık, nalıncılık, terzilik, saraçlık... gibi birçok zanaat türü bulunmaktaydı (Peker, 1992).

Pabuççuluk. Pabuççular Arastası'nda (Çizmeciler Arastası) yapılmakta olup, Bergama Ticaret Odası'ndan elde edilen bilgilere göre Cumhuriyet Dönemi'nin ilk

yıllarında 11 pabuççu bulunmaktaydı. Günümüzde, mesleğin yapıldığı alan değişmemekle birlikte sayısı gittikçe azalmaktadır.

Çizmecilik. Pabuççular Arastası'nda (Çizmeciler Arastası) yapılmakta olup, dönemin en geçerli mesleklerinden birisidir (Şekil 3.65). Farklı gereksinimler doğrultusunda üretilen çizmelerin çeşitli türleri bulunmaktaydı. Bu türler arasında; kova çizme, sarı çizme, kara çizme ve bağlama çizme bulunmaktadır (Peker, 1992).

Şekil 3.65 Çizmeciler Arastası (Kişisel arşiv, 2019)

Tatlıcılık. Bergama'da tahin helvası, ramazan helvası ve cevizli lokumun (sucuk) yöreye özgü yapılmakta olduğu bilinmektedir. Günümüzde de devam eden tatlıcılık, turistler tarafından da büyük ilgi görmektedir.

Leblebicilik. Geçmişte olduğu gibi bugün de sürdürülen bir meslektir. Özellikle sakızlı ve karanfilli leblebi en çok tercih edilen türüdür. Cumhuriyet Dönemi'nin ilk yıllarında üç leblebici dükkanı bulunmaktaydı (Peker, 1992).

Nalçacılık. Çizmelerin altına çakılan nalça adı verilen demirin imal edildiği zanaattır. Çizmelerin topuklarının eskimemesi amacıyla yapılan bu iş, geçmişte nalçacılık mesleğinin yaygın olarak yapılmasına neden olmuştur.

Nalbantlık. Hayvanların ayaklarının altına çakılan nal adı verilen demirin imal edildiği zanaattır.

Kalaycılık. Genellikle seyyar olarak yapılmış olan, ülkemizde hala devam eden; fakat Bergama’da gittikçe azalan bir sanatkarlık mesleğidir.

Nalıncılık, Çizmeciler Arastası’nda yapılmış olan, el sanatı ustasının ham ağacından imal edilen nalının yapıldığı bir zanaat türüdür. Ham ağacı hem kolay işlenebilen hem de dayanıklı olan bir ağaç olduğundan, bu iş için tercih edilmekteydi. Günümüzde devam etmeyen bir meslektir (Güngör, 2011).

Saraçlık. Ayakkabı dışında deriden yapılan herşeyin imal edilebildiği bir meslekti. Koyun derisi, dana derisi, keçi derisi ve sığır derisi kullanılarak tabaklanmış olan derilerin arasına dolgu maddesi koyularak kaplanırdı. Geçmişte ‘Saraçlar Çarşısı’ adı verilen sokakta yapılmış olup, günümüzde bu alanda sarraf dükkanları bulunmaktadır (Güngör, 2011).

BÖLÜM DÖRT

YERLEŞİMDEKİ TARİHİ DEĞERLERİN KORUNMASI, ALGISI VE TURİZM

4.1 Bergama’da Turizm Bağlamındaki Çalışmalar

Bergama’da ilk turizm hareketleri bölgenin kültürel ve tarihi değerlerine bağlı olarak başlamışsa da, kesin tarihi belli değildir. Müze, Akropol ve Asklepion gibi ören yerlerini ziyaret edenlerin sayısı 1963’den beri tespit edilmeye başlanmıştır. 1936 yılında Bergama Müzesi’nin açılmasının öncesinde turizmle ilgili bir gelişme gözlemlenmemiştir (Emekli, 2001).

Bergama Temsilcileri ve Turizm İşleri isimli komisyonun 1945 yılında hazırladığı rapor kültür, sanat ve turizm yanısıra, imarla ilgili çalışmaları da içermektedir. İlçenin elektrik gücünün yükseltilmesi, içme suyunun artırılması ve turistik belediye tesislerinin kurulması istenmiştir. Ticari tedbir olarak otel ve otobüs işletmelerinin artırılması talep edilmiştir. Kanuni tedbir olarak ise, kanun ve düzenlemeler ile birlikte imar durumuyla ilgili öneriler getirilmiştir. İdari tedbir olarak kent içi yolların özel idare tarafından yapılması ve imar planlarının hazırlanmasına gereksinim duyulduğu belirtilmiştir (Emekli, 2001). Turizm açısından alınması gereken tedbirler ise:

- Bergama’ya ulaşabilirliğin kolaylaşması açısından iç ve dış bağlantıları sağlayan yolların yapılması,
- Kültürel turizmin yoğunlaştığı ören yerlerine ulaşımın sağlandığı aksların genişletilmesi ve peyzaj tasarımının yapılması,
- Kültürel değerlerin korunması, düzenli olarak gerekli bakımlarının yapılması ve tanıtımlarının sağlanması,
- Bergama’nın geleneksel ürünlerinin ve somut olmayan mirasının tanıtımının yapılacağı birimlerin yapılması,
- Turizmi oluşturan tarihi, doğal ve kültürel değerlerinin haritalama işleminin yapılması (Emekli, 2001).

1940 yıllarında Bergama’da birkaç küçük otel dışında konaklama tesisi bulunmamaktadır. Turizm anlamında genişlerse konaklama gereksinimi karşılanmayacağından ticaret ve pazar bölgelerine çarşı otellerin yapılması istenmiştir. Ulaşım konusunda ise, Dikili ve Kozak yaylası yollarının otoyol durumuna getirilmesi ve İzmir-Bergama-Ayvalık-Çanakkale yolunun düzenlenmesi önerilmiştir. Ayrıca yalnızca arkeolojik alanların değil, tarihi dokuyu oluşturan sivil mimari örnekleri, geleneksel evler, sokak dokusu ve meydanların da korunması gerektiği vurgulanmıştır. 1945 yılından sonra 1963 yılına kadar turizme yönelik gelişme bulunmamaktadır. Bu yıldan sonra gelen turistler için sayısal veriler elde edilmiştir ve bu veriler 1972 yılına kadar düzenli bir şekilde tutulmuştur. 1972-1990 yılları arasında turistik sayısal değerler yoktur (Emekli, 2001).

1963-1980 yılları arasında turizmle ilgili önemli gelişmeler yaşanmamıştır. Gruplar günübirlik gelip konaklamadığı için turizm bir gelişme gösterememiştir. Yalnızca Tusan Oteli ve üç adet turistik restorana rastlanmıştır. Verilere göre yakın çevreden gelen turistik ziyaretlerin öncelikli amacının Güzellik Ilıcası’ndan faydalanmak olduğu tespit edilmiştir. Aynı yıllara ait müze kayıtları incelendiğinde, arkeolojik alan ziyaretlerinde bir artışın olduğu gözlemlenmiştir. Bu değerler ile İzmir’deki ören yerleri arasında Efes ve Selçuk’tan sonra ikinci sırada yer almaktadır (Emekli, 2001).

1980 sonrasında ise çevre düzenlemeleri ve ışıklandırma çalışmaları turizme hız kazandırmıştır. Turist sayısı artmış ve nitelikli oteller ve turistik hediye dükkanları açılmaya başlanmıştır. Ayvalık, Çandarlı ve Dikili gibi tatil yerlerinin rağbet görmesi ile birlikte Bergama’ya kültür turları artmıştır. Genel olarak turizm için oluşan olumlu koşullar, bölgeye gelen turist sayısının artmasına yol açmıştır (Emekli, 2001). 2000 yılı ve sonrasında turizm açısından oluşan koşullar olumlu gelişme gösterdiği için turist sayısında da artışlar gözlemlenmiştir (Tablo 4.1). Gelen turist sayısındaki artış, yeni taleplerin doğmasına yol açmıştır. Yeni gelişmeler içinde yapılan çevre düzenlemeleri, konaklama tesisleri ve hediyelik eşya dükkanlarının açılması turizmin bir sonucu olarak gösterilebilir (Yenen ve diğer., 2008).

Tablo 4.1 2000-2018 yılları arasında ilçeye gelen turist sayısı

Yıllar	Yerli Turist	Yabancı Turist	Toplam Ziyaretçi
2000	104956	245139	350095
2002	127426	257719	382145
2004	91527	287305	378832
2007	70218	315312	385557
2009	1163000	1150905	2313905
2011	1072000	127956500	129028500
2013	1185000	124724500	125909500
2015	3113000	127898500	131011500
2018	0	198586700	198586700

Tablo 4.2 2007 yılında Bergama'ya gelen ziyaretçi sayısı ve ziyaret edilen alanlar (Kultur, 2018)

Ziyaret Yeri	Yerli Turist	Yabancı Turist	Toplam Sayı	Toplam %
Müze	16409	6188	22597	5
Akropol	43387	212195	255582	59
Asklepion	23322	30536	141075	32
Bazilika	6299	8689	14988	4
Toplam	89417	257608	434242	100

Bergama'da gelişen turizm türlerine bakıldığında; kırsal turizm, yayla turizmi ve termal turizm arasında en fazla kültürel turizmin gelişim gösterdiği tespit edilmiştir. Çok katmanlı kültürel dokuya sahip olan kentte, Helenistik Dönem, Roma Dönemi, Bizans Dönemi ve Osmanlı Dönemi'ne ait yapılar bulunmaktadır. 2007 yılına ait turistik verilere bakıldığında kültürel turizme olanak sağlayan alanlar, çalışmada bölüm üçte detaylı olarak incelenmiş olan müze, Akropol, Asklepion, Bazilika, Türk-İslam Dönemini yansıtan eserlerdir (Tablo 4.2). Bu alanlar genel olarak kent merkezinde bulunmaktadır ve bu sebeple gelen turistler bu alanlarda yoğunlaşmaktadır (Emekli, 2001).

Tablo 4.3 2010-2019 yılları arası Bergama ilçesinde konaklama tesisleri (Bergama Belediyesi’nden alınan veriler doğrultusunda hazırlanmıştır)

Yıllar	Otel	Pansiyon	Toplam Tesis Sayısı
2010	6	8	14
2011	6	8	14
2012	6	8	14
2013	8	11	19
2014	8	15	23
2015	9	16	25
2016	9	17	26
2017	9	20	29
2018	9	22	31
2019	9	23	32

2010-2019 yılları arasında Bergama’da bulunan turistik tesislerin sayısı incelendiğinde, pansiyon sayılarının 2013 yılından sonra artış gösterdiği gözlemlenmektedir (Tablo 4.3). Geleneksel konutların restore edilerek ikincil işlev verilip, pansiyon olarak değerlendirilmesinin bu artışta etkili olduğu düşünülmektedir. Gününbirlik ziyaretlerin çoğunlukta olduğu kentte, oteller genellikle kent merkezinin dışında konumlanmış olup, pansiyonlar daha çok tarihi dokunun bulunduğu bölgelerdedir. Bergama’da süreç içerisinde, turizm ile ilgili gelişmelerin olumlu ve olumsuz sonuçları değerlendirilerek Tablo 4.4’ te açıklanmıştır.

Tablo 4.4 Bergama’da turizm ile ilgili gelişmelerin olumlu ve olumsuz sonuçları

Yıllar	Yapılan Değişiklikler	Olumlu Sonuçları	Olumsuz Sonuçları
1936	Bergama Müzesi’nin açılması		
1937	Bergama Kermesi	Her yıl düzenlenen etkinlik ile ulusal ve uluslararası ziyaretçiler alınmaktadır.	Son yıllarda etkinliklerin her yıl kendini tekrarlaması ve yeniliklere açık olmaması sebebi ile katılımcılar azalmaya başlamıştır.

Tablo 4.4 devamı

1945	Bergama Temsilcileri ve Turizm İşleri Komisyonu raporu	Turizm ile ilgili alınması gereken tedbirler belirlenmiştir. Sadece kültür, sanat ve turizm ile ilgili değildir, aynı zamanda imarla ilgili çalışmalar da yapılmıştır.	Otoyolun düzenlenmesi ile bölgeye artan yoğunluk sebebiyle rant kaygısı başlamış ve tarihi dokuyu olumsuz etkileyen imar çalışmaları başlamıştır.
1943	İmar plan raporu	Tarihsel gelişim, arkeolojik alanlar ve anıtsal yapılara yer verilmiştir.	Kenti oluşturan geleneksel dokudan söz edilmemiştir.
1960	Kentin ana eksen belirlenmiştir.	Cumhuriyet Caddesi ana eksen olarak belirlenmiştir ve bu aks canlandırılmaya başlanmıştır.	Doku içindeki bazı cami ve mescitlerle birlikte bazı tarihi yapıların ve ahşap evlerin yıkılarak yeni betonarme konutların inşa edildiği bir süreç başlamıştır.
1963	Sayısal veriler	Turizm ile ilgili sayısal veriler tutulmaya başlanmıştır.	-
1972	Sayısal veriler	Turizm ile ilgili sayısal veriler düzenli olarak tutulmaya devam edilmiştir.	1972-1990 yılları arası turizm ile ilgili sayısal verilere rastlanmamıştır.
1980	Çevre düzenlemeleri	Çevre düzenlemeleri ve ışıklandırmalar yapılarak turizme hız kazandırılmış; turist sayısı ve turistik dükkan sayıları artmıştır. Kültür turları artmıştır.	
1983	Sit alanları	Sit alanları belirlenmiştir. Kentin korunması için gerekli kentsel dokuya sahip olduğu belirtilmiştir.	-
1989	Sit alanlarında değişiklik	-	Tarihi yapıya uygun olmayan yeni yollar, geleneksel dokuya uymayan büyük parseller ve çok katlı yapılaşmalar önerilmiştir. Geleneksel evler yıkılarak çok katlı yapılaşmalar başlamıştır.
2001	Sit alanlarında değişiklik	Kentsel ve I. II. III. derece arkeolojik sit alanları belirlenmiştir.	

Tablo 4.4 devamı

2004	Sit alanlarında değişiklik	Kentsel arkeolojik alanlar genişletilmiştir. Geleneksel kent dokusunda bulunan fakat sit alanında olmayan alanlar kentsel+III.derece arkeolojik sit alanı olarak değiştirilmiştir.	
2007	Arasta canlandırma çalışmaları	Osmanlı Çarşısı olan Arasta; kültürel, sosyal ve ticari alan olarak düzenlenmiş, restorasyon çalışmaları yapılmıştır ve atıl durumda bırakılmış olan dükkanlar yeniden işlevlendirilerek turizme kazandırılmıştır	Arasta içerisinde önceden inşa edilmiş olan betonarme niteliksiz yapılar, tarihi dokuyu bozmaktadır. Arasta içerisinde bulunan han ve bedesten yapılarının restorasyonunun yapılmaması ve atıl durumda bırakılması ile hedeflenen canlılık sağlanamamıştır.
2010	Konaklama	Altı adet otel ve sekiz adet pansiyon olmak üzere toplamda 14 adet tesis bulunmaktadır.	Nitelikli otel ve pansiyon sayısı; gelen turistleri karşılayacak kapasiteye ulaşamamıştır.
2013	Gezi Programları – Bergama Seni Çağırıyor	Her yıl düzenlenmeye başlayan bu etkinlik ile ziyaretçiler artmıştır.	
2013	İviseit Anatolia	Türkiye’de ilk olarak uygulanan bu proje ile tarihi alanlar üç boyutlu olarak gezilebilmektedir ve canlandırılması yapılmaktadır. Alan hakkında görsel bilgiye ulaşılabilme açısından olumlu etkiler yaratmıştır.	Proje kapsamında Bergama’da bulunan Kızıl Avlu, Zeus Sunağı, Athena Tapınağı ve Zeus-Asklepios Tapınağı gezilebilmektedir. Diğer tarihi alanlar proje kapsamına dahil olmadığı için tam anlamıyla görsel bütünlük sağlanamamaktadır.
2013	Yürüyüş parkurları ve aydınlatma tesisatı	Asklepion ve Akropol ören yerlerine yapılan yürüyüş parkurları ve aydınlatma tesisatı çalışmaları ile gelen turist sayılarında artış gözlemlenmiştir.	-
2014	UNESCO Miras Listesi’ne girme	Ulusal ve uluslararası düzeyde ilçeye gelen turist sayısında artışlar gözlemlenmiştir.	-

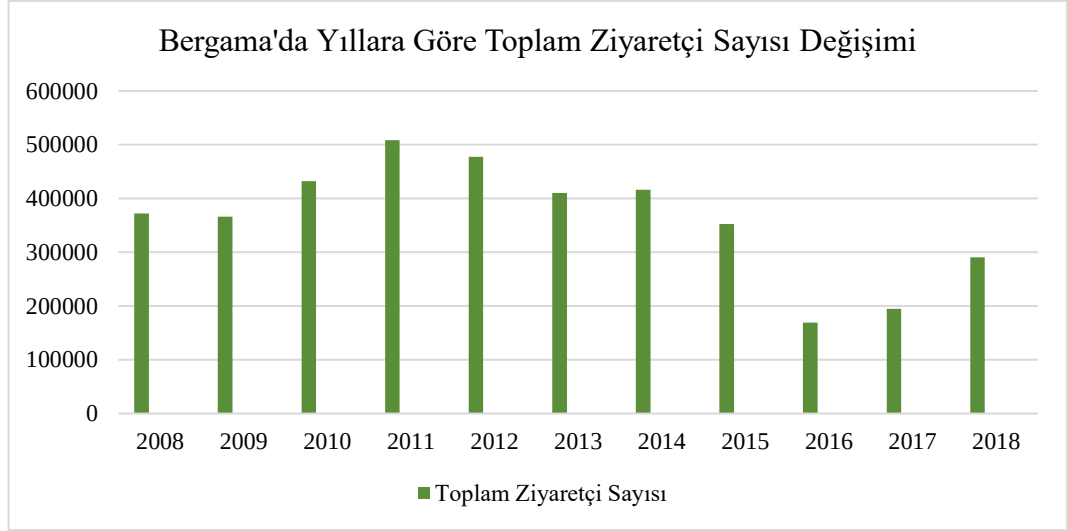
Tablo 4.4 devamı

2014	Karayolları Genel Müdürlüğü, Kültür ve Turizm Bakanlığı ile görüşme	Topçu Kışlası alanına turizm karşılama merkezi yapılması istenmiştir. Kızılavlu'nun Roma tünellerinin üzerinden geçen karayolunun güzergahının değiştirilmesi istenmiştir.	-
2014	Kültür ve Turizm Bakanlığı ile görüşme	Şehirde bulunan yanlış bilgilendirici tabelaların değiştirilmesi ve eksiklerin eklenmesi istenmiştir.	
2015	Bergama UNESCO Dünya Mirası Günleri	Yapılan paneller ve bilgilendirme toplantıları ile farkındalık artırılmaya çalışılmaktadır.	Yeterince reklam yapılamadığı için genellikle yerli halkın katılımıyla sınırlı kalmaktadır.
2015	Mutlu Turist Mutlu Esnaf Projesi	Eğitim programı kapsamında, turizm işletmelerine "Hizmet Kalitesi Arttırma Eğitimi" verilmesi kararlaştırılmıştır.	-

4.1.1 Bergama'da tarihsel süreçte turizm

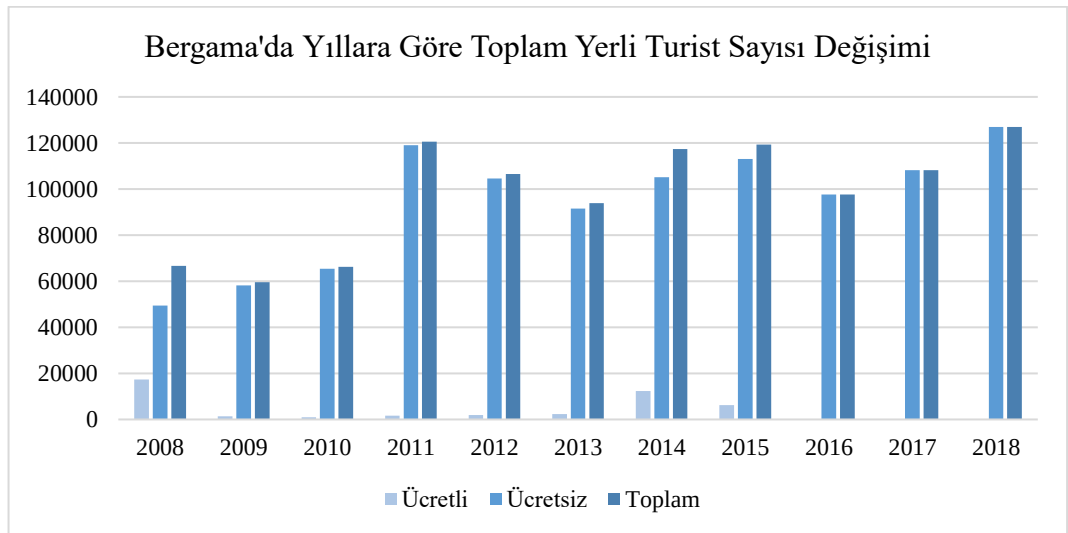
Bergama Müzesi'nden 2018 yılında alınan istatistiksel veriler doğrultusunda, Bergama'ya 2008-2018 yılları arasında gelen toplam ziyaretçi sayısı, yerli-yabancı ziyaretçi sayısı, turizm bağlamında toplam gelir, yerli-yabancı ziyaretçi geliri gibi veriler grafiklerde gösterilmiştir.

2008-2018 yılları arasında Bergama'ya gelen toplam ziyaretçi sayısı incelendiğinde, 2008 yılından 2009 yılına kadar yaklaşık 5500 kişilik bir azalma gözlemlenmiştir. Bu yılları takiben, ziyaretçi sayısı 2011 yılında 508582 kişi ile en üst seviyeye ulaşmış olup, 2013 yılına kadar azalış göstermiştir. 2014 yılında ise 416036 ziyaretçi geldiği görülmüştür. Bu sayı, 2016 yılına kadar azalma göstermiş olup, yaklaşık 170000 kişiye düşmüştür. 2017 yılında ise ziyaretçi sayısının 195065, 2018 yılında 290620 olduğu görülmüştür (Şekil 4.1).

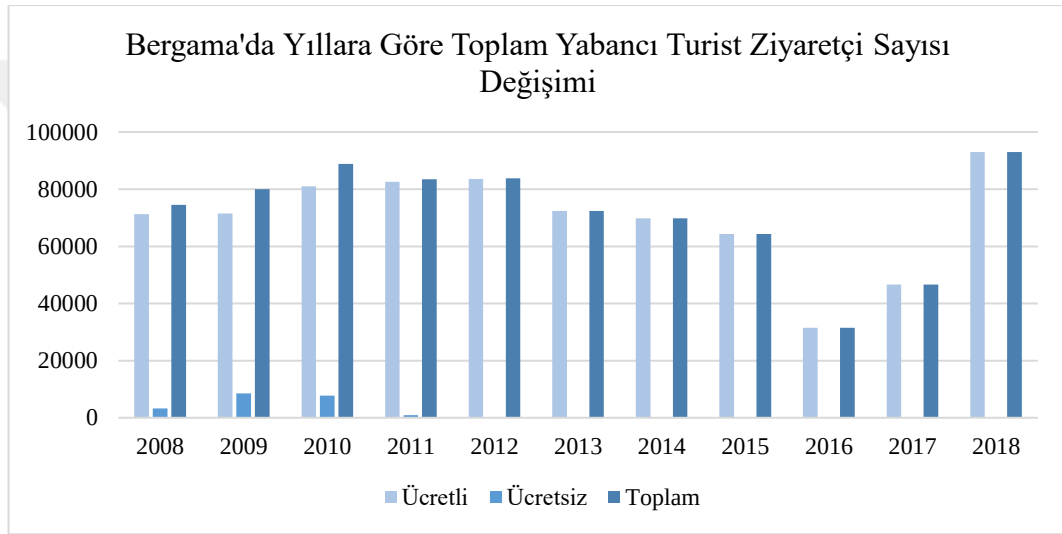
Şekil 4.1 Bergama'da yıllara göre toplam (yerli ve yabancı) ziyaretçi sayısı değişimi (Bergama Müzesi'nden alınan istatistiksel veriler kapsamında hazırlanmıştır)

Yıllara göre, yerleşime gelen toplam yerli turist sayısı değişimi incelendiğinde, 2011 yılında 120586 kişi ile en üst seviyeye ulaştığı görülmektedir. Ücretli olarak gelen yerli turist sayısının en fazla 17321 kişi ile 2008 yılında olduğu çıkarılmaktadır. 2016, 2017 ve 2018 yıllarında ise ücretli yerli turist gelmemiştir. Alana gelen yerli turist sayısının büyük çoğunluğunun ücretsiz gelen ziyaretçiler olduğu gözlemlenmiştir (Şekil 4.2).

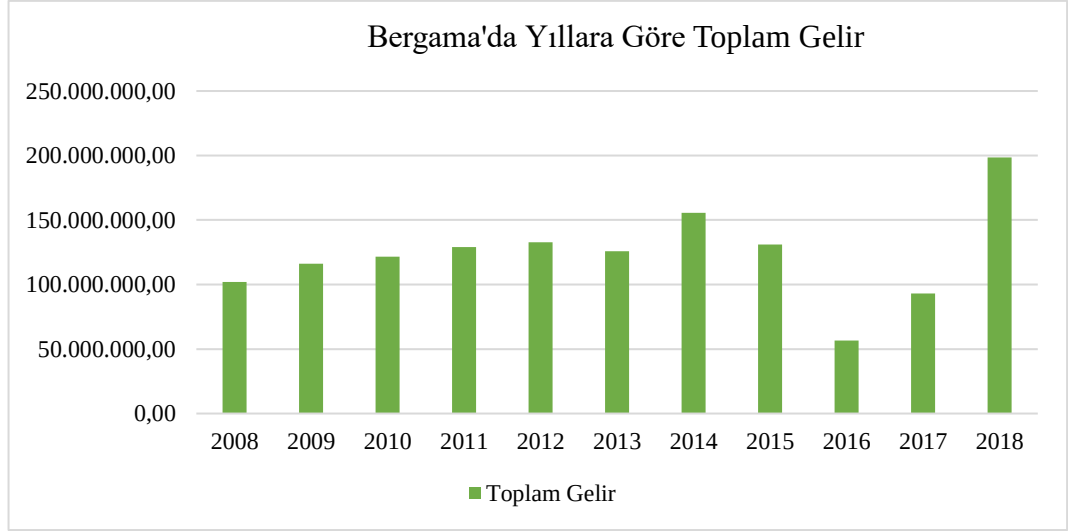
Şekil 4.2 Bergama'da yıllara göre toplam yerli turist sayısı değişimi (Bergama Müzesi'nden alınan istatistiksel veriler kapsamında hazırlanmıştır)

2008-2018 yılları arasında, yerleşime gelen yabancı turist sayısı irdelendiğinde, toplam sayının büyük çoğunluğunu ücretli ziyaretçilerin oluşturduğu gözlemlenmektedir. Bu sayı, 2018 yılında 92945 kişi ile en yüksek seviyeye ulaşmıştır. Alana gelen ücretsiz turist sayısının, 2009 yılından 2013 yılına kadar azalış göstermiş olduğu, 2014 yılından başlayarak ücretsiz gelen yabancı turist olmadığı algılanmaktadır. Toplam yabancı turist sayısına bakıldığında, 2018 yılında 92945 kişi ile en yüksek seviyeye ulaştığı, 2016 yılında ise 31497 kişi ile en alt seviyeye düştüğü görülmektedir (Şekil 4.3).

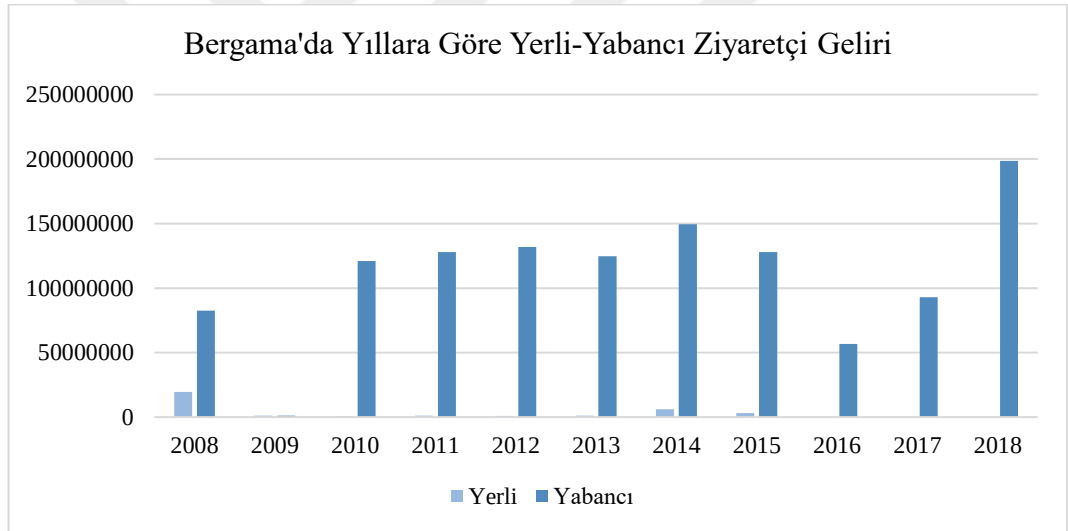

Şekil 4.3 Bergama’da yıllara göre toplam yabancı turist sayısı değişimi (Bergama Müzesi’nden alınan istatistiksel veriler kapsamında hazırlanmıştır)

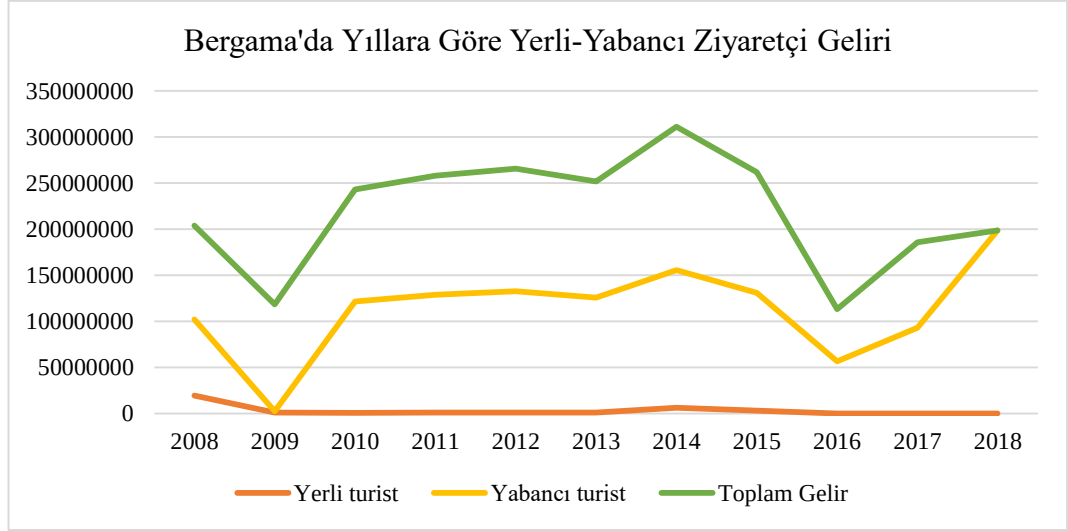
2008-2018 yılları arasında turizm bağlamında toplam gelir incelendiğinde, 2018 yılında en üst seviyede, 2016 yılında en alt düzeyde olduğu görülmektedir (Şekil). Yerli-yabancı ziyaretçilerin sağladığı gelir irdelendiğinde, yabancı turistlerin ticarete daha fazla katkı sağladığı görülmektedir. Yerli turistler en fazla 2008 yılında katkı sağlarken, bu oran gittikçe azalmış olup, 2015 yılından sonra sıfıra düşmüştür (Şekil 4.4).

Şekil 4.4 Bergama’da yıllara göre toplam gelir değişimi (Bergama Müzesi’nden alınan istatistiksel veriler kapsamında hazırlanmıştır)

Şekil 4.5 Bergama’da yıllara göre yerli-yabancı ziyaretçi geliri (Bergama Müzesi’nden alınan istatistiksel veriler kapsamında hazırlanmıştır)

Şekil 4.6 Bergama’da yıllara göre yerli-yabancı ziyaretçi geliri değişimi (Bergama Müzesi’nden alınan istatistiksel veriler kapsamında hazırlanmıştır)

Konu ile ilgili grafikler incelendiğinde, 2016 yılında ülkemizdeki siyasi olaylar, darbe girişimi ve dünya genelindeki terör olaylarının tüm Dünya’da turizm etkinliğini olumsuz yönde etkilediği belirtilebilir. Bu durum ülkemize ve doğal olarak Dünya Miras alanımız Bergama’ya da yansımıştır. Bunun sonucu olarak turist (ziyaretçi) sayısı ve geliri verilerinde 2016 yılında belirgin bir düşüş algılanmaktadır. 2017 yılındaki düzelme de sınırlı seviyede kalmıştır. Daha çok yerli turist sayısı bağlamındadır. 2018 yılında ise sayının artmış olduğu görülmektedir.

2008-2018 yılları arasındaki 10 yıllık süreç incelendiğinde: yabancı turist sayısının 2008-2010 yılları arasında yükseliş eğilimi gösterdiği, 2010 sonrasında düşüş gösterdiği, 2016 yılında ise bunun en belirgin noktasına ulaştığı belirtilebilir.

On yıllık süreçte yerli turist sayısı değerlendirildiğinde, 2011 yılında en üst noktaya ulaştığı, 2008 yılında 66691 olan sayının 2009’da 59537 düştüğü; 2010’da yükseldiği; 2011-2013 arasında düşüş eğilimi gösterdiği; 2014-2015 yıllarında ise 2011 yılındaki sayılara yaklaştığı belirtilebilir. 2016 yılında ülke gündemindeki olayların etkisi ile belirgin düşüş görülmektedir.

2016 yılındaki yerli ve yabancı turist sayısı karşılaştırıldığında ilki yaklaşık 100.000 iken, diğeri yaklaşık 30.000 dolayındadır. Bu durum ÷lke gündemindeki olayların dışa daha çarpıcı bir şekilde yansıdığını göstermektedir.

4.1.2 Bergama’da Turizm Adına Yapılan Projeler

Arasta’nın K÷lt÷rel, Sosyal ve Turizm Alanı Olarak D÷zenlenmesi. 2007 yılında bir Osmanlı çarşısı olan Bergama Arastası’nda k÷lt÷r, turizm ve ticari açıdan d÷zenlemeler ve restorasyon çalışmaları başlatılmıştır. Atıl durumda bırakılmış olan d÷kkanlar yeniden işlevlendirilerek turizme kazandırılmıştır. Sokak sağıklaştırma çalışması gerçekeleşmiş, d÷kkanların cepheleri yenilenmiş ve Arasta'nın i÷erisindeki beton yol kaplaması granit malzeme ile değıştirilmiştir.

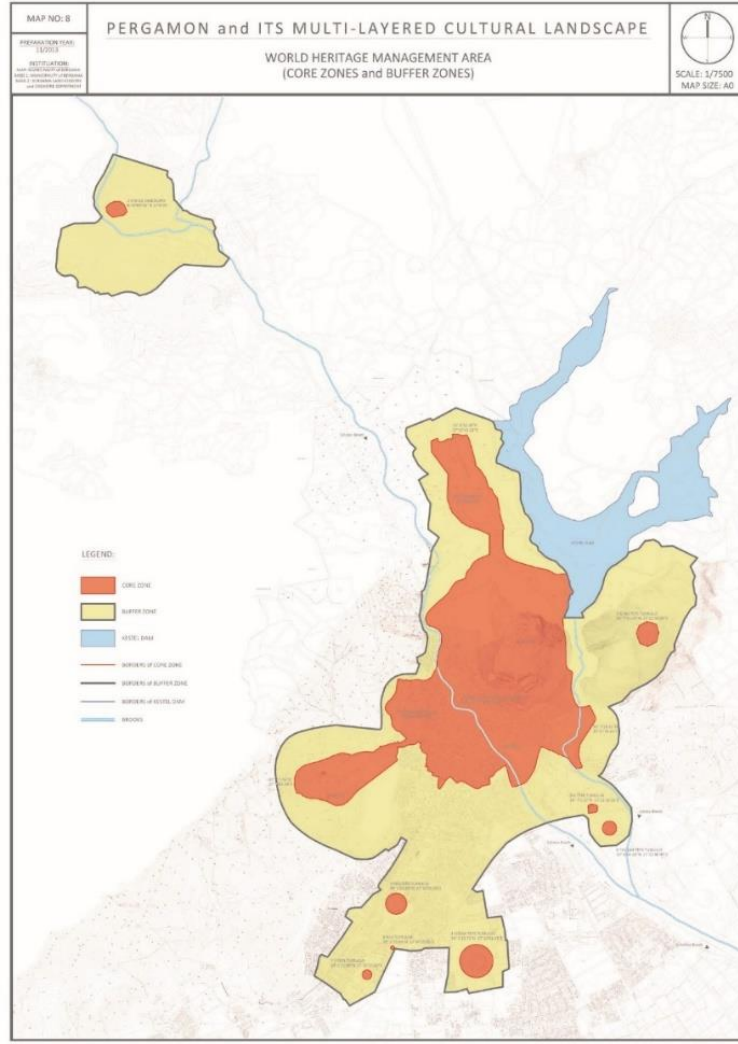
Bergama’nın UNESCO D÷nya Miras Listesi’ne Girme Süreci. Bergama Belediyesi tarafından UNESCO D÷nya Miras Listesi’ne adaylık çalışmaları 2010 yılında başlatılmış ve Bergama 2011 yılı Nisan ayında ön veya ge÷ici olarak tanımlanan listeye adını yazdırmıştır. Aralık 2011’de Bergama Belediyesi bünyesinde “D÷nya Mirası ve Alan Yönetimi Birimi” kurulmuştur. Ulusal, uluslararası yayın, makale, harita ve belgeler üzerinden literat÷r taraması yapılmıştır ve farkındalık oluşturmaya yönelik eğıtim ve bilgilendirme seminerleri d÷zenlenmiştir. 2012 yılı Aralık ayında ise, dosya K÷lt÷r ve Turizm Bakanlığı’ndaki uzmanlar ile birlikte genel değıerlendirmeye tutulmuştur. Eylül 2013’de ise UNESCO’nun görevlendirdiğı bir ICOMOS uzmanı yerinde incelemeler i÷in Bergama’yı ziyaret etmiştir. 15-25 Haziran tarihlerinde Katar’ın başkenti Doha’da yapılan toplantılarda Bergama’nın listeye girmesi sağılanmışır (22 Haziran 2014). Bergama yalnızca ÷lkemizde değıil, tüm UNESCO D÷nya Miras Listesi’nde yer alan varlıklar i÷inde adaylık sürecindeki çalışmaları en hızlı şekilde yürüterek listeye giren ender alanlardandır (Altınöz, Binan ve Pirson, 2016).

Bergama, UNESCO D÷nya Miras Listesine I., II., III., IV., VI. kriterleri sağıladığı i÷in adını yazdırmıştır (T.C. K÷lt÷r ve Turizm Bakanlığı):

- Kriter(1): Yaratıcı insan dehasının ÷r÷n÷ olması

- Kriter(II): Belli bir zaman diliminde veya kültürel mekânda, mimarinin veya teknolojinin, anıtsal sanatların gelişiminde, şehirlerin planlanmasında veya peyzajların yaratılmasında, insani değerler arasındaki önemli etkileşimi göstermesi,
- Kriter(III): Kültürel bir gelenek veya yaşayan ya da kayıp bir uygarlığın tek veya en azından istisnai tanıklığını yapması,
- Kriter(IV): İnsanlık tarihinin bir veya birden fazla anlamlı dönemini temsil eden yapı tipinin ya da mimari veya teknolojik veya peyzaj topluluğunun değerli bir örneğini sunması,
- Kriter(VI): İstisnai düzeyde evrensel bir anlam taşıyan olaylar veya yaşayan gelenekler, fikirler, inançlar veya sanatsal ve edebi eserlerle doğrudan veya maddeten bağlantılı olması.

Bu çalışmalar sonucunda Bergama, farklı kültürlere ait katmanları ve bu katmanların bir araya gelmesinden doğan üstün evrensel değerleri ile 2014 yılı Haziran ayında UNESCO Dünya Mirası Listesi'ne girmiştir. Bergama, Dünya Miras Listesi'ne dokuz farklı kültürel alan ile girmiştir. Dokuz kültürel alan içinde, Pergamon (çok katmanlı kent), Kibele Kutsal Alanı, İlyas Tepe, Yığma Tepe, İkili, Tavşan Tepe, X Tepe, A Tepe ve Maltepe Tümülüsleri olmak üzere dokuz bileşenden oluşmaktadır. Çok katmanlı kent içerisinde, Su Kemerleri ile birlikte Akropolis, Kale Mahallesi, Kızıl Avlu ve çevresi, Selinos ile Arasta bölgesi ve Asklepion vardır (Bergama Belediyesi – UNESCO Dünya Mirası ve Alan Yönetimi Başkanlığı).

Şekil 4.7 Bergama kültürel alanlar (Bergama Belediyesi – UNESCO Dünya Mirası ve Alan Yönetimi Başkanlığı)

Bergama Seni Çağırıyor Projesi. Bergama Belediyesi ile Bergama Ticaret Odası'nın, ilçenin tanıtımına katkı sağlamak amacıyla "Bergama Seni Çağırıyor" isimli projesi, İzmir'den ücretsiz otobüs seferleri ile sağlanmaktadır. Yılda dört ay süren bu proje ücretsiz ve rehber eşliğinde yapılmaktadır ve 2013 yılından beri düzenli olarak her yıl uygulanmaktadır (Şekil 4.8).

Şekil 4.8 Bergama Seni Çağırıyor isimli projeden kesitler (Bergama Turizmi Sevenler Derneği fotoğraf arşivi, 2017)

Şekil 4.9 Bergama Seni Çağırıyor isimli projeden kesitler (Bergama Turizmi Sevenler Derneği fotoğraf arşivi, 2017)

Bergama Kermesi. Bergama Kermesi, 1937 yılından bu yana her yıl Mayıs ayının son haftası ya da Haziran ayının başında düzenlenmektedir (Şekil 4.10). Kermesin son yıllarda uluslararası nitelik kazanması ile yurtdışı katılımcıları yalnızca etkinlikleri izlememekte, aynı zamanda etkinliklerde yer almaktadır. Bergama Kermesi'nin başlaması için direktif 1934 yılında Bergama'yı ziyaret eden Mustafa Kemal Atatürk tarafından verilmiştir. Atatürk'ün talebi sonrasında ilk olarak Bergama Kermesi 1937 yılında yapılmıştır. Günümüzde Bergama Belediyesi veya Bergama Kaymakamlığı tarafından organize edilen Kermes, Bergamalılarının ve Bergama Kültür ve Sanat Vakfı'nın da desteği ile kesintisiz bir şekilde her yıl gerçekleşmektedir.

Şekil 4.10 Uluslararası Bergama Kermesi (Bergama Belediyesi fotoğraf arşivi, 2016)

Zeybek Festivali. Ege Bölgesi'nin çeşitli yerlerinden misafir olarak gelen zeybek ekiplerinin, Bergama'da bulunan yerel zeybek ekipleriyle buluştuğu festival, ilk olarak Büyük Taarruz'un yıldönümlerine özel düzenlenmektedir (<http://www.bergama.bel.tr/Home/Page/2356>).

Bergama UNESCO Dünya Mirası Günleri. Bergama, UNESCO Dünya Miras Listesi'ne alındıktan sonraki her yıldönümünde "Dünya Mirası Günleri" adı altında paneller ve bilgilendirme toplantıları yapılmaktadır. Üç gün süren bu etkinlikte, Bergama'nın kültürel değerleri ile ilgili seminerler düzenlenmekte ve yapılan kazı çalışmaları hakkında bilgiler verilerek farkındalığı sağlamak amaçlanmaktadır.

Şekil 4.11 Bergama UNESCO Dünya Mirası Günleri (Bergama Turizmi Sevenler Derneği fotoğraf arşivi, 2016)

İvisit Anatolia – 3 Boyutlu Görselleştirme. BİLKOM ve Bergama Belediyesi işbirliği ile geliştirilen İVisit Anatolia uygulaması, İOS işletim sistemine sahip cihazlara yüklenen bir uygulamadır (Şekil 4.12). Bu uygulama ile Bergama'daki tarihi mekânların orijinal üç boyutlu halleri canlandırılmaktadır. Proje kapsamında Bergama'da bulunan Kızıl Avlu, Zeus Sunağı, Athena Tapınağı ve Zeus-Asklepios Tapınağı üç boyutlu olarak gezilebilmektedir (Bilkom, 2017).

Şekil 4.12 İvisit Anatolia Canlandırma (Bilkom, 2017)

Mutlu Turist, Mutlu Esnaf Projesi. 2015 yılında, Bergama Belediyesi ve Bergama Ticaret Odası, ilçeye gelen yerli ve yabancı turistlere yaptığı anket sonuçlarından yola çıkarak hem ziyaretçilerin, hem de esnafın memnuniyetini yükseltmek için "Mutlu Turist, Mutlu Esnaf" sloganıyla bir eğitim programını hayata geçirmiştir. Eğitim programı kapsamında Ege Üniversitesi Bergama Meslek Yüksekokulu ile geliştirilen ortak çalışma ile turizm işletmelerine "Hizmet Kalitesi Arttırma Eğitimi" verilmesi kararlaştırılmıştır. Eğitim Döneminde; 20 saat süreyle genel turizm bilgisi, Bergama'nın turizm potansiyeli, turizm işletmelerinde pazarlama, etik, hijyen, beden dili, hizmet kalitesi ve turist - işletmeci ilişkisi konularında eğitim verilmiştir. Eğitimin sonunda işletmecilere katılım belgesi ve "Turist Dostu İşletme" etiketi verilerek, etiketlerle ilçeye gelen turist ve ziyaretçilerde hizmetten memnun kalınacağı bilinci oluşmasının sağlanması hedeflenmiştir (Bergama Belediyesi – UNESCO Dünya Mirası ve Alan Yönetimi Başkanlığı).

Yerel Televizyon ve Gazeteler. Bergama'nın yerel televizyon kanalı olan Bakırçay TV ile kentin güncel haberleri internet üzerinden yayınlanmaktadır. Haberler dışında, Bergama belgeselleri, geleneksel türküler ve yöresel oyunlar gibi somut olmayan mirası da kapsayan programlar bulunmaktadır. Habergama, Kuzey Ege, Bakırçay, Yeni Ege Gazetesi, Aktif Ege Gazetesi ve Nike gibi yerel gazeteler haftalık ya da aylık yayımlanmaktadır.

Arasta Günleri. Bergama Kültür ve Sanat Vakfı (Berkasav) tarafından 2015 yılından itibaren her yıl düzenlenen Arasta Günleri; kültürel, sosyal ve ticari alan işlevli düzenlenen Arasta'da yapılmaktadır. Şiir dinletileri, geleneksel türküler ve geleneksel sanatların sergilendiği bir etkinlik olan Arasta Günleri, turizm açısından belirli tarihlerde düzenlenmektedir (Bergama Belediyesi, 2018).

4.2 Tarihi Çevre Algısı ve Turizm

Turizm potansiyelinin olduğu bir bölgede, turist çekim gücü bağlamında çevre kaynakları, kültürel değerler, tarihi yapı, yerel halk, turistler, yerel yönetimler gibi birçok unsur rol oynamaktadır. Turizm, yalnızca ekonomik bir araç değil, aynı zamanda bölgenin gelişmesine de olanak sağlayan bir etkileşimdir. Alana, ulaşım olanaklarının çeşitlendirilmesi, altyapı hizmetlerinin geliştirilmesi gibi olumlu katkıları bulunmaktadır. Yerel halk, turist ile birebir etkileşim içinde olduğundan, turizme bakışı çok önemlidir. Bu bağlamda halk, turizme dahil edilmesi gereken en önemli unsurlardandır (Özdemir ve Kervankıran, 2011; Uysal, 2018).

Yerel halkın turizme karşı tutumu, turizmin yerleşim üzerindeki etkilerine göre değişiklik göstermektedir (Brunt ve Courtney, 1999). Goelner ve Ritchie'nin aktarımlarına göre yerel halk, turistlerle iletişim ve etkileşim içerisinde. Eğlencelerde, kültürel aktivitelerde ve alışveriş gibi birçok etkinlikte karşılıklı iletişimleri sözkonusudur. Bu durumda, turistlerin yerel halkla olan kültür farklılığı, yerel halkın rahatsızlığına sebep olabilir. Öte yandan, bu çokkültürlülüğü bir avantaj olarak görüp, çeşitli kültürler hakkında bilgi sahibi olmaya çalışan kesim de bulunmaktadır (Goelner ve Ritchie, 2009; Uysal, 2018).

Turizm, alanlara yapılan ziyaretlerle sosyal ve kültürel bir iletişim durumuna gelmektedir ve bu süreçte yerel halkın desteğine gereksinimi vardır. Yerleşimin değerleri dışında turistlerin tercih yapmalarını etkileyen en önemli özelliklerden biri olan halkın turiste karşı davranışları, misafirperverlik gibi yerel özellikler turizmin gelişimini ve sürdürülebilirliğini etkilemektedir. Halkın turizme yönelik olumsuz etkisi, turizmin gelişimine engel olabilir. Bu bağlamda, olumsuz etkilerin en aza indirilmesi gerekmektedir.

Yerel halkın turizm karşısındaki tavrı zamanla değişmektedir. Turizmin yerleşim ve kültürel varlıklar üzerindeki olumlu veya olumsuz etkileri, yerel halkın tutumunun değişmesine sebep olabilmektedir. Bu bağlamda, alan için turizm politikaları hazırlanırken, yerel halkın düşünceleri de dikkate alınmalıdır (Murphy, 1983; Filiz, 2017).

Bu bağlamda, çalışma kapsamında halkın tarihi çevre algısını ölçmek ve koruma ve turizm bağlamında değerlendirmek amacıyla anket çalışmaları yapılmıştır.

4.2.1 Bergama Halkının Tarihi Çevre Algısı ve Turizm

Akropol, Asklepion, Bazilika, Tümülüsler, Bergama Arastası, Selçuklu ve Osmanlılardan kalan cami, mescid, hamam, köprü, çeşme, han, eğitim yapıları gibi yapılar ve tarihi konutlar, Bergama'nın tarihinin günümüze yansımalarıdır. Bu denli zengin kültürel mirasa sahip olan yerleşimin, turizm potansiyelinin dikkat çekici nitelikte olduğu açıktır. Tarihi dokunun korunması ve turizm bağlamında sürdürülebilirliğinin sağlanması için yerel halkın desteğine gereksinim vardır.

Çalışmada, anket çalışmaları ışığında Bergama'da yaşayan halkın yerleşimdeki tarihi eserler ve turizm potansiyeli oluşturan diğer zenginlikler konusundaki farkındalığını ölçmeye yönelik istatistiksel teknik kullanılmaktadır. Çalışmanın amacı, Bergama'nın bu değerlerinin korunması konusunda halkın farkındalığını belirlemektir.

Çalışmada, Dünya Miras kenti Bergama’da halkın yerleşimin tarihi değerlerine yönelik algısının belirlenmesi amacıyla anket çalışması gerçekleştirilmiştir (Ek 2). Rastlantısal örneklem olarak belirlenen 100 kişi ile yapılan, açık uçlu sorular içeren anketin verileri bir yazılım programında değerlendirilerek halkın tarihi doku konusunda farkındalığı irdelenmiştir (Güleç ve Levi, 2019).

Anket katılımcılarının demografik özelliklerine yönelik değerlendirmede, doğum yeri %54 Bergama, %19 İzmir ve İzmir’in diğer ilçeleri, %20 diğer iller, %7 cevaplanmayan şeklinde belirlenmiştir. Katılımcılardan doğum yılı 1940-1960 yılları arası olanlar %12, 1961-1980 arası %34, 1981 sonrası %52’dir. Ankete katılanların eğitim durumu incelendiğinde, ortaokul mezunu olanlar %7, lise mezunu olanlar %22, ön lisans mezunu olanlar %12, lisans mezunu olanlar %55, yüksek lisans mezunu olanlar %3’lük oran kapsamaktadır. Katılımcıların meslek durumu, %32 mühendis-mimar, %11 öğretmen, %8 esnaf-işveren, %3 ev hanımı, %7 emekli, %34 diğer meslekler olarak görülmektedir. Ankete katılanların yaşadığı yer ise, %90 Bergama, %3 İzmir, %5 diğer, %2 cevaplanmayan şeklindedir (Tablo 4.5).

Tablo 4.5 Bergama’da anket çalışmasına katılan yerel halkın demografik özellikleri ve dağılım yüzdeleri

Demografik Özellikler		Frekans	Yüzde %
Doğum yeri	Bergama	54	54
	Diğer iller	20	20
	İzmir	19	19
	Cevaplamayan	7	7
Yaşadığı yer	Bergama	90	90
	Diğer iller	5	5
	İzmir	3	3
	Cevaplamayan	2	2
Doğum yılı	1940-1960 arası	12	12
	1961- 1980 arası	34	34
	1981 sonrası	52	52
Eğitim durumu	Ortaokul mezunu	7	7
	Lise mezunu	22	22
	Lisans mezunu	55	55
	Ön lisans mezunu	12	12

Tablo 4.5 devamı

	Yüksek lisans mezunu	3	3
Meslek durumu	Mühendis-mimar	32	32
	Öğretmen	11	11
	Esnaf- işveren	8	8
	Emekli	7	7
	Ev hanımı	3	3
	Diğer meslekler	34	34

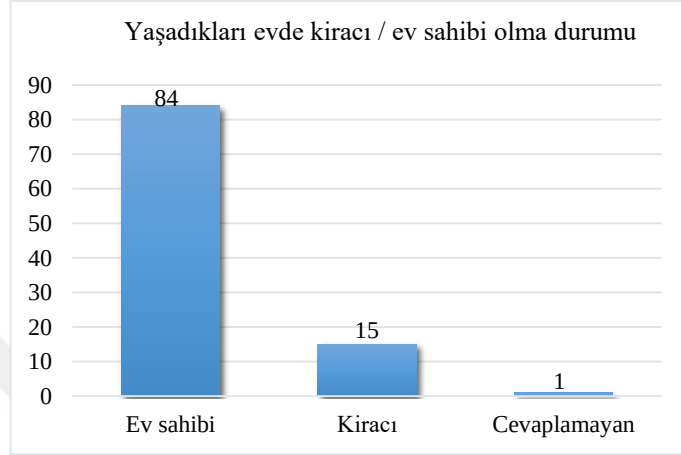
Katılımcılara yöneltilen “*Başka kentten geldiyseniz, Bergama’yı seçme nedeniniz nedir?*” sorusunun yanıtlarında, %12 iş, %10 aile tercihi, %1 doğa güzelliği olarak belirtilmiştir. Ankete katılanların %77’si bu soruyu yanıtlamamıştır. Bu durum önceki sorunun yanıtlarından da anlaşıldığı üzere, katılımcıların çoğunun doğma büyüme Bergamalı olmasından kaynaklanmaktadır.

“*Başka yerleşimden geldiyseniz, kaç senedir Bergama’da yaşamaktasınız?*” sorusuna katılımcıların %21’i 11 yıldan fazla, %10’u 0-10 yıl arası şeklinde yanıt vermiş olup, %69’u soruyu cevaplamamıştır. Dolayısıyla bunların Bergama’da yaşamakta olduğu, farklı bir yerleşimden gelmediği düşünülebilir.

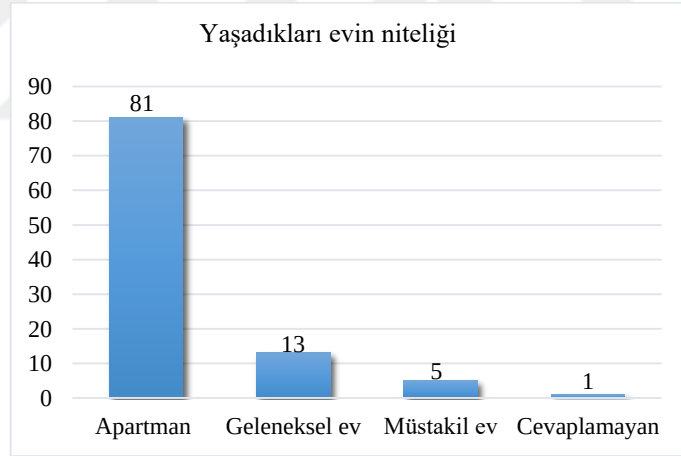
Yerel Halkın Yerleşime ve Yaşadıkları Konutlara Olan Memnuniyeti. Araştırma kapsamında, yerleşim ve yaşadıkları konuta yönelik memnuniyeti değerlendiren, yerleşimin tarihi değerleri ile bunların yaşatılmasına ilişkin olarak yapılan çalışmaları irdeleyen sorular katılımcılara yöneltilmiştir. Memnuniyet açısından tüme varım niteliğinde konut ve yerleşime yönelik sorular sorulmuştur.

“*Yaşadığınız evde kiracı mı, ev sahibi misiniz?*” sorusuna katılımcıların verdiği yanıtlardan %84’ünün ev sahibi, %15’inin kiracı olduğu, %1’inin soruya cevap vermediği anlaşılmaktadır. Bu veri, kişilerin evlerine ve yerleşime olan aidiyetlerinin yüksekliğini yansıtmaktadır (Şekil 4.13).

Katılımcılara yöneltilen “Yaşadığınız ev geleneksel mi, yoksa apartman mıdır?” sorusuna verilen yanıtlardan %81’inin apartmanda, %13’ünün geleneksel evde, %5’inin müstakil evde yaşadığı, %1’inin ise soruyu yanıtlamadığı görülmektedir (Şekil 4.14).

Şekil 4.13 Katılımcıların yaşadıkları evde kiracı / ev sahibi olma durumu

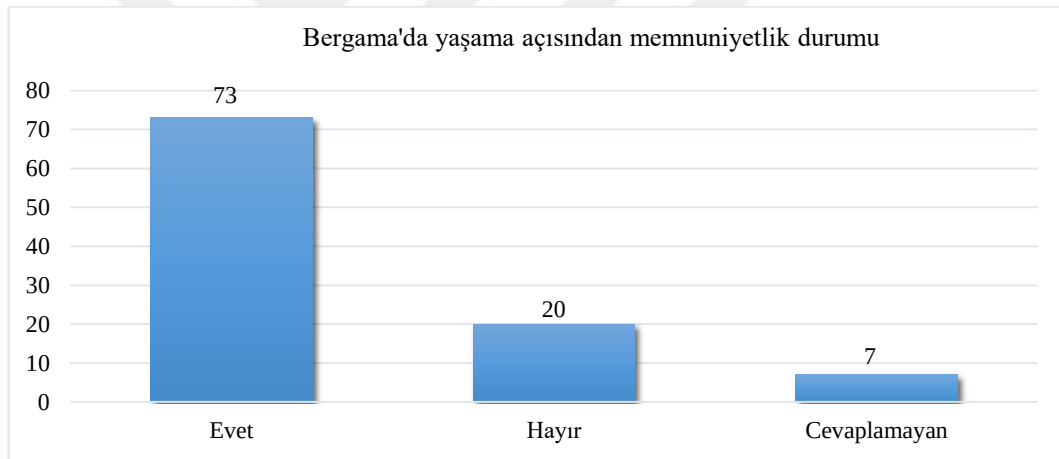

Şekil 4.14 Katılımcıların yaşadıkları evin niteliği

“Oturduğunuz evden memnun musunuz?” sorusuna verilen yanıtlar değerlendirildiğinde, %92’si memnun, %8’i memnun olmadığını belirtmiştir. Bu soruda oturduğu evden memnun olduğunu belirten 92 kişiden 11’i geleneksel evde oturmaktadır.

Sözlü görüşmelere göre, oturduğu konuttan hoşnutsuzluğunu belirtenler, bunun gerekçesi olarak yapıların eski olması, bakımsızlığı, konumu, ısınma sorunu gibi yapısal sorunlar yanı sıra, altyapı/hizmet yetersizliği, trafik ve otopark sorunu, yoldan ağır vasıtaların geçmesi gibi çevresel sorunları ifade etmişlerdir.

“*Bergama’da yaşamaktan memnun musunuz?*” sorusuna %73 evet, %20 hayır yanıtı alınmış; %7’si soruyu yanıtlamamıştır. Yerleşimde yaşamaktan memnun olan katılımcılar, dokudaki doğal, tarihi güzellikleri ve sahip oldukları aidiyet duygusu nedeniyle burada yaşamayı tercih ettiklerini ifade etmişlerdir. Doğum yılı 1981 sonrası olan katılımcıların %68’inin bu soruya memnun değilim yanıtını vermiş olmasından, genç nüfusun çoğunlukla, tarihi ve doğal güzellikler açısından zengin olsa bile, küçük bir yerleşimde yaşamayı tercih etmedikleri anlaşılmaktadır (Şekil 4.15).

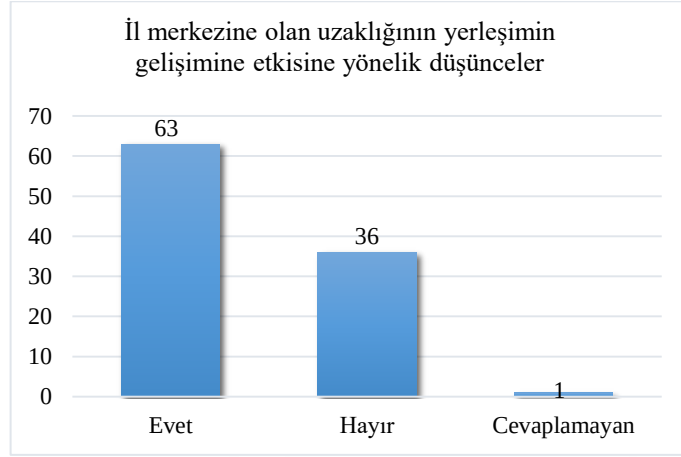

Şekil 4.15 Katılımcıların yaşadıkları yerden memnun olma durumu

Sorunlar. “İl merkezine olan uzaklığı yerleşimin gelişimini olumsuz etkiliyor mu?” sorusuna verilen yanıtlar %63 evet, %36 hayır şeklinde olup; %1’i soruyu yanıtsız bırakmıştır. Olumsuz etkilediğini ifade eden katılımcılar, sosyal ve kültürel açıdan gelişemediğini desteklemektedir (Şekil 4.16).

“*Kentteki turizm gelişimi ile birlikte artan trafik ve otopark gibi sorunlar tarihi dokuyu etkiliyor mu?*” sorusuna %52 evet, %37 hayır yanıtı alınır iken, %11’i soruyu cevapsız bırakmıştır. Çoğunluğun, trafik ve otoparkın tarihi dokuyu olumsuz etkilediğini düşünmesi, bu durumun günümüzde önemli bir sorun olduğu ve önlem

alınmadığı takdirde gelecekte de bir sorun teşkil edebileceği anlamına gelebilmektedir (Şekil 4.17).

Şekil 4.16 Katılımcıların “il merkezine olan uzaklığının gelişime yönelik etkisi” üzerine düşünceleri

Şekil 4.17 Katılımcıların “trafik ve otopark sorununun tarihi dokuya etkisi” üzerine düşünceleri

Tarihi ve Kültürel Değerleri Tanıma. “Bergama’da bulunan ören yerlerini kaç kez ve hangi nedenle ziyaret ettiniz?” sorusuna verilen yanıtlar irdelendiğinde, %49’u üçten fazla, %21’i iki-üç kez, %17’si bir kez yanıtını vermiş, %7’si ziyaret etmemiştir. Verilerden ankete katılanların %87’sinin yerleşimdeki ören yerlerini en az bir kez ziyaret ettikleri anlaşılmaktadır.

Sözlü görüşmelerde ören yerlerini ziyaret edenlerin gezi ve eğlence (konser, tiyatro gibi etkinlikler), tarihi ve kültürel değerleri tanıma ve tanıtma, kültürel birikimi

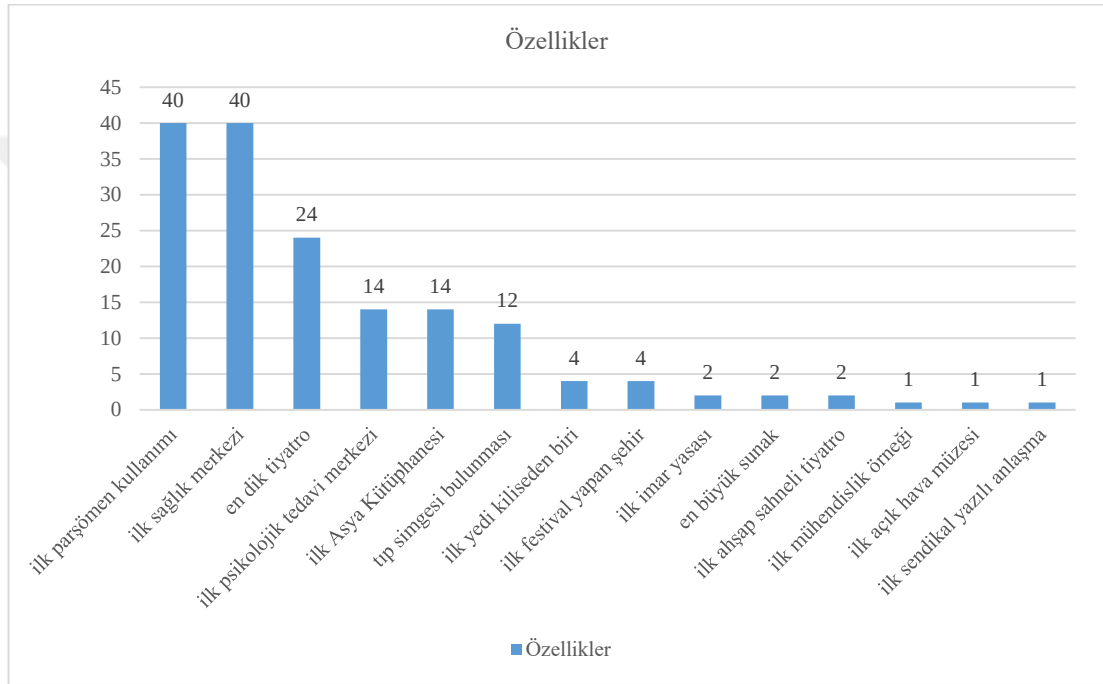
arttırma amaçlı olduğu belirtilmiştir. Bu bağlamda misafirleri gezdirme ve okul gezileri önemli bir yer tutmaktadır.

“Halk arasında Kızılavlu olarak adlandırılan yapıyı restorasyon aşamasından önce ziyaret ettiniz mi?” sorusuna verilen yanıtlar incelendiğinde %58’i evet, %31’i hayır yanıtını vermiş, %11’i ise yanıtlamamıştır. Sözlü görüşmelerden yapının dini yapı olduğunun bilincinde olunduğu anlaşılmaktadır.

“Bergama Müzesi’ni ziyaret ettiniz mi? Eğer ettiyseniz en son ne zaman ziyaret ettiniz?” sorusuna katılımcıların %81’i müzeyi ziyaret etmiş, %12’si etmemiş olduğu şeklinde yanıt vermiş, %7’si soruyu cevaplamamıştır. Katılımcıların %58’i 0-10 yıl önce, %9’u 11-20 yıl önce, %8’i 21 yıl ve daha önce ziyaret ettiğini, %13’ü hatırlamadığını, %3’ü gitmediğini belirtmiş; %9’u soruyu yanıtlamamıştır. Son 10 yıl içinde katılımcılardan müzeyi ziyaret edenlerin oranının yalnızca %58 olması düşündürücüdür. Bergama’da yaşama sebebinin iş ya da aile zorunluluğundan olduğu saptanan bu katılımcıların yerleşime aidiyet duygusunun zayıflığının, tarihi değerlere olan farkındalıklarının az olmasına sebep olduğu ifade edilebilir.

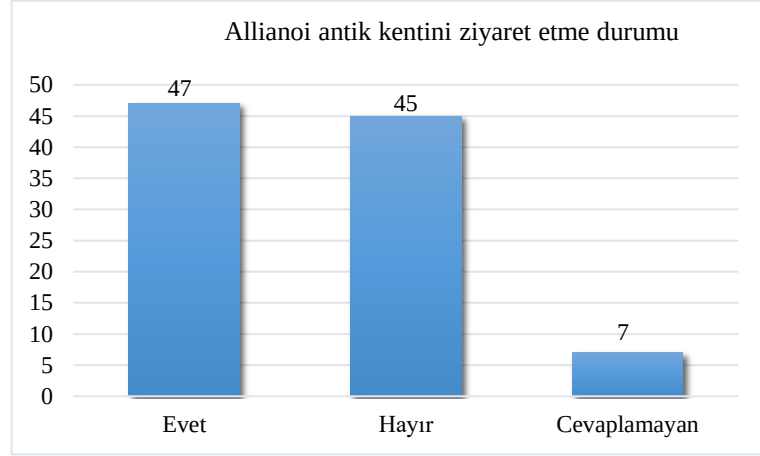
“Bergama’nın hangi özellikleri ile ilkler şehri olarak isimlendirildiğini biliyor musunuz?” sorusunun yanıtında katılımcıların %53’ü 1-3 arasında, %14’ü 4 ve daha fazla sayıda seçenek sıralamıştır. Katılımcıların %19’u biliyorum cevabını vermiş olup, hangi ilklere sahip olduğunu cevaplamamıştır. %12’si bilmiyorum, %2’si kısmen biliyorum yanıtını vermiştir. Yerleşimin ilkler şehri olarak adlandırılmasına sebep olan maddelerden dört ve daha fazla sayıda seçenek sıralayan 14 katılımcının 12’si lisans mezunu, biri yüksek lisans mezunu, biri lise mezunudur. 1-3 arası seçenek sıralayan ve biliyorum cevabı veren 72 kişiden; 42 kişinin lisans, 15’inin lise, 12’sinin ön lisans, ikisinin ortaokul, birinin yüksek lisans mezunu olduğu tespit edilmiştir. Soruya bilmiyorum yanıtını veren 12 kişiden beşi lise, beşi ortaokul, ikisi lisans mezunudur. Kısmen bildiğini düşünen iki kişiden biri lisans, diğeri yüksek lisans mezunudur. Bu bağlamda, yerleşimin en önemli karakteristik özelliklerinden biri olan “ilkler şehri” olarak adlandırılmasının nedeninin hangi özelliklerine bağlı olduğu ile katılımcı halkın eğitim durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık

bulunmuştur. Bu anlamlı farklılıkta eğitim durumu üniversite (lisans) mezunu olanların daha etkili olduğu söylenebilir. Katılımcıların, yerleşimin hangi sebeplerden dolayı ilkler şehri olarak adlandırıldığı sorusuna verdikleri yanıtlar incelendiğinde; ilk parşömen kullanımı ve ilk sağlık merkezi olması en çok dile getirilen özellikleridir. Bunu en dik antik tiyatroya sahip olması, ilk psikolojik tedavinin yapılması, ilk Asya kütüphanesinin bulunması, yedi Apocalyps Kilisesi’nden birinin olması izlemektedir (Şekil 4.18).

Şekil 4.18 Bergama’nın ilkler şehri olmasındaki kriterlerin bilinirlik oranı

“Sular altında kalmadan önce Alliano antik kentini ziyaret ettiniz mi?” sorusuna katılımcılar tarafından verilen yanıtlar incelendiğinde %47 evet, %45 hayır yanıtı alınmış, %8’i ise soruyu yanıtlamamıştır. Bergama’da yaşayan katılımcıların %53’ünün bu alanı ziyaret etmemiş olması, yakın çevredeki tarihi dokulara olan farkındalığın az olduğunu düşündürmektedir (Şekil 4.19).

Şekil 4.19 Katılımcıların Allianoi antik kentini sular altında kalmadan önce ziyaret etme durumu

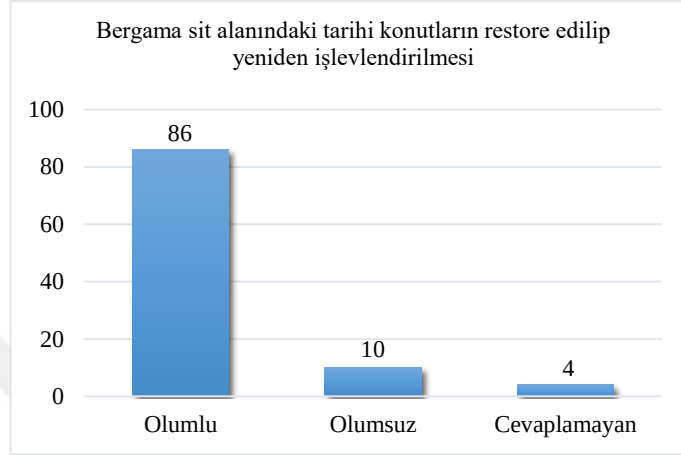
Sözlü görüşmelerde Bergama'nın yakın çevresindeki bilinen tarihi dokular bağlamında Kozak Yaylası, Sağancı Köyü, Foça (Phokaia), Ayvalık, Çandarlı (Pitane), Kınık, Darkale Köyü, Aşağıbey Köyü, Zeytindağ Köyü, Allianoi belirtilmiştir.

Tarihi Dokuyu Koruma ve Yaşatma. Tarihi yapıların restorasyonu, yeniden işlevlendirilmesi konusuna bakış da anket kapsamında araştırılmaktadır.

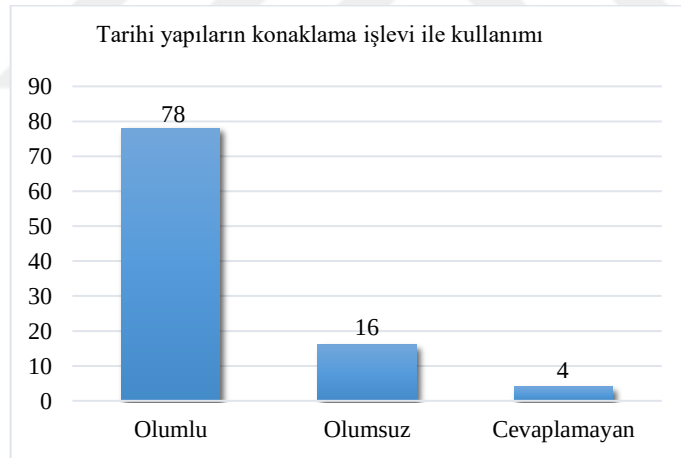
“Bergama'daki tarihi yapıların korunması gerektiğine inanıyor musunuz?” sorusuna verilen yanıtlar incelendiğinde, katılımcıların %94'ü evet, %5'i hayır cevabını vermiş, %1'i soruyu cevaplamamıştır.

“Bergama sit alanında bulunan tarihi konutların restore edilip yeniden işlevlendirilmesini nasıl değerlendiriyorsunuz?” sorusuna katılımcıların %86'sı olumlu, %10'u olumsuz yanıt verirken %4'ü yanıtlamamıştır (Şekil 4.20). Yapıların atıl durumda bırakılmaması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması açısından restore edilip yeniden işlevlendirilmesi gerektiğini düşünen katılımcılar büyük çoğunluğu oluşturmakta olup, bu yapıların sosyal hayata da katkı sağlayacağını dile getirmişlerdir. Tarihi konutların restore edilip yeniden işlevlendirilmesini olumsuz karşılayan 10 kişiden beşinin lisans mezunu, üçünün ortaokul mezunu, birinin yüksek lisans mezunu, birinin de ön lisans mezunu olduğu tespit edilmiştir. Olumsuz yanıt veren 10 kişiden altısının doğum yeri Bergama dışındadır. Bu bağlamda, yeniden

işlevlendirilmenin gerekliliğine bakış açısının, eğitim durumundan çok aidiyet duygusuna bağlı olduğu söylenebilmektedir. Çalışmaların yetersiz görüldüğünü düşünenlerin yanısıra, restore edilip yeniden işlevlendirilen konutların özgününe uygun yapılmadığını belirten katılımcılar da bulunmaktadır.

Şekil 4.20 Katılımcıların tarihi konutların yeniden işlevlendirilmesine yönelik düşünceleri

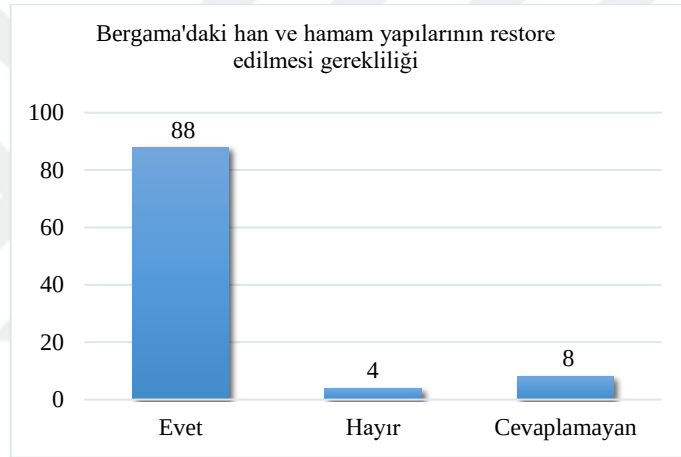

Şekil 4.21 Katılımcıların tarihi konutların konaklama işlevi ile kullanımına dair düşünceleri

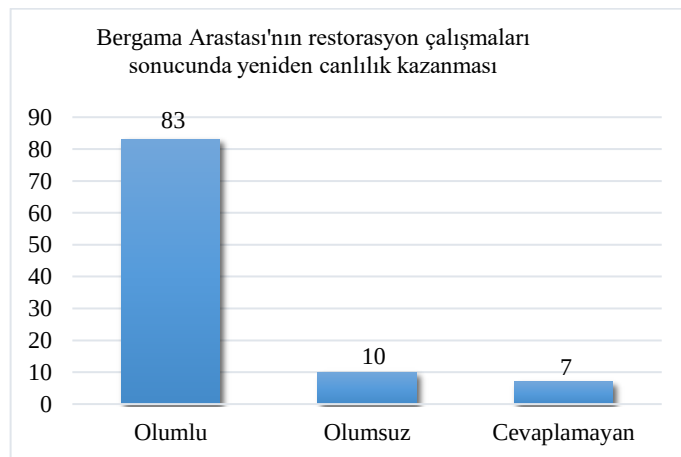
“*Tarihi yapıların konaklama işlevi ile kullanılmasını nasıl değerlendiriyorsunuz?*” sorusuna katılımcıların %78’i olumlu, %16’sı olumsuz yanıtını vermiş; %6’sı yanıtlamamıştır (Şekil 4.21). Ankete serbest meslek grubundan 25 kişi ve sekiz esnaf katılmış olup, tamamı turizme katkı sağlayacağı düşüncesi ile konaklama işlevini gerekli gördüklerini belirtmiştir. Turistlerin bu yapılardaki deneyimlerinin değerli

olduğu vurgulanmıştır. Bu bağlamda, konaklama işlevi verilmesi ticari ve turizm alanıyla doğrudan ilişkilidir.

“Bergama’daki han ve hamam yapılarının restore edilmesi gerektiğine inanıyor musunuz?” sorusuna katılımcıların %88’i evet, %4’ü hayır yanıtını verirken, %8’i yanıtlamamıştır (Şekil 4.22). Katılımcılardan han ve hamam yapılarının restore edilmesine olumsuz yaklaşanların değerlendirmelerine göre, yapıların özgünlük durumlarının bozulma olasılığının ve işlev değişikliklerine olan tepkinin varlığı dikkat çekmektedir. Olumlu yaklaşan katılımcılar, turizmin, ticaretin canlanması ve atıl durumda olan yapıların korunması gerektiğini desteklemektedirler.

Şekil 4.22 Katılımcıların han ve hamam yapılarının restore edilmesine yönelik düşünceleri

Şekil 4.23 Katılımcıların Arasta’daki restorasyon çalışmalarına dair düşünceleri

“Bergama Arastası’nın restorasyon çalışmaları sonucunda yeniden canlılığını kazanmasını nasıl değerlendiriyorsunuz?” sorusuna katılımcıların %83’ü olumlu, %10’u olumsuz yanıtını verirken, %7’si cevaplamamıştır (Şekil 4.23). Olumsuz karşılayan 10 kişinin değerlendirmeleri, yapılan çalışmaların yetersiz olduğu, özgününe uygun olmadığı ve canlılığın mevsimlik olduğu yönündedir. Katılımcıların çoğunun olumlu karşıladığı yenilik çalışmaları, alana canlılık getirmiş, kamusalılığı arttırmış, turizm ve ticareti olumlu yönde etkilemiştir.

“Bergama’da bulunan tarihi yapıların mevcut işlevleri hakkında ne düşünüyorsunuz?” sorusuna ilişkin yanıtlarda katılımcıların %50’si korunması gerektiğini vurgulamış, %30’u işlevine uygun kullanılmadığı cevabını vermiştir. %14’ü mevcut işlevleri hakkında bilgi sahibi değilken, %6’sı soruyu cevapsız bırakmıştır. Restore edilmesi ve korunması gerektiğini düşünen katılımcılar, yeni işlevler verilerek özgününe uygun şekilde kamusallaştırılması gerektiğini vurgulamakta olup, böylelikle yapıların sürdürülebilirliğinin sağlanacağını düşünmektedir. Ayrıca bu yapıların reklam ve tanıtımlarının yapılması gerektiğini böylelikle turizme de katkı sağlayacağını belirtmişlerdir.

“Bergama’nın tarihi dokusunun turizme etkisi olduğunu düşünüyor musunuz?” sorusuna katılımcıların %77’si evet, %17’si hayır yanıtını vermiştir. %6’sı ise soruyu cevaplamamıştır.

Bergama’daki antik kalıntıların erişilebilirliğini kolaylaştırmak amacı ile son dönemde gerçekleştirilen teleferik yapısının tarihi çevre algısı ve ziyarete etkisi de anket kapsamında sorgulanmıştır.

“Teleferik yapısının inşa edilmesinden sonra antik şehri ziyaret ettiniz mi?” sorusuna katılımcıların %62’si evet, %34’ü hayır yanıtını vermiş; %4’ü ise yanıtlamamıştır. Antik kalıntıları bütüncül olarak üstten algılamak daha çarpıcı bir durum oluşturmaktadır. Ancak antik şehri ziyaret etmeyen katılımcıların değerlendirmelerine göre, teleferiğin ücretinin fazla olduğu, bunun sonucunda tepki olarak alana gitmeme durumunun ortaya çıktığı gözlemlenmiştir.

“Teleferik yapısının inşa edilmesi antik şehre ziyareti nasıl etkilemiştir?” sorusuna katılımcıların %71’i olumlu, %17’si olumsuz yanıt vermiş, %7’si kararsız kalmış, %5’i cevaplamamıştır. Katılımcı esnafın %87’si bu soruyu olumsuz cevaplamıştır.

“Teleferik yapısının tarihi dokuya zarar verebileceğini düşünüyor musunuz?” sorusuna %67’si hayır, %20’si evet yanıtını vermiş, %6’sı kararsız kalmış, %7’si ise soruyu cevaplamamıştır. Yanıtlarda meslek grubunun belirleyici olduğu soruda, katılımcı mühendis/mimar grubunun %77’si teleferik yapısının dokuya zarar vermeyeceğini desteklemektedir. Öğretmen meslek grubunun %72.7’si hayır cevabını vermiştir. Katılımcı esnafın %62.5’u ise dokuya zarar verebileceğini düşünmektedir. Yanıtlardan da, teleferik yapısının tarihi dokuya erişim ve algı açısından olumlu etkisi olduğu anlaşılmaktadır.

Dünya miras kenti olarak Bergama. “Bergama, UNESCO Dünya Miras Listesi’nde midir?” sorusuna katılımcıların %87’si evet, %2’si hayır, %2’si bilmiyorum yanıtını vermiş; %9’u soruyu yanıtlamamıştır. Eğitim durumunun belirleyici olduğu gözlemlenen soruda ön lisans, lisans ve yüksek lisans mezunu katılımcıların %100’ü evet cevabını vermiştir. Lise mezunlarının %77,8’i soruyu doğru cevaplamıştır. Bu bağlamda yerleşimin Dünya Mirası olmasının bilinmesi ile eğitim durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur.

“Hangi özellikleri ile dünya miras listesine girme hakkını kazanmıştır?” sorusuna %49’u tarihi yapıları, %40’ı çok katmanlı kültürel peyzaj alanı olması, %4’ü bilmiyorum yanıtını vermiş; %4’ü ise cevaplamamıştır. Bu bağlamda, katılımcıların listeye alınma nedenlerini başlık olarak biliyor olmalarına karşın, kriterleri hakkında tam olarak bilgi sahibi olmadıkları gözlemlenmiştir.

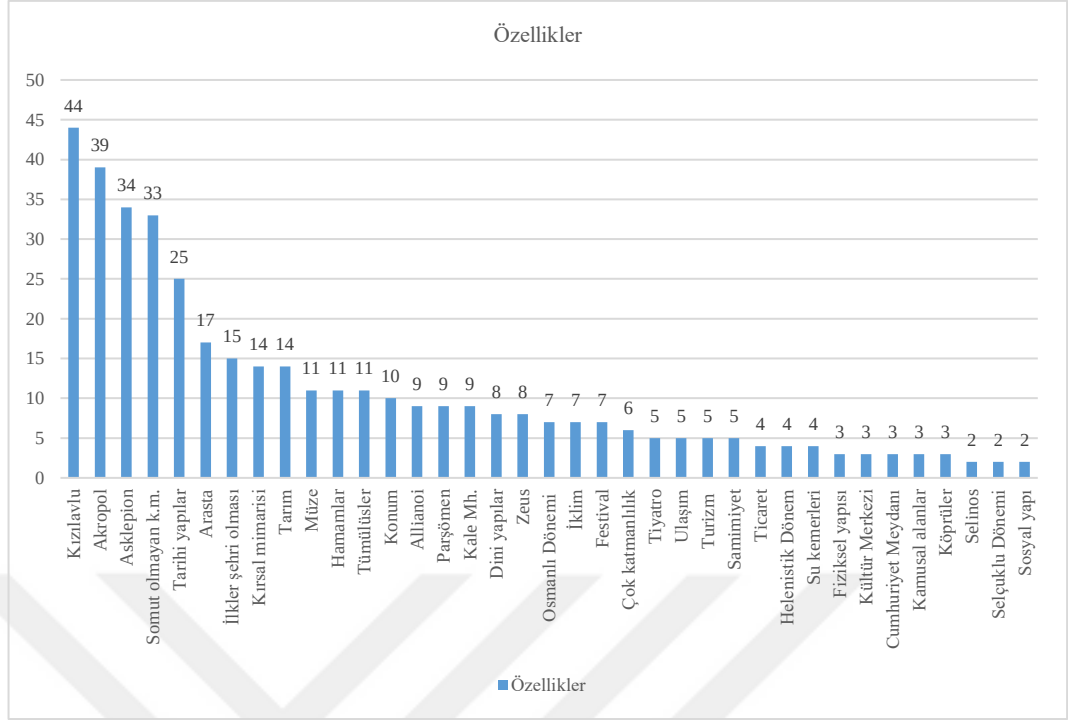
Sözlü görüşmelerden yerleşimin Dünya Miras Listesi’ne girmesi sonrasında değişiklik olduğunu düşünenler, Bergama’daki tarihi dokuyu koruma bilincinin ve turist sayısının arttığını ifade etmişlerdir. Herhangi bir değişimin gözlemlenmediğini ifade edenler de vardır.

“Dünya miras listesine alındıktan sonra nasıl değişiklikler olmuştur?” sorusuna katılımcıların %27’si şehirdeki tarihi doku koruma bilincinin arttığını, %26’sı herhangi bir değişimin gözlemlenmediğini, %13’ü gelen turist sayısının arttığını ifade etmiş; %34’ü bilmiyorum cevabını vermiştir.

“Dünya miras listesine kısa sürede kabul edilmesinde halkın etkisinin olduğunu düşünüyor musunuz?” sorusuna verilen yanıtlar irdelendiğinde katılımcıların %46’sı hayır, %39’u evet yanıtını vermiş; %5’i soruyu cevaplamamıştır. Yaşadığı yer Bergama olan katılımcıların %54’ü bu soruya hayır cevabını vermiştir. Bu bağlamda, halkın katkısının olmadığı sonucuna varılabilir. Sözlü görüşmelerde yerleşimin Dünya Miras Listesi’ne girmesinin turizme etkisi sorulduğunda, turist sayısının, tanıtımın arttığı ifade edilmiştir. Değişiklik olmadığını belirtenler de vardır.

“Listeye alındıktan sonra turizm açısından ne gibi değişiklikler gözlemlediniz?” sorusuna verilen yanıtlarda, %34’ü turist sayısının arttığını, %23’ü değişiklik olmadığını, %10’u tanıtımın arttığını belirtmiştir. %33’ü bilgin yok yanıtını vermiştir. Değerlendirmelere göre değişiklik olmadığını gözlemleyen katılımcılar, turistler için konaklama tesislerinin yetersiz olmasından ve tanıtım eksikliğinden dolayı turizmi etkilemediğini düşünmektedir.

Sözlü görüşmelerde Bergama’nın kimliğini belirleyen, yerleşimi karakterize eden çarpıcı 10 şey olarak somut ve somut olmayan kültürel mirası oluşturan değerler vurgulanmıştır. Yerleşimdeki önemli odaklar, coğrafi ve fiziki unsurlar da bu bağlamda yer almaktadır (Şekil 4.24).

Şekil 4.24 Katılımcıların “Bergama’nın kimliğini belirleyen, yerleşimi karakterize eden çarpıcı 10 şey” sorusuna verdikleri yanıtlar

4.2.2 Bergama’daki Esnafın Tarihi Çevre Algısı ve Turizm

Çalışmada, Dünya Miras kenti Bergama’da bulunan esnafın yerleşimin tarihi dokusunun yarattığı turizm potansiyeline yönelik anket çalışması gerçekleştirilmiştir (Ek 3). Rastlantısal örneklem olarak belirlenen 100 esnaf ile yapılan, kapalı uçlu sorular ve açık uçlu soru içeren anketin verileri bir yazılım programında değerlendirilerek turizm bağlamında sorunlar tespit edilmiştir.

Anket katılımcılarının demografik özelliklerine yönelik değerlendirmede, doğum yeri %60 Bergama, %18 İzmir, %22 diğer iller şeklinde belirlenmiştir. Katılımcılardan doğum yılı 1940-1960 yılları arası olanlar %12, 1961-1980 arası %55, 1981 sonrası %33’dir. Ankete katılanların eğitim durumu incelendiğinde, ilkokul mezunu olanlar %14, ortaokul mezunu olanlar %4, lise mezunu olanlar %57, lisans mezunu olanlar %21, yüksek lisans mezunu olanlar %4’lük oran kapsamaktadır. Katılımcıların meslek durumu değerlendirildiğinde, %100’ü esnaf olup; %21’i gıda ve sağlık sektöründe, %11’i konfeksiyon ve giyim sektöründe, %7’si ise serbest meslek olarak belirtilmiştir.

Ankete katılanların yaşadığı yer ise, %93 Bergama, %7'si Bergama'nın yakın çevresi ve kırsalı şeklindedir (Tablo 4.6).

Tablo 4.6 Bergama'da anket çalışmasına katılan esnafın demografik özellikleri ve dağılım yüzdeleri

Demografik Özellikler		Frekans	Yüzde %
Doğum yeri	Bergama	60	60
	İzmir	18	18
	Diğer iller	22	22
Yaşadığı yer	Bergama	93	93
	Bergama'nın yakın çevresi	7	7
Doğum yılı	1940-1960 arası	12	12
	1961- 1980 arası	55	55
	1981 sonrası	33	33
Eğitim durumu	İlkokul mezunu	14	14
	Ortaokul mezunu	4	4
	Lise mezunu	57	57
	Lisans mezunu	21	21
	Yüksek lisans mezunu	4	4
Meslek durumu	Gıda sektörü	21	21
	Konfeksiyon ve giyim sektörü	11	11
	Serbest meslek	7	7

Katılımcılara yöneltilen soruları, tarihi dokudaki sorunlar, turizme yönelik çalışmalara bakış ve yerel zanaatları yaşatma bağlamında gruplamak olanaklıdır.

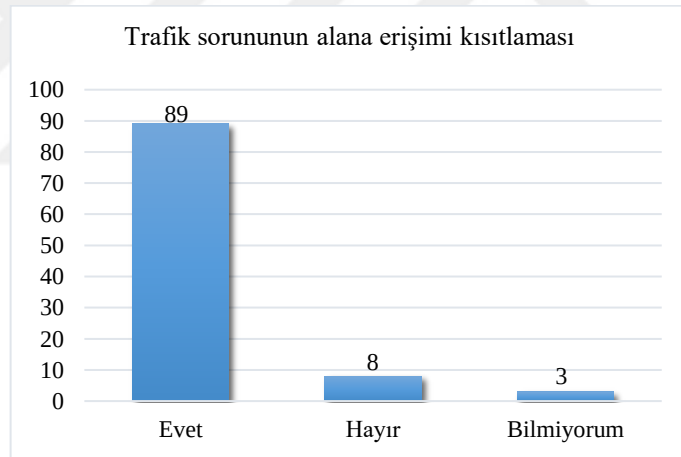
Sorunlar. Katılımcılara yöneltilen “*Yerleşimdeki altyapı yetersizliği turistin alana gelmeme nedenleri arasında mıdır?*” sorusuna verilen yanıtlar değerlendirildiğinde, %73 evet, %21 hayır, %6 bilmiyorum olarak belirtilmiştir. Bu bağlamda, yerleşimdeki altyapı yetersizliğinin turizmi olumsuz etkilediği düşünülebilir (Şekil 4.25).

“*Bergama’da trafik sorunu alana erişilebilirliği kısıtlamakta mıdır?*” sorusuna katılımcıların %89’u evet, %8’i hayır, %3’ü ise bilmiyorum cevabını vermiştir. Büyük

çoğunluk, yerleşimde trafik sorununun varlığını vurgulamış ve önlem alınması gereken bir konu olduğundan söz etmiştir (Şekil 4.26).

Şekil 4.25 Katılımcıların yerleşimdeki altyapı yetersizliğinin turizme olan etkilerinin irdelenmesine yönelik düşünceleri

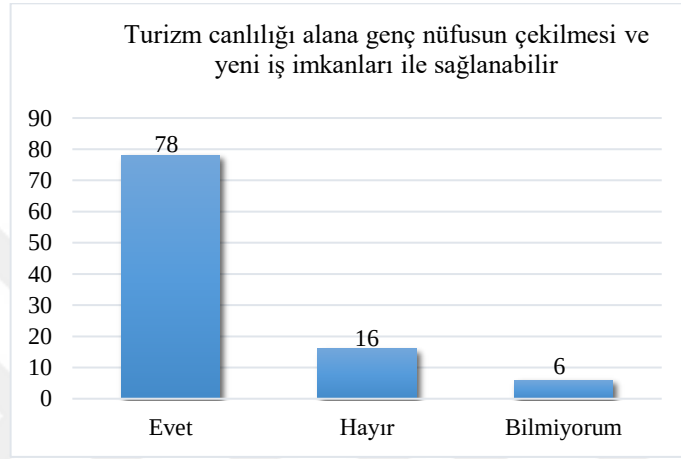

Şekil 4.26 Katılımcıların trafik sorununun alana erişimi kısıtlamasına dair düşünceleri

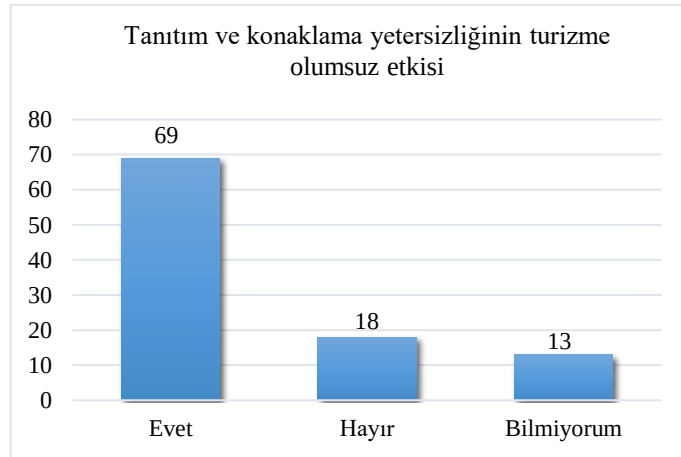
Turizm. “Alanda turizmin canlılığı genç nüfusun bölgeye çekilmesi ve yeni iş alanları ile oluşturulabilir mi?” sorusuna katılımcıların verdiği yanıtlar, %78 evet, %16 hayır, %6 bilmiyorum şeklindedir (Şekil 4.27). Evet cevabını veren katılımcıların %43’ünün doğum yılı 1960-1980 arası olarak belirlenmiştir. Doğum yılı 1980 ve sonrası olan katılımcıların ise %24’ü evet cevabını vermiştir.

Katılımcılara yöneltilen “*Turistlerin Bergama’ya gelmemesinde tanıtım ve konaklama yetersizliğinin etkisi var mıdır?*” sorusuna verilen yanıtlardan, %69’u evet,

%18'i hayır, %13'ü bilmiyorum olarak sıralanmıştır (Şekil 4.28). Sonuçtan, katılımcıların büyük çoğunluğunun, tanıtım ve konaklama yetersizliğinin turizmi olumsuz etkilediğini düşündüğü çıkarılabilmektedir. Bu bağlamda, yerleşimin tanıtımını yapmak, eğitimler düzenlemek gibi faaliyetler, turizme ivme kazandırabilir. Diğer yandan, hem konutların korunarak yaşatılması, hem de konaklama gereksinimini karşılayabilmek amacıyla, tarihi evlere ikincil işlev verilebilir.

Şekil 4.27 Katılımcıların yeni iş imkanlarının turizme canlılık getirmesine yönelik düşünceleri

Şekil 4.28 Katılımcıların yerleşimdeki tanıtım ve konaklama yetersizliğinin turizme etkisine dair düşünceleri

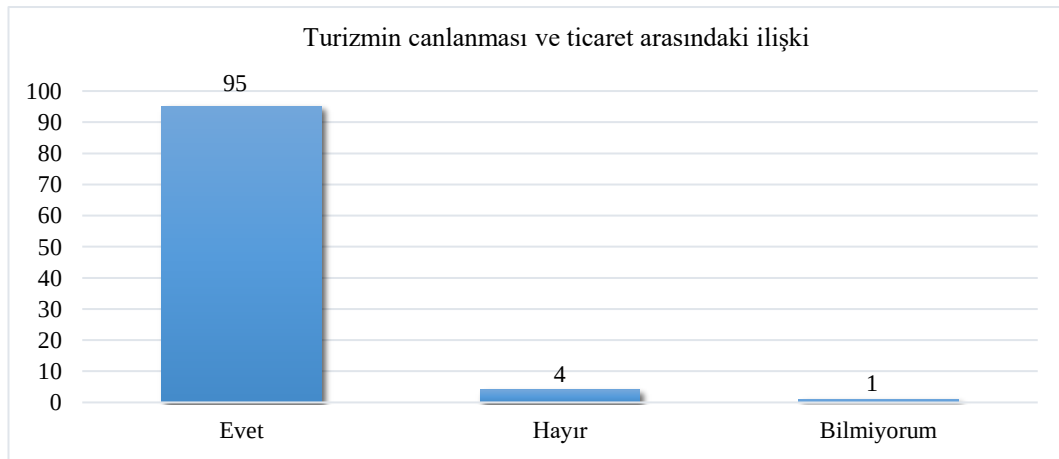
“Bergama’da turiste karşı davranış etiği ve misafirperverlik gibi yerel özellikler azalmış mıdır?” sorusuna verilen yanıtlar değerlendirildiğinde, %39 evet, %52 hayır, %9 bilmiyorum olarak cevaplanmıştır. Turizmin gelişiminde, turiste karşı davranış ve

misafirperverlik büyük rol oynamaktadır. Yerleşimde, turiste karşı davranış etiğinin azaldığını düşünen %39'luk kesim, bu durumdan şikayetçi olup, gerekli eğitimlerin verilmesini desteklemektedirler.

“*Turistin Bergama’da konaklamaması tesislerin yetersizliğinden midir?*” sorusunu ise, katılımcıların %65’i evet, %24’ü hayır, %11’i bilmiyorum olarak yanıtlamıştır. Bergama’ya yapılan gezilerin, genellikle günübirlik tur olduğu görülmektedir. Katılımcılar, turistlerin yerleşimde fazla vakit geçirmeden ayrıldıklarını vurgulamıştır. Büyük çoğunluk, konaklama yetersizliğinin bu duruma sebep olduğunu düşünmektedir.

“*Bergama’da turizm faaliyetlerinde ekonomik, sosyal ve fiziksel alanda ciddi denetimler yapılmakta mıdır?*” sorusuna %62 hayır, %14 evet yanıtı alınmış; %24’ü bilmiyorum yanıtını vermiştir. Ziyaretçilerle birebir iletişim içinde olan esnafın büyük çoğunluğunun alanda denetim yapılmadığını ifade etmesi düşündürücüdür.

“*Turizmin hareketlenmesi ticareti de etkilemekte midir?*” sorusuna verilen yanıtlar %95 evet, %4 hayır şeklinde olup; %1’i soruya bilmiyorum yanıtını vermiştir (Şekil 4. 29).

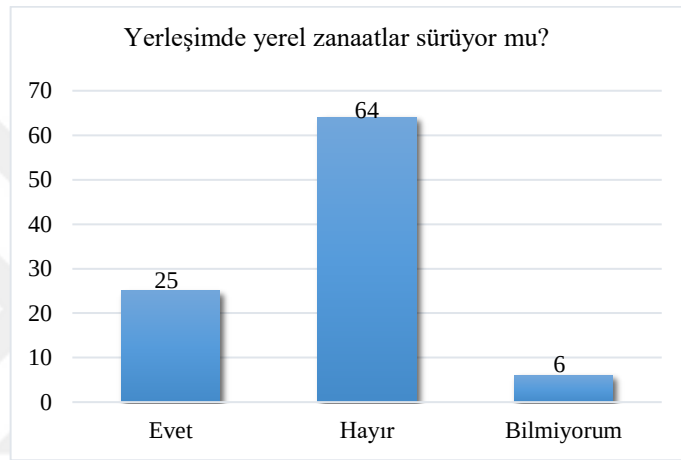

Şekil 4. 29 Katılımcıların turizm ve ticaret arasındaki ilişkiye bakışları

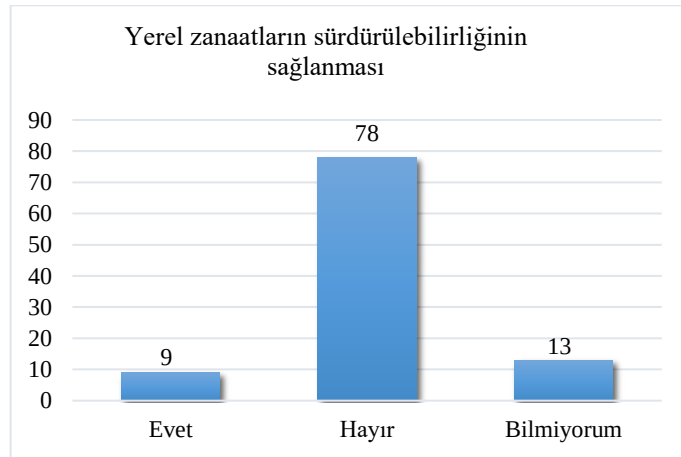
Yerel zanaatlar. “*Bergama’da yerel zanaatlar sürüyor mu?*” sorusuna %25 evet, %64 hayır yanıtı alınır iken, %11’i bilmiyorum yanıtını vermiştir (Şekil 4.30).

Yerleşimin, somut kültürel değerlerinin yanında, somut olmayan kültürel miras değerleri de değerlidir. Büyük çoğunluk bu zanaatların günümüze ulaşamadığını düşünmektedir. Bu bağlamda, eski zanaatlarla ilgili eğitim ve seminerler düzenlenmesini ve geleceğe aktarılmasını sağlamak mümkündür.

“Yerel zanaatları sürdürecekle gençler yetişiyor mu?” sorusuna %9 evet, %78 hayır, %13 bilmiyorum yanıtı alınmıştır (Şekil 4.31). Yerel zanaatların kuşaktan kuşağa aktarılabilmesi açısından, gençlere eğitim verilerek sürdürülebilmesi sağlanmalıdır.

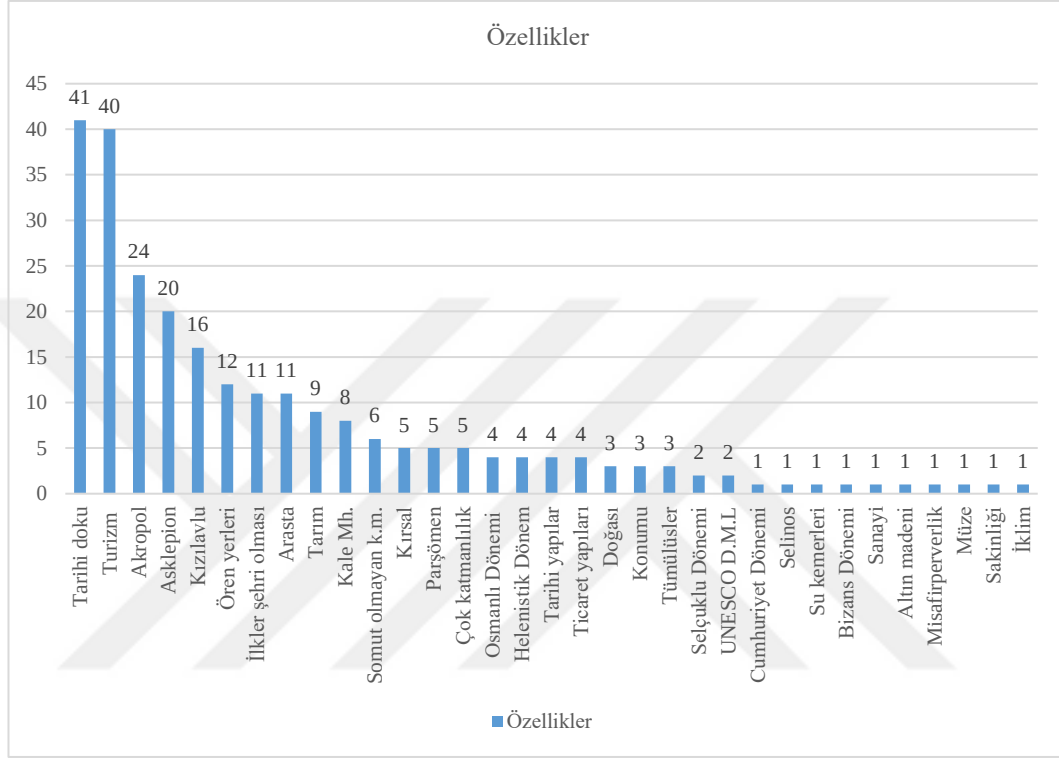

Şekil 4.30 Katılımcıların yerleşimdeki yerel zanaatların devamlılığına yönelik düşünceleri

Şekil 4.31 Katılımcıların yerleşimdeki yerel zanaatların devamlılığının sağlanmasına yönelik düşünceleri

Sözlü görüşmelerde *Bergama'nın kimliğini belirleyen, yerleşimi karakterize eden en genel özellikler* olarak somut ve somut olmayan kültürel mirası oluşturan değerler vurgulanmıştır. Yerleşimdeki önemli odaklar, coğrafi ve fiziki unsurlar da bu bağlamda yer almaktadır (Şekil 4.32).

Şekil 4.32 Bergama'yı karakterize eden çarpıcı unsurlar

4.3 Bölüm Değerlendirmesi

Bergama'nın turizm tarihi incelendiğinde, çeşitli zamanlarda turizm ile ilgili olumlu gelişmelerin varlığından söz etmek mümkündür. 1936 yılında Bergama Müzesi'nin açılmasıyla başlayan süreç; imar planı raporlarının hazırlanması, turistik sayısal verilerin tutulması, sit alanlarında yapılan değişiklikler, kamuya açık alanları canlandırma çalışmaları, özel ilgi gezileri, tanıtıcı eğitimlerin düzenlenmesi gibi çalışmalarla devam etmiştir. Söz konusu projelerin turizme kattığı olumlu sonuçların yanında; ivme kazandırılarak artması gerekmektedir.

Bergama Müzesi'nden elde edilen istatistiksel verilere göre, Bergama'ya gelen turist sayısının 2016 yılından itibaren düşüş gösterdiği çıkarılmaktadır. 2018 yılında ise arttığı gözlemlenmektedir. 2008-2017 yılları arasındaki toplam yerli ve yabancı turist sayısı değerlendirildiğinde, 2014 yılında en üst seviyeye ulaştığı görülmektedir. Bu durumda, Bergama'nın 2014 yılında UNESCO Dünya Miras Listesi'ne girmesinin etkisinin olduğu düşünülmektedir.

Bergama, zengin doğal, tarihi ve kültürel çeşitliliği ile turizm potansiyeline sahip çok katmanlı bir yerleşimdir. Turizmin geliştirilebilmesi ve devamlılığının sağlanabilmesi açısından halkın farkındalığı ve desteğinin gerekliliği açıktır. Yerel halk ve esnafla yapılan anket çalışmalarının temel amacı, halkın yerleşime yönelik farkındalığını belirlemek, koruma ve turizm ilişkisi bağlamında değerlendirmektir. Çalışmada katılımcıların yaşadıkları konut ve yerleşime yönelik memnuniyetleri, tarihi dokuya ve yaşatılmasına yönelik çalışmalara bakışları, yaşatma, tanıma, sorunlar, Dünya Miras kenti olarak Bergama bağlamında ele alınmıştır. Esnaf ile yapılan anket çalışmasında ise, turizme ve yerleşime yönelik bakışlar ve sorunlar irdelenmiştir.

Yerel halk ile yapılan anket çalışmaları değerlendirildiğinde, katılımcıların uzun yıllar boyunca burada yaşadıkları, çoğunluğunun ev sahibi olduğu ve yerleşime yönelik aidiyet duygularının varlığı dikkat çekmektedir. Memnuniyet bağlamında ele alındığında tek yapı ölçeğinde ısıtma, bakımsızlık, eskilik gibi sorunlar dile getirilirken; çevresel bağlamda trafik, otopark, sosyal açıdan az gelişmiş olması, belediye hizmetlerinin yetersizliği gibi konulardan söz edilmiştir. Özellikle genç nüfusun, yerleşimi sosyal açıdan yetersiz bulması sebebiyle tercih konusunda ardıl bulunduğu gözlemlenmiştir.

Bergama'daki tarihi yapıların korunması ve geleceğe aktarımı bağlamında restorasyon çalışmalarının yapılmasına yönelik belirtilen görüşler olumlu yöndedir. Arasta'nın canlandırılmasının sosyal ve ticari hayata katkı sağladığı dile getirilmiştir. Tarihi yapıların yaşatılarak korunması benimsenmektedir. Tarihi yapıların ikincil

işlevle kullanımını benimsemeyenler, yeni düzenlemelerle yapıların özgünlüğünün bozulacağı konusunda kaygı duymaktadır.

Dünya Miras Kenti olarak Bergama bağlamındaki soruların yanıtlarından da, halkın Bergama'nın bu vasfını bildiği çıkarılmaktadır. Yerleşimin Dünya Miras Listesi'ne girmesi sonrasında genellikle turist sayısının, tarihi dokuyu koruma bilincinin ve alana yönelik tanıtımların arttığını vurgulamışlardır. Bununla birlikte halk, Bergama yerleşiminin tanıtımını yeterli düzeyde bulmamaktadır. Aslında, Bergama Belediyesi ve Bergama Ticaret Odası'nca 2013 yılından beri "Bergama Sizi Çağırıyor" etkinliği, "Mutlu Turist, Mutlu Esnaf Projesi" gibi faaliyetler, bu konuda atılan önemli adımlardır. Sözkonusu etkinliklerin çeşitlendirilmesi yerleşimin tarihi değerlerinin korunmasına ve turizmin gelişmesine katkı sağlayacaktır.

Katılımcılara yerleşimin kimliğini belirleyen unsurlar sorulduğunda, çoğunluğun Bergama'nın somut ve somut olmayan kültürel mirasını vurguladığı görülmüştür. Yerleşimin sosyo-kültürel ve fiziksel özelliklerine fazla değinilmediği gözlemlenmiştir. Sözkonusu sıralamada ilk altı unsur somut ve somut olmayan kültürel mirasa yönelik olup, yerleşimdeki önemli odaklar bağlamında Cumhuriyet Meydanı, Kale Mahallesi, Kültür Merkezi; coğrafi ve fiziki unsurlara yönelik olarak da konum ve iklim gibi yanıtlar verilmiştir. Döneme vurgu bağlamında Helenistik, Selçuklu ve Osmanlı Dönemleri; insanına vurgu yapan sosyal yapı ve samimiyet yanıtları da dikkat çekmektedir.

Yerleşimdeki esnaf ile yapılan anket çalışmaları değerlendirildiğinde, katılımcıların uzun yıllar Bergama'da yaşadıkları görülmektedir. Bu bağlamda, yerleşime olan aidiyet duygularının yüksek olduğu sonucu çıkarılabilmektedir. Tarihi dokudaki sorunlara bakış bağlamında ele alındığında trafik-otopark sorunu, çevrenin altyapı yetersizliği gibi sorunların turizmin gelişimini olumsuz etkilediği vurgulanmıştır. Katılımcıların çoğu, genç nüfusun alana çekilmesi ve yeni iş olanaklarının oluşturulmasıyla turizme katkı sağlanabileceğini düşünmektedir.

Katılımcılar, Bergama’da konaklama ve tanıtım yetersizliğinin turizmin gelişmesinde büyük bir sorun olduğunu vurgulamışlardır. Bu sebeple, tarihi konutlara verilecek konaklama işlevi, hem yapının yaşatılmasını sağlaması hem de gününbirlik yerine konaklamalı ziyaretleri arttırması bağlamında atılacak önemli adımlardandır.

Tarihi çevrenin korunması bağlamında dile getirilmiş diğer sorun ise somut olmayan kültürel mirasın sürdürülmemesi ve bu zanaatları sürdürececek gençlerin yetişmemesidir. Bergama’daki somut olmayan kültürel mirasın varlığı, bölüm üçte de anlatıldığı gibi epey zengindir. Dokumacılık, sepetçilik, parşömen gibi zanaatların eğitimlerinin verilmesi, tanıtımlarının yapılması ve böylelikle devamlılığın sağlanarak gelecek kuşaklara aktarılmasının gerekliliği açıktır.

Sonuç olarak, Bergama’daki tarihi doku-turizm ilişkisinin niceliksel değerlendirmesinden, turizmin araç olarak kullanılarak tarihi dokunun yaşatılmasına ve turizmin gelişimine katkı sağlayacağı anlaşılmaktadır. Halkın tarihi dokunun korunmasını benimsediği, dolayısı ile tüm paydaşların işbirliği ile geleneksel doku, antik eserler ve somut olmayan kültürel mirasın yaşatılarak korunabileceği görülmektedir. Bu bağlamda yürütülen çalışmaların ivme kazandırılması daha olumlu gelişmelere olanak sağlayacaktır.

BÖLÜM BEŞ

BERGAMA'DA KÜLTÜREL ROTA ÖNERİLERİ

5.1 Kültürel Rota Tanımı

İnsanlar ilk çağlardan beri, çeşitli gereksinimler ve birtakım yerlere ziyarette bulunmak gibi amaçlar doğrultusunda hareket etmektedirler. Dini amaçlı ziyaretler, askeri ve ticari ziyaretler, göçler gibi etkenlerle insanların hareket nedenleri değişmiştir. Değişen gereksinimler sebebi ile günümüzde, seyahat amaçlı gezintiler, turizmin bir parçası durumuna gelmiştir. Farklı toplumların kültürlerini görmek, insanlarla etkileşim içinde bulunmak, çeşitli mimari üslupları görmek, somut olmayan kültürel miras ve gelenek-görenek gibi kavramları tanımak gibi amaçlar, kültürel turizmin temelini oluşturmaktadır.

Kültürel Rota kavramı 2008 yılında, ICOMOS tarafından Kültürel Rotalar Tüzüğü'nde tanımlanmıştır. Kültürel rotalar uzun dönemler boyunca halklar, ülkeler, ya da kıtalar arasındaki karşılıklı fikir, bilgi ve çeşitli değerlerin alışverişini içermektedir. İletişim içerisinde olan kültürlerin etkileşiminden doğan yeni kültürlerin tanımlandığı kültür rotaları derin tarihi geçmişin izlerini taşımaktadır. Kültürel rotalar tarihi, kırsal ve antik yerleşimler, gelenek-görenekler, tarihi yapılar, doğal çevre gibi birçok etkenin birinin ya da birkaçının bir arada bulunması ile oluşturulabilmektedir. Anıtlar, tarihi doku, bitki örtüsü gibi yapıları ve doğal kültürel unsurları bir araya getiren bir araç olan kültürel rotalar, günümüzde turizme katkı sağlayan bir unsurdur (ICOMOS, 2008).

5.2 Kültürel Rota Türleri ve İlgili Tüzükler

Kültürel rotalar üzerinde çalışmaya başlamış ilk kurum Avrupa Konseyi olmuş, UNESCO ve ICOMOS'un da katılımlarıyla konu geliştirilmiştir. Avrupa Konseyi'nde "Sürekli Avrupa" adlı grup tarafından 1960 yıllarında çalışmalar başlamış olup, 1987 yılından başlayarak "Avrupa Kültür Yolları" programı ile devam etmiştir. 1980-1990 yılları arasında geliştirilen yeni düşüncelerle birlikte İspanya'da bulunan "Santiago de

Compostela Yolu”, 1987 yılında ilk “Avrupa Kültür Rotası (European Cultural Route)” seçilmiştir. Sonrasında, “Sınırları Olmayan Mimarlık” ikinci Avrupa Kültür Rotası olarak belirlenmiştir. Bu baēlamda, seçilen bu iki kültürel rotanın, gelecekte oluşturulacak olan yeni kültürel rotalar için temel oluřturduēu görülmektedir. 1990’lı yıllarda dini, mimari, ticari, kırsal, doēal gibi farklı temalara sahip kültürel rotalar oluşturulmaya başlanmıştır (Durusoy, 2013).

ICOMOS Geleneksel Mimari Miras T z ē ’ne göre, toplumdaki sivil mimari eserler, hem o bölgede hem de Dünya çapında kültürel çeşitlilik oluşturmaktadır. Mimari eserlerin yanısıra, yerleşimdeki yapım teknikleri ve diēer zanaatlar da yaşatılmalı ve sürdürülmelidir. Koruma bütüncül olmalı ve kültürel peyzaj ile deēerlendirilmelidir. Bu baēlamda, kültürel rotalar, yerleşimin bütüncül olarak algılanabilmesi için etkili bir yöntemdir (ICOMOS, 1999).

ICOMOS Kültürel Turizm T z ē ’ne göre, kültürel  eřitliliēi olan toplumlar, kültürel turizm açısından büyük çekim potansiyeline sahiptirler. Turizmin, yerleşimin kaynaklarını tehdit etmeden, topluma yarar saēlaması için temsilcilerin disiplinlerarası boyutta bir turizm planlaması hazırlaması gerekmektedir. Bu planlamalar, yerleşimdeki halkın bu kültürel varlıkların bilincine varması ve ziyaretçilere de fırsatlar sunularak farkındalıēının saēlanması ile mümkündür. Koruma ve turizm geliştirme projelerinin, yerleşimin karakteristik özelliklerinin çok iyi anlaşılarak hazırlanması gerekmektedir. Kültürel varlıkların özgünlüklerinin korunarak yaşatılması çok önemlidir. Gelenek-görenekler, somut olmayan kültürel miras deēerleri gibi kavramlar kültürel deneyimlere açılmalıdır. Koruma ve turizm programları, yerleşim hakkında açık ve detaylı bilgi sunmalıdır. Alandaki kültürel varlıklar üzerinde oluşabilecek turizm kaynaklı olumsuz etkileri en aza indirmek amacıyla dolaşım rotaları belirlenebilir (ICOMOS, 1999).

Geçmişten günümüze kadar Dünya’da ve Türkiye’de birçok  rneēine rastlanılan kültürel rotalardan, ICOMOS Kültürel Rotalar T z ē ’nde araştırması, deēerlendirmesi ve kullanımı için özel planlama gerektiren ve bütüncül olarak algılanması gereken bir metodoloji olarak söz edilmiştir. Söz konusu planlama, kültürel

rotalara yönelik ziyaretçilerin, halkın ve yönetimin farkındalığının artırılmasına yönelik olup, yasal çerçeveler bağlamında değerlendirilmelidir. Yerleşimin özgünlük ve bütünlüğüne saygı göstermek, kültürel rotalar için belirlenen temel kurallardan biridir. Rotalar için kaynak oluşturan değerlerin doğru kullanılması doğrultusunda sosyal ve ekonomik kalkınmaya katkı sağlamak mümkündür. Kültürel rotaların içerebileceği unsurlar, dinlenme yerleri, konutlar, sağlık merkezleri, alışveriş noktaları, limanlar, köprüler, üretim-tüketim alanları, kültürel manzaralar, dini yapılar, ticaret yapıları vb olabilmektedir. Geniş kapsamlı olan kültürel rotalar, halklar, ülke ve kıtalar arasında kültürel bağlantıların kurulmasına olanak sağlar (ICOMOS, 2008).

Kültürel rotalar üzerinde, dini, ticari ve askeri olaylar, doğal tarih ortamı, mimari üsluba sahip olma gibi temel özellikler ile sınıflandırılmaktadır. Bir kültürel rota bu özelliklerin birini veya birkaçını bir arada bulundurabilmektedir. ICOMOS Kültürel Rotalar Tüzüğü'nde kültürel rotaların sınıflandırılması yapılmıştır. Bu bağlamda kültürel rotalar,

- Bölgesel kapsamlarına göre; yerel, ulusal, bölgesel, kıta veya kıtalararası,
- Kültürel kapsamlarına göre; belirli bir kültür içinde, farklı coğrafi bölgelere yayılmış olan kültürler arasında,
- Sürelerine göre; uzun süreli, kısa süreli, dönemlik,
- Amaç-işlevlerine göre; ekonomik, sosyal, siyasal, kültürel,
- Doğal çevreye göre; kara, su, diğer fiziksel koşullar,
- Yapısal konfigürasyonlarına göre; doğrusal, dairesel, radyal, ağ olarak sınıflandırılmıştır (ICOMOS, 2008).

5.3 Yerleşimde Kültürel Rota Önerileri

ICOMOS Kültürel Turizm Tüzüğü'ne göre, koruma bilinci ve turizm, halkın yerleşimdeki kültürel varlıkların farkına varması ve ziyaretçilere de fırsatlar sunularak bilinirliğinin sağlanması ile mümkündür. Bütüncül olarak farkındalığın oluşması amacıyla, gelenek-görenekler, somut olmayan kültürel miras değerleri gibi kavramlar da kültürel deneyimlere açılmalıdır. Bu bağlamda, kültürel varlıkların yerel halk ve ziyaretçiler tarafından korunabilmesi ve sürdürülebilirliğinin sağlanabilmesi, alandaki kültürel değerlerin ortaya çıkarılması ile mümkündür. Kültürel varlıkların bütüncül ve birbirleriyle bağlantılı olarak değerlendirilmesini sağlayan kültürel rotalar, kültürel mirasın tamamının algılanmasının yanısıra halkın ve ziyaretçilerin farkındalığının artmasını sağlamaktadır.

Avrupa'da başlayan ve günümüzde hızla artan kültürel rota yaklaşımı, kültürel ya da doğal kaynaklara sahip yerleşimlerde turizmin gelişmesi için önemli bir fırsat olarak değerlendirilmektedir. Kültürel miras yollarıyla birlikte tematik rotalar belirlenerek dokuyu anlamaya yönelik olan kültürel rota çalışmaları, kültürel mirasın korunmasına ve turizme katkı sağlamaktadır. Rotalar, sahip olunan kültürel ve doğal varlıklara göre bir veya birden çok tema üzerinden kurgulanabilmektedir.

Türkiye'de ise kültürel rotalar 1999 yılında Likya Yolu ile başlamıştır. Türkiye Kültür Rotaları Derneği, 2012 yılında, mevcut kültür rotalarını korumak, yeni rota oluşumunu sağlamak ve sözkonusu rotaları geliştirilmek için oluşturulmuştur. Ayrıca, yerli halka destek vermek de derneğin amaçları arasındadır (Kuruç, 2018). Yapılan rotaların temaları, yerleşimdeki doğal ve kültürel varlıklara göre değişiklik gösterebilmektedir. Bazı alanlarda, temalar ve çeşitli aktiviteler ilişkilendirilmektedir. Bu bağlamda, 1999 yılından başlayarak, Türkiye'de oluşturulan kültürel rotalar şu şekilde sıralanmaktadır (Tablo 5.1).

Tablo 5.1 Türkiye’de yerel, ulusal ve uluslararası rotalar (Kültür Rotaları Derneği, 2017, Nilüfer Belediyesi, 2017, İzmir Büyükşehir Belediyesi, 2017; Trakya turizm, 2017; Mezopotamya, 2017)

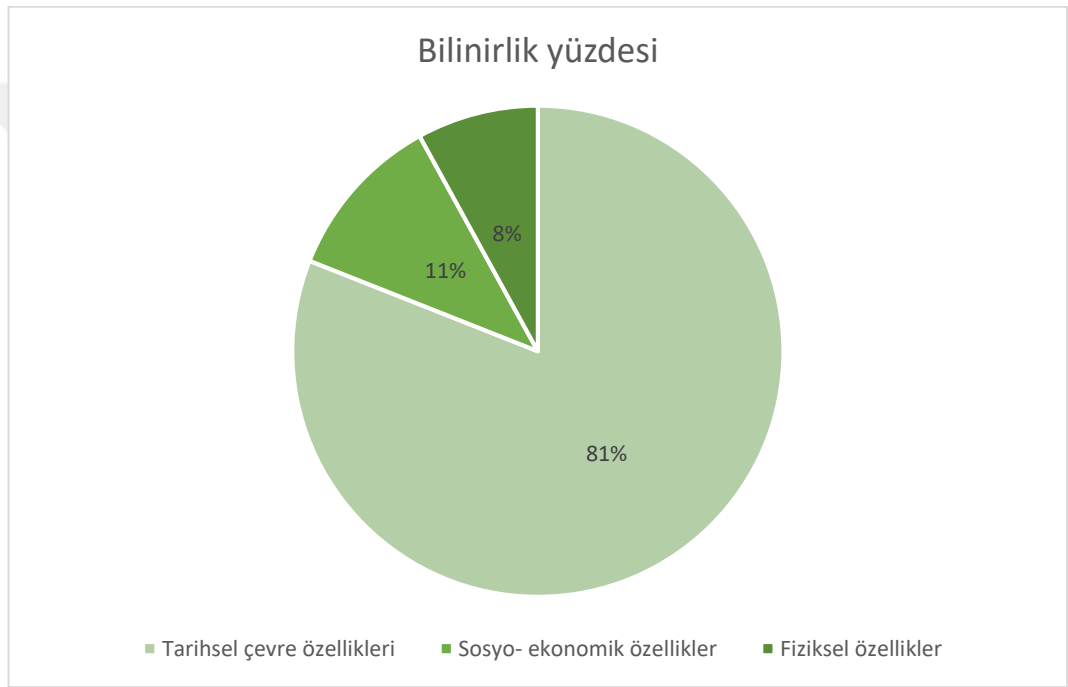
Kültürel Rota	Tema /Aktivite
Hız. İbrahim Yolu	Tarih, inanç
Via Egnatia	Kültür, barış
Aziz Paul Yolu	Doğa, tarih, at binme
Karia Yolu	Kıyı, tarih
Frig Yolu	Tarih, bisiklet
Ağrı Dağı	Doğa
İstiklal Yolu	Bisiklet
İki Deniz Arası	Seyir
Mezopotamya rotaları	Tarih, kültür, inanç, doğa, gastronomi, kent
Yarımada Gezi Rotaları	Tarih, doğa, yürüyüş, bisiklet, zeytin, bağ
Mysia Yolları	Doğa, bisiklet, yürüyüş, kamp
Trakya Rotaları	Tarih, doğa, inanç, kültür
Sarıkaş Parkurları	Doğa, bisiklet
Küre Dağları	Doğa
Gastronomi Yolu	Bisiklet
Hitit Yolu	Tarih, bisiklet
Kaçkarlar	Doğa
Evliya Çelebi Yolu	Tarih, bisiklet, at binme
Likya Yolu	Kıyı, bisiklet
Sultanlar Yolu	Doğa, tarih

Doğal ve kültürel mirasın korunmasına ve ziyaretçiler tarafından farkındalığına olumlu etki yapan kültürel rota örnekleri irdelenerek Bergama geleneksel dokusunda öneri rotalar kurgulanmıştır. Önerilen rotaların alan genelinde farkındalık seviyesini yükselterek kültür turizmine destek olması amaçlanmaktadır. Bu sayede, somut ve somut olmayan kültürel değerlerin tanıtımlarının yapılarak bilinirliğinin artması beklenmektedir.

Bergama’da öneri kültürel rotalar oluşturulurken, derin geçmişe sahip somut ve somut olmayan kültürel değerler belirlenmiş ve toplum üzerinde etkileri olan bu değerlerin halk tarafından bilinirlik seviyesi ölçülmüştür. Raslantısal örneklem olarak seçilen, Bergama’da ikamet eden 100 kişi ve yerleşimde bulunan 100 esnaf ile yapılan

sözlü görüşmeler sonucunda (EK 2, EK 3) Bergama'nın kimliğini belirleyen ve yerleşimi karakterize eden çarpıcı odak noktaları tespit edilmiştir (Şekil 5.2, Şekil 5.3).

Sözlü görüşmeler sonucunda, halk ve esnaf tarafından bilinirliği en yüksek olan alanlar, arkeolojik alanlar ve anıtsal yapılar olarak belirlenmiştir. Arkeolojik alanlar ve anıtsal yapıların tersine, somut olmayan kültürel mirasın bilinirliğinin az olduğu tespit edilmiştir. Tarihsel çevre özelliklerinin bilinirlik düzeyinden yalnızca %9'u somut olmayan kültürel mirası içermektedir.

Şekil 5.1 Bergama'nın tarihsel çevre, sosyo- ekonomik ve fiziksel özelliklerinin yerli halk tarafından bilinirlik yüzdesi

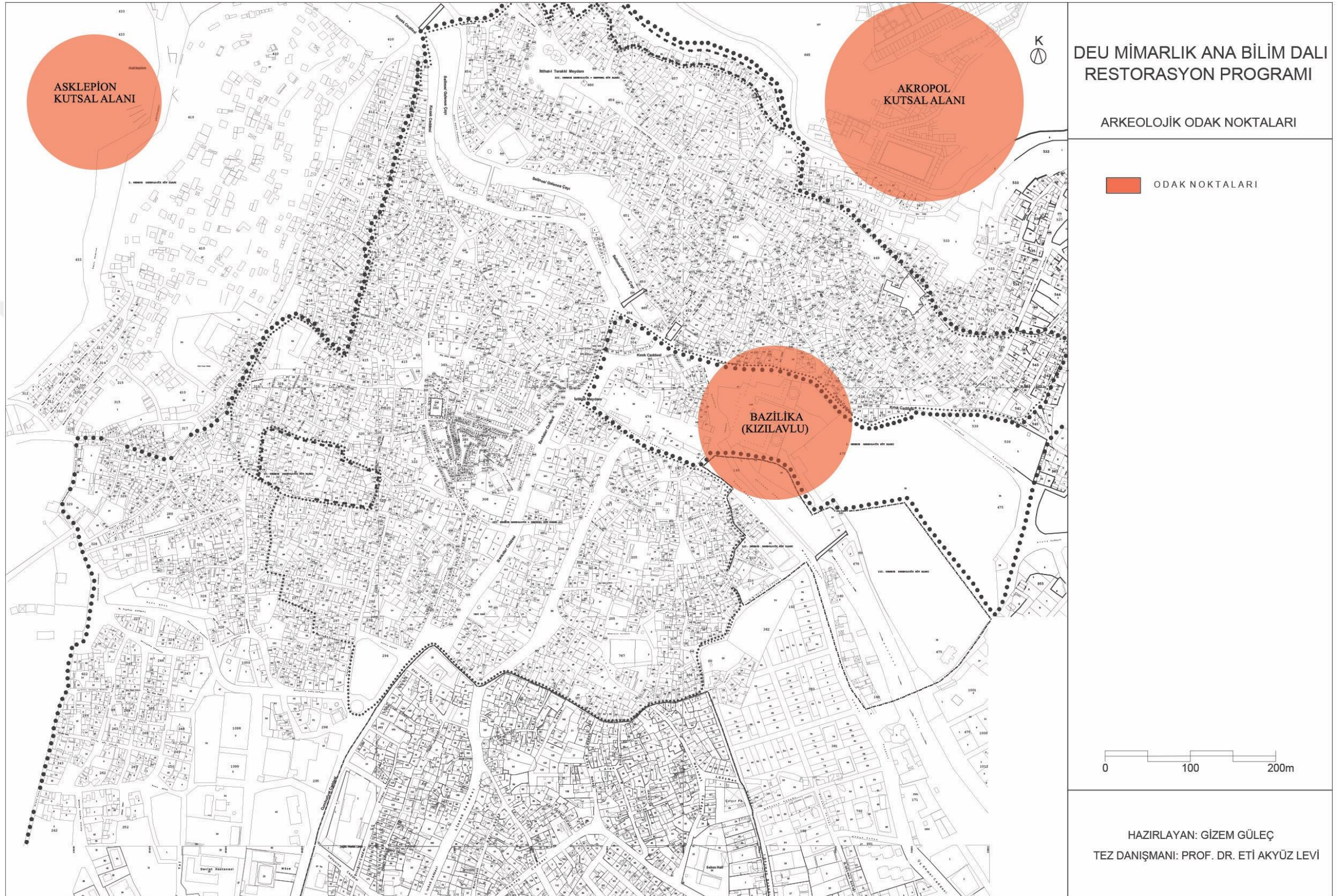
Arkeolojik alanlardaki odak noktaları:

- Akropol,
- Asklepion,
- Bazilika.

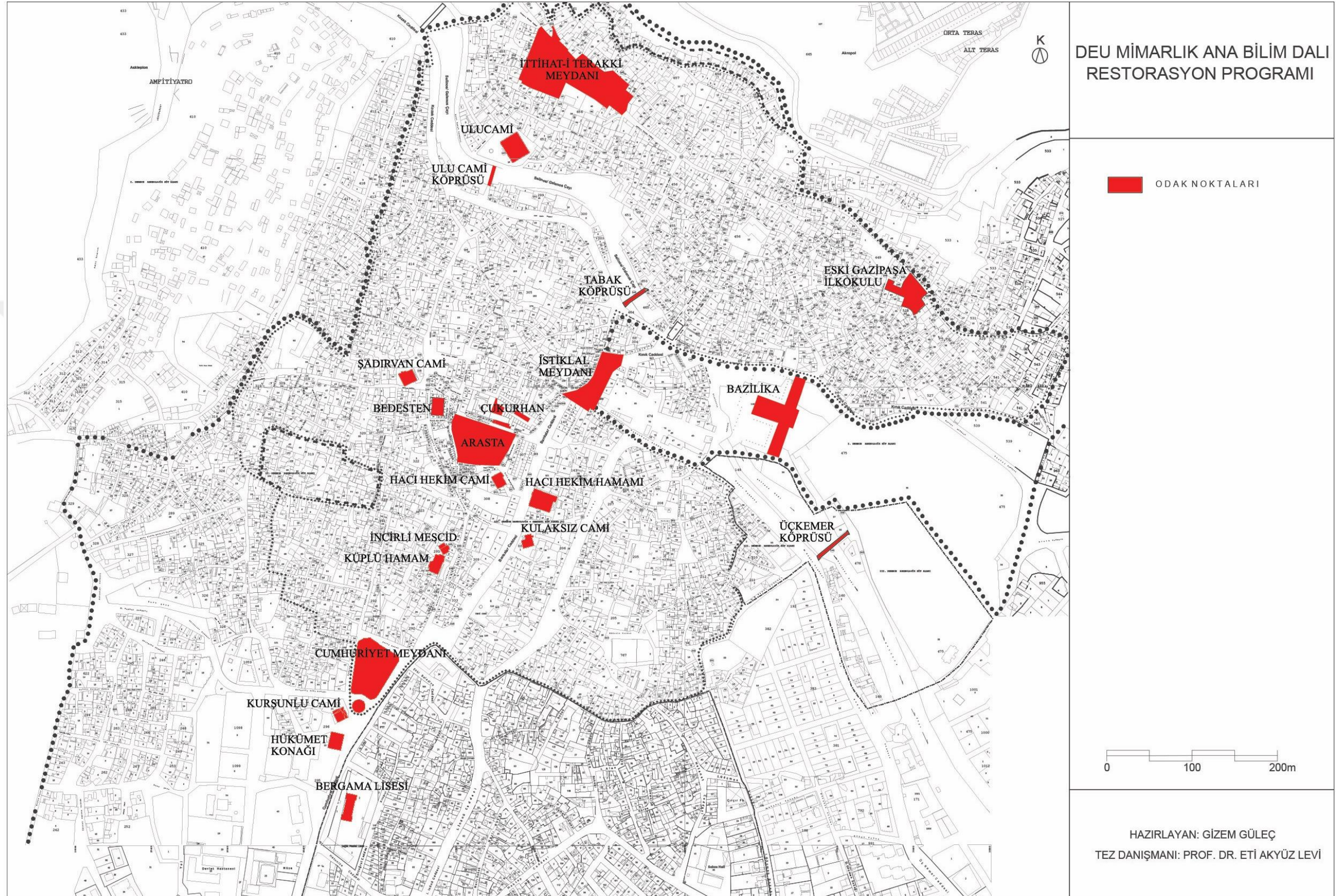
Kamusal alanlarda ve anıtsal yapılarda belirlenen odak noktaları:

- İttihat-i Terakki Meydanı,
- İstiklal Meydanı,
- Cumhuriyet Meydanı,
- Ulu Cami,
- Şadırvan Cami,
- Hacı Hekim Cami,
- Kulaksız Cami,
- İncirli Mescit,
- Kurşunlu Cami,
- Ulucami Köprüsü,
- Tabak Köprüsü,
- Üçkemer Köprüsü,
- Eski Gazipaşa İlkokulu,
- Eski Bergama Lisesi,
- Hükümet Konağı,
- Çukurhan,
- Bedesten,
- Arasta olarak sıralanmaktadır.

Odak noktası olarak tespit edilen kamusal alanlardan, İttihat-i Terakki Meydanı, İstiklal Meydanı ve Cumhuriyet Meydanı arasında şekillenen güzergah ana aks olarak belirlenmiştir. Anıtsal yapılardan ise; arkeolojik yapılar, dini yapılar, su yapıları, ticari yapılar, eğitim ve idari yapılar belirlenmiş ve gruplandırma yapılmıştır. Somut olmayan kültürel miras bağlamında, yerleşimde ve kırsal bölgelerinde günümüzde devam eden gelenek-görenekler ve zanaatlar araştırılmıştır. Öneri kültürel rotalar, tematik rotalar, arkeolojik miras rotası ve somut olmayan kültürel miras rotası olarak gruplandırılmıştır.

Şekil 5.2 Sözlü görüşmeler ışığında belirlenen arkeolojik odak noktaları

Şekil 5.3 Sözlü görüşmeler ışığında belirlenen odak noktaları

5.3.1 Tematik Kültürel Rotalar

Bergama’da bulunan, birçok dönemin mimarisini yansıtan ve odak noktası haline gelmiş anıtsal yapılardan dini yapılar, su yapıları, ticari yapılar, eğitim yapıları ve idari yapılar için öneri kültürel gezi rotaları kurgulanmıştır.

Odak noktası durumuna gelmiş İttihat-i Terakki Meydanı, İstiklal Meydanı ve Cumhuriyet Meydanı arasında oluşturulan ana aks üzerinden düzenlenen önerilerde, su yapıları için gezi rotası planlanmıştır (Şekil 5.4). Tüm önerilerde, İzmir yönünden gelen yoldan şekillenen gezi güzergahı, yerleşimin batısında bulunan Karaosman Sebili ile başlamaktadır. Küplü Hamam, Sokak Çeşmesi 9, Çınarlı Hamam, Sokak Çeşmesi 10 ile devam eden güzergah, Ulucami Köprüsü’ne kadar sürmektedir. Ulucami Mahallesi’nde bulunan restoran ve kafe olarak işlevlendirilen tarihi yapılarda, yiyecek-içecek ve dinlenme seçenekleri mevcuttur. Böylelikle, tarihi bir yapının ziyaretçiler tarafından deneyimlenebilme olanağı sağlanacaktır. Ulucami Köprüsü’nden sonra yerleşimin kuzey tarafına geçiş yapıp sırasıyla Sokak Çeşmesi 17, Meydan Çeşmeleri, Sokak Çeşmesi 2, Sokak Çeşmesi 6 ve Tabak Köprü’nün ziyaret edilmesi önerilmektedir. Sonrasında, yerleşimin doğu kısmına geçilerek, Sokak Çeşmesi 7, Üçkemer Köprüsü, Sokak Çeşmesi 12 ve son olarak da Hacı Hekim Hamamı’nın ziyareti kurgulanmıştır. Önerilen bu rotada, Bergama’da kent kimliğindeki yeri, halkın sosyal yaşamındaki önemi ve çeşitli dönemlerin izlerini taşıyan mimarileri açısından su yapılarının tanıtılması hedeflenmektedir.

Önerilen dini yapı odaklı tematik turda, yapıların sayısal durumu dikkate alınarak yerleşimi ikiye bölen aksın doğusunda ve batısında iki güzergah önerilmiştir (Şekil 5.5). Yerleşimin batısından Kurşunlu Cami ile başlayan gezi rotası, İncirli Mescit, Arslanlı Cami, Hacı Hekim Cami, Şadırvan Cami, Lonca Mescidi, Parmaklı Mescidi ve Ulu Cami ile devam etmektedir. Ulucami Mahallesi’nde verilecek mola sonrasında Ansarlı Cami, Laleli Cami ile sürüp Selimiye Mescidi ile son bulmaktadır. Yerleşimin batı tarafı için önerilen dini yapı odaklı tur, Hatuniye Cami ile başlayıp, Harputlu Mescidi, Emir Sultan Camisi, Hoca Sinan Mescidi, Bazilika, Yabets Sinagogu, Kulaksız Cami ve Yeni Cami ziyareti ile sürmektedir. Geçmişte birçok dini bir arada

bulunduran Bergama’da, farklı kültürlerin dinlerinin izlerini anlayabilmek amacıyla düzenlenen iki alternatif rota, yerleşim için önemli rol oynamaktadır.

Önerilen ticari yapı odaklı tematik turda, geçmişteki tarihi ticaret merkezlerinin tanıtılması amaçlanmıştır (Şekil 5.6). Yerleşimde belirlenen ve alanı ikiye bölen ana aksın batısında Taşhan ile başlayan rota, Bedesten ve Çukurhan’la devam etmektedir. Aynı alanda bulunan, geçmişte tarihi ticaret merkezinin odak noktası olan Bergama Arastası ile ilerleyen güzergah, Katırhan’da son bulmaktadır. Restorasyon çalışmaları sonrasında Arasta’da bulunan bazı dükkanlara verilen kafe işlevi, yiyecek-içecek olanağı sağlamaktadır. Burada tarihi ticaret merkezi deneyimlenebilir ve ziyaretçilere tanıtımlarının yapılması sağlanabilir. Önerilen rotada, yerleşimdeki tarihi ticaret alanlarının ve sözkonusu alanlarda günümüzde harap durumda olan han, bedesten, ticarethane gibi yapıların korunması hedeflenmiştir.

Alanda bulunan ve odak noktası durumuna gelmiş tarihi eğitim ve idari işlevli yapılardan oluşturulan tematik tur Eski Bergama Lisesi ile başlamaktadır. Hükümet Konağı, İcra Memurluğu, Merkez Komutanlığı, Darülhadis ile devam eden gezi güzergahı Eski Gazipaşa İlkokulu ile son bulmaktadır (Şekil 5.7). Bu bağlamda, işlev değişikliklerine uğrayan sözkonusu kamusal yapıların deneyimlenmesi ile ziyaretçilerin geçmiş ile günümüz arasında bağlantı kurmasını sağlamak amaçlanmıştır.

Önerilen dört tematik rota birbirleri ile entegre olabilmektedir. Böylelikle tarihi dokunun büyük çoğunluğunun halk ve ziyaretçiler tarafından algılanması sağlanabilmektedir. Söz konusu rotalar, alanda işlevsel bakımdan birbirine benzer yapıların bütüncül olarak algılanmasını kolaylaştırmaktadır. Ayrıca yakın konumlarda bulunan tarihi yapılarda ve alanlarda önerilen molalar da tarihi dokunun algılanmasına yardımcı olmaktadır.

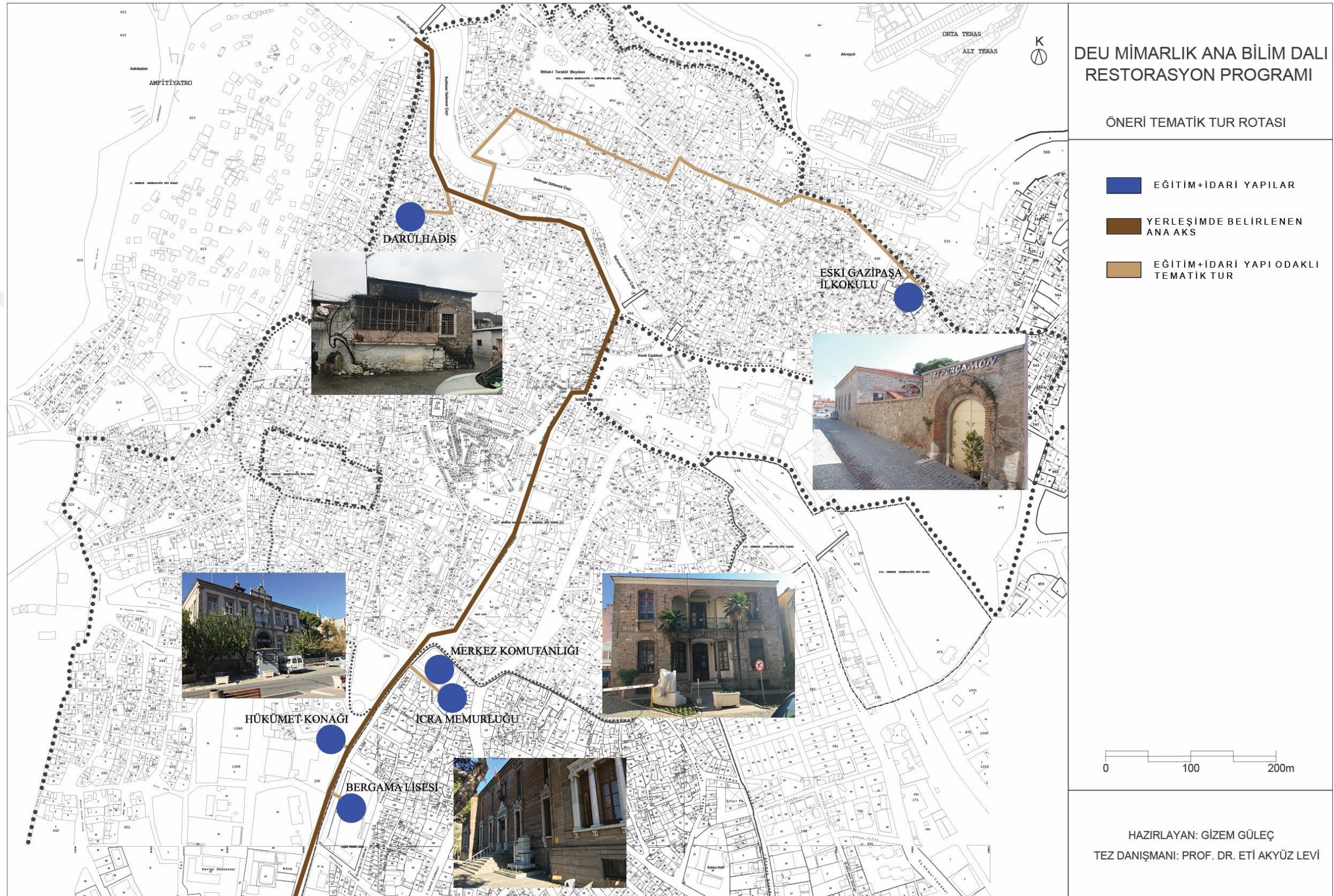
Şekil 5.4 Önerilen su yapıları odaklı tematik tur rotası

Şekil 5.5 Önerilen dini yapılar odaklı tematik tur rotası

Şekil 5.6 Önerilen ticaret yapıları odaklı tematik tur rotası

Şekil 5.7 Önerilen eğitim ve idari yapılar odaklı tematik tur rotası

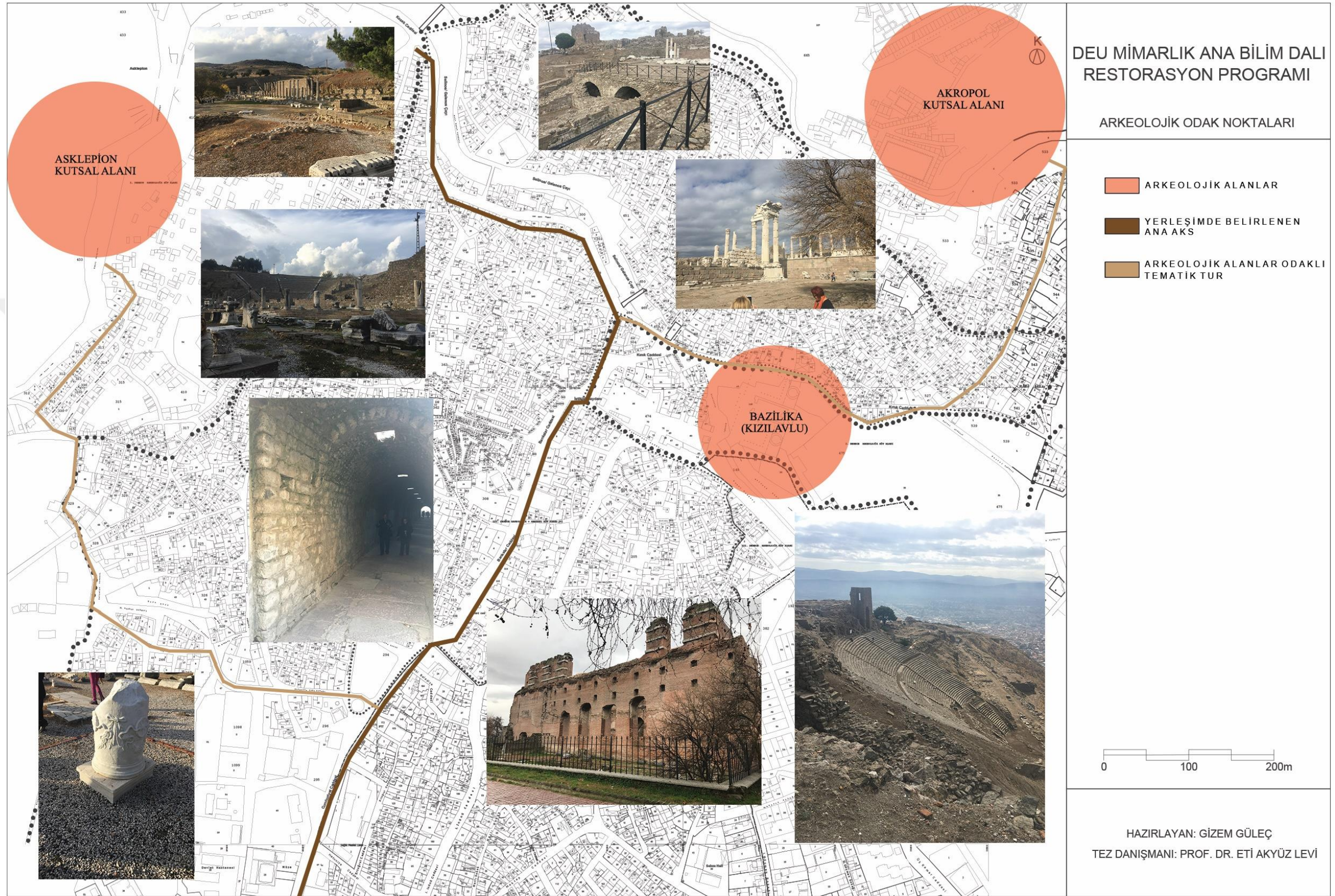
5.3.2 Arkeolojik Miras Kültür Rotası

Helenistik Dönem'den bu yana birçok uygarlığa ev sahipliği yapmış olan yerleşimde arkeolojik alanlar dikkat çekici niteliktedir. Yapılan sözlü görüşmeler ışığında, odak noktası olacak nitelikte arkeolojik alanlar belirlenmiş ve kültürel rota kurgulanmıştır. Söz konusu rotada, farklı medeniyetlerin izlerini, idari yapısını, dini yapısını, sosyal yapısını ve yaşayış biçimlerini deneyimlemek amaçlanmıştır (şekil 5.8). Odak noktası olarak belirlenen alanlar, Akropol Kutsal Alanı, Asklepion Kutsal Alanı ve Bazilika'dır. Yerleşimde Kurşunlu Cami'nin yanından başlayan yol güzergahı Asklepion'a ulaşmaktadır. Geçmişte sağlık kompleksi olarak kullanılmış olan Asklepion'un irdelenmesi ardından Akropol Kutsal Alanı'na ulaşan güzergah, Bazilika ile son bulmaktadır.    din açısından da önem taşıyan Bazilika, hem dini yapı odaklı tematik turda, hem de arkeolojik miras kültür rotasında yer almaktadır.

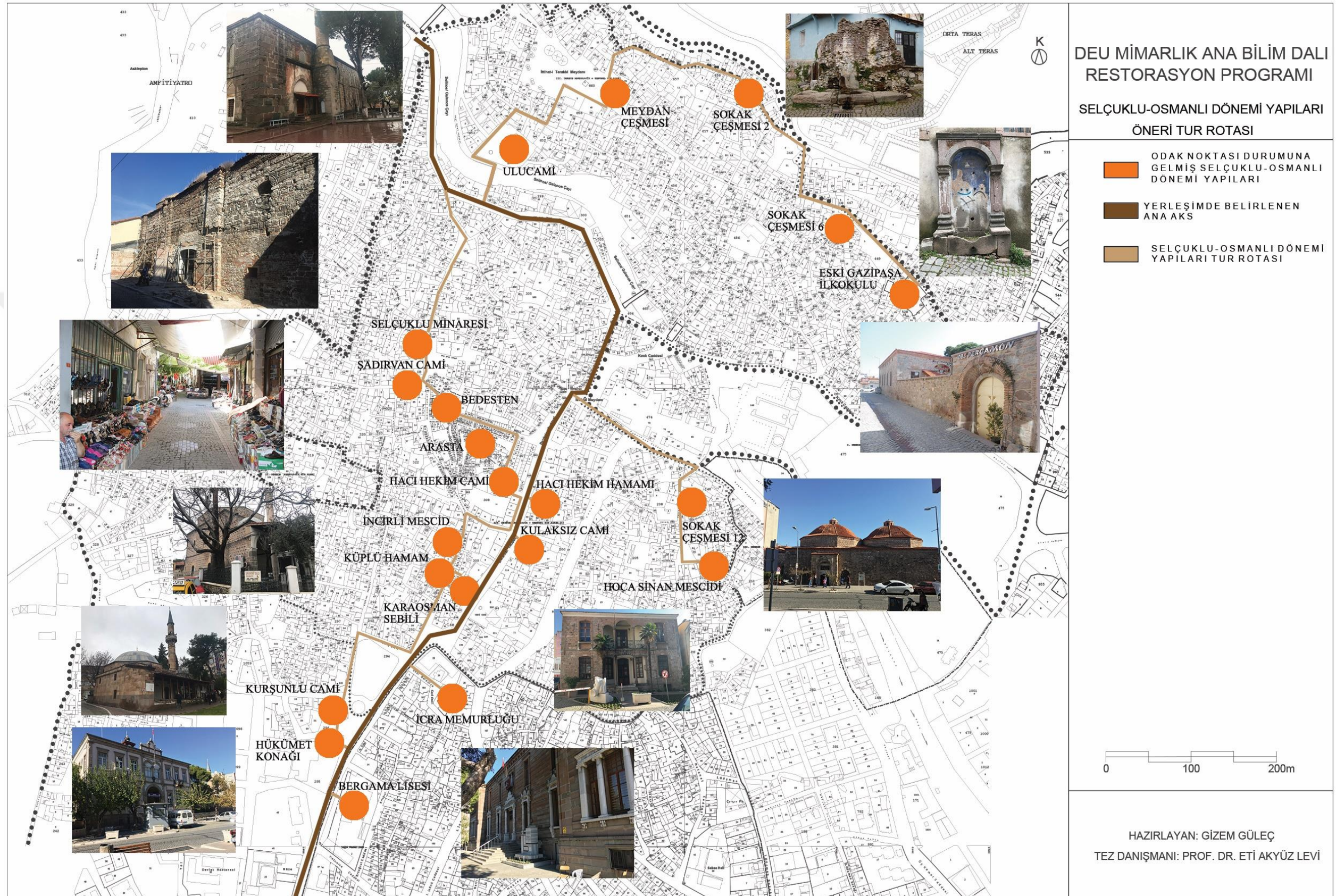
Çok katmanlı kültürel peyzaj alanı olma özelliği ile UNESCO Dünya Miras Listesi'nde olan Bergama'nın zengin geçmişinin tanınması için arkeolojik alanlarının bilinirliğinin artırılması gerekmektedir. Söz konusu rotada, ayrı alanlarda konumlanan arkeolojik buluntuların bütünleşik olarak değerlendirilip, koruma bilincinin geliştirilmesi hedeflenmiştir.

5.3.3 Selçuklu-Osmanlı Dönemi Yapıları Kültür Rotası

Bergama, birçok uygarlığa ev sahipliği yapmış olduğundan çeşitli dönemlerden kültürel yapıları bulunmaktadır. Dönemleri bağlamında, Selçuklu-Osmanlı Dönemi yapıları, yerleşimde büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda, odak noktaları arasından seçilmiş olan Selçuklu Dönemi'ne ait Selçuklu Minaresi ve Osmanlı Dönemi'ne ait olan Ulucami, Meydan  eşmesi, Sokak  eşmesi 2, Sokak  eşmesi 6, Eski Gazipaşa İlkokulu, Selçuklu Minaresi, şadırvan Cami, Bedesten, Arasta, Hacı Hekim Cami, İncirli Mescit, Küplü Hamam, Karaosman Sebili, Kurşunlu Cami, Hükümet Kona ı, Bergama Lisesi, İcra Memurlu u, Hoca Sinan Mescidi, Sokak  eşmesi 12, Hacı Hekim Hamamı ve Kulaksız Cami  neri kültür rotasının içinde yer almaktadır (şekil 5.9).

Şekil 5.8 Önerilen arkeolojik yapılar odaklı tematik tur rotası

Şekil 5.9 Önerilen Selçuklu-Osmanlı Dönemi yapıları tur rotası

5.3.4 Somut Olmayan Kültürel Miras Rotası

Bergama'nın önemli somut kültürel varlıklarının yanısıra somut olmayan kültürel miras değerleri de dikkat çekici niteliktedir. Yapılan sözlü görüşmeler ve sözlü tarih araştırmaları ışığında, geçmişte var olan zanaatlardan çoğunun günümüze ulaşamadığı tespit edilmiştir. Somut olmayan kültürel mirasın sürdürülebilmesi için gençlerin yetiştirilmediği ve gün geçtikçe unutulmaya yüz tutan zanaatlara dönüştüğü gözlemlenmiştir. Bu bağlamda, çalışma kapsamında yerleşimde ve kırsal alanlarında halen devam etmekte olan sözkonusu değerler araştırılmış ve öneri rotalar oluşturulmuştur.

Yerleşimde önerilen somut olmayan kültürel miras odaklı kültürel rotada, ilk olarak Arasta Bölgesi'nde devam etmekte olan yorgancılık, kalaycılık, manifaturacılık ve pabuçculuk olarak bilinen mesleklerin ziyaret edilmesi amaçlanmıştır (Şekil 5.13). Dokumacılığı ile ün salan yerleşimde, günümüzde birkaç kişi ve eğitim amacıyla kurulmuş olan kooperatif dışında örneğe rastlanamamıştır. Belli alanlarda halı satışları yapılmakla birlikte, dokumanın yapıldığı alanlar sınırlıdır. Arasta halen devam eden zanaatları ziyaret ile başlayan gezi güzergahı, dokumacılığın devam ettiği iki konut ve kooperatif ile sonlanmaktadır. Ziyaretçilere bu değerlerin tanıtılması, onların yaşatılmasını sağlamak yanısıra, turizm ve ticareti de canlandıracaktır.

Bergama Halıları, kendine özgü desen yapıları ve renkleri ile ayrı bir kimliğe sahiptir. Köy tezgâhlarında halı, seccade, kilim gibi yünlü dokumalar, kök boyalarıyla dokunmaktadır. Dünya çapında ün yapmış çeşitli özellikteki Bergama halıları, kültürel miras niteliğindedir. Bu bağlamda, çalışma kapsamında Bergama'nın köylerinde dokumacılığın günümüzde devam ettiği alanlar araştırılmıştır. Sözlü görüşmeler ve araştırmalar sonucunda, Kozak Yöresi, Yuntdağ Yöresi ve Dikili çevresindeki kırsal alanlarda köy tezgahlarında halı, kilim gibi ürünlerin dokunmakta olduğu tespit edilmiştir.

- Kozak Yöresi'nde, Yukarıbey, Karaveliler ve Kıranlı,
- Dikili ve çevresinde, Süleymanlı, Yenice, Kocaoba, Çağlan,

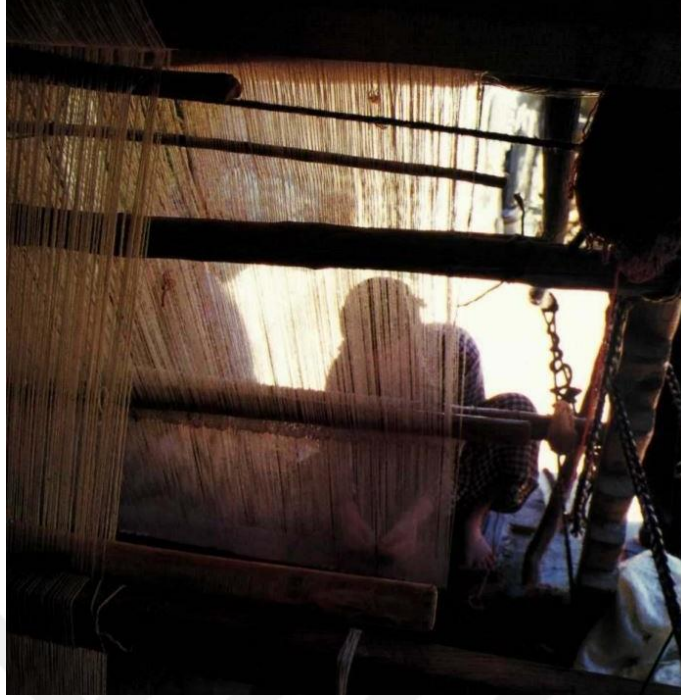
- Yuntdağ Yöresi'nde, Sarı Ahmetli, Sungüllü, Maldan, Pelitalan bölgelerinde dokuma zanaatı devam etmektedir.

Şekil 5.10 Kocaoba Köyü, Yağcıbedir Halısı iplikleri (Kayıpmaz, F., Kayıpmaz N., Genç, M. (2001). Tarihten Günümüze Bergama Halıları. Bergama Belleten, 10 (özel sayı)

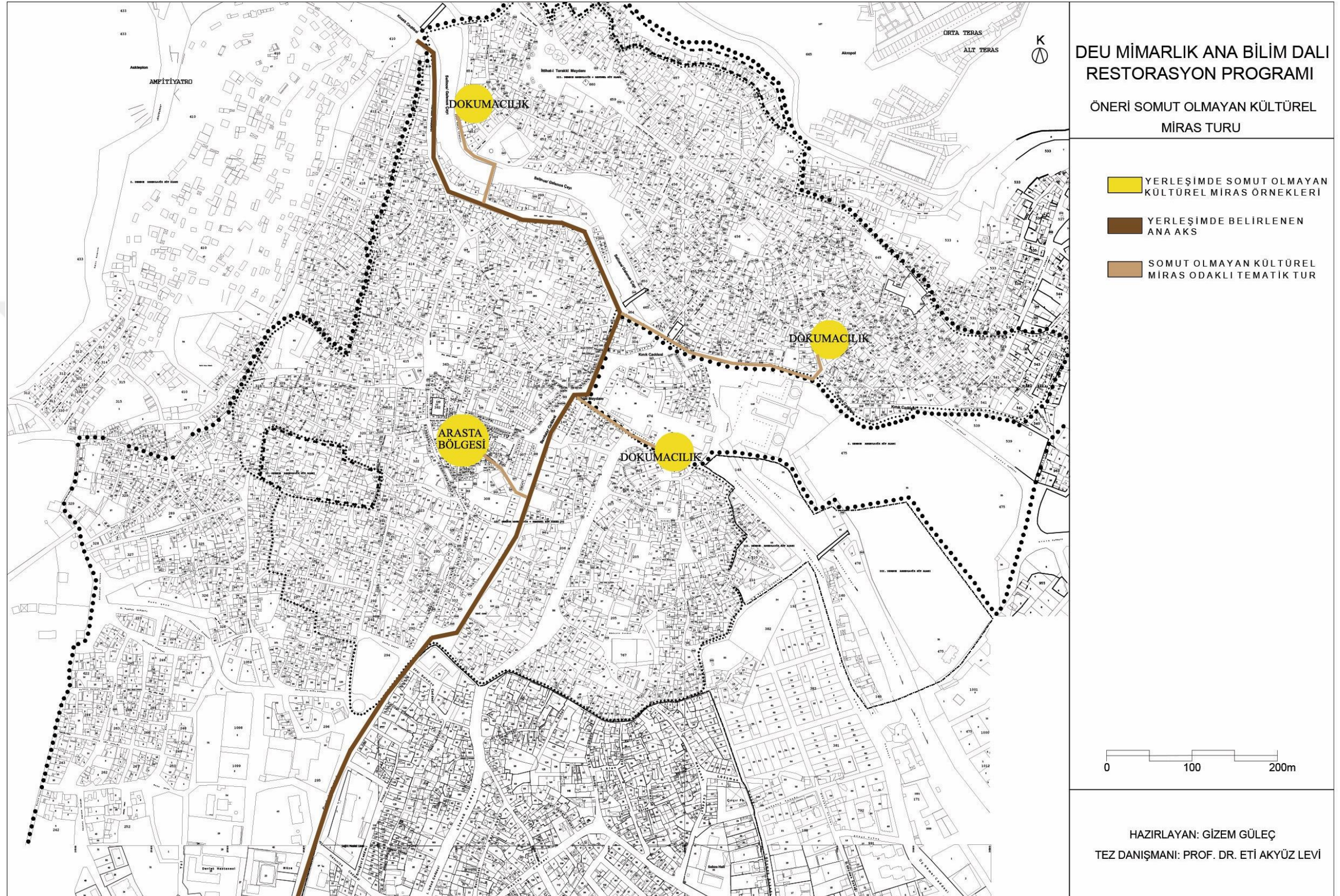

Şekil 5.11 Çağlan köyü Kayıpmaz, F., Kayıpmaz N., Genç, M. (2001). Tarihten Günümüze Bergama Halıları. Bergama Belleten, 10 (özel sayı).

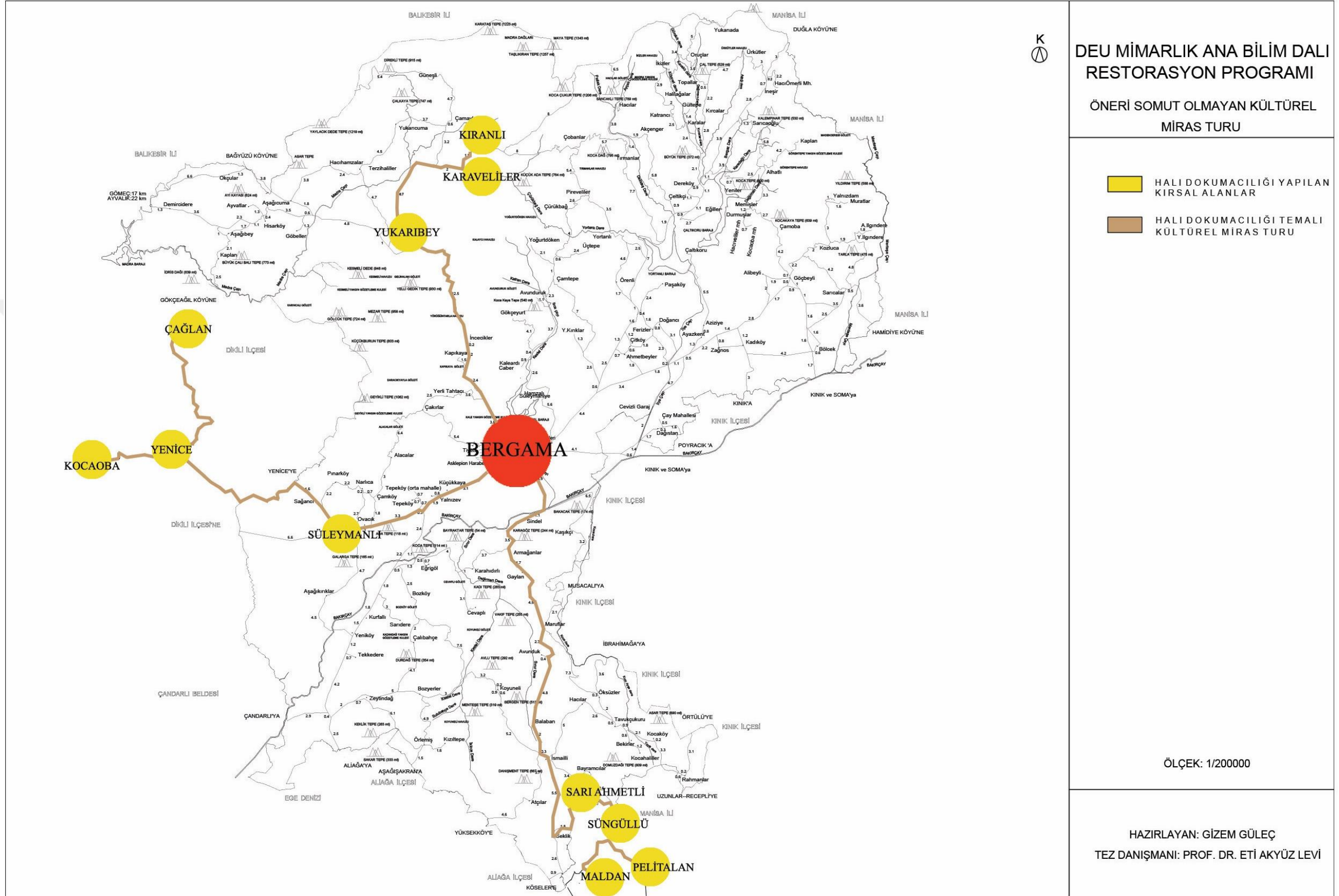

Şekil 5.12 Çağlan köyü, Yağcıbedir halı dokuması Kayıpmaz, F., Kayıpmaz N., Genç, M. (2001). Tarihten Günümüze Bergama Halıları. Bergama Belleten, 10 (özel sayı)

Kültürel rotada, üç ayrı yöredeki halı ve kilim dokumacılığı yapılan kırsalların ziyareti önerilmiştir (Şekil 5.14). Ziyaretçilerin isteğine bağlı olarak şekillenecek alternatif rotalarda, hem bu zanaatın tanıtımının yapılması hem de satışlarının yapılarak bölgesel kalkınmaya katkı sağlanması hedeflenmiştir. Bu bağlamda, ziyaretçiler dokunan halıları yerinde görme fırsatı elde edecek, hem de somut olmayan kültürel mirasın devamlılığına katkı sağlayacaktır.

Şekil 5.13 Önerilen somut olmayan kültürel miras tur rotası

Şekil 5.14 Kırsal bölgeler için önerilen somut olmayan kültürel miras tur rotası

5.4 Bölüm Değerlendirmesi

Günümüzde, Bergama’da mevcut gezi güzergahlarında konaklama olmadan arkeolojik alanlar ve konut dokusu gezilip geri dönülmektedir. Bunun sonucunda, turist alanda yeteri kadar vakit geçirememekte ve yerleşimin tümüne bütüncül bir bakış açısıyla yaklaşamamaktadır. Ayrıca, alanda yeterli vakit geçirilemediğinden, turizme ve ticarete de beklenen katkı sağlanamamaktadır. Oysa, kültürel turizm bağlamında yerleşimdeki zengin kültürel mirasın varlığı dikkat çekici özelliktir.

Çalışma kapsamında önerilen tematik, arkeolojik miras ve somut olmayan kültürel miras turları bağlamında, günübirlik, bir gün konaklamalı veya iki, üç gün konaklamalı alternatif geziler oluşturulabilmektedir. Kültürel rotaların ziyaret süreleri alanda deneyimlenerek belirlenmiştir. Bu bağlamda, dini yapı odaklı tematik tur, su yapıları odaklı tematik tur, birbirinden bağımsız olarak kırsal bölgelerdeki somut olmayan kültürel miras turu ve arkeolojik miras turu bir gün gezmek için daha uygunken; ticari yapı odaklı tematik tur, eğitim ve idari yapı odaklı tematik tur, yerleşimdeki somut olmayan kültürel miras turu yarım günlük zaman dilimini kapsamaktadır. Ziyaretçilerin ilgisine göre şekillenen bu gezilerde, amaç yerleşimi en iyi şekilde tanıtmak ve kültürel turizmin canlanmasını sağlamaktır.

Oluşturulması hedeflenen günübirlik geziler, mekânsal ya da bölgesel amaçlı gezilerdir (Tablo 5.2). Konaklamalı gezilerde ise, yerleşimin bütüncül bir bakış açısıyla irdelenmesi amaçlanmıştır. Bu bağlamda, tarihi dokuda vakit geçirildikten sonra otel/pansiyon olarak kullanılan tarihi yapılarda konaklama planlanması, turistlere dokunun yakından tanıtılması bağlamında olumlu katkı sağlanması beklenmektedir.

Önerilen kültürel gezi güzergahlarının, kültürel turizme katkı sağlaması, yerleşimin ziyaretçi sayısının ve bilinirliğinin artırması sonucunda yerli halkın ve ziyaretçinin kültürel mirasa olan farkındalığını olumlu yönde etkilemesi beklenmektedir. Yerleşime, birbirine entegre olabilecek farklı alanlardaki kültürel rotalarla bütüncül bakabilmek, ziyaretçiler tarafından alanın detaylı olarak algılanmasına katkı

sağlayacaktır. Ayrıca, otel, pansiyon ve kafe olarak işlevlendirilmiş tarihi yapılarda, yiyecek-içecek ve konaklama gibi gereksinimlerin karşılanabilmesi, turistlere tarihi yapıları deneyimleyebilme fırsatı sunacaktır.

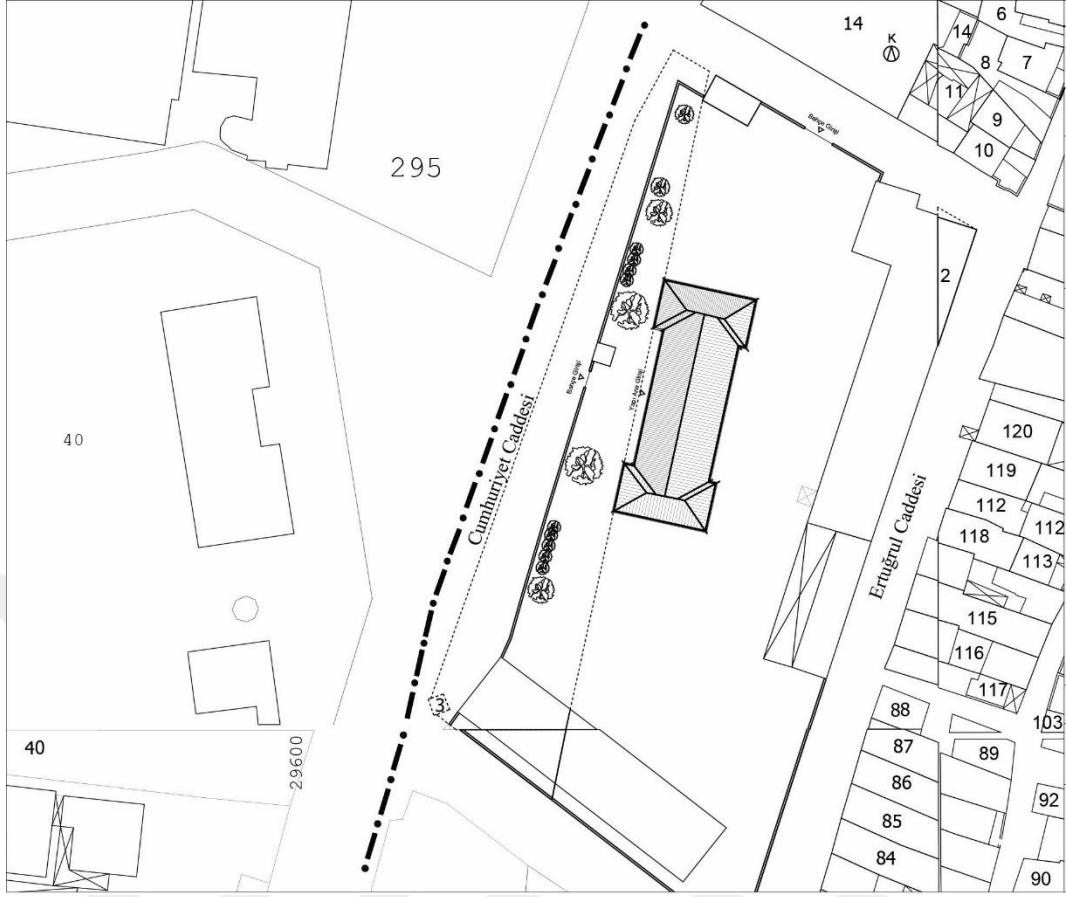
BÖLÜM ALTI

ODAK ÇALIŞMA: ESKİ BERGAMA LİSESİ

Anadolu'nun çok katmanlı kentlerinden biri olan Bergama, Helenistik Dönem'den bu yana birçok uygarlığa ev sahipliği yapmıştır. Asklepion, Akropol, Bazilika, Selçuklu ve Osmanlılardan kalan cami, mescit, hamam, çeşme, köprü, han, ticarethaneler, Arasta, eğitim ve idari yapıları gibi eserler Bergama'nın zengin geçmişinin günümüze yansımalarıdır. Yerleşimin merkezinde varlığını sürdüren Eski Bergama Lisesi, Osmanlı Dönemi Mimarisinin izlerini taşıyan, niteliği ve özgünlüğü bakımından dikkat çekici nitelikte olan anıtsal bir yapıdır. Kentin en işlek caddesi üzerinde konumlanan yapı, günümüzde odak noktası durumuna gelmiştir. Bu bağlamda, tez çalışması kapsamında incelenen yerleşimde bulunan tarihi anıtsal yapılardan, günümüzde Bergama İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü olarak kullanılan Eski Bergama Lisesi seçilmiş olup, yapı için yeni işlev önerisi hazırlanmıştır.

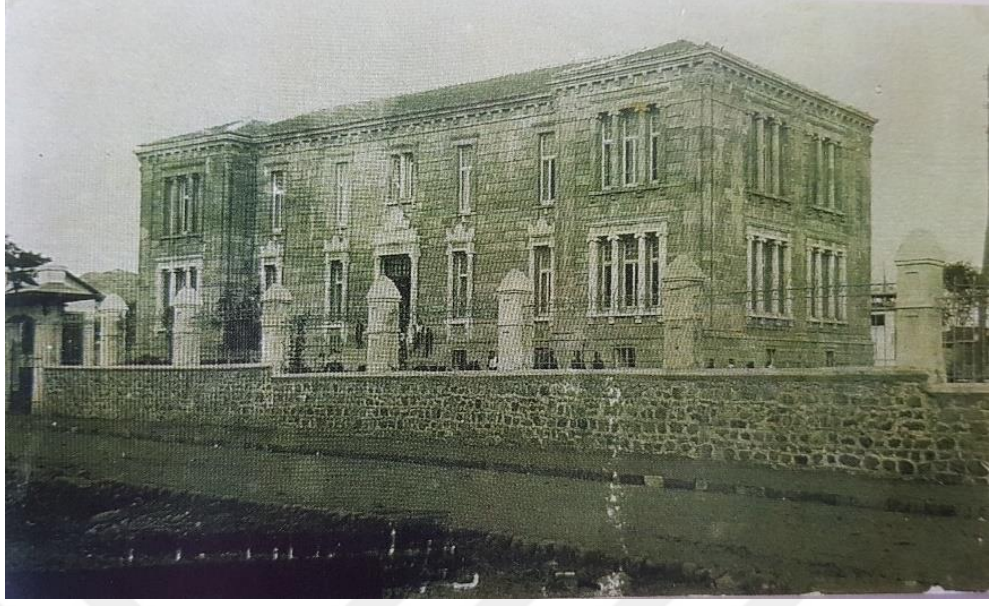
6.1 Eski Bergama Lisesi Konumu ve Tarihçesi

Eski Bergama Lisesi, Ertuğrul Mahallesi Cumhuriyet Caddesi üzerinde 50 ada 1 parselde konumlanmaktadır. Hatuniye Caddesi ile Cumhuriyet Caddesi'nin kesiştiği köşe parselde bulunmakta olup, geniş bir bahçe içerisinde yer almaktadır (Şekil 6.1). Yapı, yerleşimin odağında olduğundan, konumu bakımından eğitim yapıları, idari ve ticaret işlevli yapıların merkezindedir. Binanın yapımına, Kaymakam Arif Hikmet Bey'in çabaları ile 1916 yılında başlanmış olup, politik sebeplerden dolayı 1926 yılında tamamlanabilmiştir (Peker, 1992).

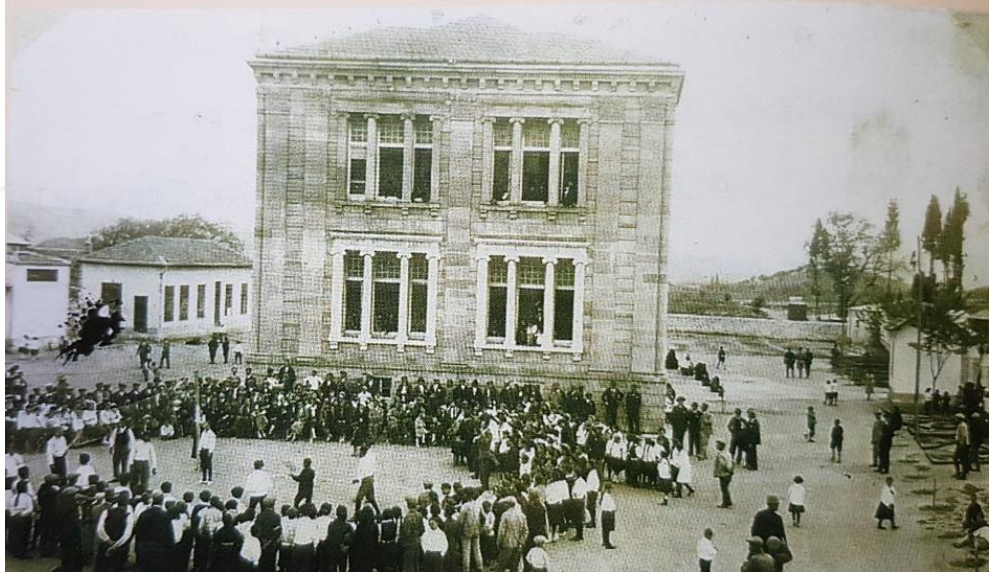

Şekil 6.1 Bergama Lisesi vaziyet planı

Bina, 19. yüzyıl sonlarında Osmanlı Mimarisi tarzında inşa edilmiştir. Reji amaçlı olarak yapılan bina, 1915 yılından sonra Tekel Binası işlevini almış, Fransızların tütün toplama merkezi olarak kullanılmıştır. Yapıya, 1927 yılında Milli Eğitim Bakanlığı tarafından Yatı Mektebi işlevi verilmiştir. Böylelikle bir dönem geçici yatılı bölge okulu olarak kullanılmış olup, sonrasında Maliye Hazinesi'ne devredilerek Milli Eğitim Bakanlığı'nca satın alınmıştır. 1933 yılında, Bergama Ortaokulu kurulmuş ve 1966 yılına kadar eğitim-öğretim vermiştir. 1966 yılında, Bergama Lisesi açılmış ve ortaokulla birlikte eğitim vermeye başlamıştır. Bina, 2008 yılından günümüze kadar, Bergama İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından kullanılmaktadır (Bergama İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü arşivi, 2019).

Şekil 6.2 Bergama Lisesi (Bergama İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü arşivi, 2019)

Şekil 6.3 Bergama Lisesi (Bergama İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü arşivi, 2019)

6.2 Yapının Özellikleri ve Mevcut Durumu

Yapının Mimari Özellikleri: Bina, yerleşimin merkezinde köşe parselde konumlanmış olup, bodrumlu ve iki katlıdır. Dikdörtgen plan şemasına sahiptir ve kesme taş malzemedен yapılmıştır. Yapıyı geniş bir bahçe çevrelemektedir. Bahçe duvarı ve üzerinde demir parmaklıklar bulunmaktadır. Bergama İlçe Milli Eğitim

Müdürlüğü'nden edinilen bilgilere göre günümüzde, yolu genişletmek amacıyla, bahçe daraltılmıştır.

Şekil 6.4 Bergama Lisesi batı cephesi görünüşü (Kişisel arşiv, 2019)

Yüksek tavanlı ve yüksek pencereli olma gibi özellikleriyle Osmanlı Mimarisinin izlerini yansıtmaktadır. Ön cephede (batı cephesi) zemin kattaki pencerelerde bulunan sütunlarda mermer kullanılmışken, üst katta taş malzemenin kullanılması dikkat çekicidir. Arka cephedeki (doğu cephesi) pencerelerde süsleme bulunmamakta, söz konusu cephe daha yalın bir görünüm yansıtmaktadır.

Şekil 6.5 Bergama Lisesi doğu cephesi görünüşü (Kişisel arşiv, 2019)

Şekil 6.6 Bergama Lisesi batı cephesi görünüşü (Kişisel arşiv, 2019)

Yapının Plan Kurgusu: Yaklaşık dikdörtgen planlı, bodrum ve iki katlı simetrik düzendeki yapı, büyük bir bahçenin ortasında konumlanmaktadır. Cumhuriyet Caddesi'ne bakan giriş cephesinde, cephe ortasında konumlanan üç yönlü merdivenle çarpıcı bir giriş oluşturulmuştur. Zemin katında holün yanlarında biri büyük, diğeri küçük olmak üzere ikişer oda konumlanmaktadır. Diğerlerine oranla daha büyük olan iki odanın batı, doğu ve kuzey cephesinden açıklığı bulunmaktadır. Bu odalar, batı ve doğu cephesinden bakıldığında öne doğru uzanmış kütleler olarak kurgulanmıştır. Küçük olan diğer oda, yalnızca doğu cephesine açılmaktadır. Zemin katta bulunan hol, dört pencere ile aydınlanmaktayken, birinci katta beş pencere açıklığı bulunmaktadır. Birinci katta holde ortada bulunan pencere, diğerlerinden farklı özelliklere sahiptir. Merdivenin yer aldığı düşey sirkülasyon alanı, yüksek bir pencere ile aydınlanmaktadır.

Holün karşısında konumlanan üç kollu merdivenle bodrum ve birinci kata ulaşılmaktadır. Bodrum ve birinci kat plan kurgusu benzer düzendedir. Zemin ve birinci katta dört oda bulunmaktayken, bodrum katında çeşitli bölücü duvarlar kullanılarak daha fazla sayıda oda oluşturulmuştur. Islak mekân birimleri (mutfak, WC) ve diğer ortak alanlar bodrum katında bulunmaktadır. Bodrum katında, iki oda

arasında kat yüksekliğini artırmak amacıyla yapıldığı düşünülen 60 cm'lik kot farkı vardır.

Günümüzde, yapının özgün plan şemasının birkaç bölücü duvar eklentisi dışında değiştirilmediği gözlemlenmektedir. Doğal ve Kültürel Varlıkları Koruma Envanteri bilgilerine göre 1979 yılında, dış cephede pencerelerde özgününe uygun onarım yapıldığı öğrenilmektedir. Bunun dışında, bahçe kapısının ve binanın giriş kapısının özgününe uygun olmayan şekilde değiştirildiği görülmektedir.

Yapının Cephe Özellikleri: Yapının en özellikli olan ve ana yola bakan giriş cephesinde ortada merdivenle yükseltilmiş ve mermer bezemelerle taçlandırılmış giriş kapısı, yanlarda yine mermer söveli ve üstü bezemeli ikişer pencere ile dışa çıkıntı yapan köşe bölümlerde birer geniş pencere yer alır. Birinci katta ise açıklıklar aynı genişlikte sürer iken, söveler daha yalın bir düzen yansıtmakta ve taş malzeme ile şekillenmektedir.

Bodrum katında, giriş kapısının iki tarafında da kare formlu ikişer pencere ve lentolu kapılar yer almaktadır. Zemin katta, giriş tam ortada yer almakta olup, geçmişte iki adet kompozit başlıklı yuvarlak sütun ile çevrelenmiş çift kanatlı ahşap kapı ile girilmekteydi. Günümüzde sözkonusu kapı değiştirilerek demir doğrama bir kapı yerleştirilmiştir. Kapının düz atkılı lentosu vardır. Lentonun üzerinde kabartma ve süslemeler yer almaktadır. Zemin katta bulunan ahşap pencerelerin sövelerinde mermer malzeme kullanılmıştır. Pencereler, kaideli ve başlıklı mermer sütunlarla çevrelenmiştir. Yapının birinci katında, zemin kattaki pencerelerin tekrarı bulunmaktadır. Zemin kattan farklı olarak kaideli ve başlıklı sütunlar taş malzemeden yapılmıştır. Giriş kapısının üzerinde, yuvarlak kemerli pencere vardır.

Yapının doğu cephesi (arka cephesi), batı cephesiyle benzer özellikler taşımaktadır. Bodrum katta, tek kanatlı metal bir kapı bulunmaktadır. Bu kapının her iki tarafında üçer adet lentolu kare pencere vardır. Zemin katta, ön cepheye benzer özelliklerde pencereler yer alır. Cephenin doğu ve batı uçlarında bulunan pencere sütunları ön cephe ile aynı özellikleri taşımaktadır. Diğer pencerelerin sütunları ise, ön cepheden

farklı olarak taş malzemeden yapılmıştır. Bodrum kapısının üzerinde, sade, kare formu ahşap pencere yer almaktadır.

Binanın kuzey ve güney cephesi birbirinin aynı düzendedir. Benzer olarak alt katta mermer, üst katta taş malzeme kullanılmıştır. Yapının çatısı kırma formu olup, marsilya kiremit ile örtülmüştür. Dar kesimli saçak ve altında taş konsollar yer almaktadır.

Malzeme özellikleri: Yapı, kesme taş malzeme ve mermerden inşa edilmiştir. İç mekânlarda, duvarların üzeri sıvalı ve boyalıdır. Bina, ahşap döşemeli olup, tavanlar sıvanıp boyanmıştır. Zemin, dökme mozaiktir, üstü ahşap kaplama yapılmıştır. Yalnızca zemin kat holü, dökme mozaik olarak bırakılmıştır. Düşey sirkülasyonu sağlayan merdivenler, taş malzemeden yapılmıştır. İç mekân kapıları, ahşap çift kanatlıdır.

Şekil 6.7 Bergama Lisesi iç mekân görünümü (Kişisel arşiv, 2019)

Şekil 6.8 Bergama Lisesi zemin kat holü (Kişisel arşiv, 2019)

Şekil 6.9 Bergama Lisesi birinci kat holü (Kişisel arşiv, 2019)

Yapının Günümüzdeki Durumu: Yapı, süreç içerisinde işlev değişikliklerine uğramış olup; günümüzde İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü Binası olarak hizmet vermektedir. Binada bulunan odalar, ofis işlevi ile kullanılmaktadır. Günümüzde bakımlı durumda olup, 1979 yılında dış pencerelerde özgününe uygun biçimde onarım yapılmıştır. Yapıda birkaç bölücü duvar ve giriş kapısının değiştirilmesi dışında pek bir değişiklik yapılmamıştır.

Eski Bergama Lisesi Binası, yerleşimin merkezinde konumlanmış mimari özellikleri bağlamında dikkat çekici anıtsal bir yapıdır. Yüksek tavanları, geniş koridorları, plan kurgusu ve neoklasik mimari özellikleri yansıtmaları ile farklı işlevlerle değerlendirilme potansiyeli yüksektir.

6.3 Eski Bergama Lisesi Binası'nın Yeni İşlevle Değerlendirilmesi

Bergama, zengin tarihini yansıtan somut kültürel varlıklarının yanı sıra, somut olmayan kültürel değerleri de önemlidir. Parşömen, tel kırma, dokumacılık, sepetçilik gibi zanaatlar yerleşimin geçmişini yansıtmaktadır. Bu denli zengin değerlerin kaybolmaması için geleceğe aktarılması gerekmektedir. Alanda yapılan sözlü görüşmeler, anketler ve sözlü tarih araştırmaları ışığında, yerleşimde bu zanaatların yok olmaya başladığı, sürdürülebilirliğini sağlayabilecek gençlerin yetişmediği, gerekli eğitimlerin ve tanıtımların yapılmadığı sonucuna varılmıştır. Yapılacak çalışmaların somut olmayan kültürel mirasın geleceğe aktarılmasının yanı sıra turizme de katkı sağlayacağı açıktır. Bergama'nın yitirmeye başlanmış olan somut olmayan kültürel mirasının turizme kazandırılması gerekmektedir.

Tez çalışması kapsamında, derin geçmişe sahip olan bu zanaatlar için, yerleşimdeki halkın ve dışarıdan gelen ziyaretçilerin deneyimleyebilmesinin yanı sıra, hayata kazandırılması amacıyla eğitimlerin verileceği, satışa sunularak turizme katkı sağlayabileceği ve geleceğe aktarılmasına yönelik gençlerin yetiştirilebileceği bir alan oluşturmak amaçlanmıştır. Zanaatların sürdürülebilirliğinin sağlanması ve turizme katkı sağlaması, yerleşimdeki halkın ve ziyaretçilerin ortak bir kimlikte buluşmasıyla mümkün olabilir. Bu bağlamda, Eski Bergama Lisesi'nin geniş odaları, koridorları ve

yüksek tavanları ile bu zanaatların tanıtılması, sergilenmesi, eğitimlerinin verilmesi gibi işlevlere uygun olma potansiyeli yüksektir. Ayrıca, yapının özgün mimarisini ve tarihi geçmişini sözkonusu işlevle birleştirmek, ziyaretçilerin geçmişle gelecek arasında köprü kurmasını sağlayacaktır. Bu yüzden Eski Bergama Lisesi'nin yeniden işlevlendirilmesine yönelik fikir projesi önerilmiştir.

Özgün plan şemasının bozulmadığı tespit edilen yapının, zemin katında holün yanlarında bulunan biri küçük, diğeri büyük odalar dokumacılık ve tel kırma mesleği için, diğer iki oda ise tanıtımların olacağı seminer salonu ve yapılan işlerin sergilenip satışa sunulacağı sergi salonu için kurgulanmıştır. Yapının özgününde bulunan iki oda arasındaki açıklık, yapılan işlerin sergilendikten sonra tanıtımının yapılacağı seminer salonuna doğrudan geçiş olanağı sunmaktadır. Dokumacılık, Bergama'nın en bilinen ve yaygın olan zanaatlarından birisidir. Geçmişte, yerleşimde ve köylerde el tezgahlarında ince ve pamuklu dokumalar, kilim, seccade, halı gibi birçok ürün elde edilmekteydi. Pamuk, keçi ve koyun yününden sağlanan dokuma iplikleri, boyanıp dokuma için hazırlanırdı (Peker, 1992). Bu bağlamda, üç cephesinden de gün ışığı alan zemin kattaki en büyük oda dokumacılık için tasarlanmıştır. Burada küçük el tezgahlarında kilim, seccade, hediyelik örtüler gibi işlerin yapılıp sergilenmesi amaçlanmıştır. Ayrıca Bergama'da ünlenmiş olan Yağcıbedir, Yuntdağı ve Kozak yörelerinin kendine özgü halılarının dönemlik olarak sergilenmesi düşünülmektedir. Zemin katta bulunan, diğerine göre daha küçük olan oda, tel kırma sanatı ile ilişkilendirilmiştir.

Zemin kat planına benzer özelliklere sahip olan birinci kat için parşömen işleme, sepetçilik, yorgan yapımı ve klarnet eğitimi gibi işlevler düşünülmüştür. Helenistik Dönem'de ilk olarak Pergamon'da bulunan parşömenin işlenip, çeşitli hediyelik eşyalara dönüştürülmesi ve ziyaretçilerin beğenisine sunulması amacıyla birinci kattaki en büyük oda kurgulanmıştır. Geçmişte önemli zanaat olarak nitelendirilen sepetçilik ve yorgan yapımı için diğer iki oda tasarlanmıştır. Bergama'da klarnet çalma, derin bir geçmişe sahiptir. Bu bağlamda, müzik eğitimi verilerek yeni klarnetçilerin yetişmesi ve bu mirasın sürdürebilmesine katkı sağlamak amacıyla holün diğer yanındaki büyük oda seçilmiştir.

Yapıda bulunan geniş koridorların, dönemlik sergiler için kullanılması amaçlanmıştır. Her zanaat için ayrı zaman dilimleri planlanıp, burada işlerin sergilenmesi ziyaretçilerin deneyimlerine katkı sağlayacaktır. Aynı zamanda binanın içinde bulunduğu büyük bahçe de, iklim şartlarına göre dönemlik olarak sergi işlevi için kullanılabilir. Bunun dışında klarnet ile ilgili gösterilerin de bahçede yapılmasının düşünülmesi, tarihi yapının kent merkezini müzikle birleştiren bir köprü niteliğini yansıtmayı sağlayacaktır.

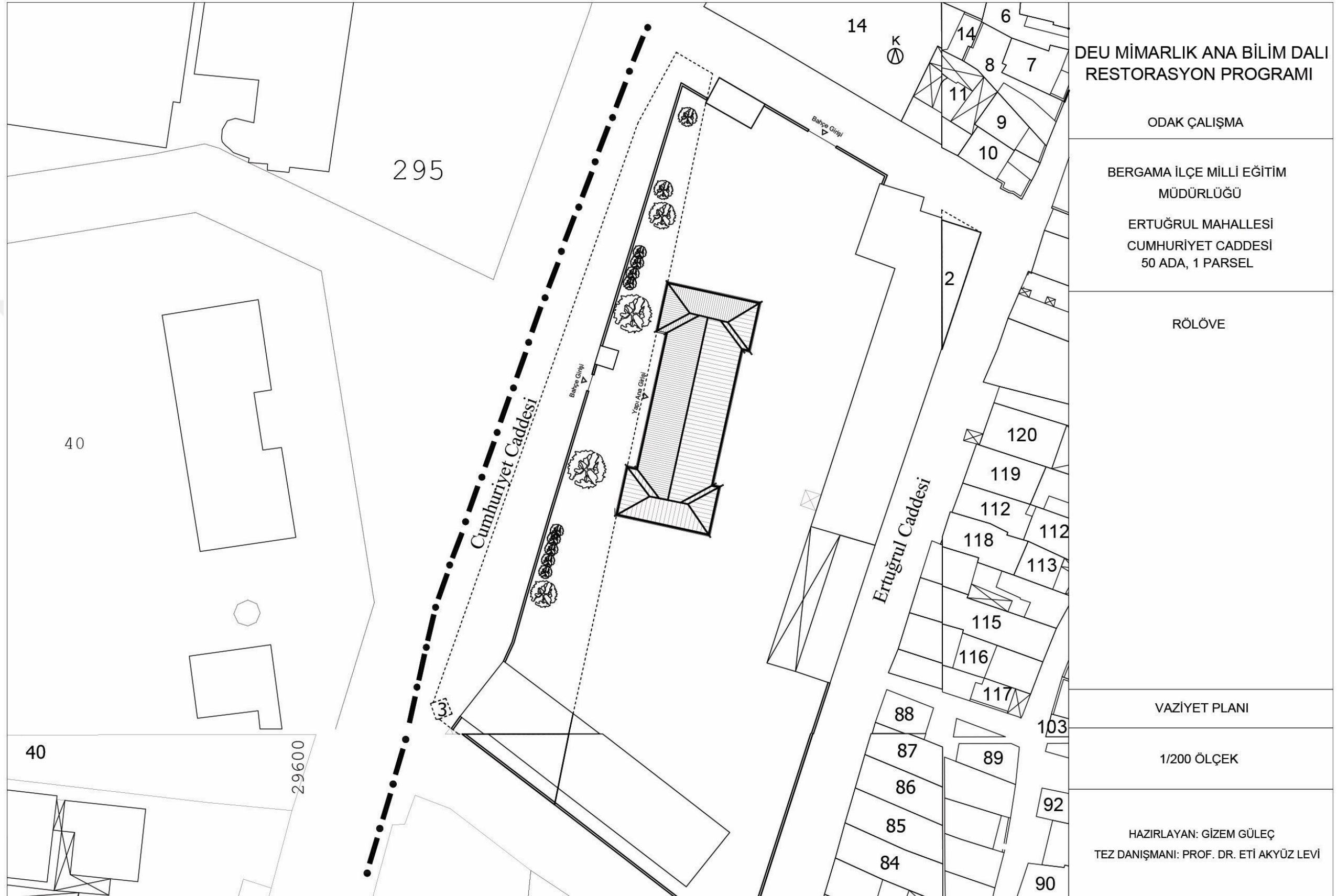
Somut olmayan kültürel mirasın özellikle genç nüfus tarafından tanınmasını sağlamak amacıyla, yerleşimdeki okullar tarafından ziyaret programları oluşturulmalıdır. Unutulmaya yüz tutmuş zanaatları sürdürecektik gençlerin yetişebilmesi için seminerler düzenlenmesi, teşvik programları yapılması ve tanıtımının sağlanması yararlı olacaktır. Bu programın yalnızca yerleşimdeki okullar için değil, aynı zamanda Bergama'nın kırsalında bulunan okullar için de uygulanması gerekmektedir. Geçmişteki zanaatların günümüz gereksinimlerine göre değişiklik göstermiş olmasına karşın, genç nüfusu bilinçlendirerek bu değerlerin geçmişten günümüze taşınıp, geleceğe iletilmesi mümkündür.

Tarihi dokuyu korumayı sağlamak ve kültürel mirası geleceğe aktarmak, yerleşimin kimliğini belirleyen mimari yapılarını, geleneksel dokusunu, gelenek-göreneklerini ve eski zanaatlarını tanıdık hale getirmekle sağlanabilir. Bergama, kültürel varlıkları, el sanatları, mutfak, köyleri ile kültürel turizm için büyük bir potansiyele sahiptir. Bergama Arastası'nda bulunan Kadınlar Pazarı'nda haftanın bir ya da iki günü, el işleri sergilenmekte ve satışa sunulmaktadır. Sözlü görüşmelere göre bu etkinlik, turistler tarafından büyük ilgi görmektedir. Bu bağlamda, önemli geçmişe sahip zanaatları bir çatı altında toplamanın, turizme daha büyük katkı sağlayacağı öngörülmektedir.

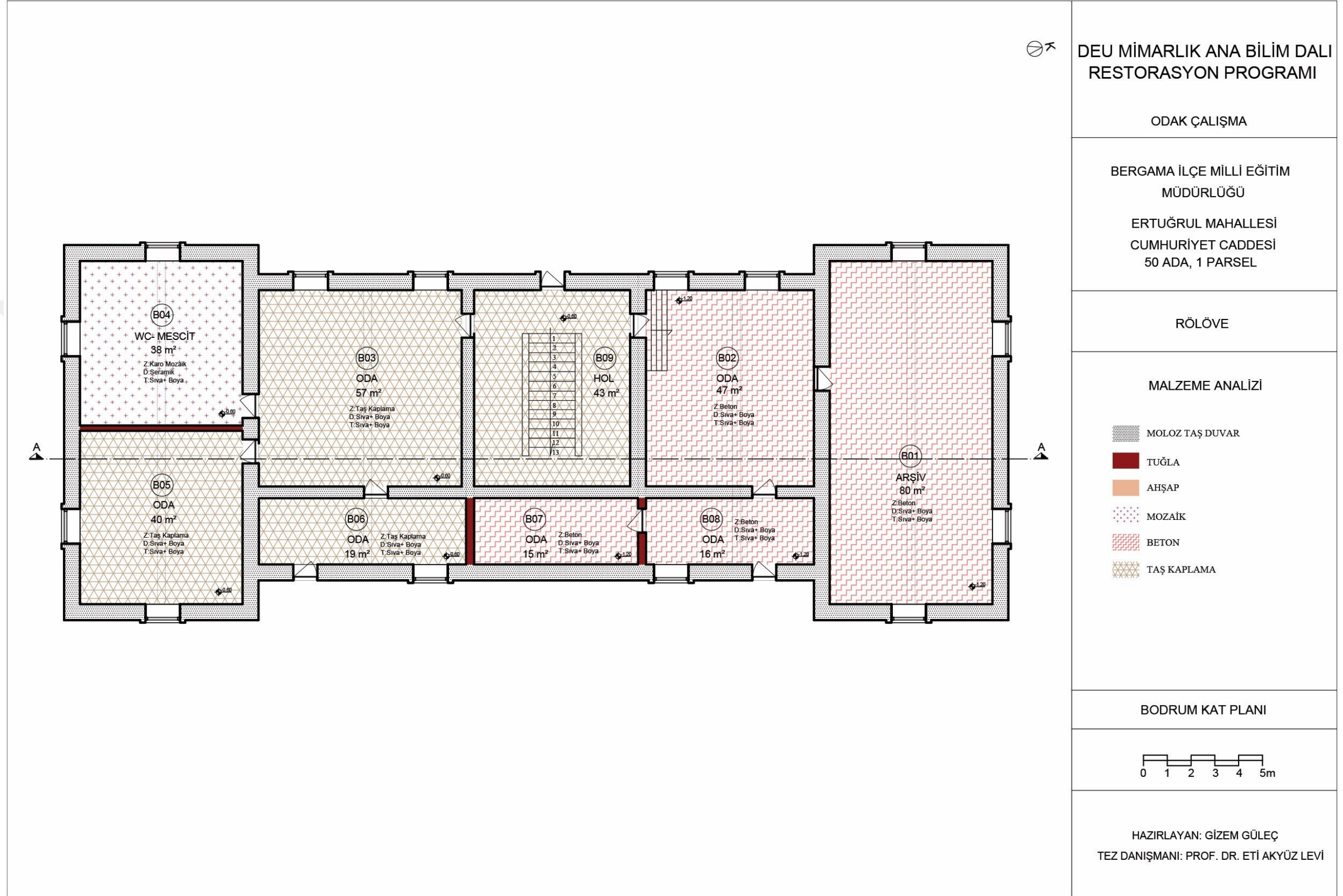
Sonuç olarak, Eski Bergama Lisesi'nin alanda unutulmaya yüz tutmuş zanaatları canlandırmak ve devamlılığını sağlamak amacıyla işlevlendirilmesi, hem yerli halk tarafından hem de turistler tarafından somut olmayan kültürel değerleri tanımak, görmek ve uygulamak açısından önemlidir. Yapıda, sergileme ve eğitim işlevlerinin dışında ürünlerin ziyaretçilerin beğenilerine sunulup satışlarının da yapılabilecek

olması turizmi ve ticareti de doğrudan etkilemektedir. Farklı insanların katılımı ve ziyaretleriyle sosyal açıdan da katkı sağlanacaktır. Cumhuriyet Dönemi'nin Bergama'daki en çarpıcı yapılarından olan Bergama Lisesi'nin böyle bir işlevle değerlendirilmesi, yerleşimin çeşitli değerlerinin yaşatılması yanısıra, çarpıcı nitelikteki yapının da kendini sergilemesi ve herkes tarafından tanınmasına olanak sunacaktır.

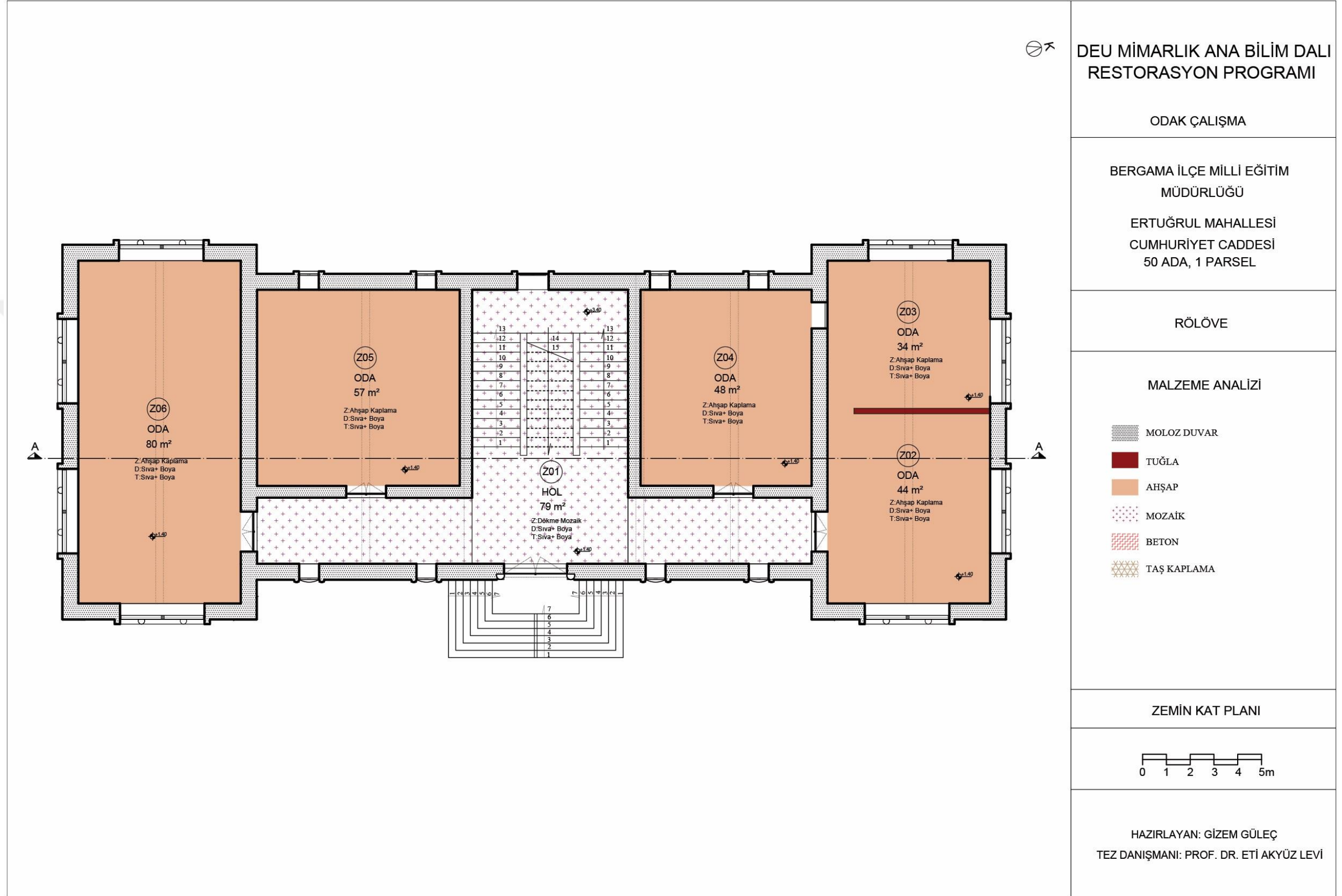

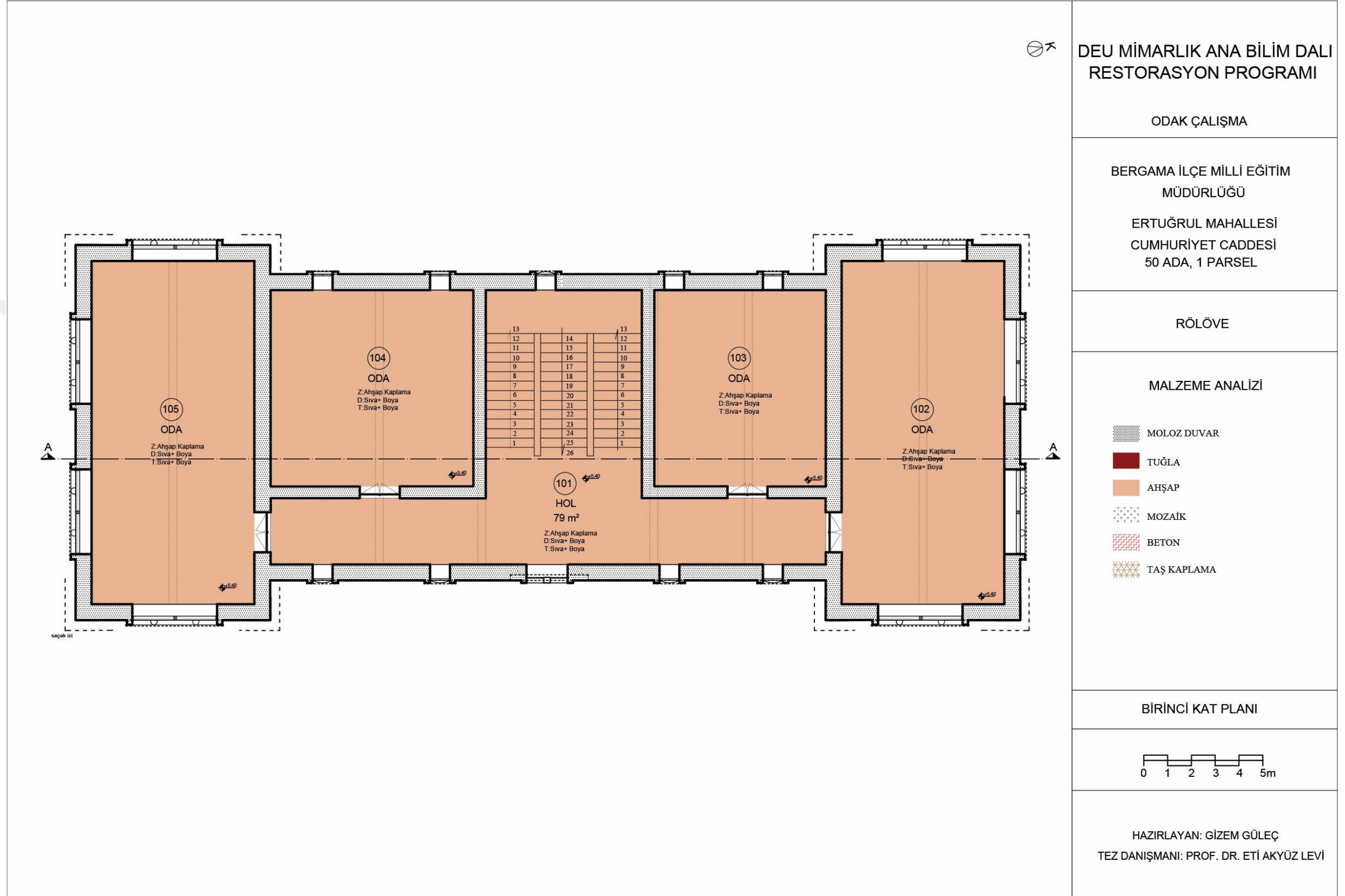
Şekil 6.10 Eski Bergama Lisesi Vaziyet Planı Rölövesi

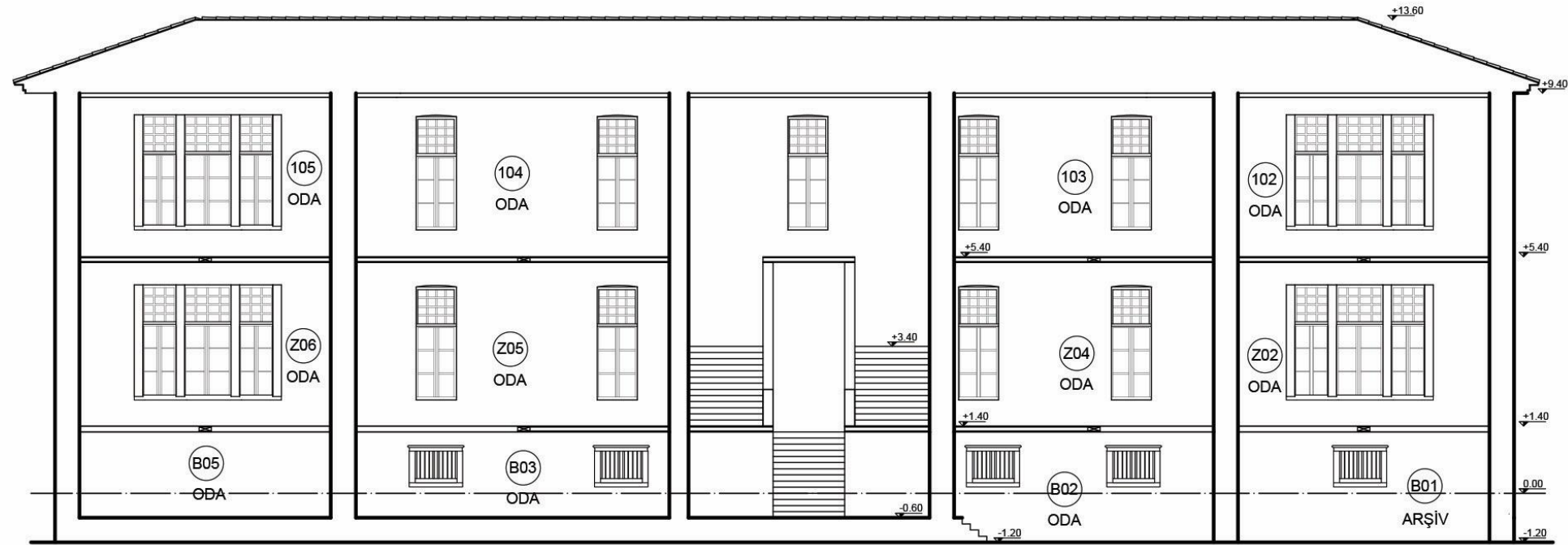
Şekil 6.11 Eski Bergama Lisesi Bodrum Kat Planı Rölövesi

Şekil 6.12 Eski Bergama Lisesi Zemin Kat Planı Rölövesi

Şekil 6.13 Eski Bergama Lisesi Birinci Kat Planı Rölövesi

DEU MİMARLIK ANA BİLİM DALI
RESTORASYON PROGRAMI

ODAK ÇALIŞMA

BERGAMA İLÇE MİLLİ EĞİTİM
MÜDÜRLÜĞÜ

ERTUĞRUL MAHALLESİ
CUMHURİYET CADDESİ
50 ADA, 1 PARSEL

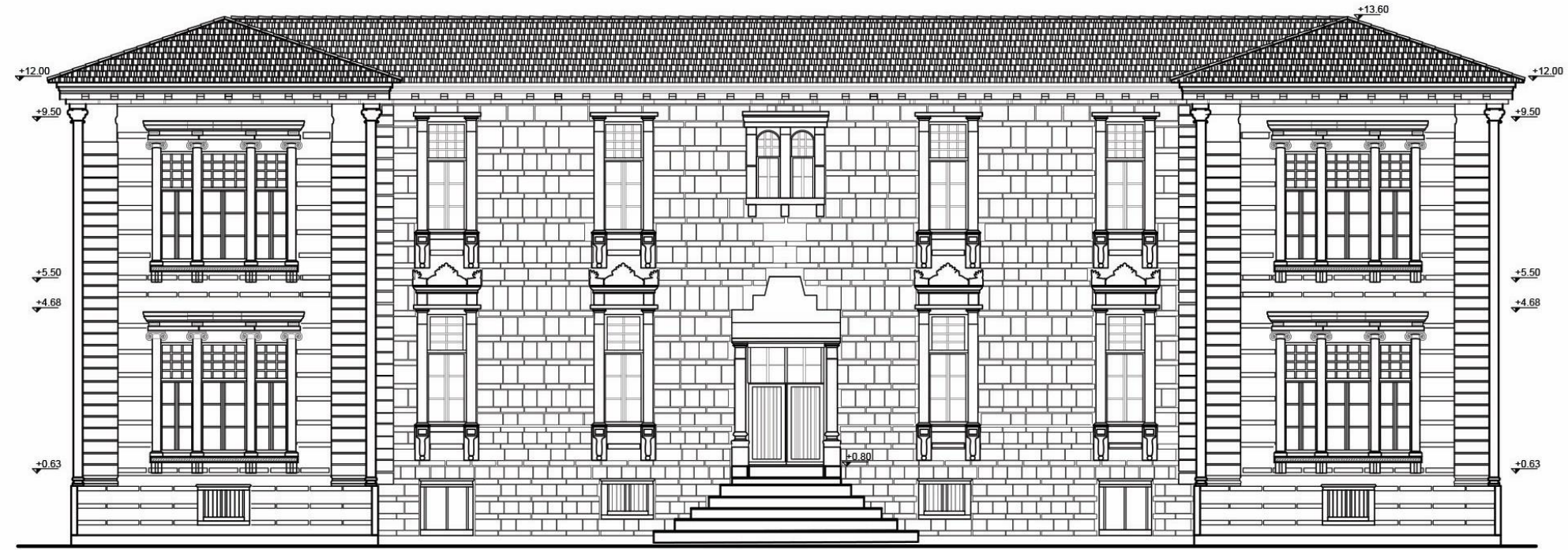
RÖLÖVE

A-A KESİTİ

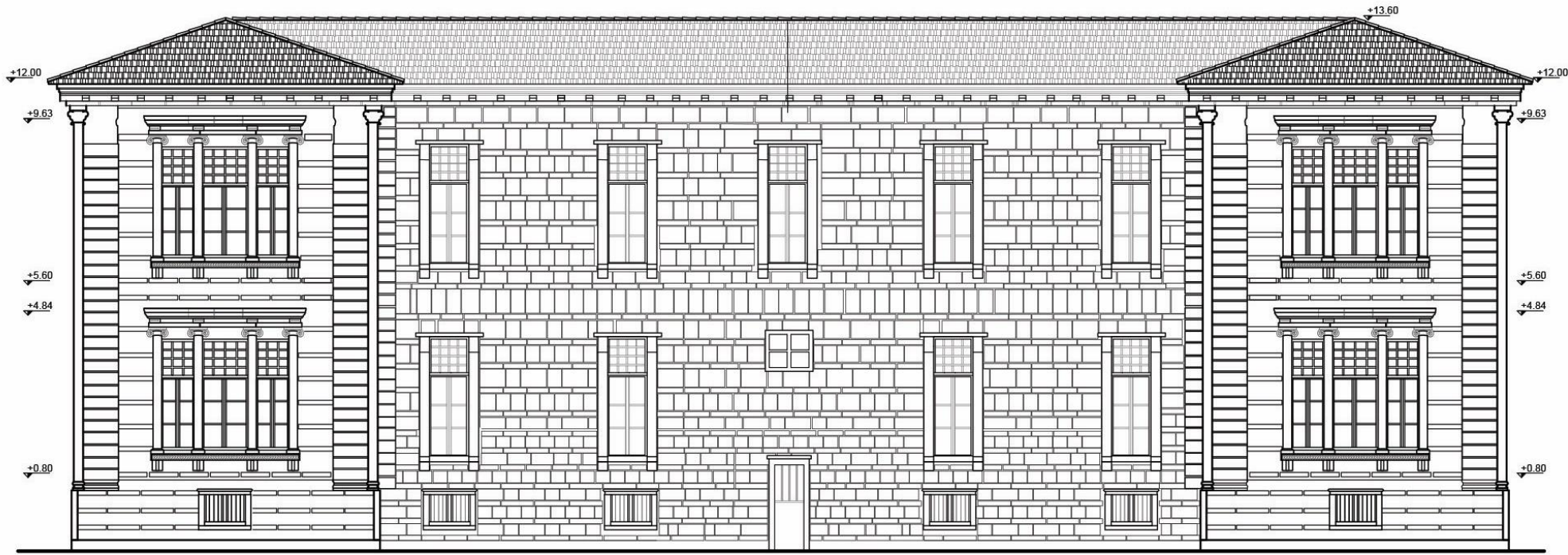
0 1 2 3 4 5m

HAZIRLAYAN: GİZEM GÜLEÇ
TEZ DANIŞMANI: PROF. DR. ETİ AKYÜZ LEVİ

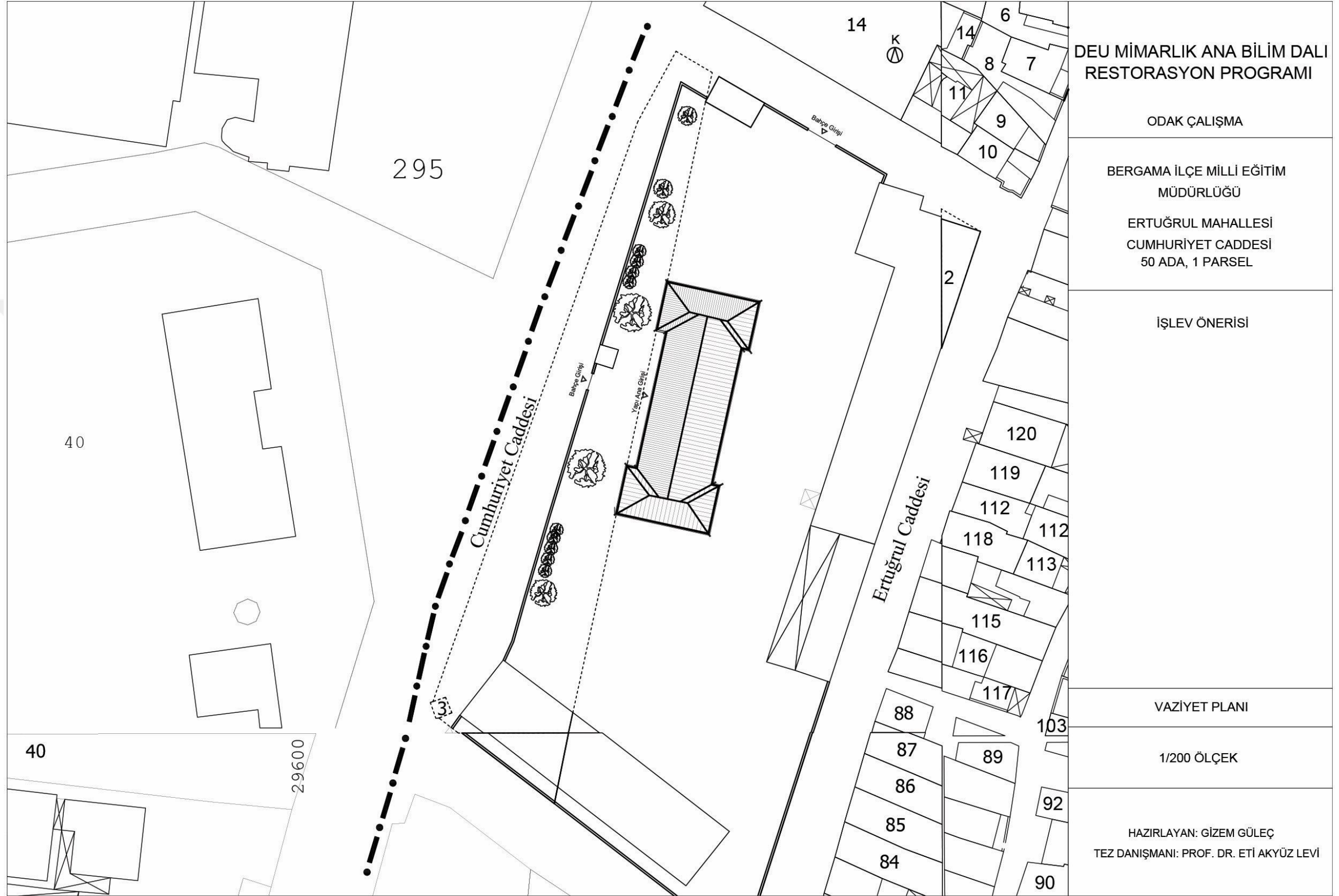
Şekil 6.14 Eski Bergama Lisesi A-A Kesiti

	DEU MİMARLIK ANA BİLİM DALI RESTORASYON PROGRAMI
	ODAK ÇALIŞMA BERGAMA İLÇE MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ ERTUĞRUL MAHALLESİ CUMHURİYET CADDESİ 50 ADA, 1 PARSEL
	RÖLÖVE
	BATI CEPHESİ 0 1 2 3 4 5m HAZIRLAYAN: GİZEM GÜLEÇ TEZ DANIŞMANI: PROF. DR. ETİ AKYÜZ LEVİ

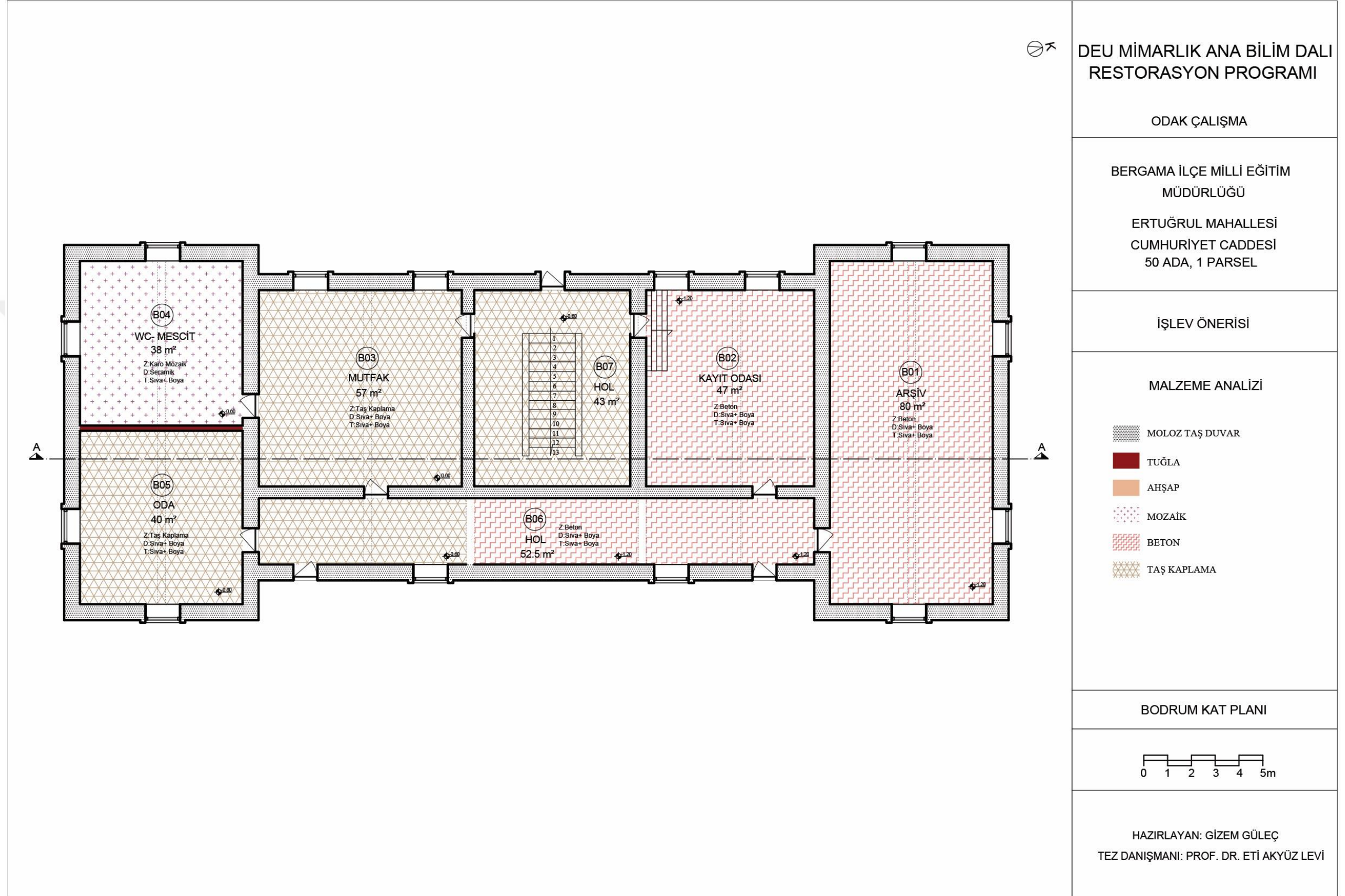
Şekil 6.15 Eski Bergama Lisesi Batı Cephesi

	DEU MİMARLIK ANA BİLİM DALI RESTORASYON PROGRAMI
	ODAK ÇALIŞMA
	BERGAMA İLÇE MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ ERTUĞRUL MAHALLESİ CUMHURİYET CADDESİ 50 ADA, 1 PARSEL
	RÖLÖVE
	DOĞU CEPHESİ
	0 1 2 3 4 5m
	HAZIRLAYAN: GİZEM GÜLEÇ TEZ DANIŞMANI: PROF. DR. ETİ AKYÜZ LEVİ

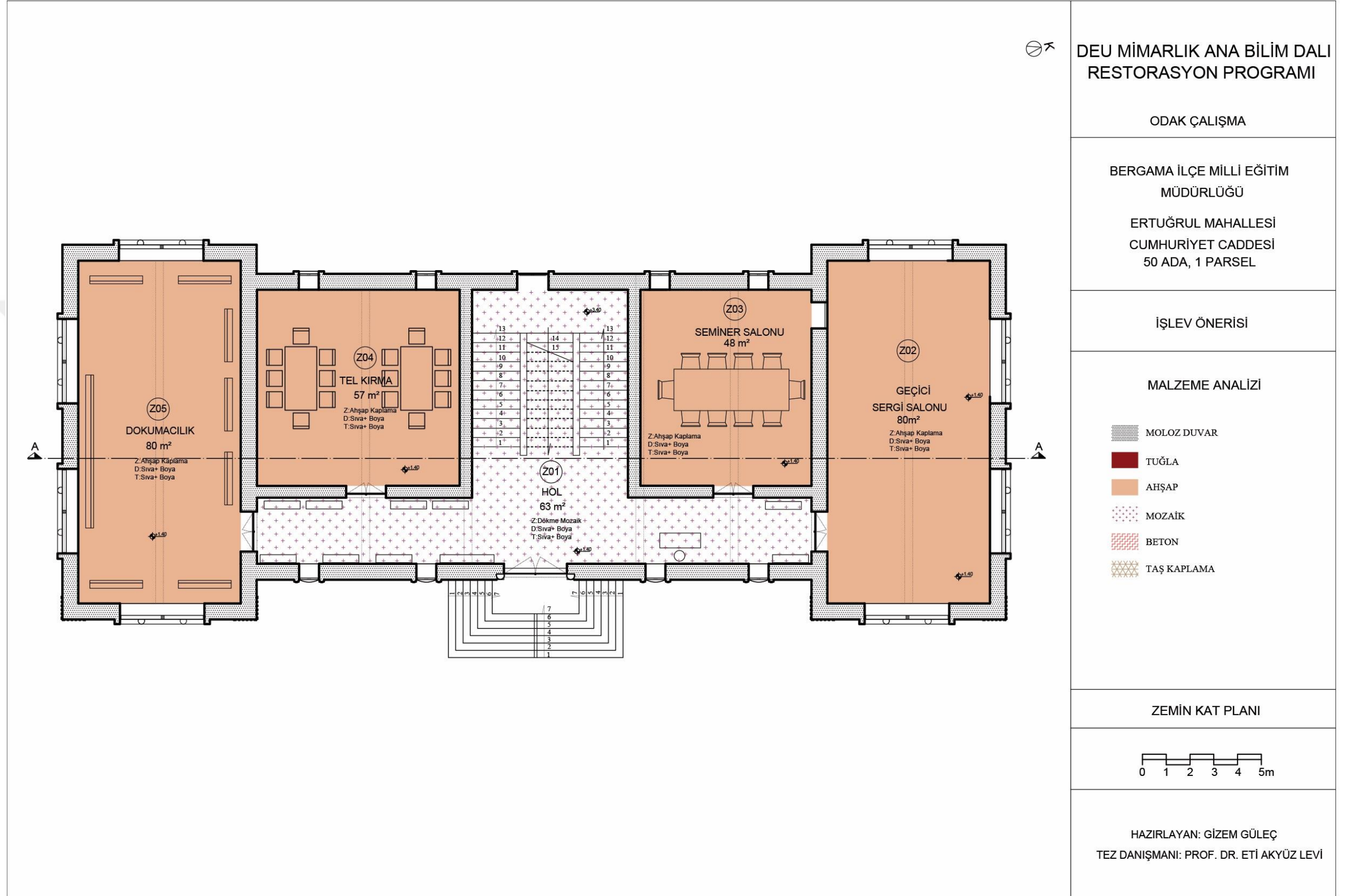
Şekil 6.16 Eski Bergama Lisesi Doğu Cephesi

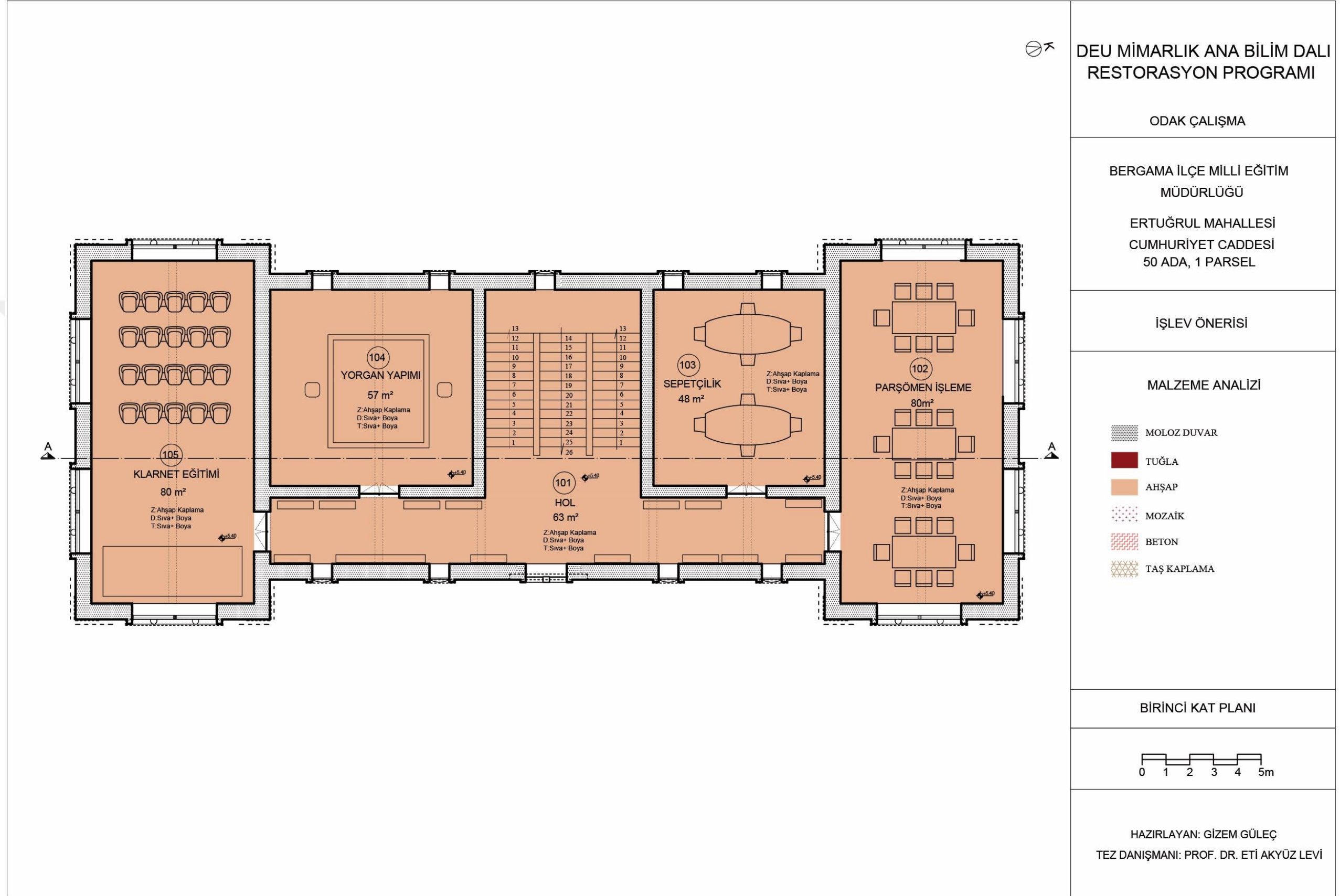
Şekil 6.17 Eski Bergama Lisesi Vaziyet Planı

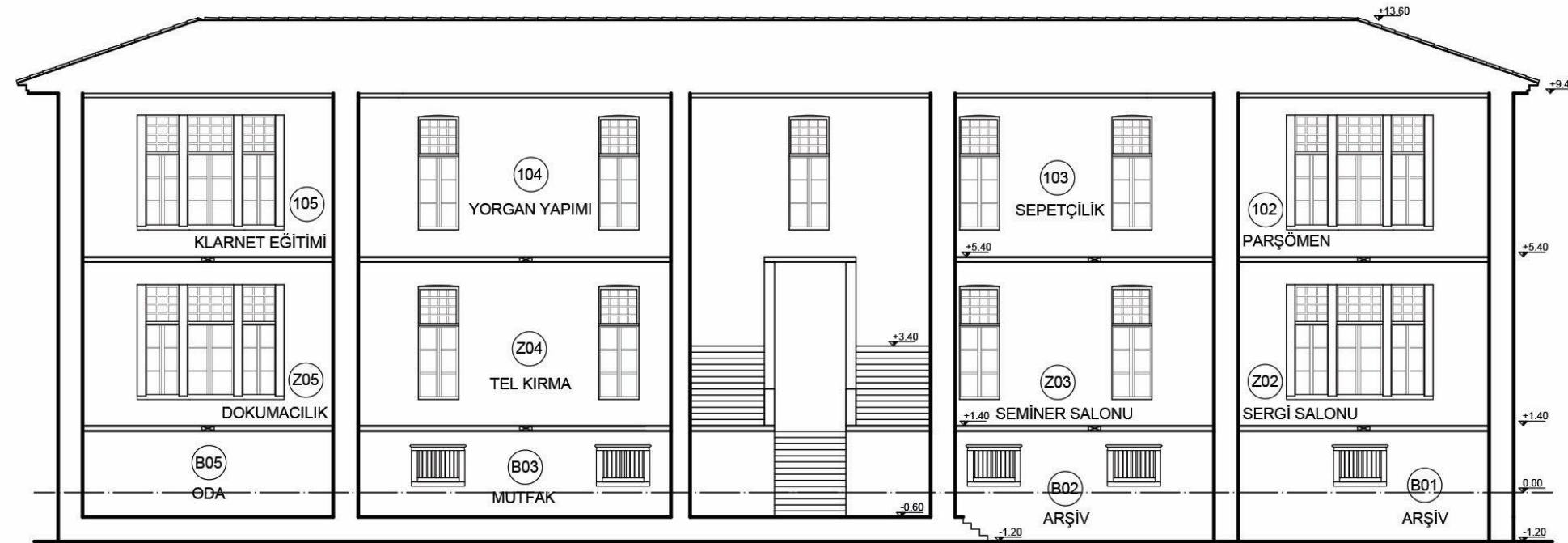
Şekil 6.18 Eski Bergama Lisesi Bodrum Kat Planı Yeni İşlev Önerisi

Şekil 6.19 Eski Bergama Lisesi Zemin Kat Planı Yeni İşlev Önerisi

Şekil 6.20 Eski Bergama Lisesi Birinci Kat Planı Yeni İşlev Önerisi

DEU MİMARLIK ANA BİLİM DALI
RESTORASYON PROGRAMI

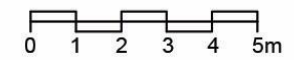
ODAK ÇALIŞMA

BERGAMA İLÇE MİLLİ EĞİTİM
MÜDÜRLÜĞÜ

ERTUĞRUL MAHALLESİ
CUMHURİYET CADDESİ
50 ADA, 1 PARSEL

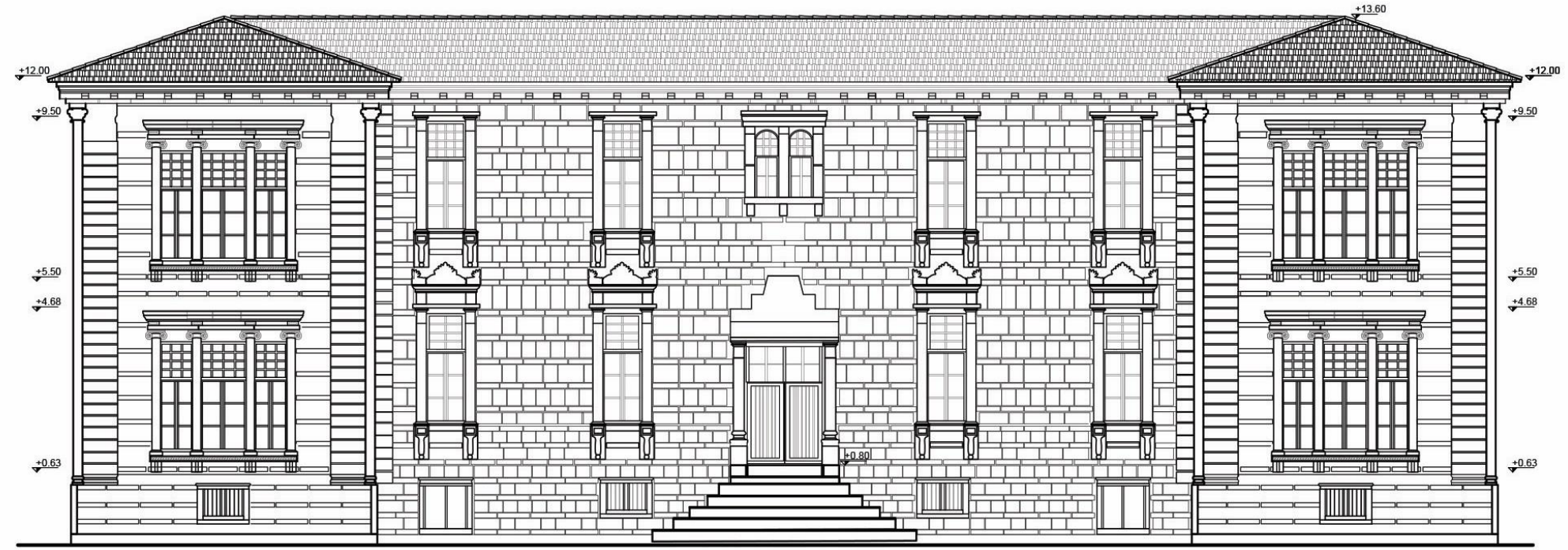
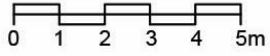
İŞLEV ÖNERİSİ

A-A KESİTİ

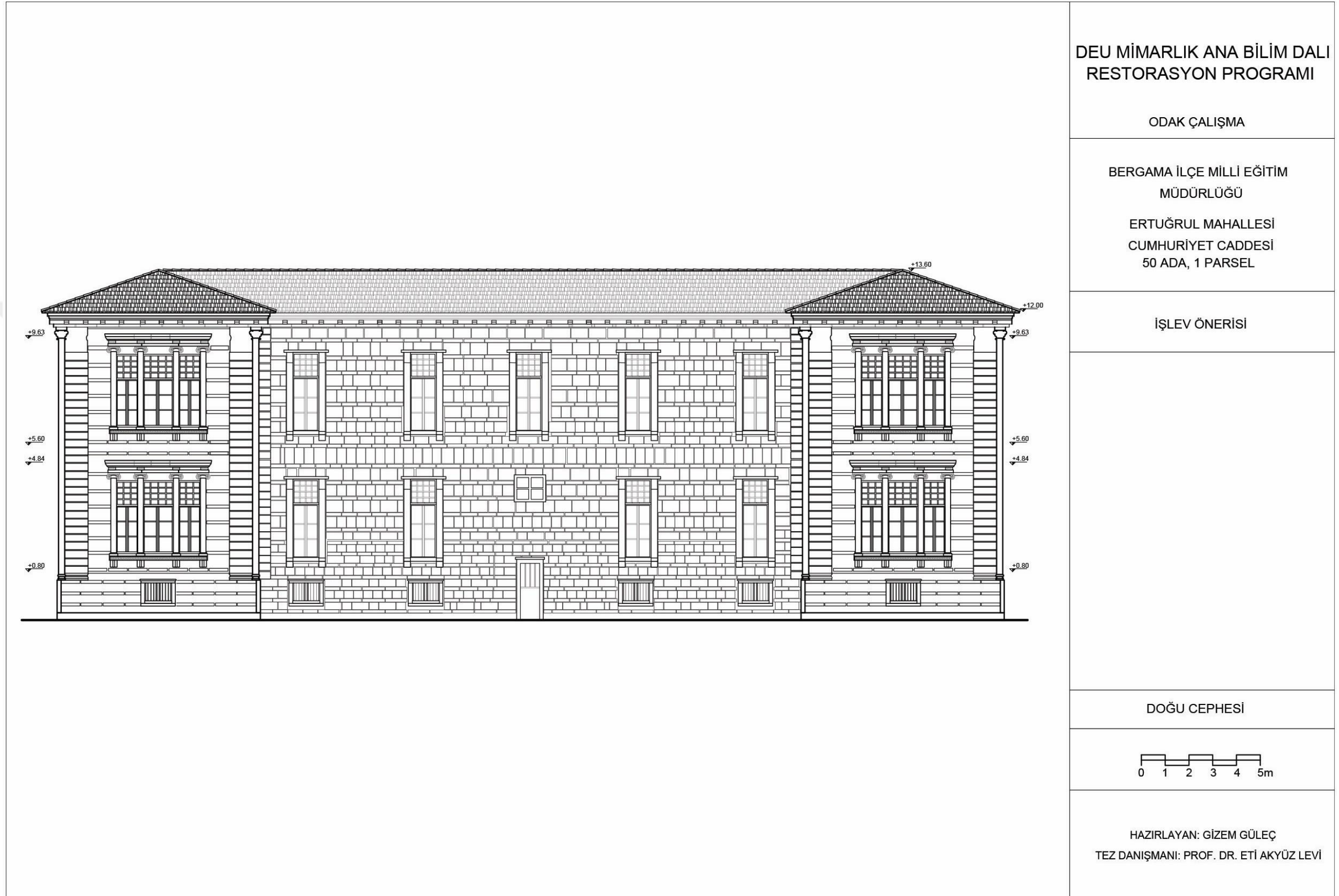

HAZIRLAYAN: GİZEM GÜLEÇ
TEZ DANIŞMANI: PROF. DR. ETİ AKYÜZ LEVİ

Şekil 6.21 Eski Bergama Lisesi Yeni İşlev Önerisi A-A Kesiti

	DEU MİMARLIK ANA BİLİM DALI RESTORASYON PROGRAMI
	ODAK ÇALIŞMA
	BERGAMA İLÇE MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ ERTUĞRUL MAHALLESİ CUMHURİYET CADDESİ 50 ADA, 1 PARSEL
	İŞLEV ÖNERİSİ
	BATI CEPHESİ
	
	HAZIRLAYAN: GİZEM GÜLEÇ TEZ DANIŞMANI: PROF. DR. ETİ AKYÜZ LEVİ

Şekil 6.22 Eski Bergama Lisesi Yeni İşlev Önerisi Batı Cephesi

Şekil 6.23 Eski Bergama Lisesi Yeni İşlev Önerisi Doğu Cephesi

BÖLÜM YEDİ

DEĞERLENDİRME

Tarihi çevrelerin barındırdıkları kültürel miras, ulusal bilincin ortaya çıkarılmasında ve ulusal kimliğin oluşturulmasında büyük rol oynamaktadır. Günümüze dek pek çok uygarlığı barındırmış Anadolu'da yer alan tarihi değerler, ülke kimliği açısından önem taşımaktadır. Tarihi çevrelerin konumlandıkları kentin bir parçası durumuna gelmesi sonucunda günümüz koşullarına uyum sağlayabilmesi için mimari mirasın korunmasının gerekliliği açıktır. Halkın farkındalığı ve korumaya bilinçli yaklaşımı bu konuda atılacak en büyük adımdır. Bunun dışında metruk durumda olan tarihi alanların da kente yeniden kazandırılması için uygulanacak koruma politikalarına gereksinim vardır. Bu bağlamda, tarihi çevre korumada turizmi bir araç olarak kullanmak, uygun plan ve politikalarla yönetildiğinde yerleşimlere önemli katkı sağlayacaktır.

Tarihsel çevrelerin sahip oldukları mimari miras olgusu, turizm bağlamında büyük potansiyele sahip çekim gücü olarak nitelendirilebilmektedir. Bu tür mimari yapıların bünyelerine uygun turistik işlevlerle yaşatılmasını ve kullanımını sağlamak, koruma ve sürdürülebilirlik anlamında yararlıdır. Turizm konusundaki çalışmaların, dengeli ve tarihi çevreye uygun şekilde yapılması gereklidir. Aksi takdirde söz konusu alanlarda turizmin yarattığı değişimle birlikte alanın özgünlüğünün zedelenmesi ve zarar görmesi olasıdır. Turizme yönelik rant kaygısı, tarihi çevrelerin yok olma sürecini hızlandırmaktadır.

Turizmin yoğunluğuna, turist sayısına ve gelişim hızına göre, bölgeler turizmden olumlu ya da olumsuz şekilde etkilenebilmektedir. Bunların yanısıra, turizm etkinlikleri ve politikaları dengeli planlanmadığında turizm ekonomik, çevresel, sosyal alanlarda olumsuz sonuçlara yol açabilmektedir. Doğal alanlarda ekolojik düzenin bozulması, kültürel ve arkeolojik değerlerin zarar görmesi, yapılaşma ile bölgenin silüetinin zedelenmesi gibi sonuçlar, turizmin olumsuz etkilerinden kaynaklanmaktadır.

Turizmin tarihi çevre bazında olumsuz etkileri şu şekilde sıralanabilmektedir:

- Yapı bazında değerlendirildiğinde, turist çekmek amacıyla binalara sonradan eklenen mimari öğeler, dokuya uygun olmayan sıva/boya işlemleri, plan/cephe kurgusunu bozan değişiklikler, rant kaygısı sonucunda oluşmakta ve yapıların özgünlüklerini zedelemektedir.
- Çevresel bağlamda ise, turizme dayalı mekân gereksiniminin artmasıyla meydana gelen yapılaşma sonucunda yüksek binaların silüeti bozması, kaçak yapıların artması, çevre kirliliği gibi sonuçlar oluşabilmektedir.
- Tarihi yapıların bünyelerine uygun olmayan bir işlevle veya kapasite üstü kullanımı yapıya zarar vermektedir.
- Bölgede turist yoğunluğuna bağlı olarak, kültürel varlıkların kapasitesinden fazla kullanılması sonucu bölgesel göçün başlaması görülebilmektedir.
- Kültürel etkileşim ve iletişimle gerçekleşen turizm olgusu kapsamında, toplumlar kültür değerlerini koruyamazlarsa, onları kaybetme tehlikesiyle karşılaşabilmektedirler.

Bu bağlamda, yukarıdakiler gibi olumsuz sonuçlarla karşılaşmamak amacıyla, uygun turizm plan ve programları paydaşların işbirliği ile yürütülmelidir. Bunun sonucunda, hem turizm canlanmış hem de tarihi çevrede koruma bilinci artmış olacaktır. Koruma bilincinin artması sonucu, kültürel varlıkların gelecek kuşaklara aktarımı sağlanacak ve turizmi canlandırmaya devam edecektir. Böylelikle koruma ve turizmin bir döngü içerisinde doğru şekilde ilerlemesi olanaklıdır. Turizmin, tarihi çevre bağlamında olumlu etkileri şu şekilde belirtilebilir:

- Turistlerle yapılan bilgi alışverişi sonucu, kültürel anlamda çeşitlilik sağlanabilmektedir. Farklı kültürlerden insanlarla tanışmak, yerel halkın bilgi birikimine katkı sağlamaktadır.
- Tarihi yapılara yeni işlevler vererek turizme kazandırmak, onların yaşatılmasını ve gelecek kuşaklara aktarılmasını hızlandırmaktadır.
- Kültürel etkileşim sonucu, yerli halkın yaşam seviyesinin yükselmesi ve yeni iş olanakları gibi ekonomik anlamda olumlu etkileri vardır.
- Toplum bilincinin yükselmesi sonucu yerli halkın tarihi çevre bağlamında bilinçlenmesiyle, korumaya yönelik projelerin artması görülebilmektedir.

- Turizm, somut olmayan kültürel mirası da canlandırıp, korunarak gelecek nesillere aktarımını sağlayabilmektedir.

19. yüzyılda Fransa'da Viollet-le-Duc, ülkede konaklama yapılarının yeterli olmasının turizmi olumsuz etkilediğini gözlemlemiştir. Bunun sonucunda TURİNG derneği kurulmuş olup, tarihi yapılara işlev yükleyerek turizme açmak amaçlanmıştır (Akyüz Levi, 1999). Bu bağlamda, tarihi yapılara turizm işlevi verilerek yaşatılmasını sağlamak, ziyaretçilere de bu yapıları deneyimleme fırsatı verecektir. Turizmin olumsuz sonuçlarını en aza indirmek ve bölgelerde bulunan doğal, tarihi ve kültürel varlıkları korumak turizm planlamalarının hedeflerindendir. Turizmi bir araç olarak görüp, asıl amacın koruma bilinciyle yaklaşmak olduğu unutulmamalıdır. Bu bağlamda:

- Tüm paydaşların katılımıyla turizmin ve kültür turizminin çerçevesini oluşturacak kültür politikaları belirlenmelidir. Belirlenecek politikalar çevreye uyum sağlamalıdır.
- Tarihsel çevrelerin kapsadıkları doğal ve kültürel mirası koruyarak, gelecek nesillere aktarmayı hedefleyen sürdürülebilir turizm anlayışı benimsenmelidir. Sürdürülebilir turizm, toplumsal, ekonomik ve kültürel mirasa karşı duyarlılığı içermektedir. Bu bağlamda, doğanın korunması yanında, sosyal ve kültürel değerlerin de korunup sürdürülebilirliğinin sağlanması önemlidir.
- Tarihi dokunun korunması, halkın yerleşimdeki değerlere farkındalığının sağlanmasıyla mümkündür. Halkın, turizm ve koruma konusunda bilinçlendirilmesi atılması gereken önemli adımlardandır.
- Asıl amaç koruma olduğundan, restorasyon çalışmalarına ağırlık verilip, envanter çalışmaları yapılmalıdır.
- Kültürel miras denilince akla ilk gelen somut varlıkların yanısıra somut olmayan kültürel değerlerin de tanıtımları yapılmalı, korunarak gelecek nesillere aktarımı sağlanmalıdır.
- Bölgenin özgünlüğü ve kimliğine uygun biçimde yapılacak projelendirmelerin çeşitli etkinliklerle de desteklenmesi, bu değerlerin ön plana çıkarılmasına katkı sağlayacaktır.

- Metruk durumda olan yapıların restorasyon çalışmaları sonucunda gerektiğinde ikincil işlev verilerek korunması, turizme ve yeniden hayata kazandırılması bağlamında gereklidir.

BÖLÜM SEKİZ

SONUÇ

UNESCO Dünya Miras Listesi'nde bulunan çok katmanlı kültürel peyzaj alanı Bergama, zengin geçmişi, geleneksel dokusu ve pek çok dönemin izlerini taşıyan yapılarıyla dikkat çeken bir yerleşimdir. Kültürel ve doğal özelliklerinin varlığı, Bergama'da kültürel turizmin oluşmasını mümkün kılmıştır. Akropol, Asklepion, Bazilika, Tümülüsler, Selçuklu ve Osmanlılardan kalan cami, mescit, han, hamam, bedesten, çeşme, eğitim yapısı gibi anıtsal yapılar ve geleneksel konut dokusu, Bergama'daki turizm potansiyelinin temelini oluşturmaktadır. Bunların yanısıra, gelenek-görenekleri, eski zanaatları (dokumacılık, parşömen, yorgancılık, sepetçilik..), uluslararası kermesi gibi somut olmayan kültürel miras değerleri de turizm açısından niteliklidir.

Bergama'daki bu denli önemli kültürel değerleri açığa çıkarmanın ve onları koruyup geleceğe aktarmanın gerekliliği açıktır. Turizmi bir araç olarak kullanarak, asıl hedefin koruma bilinciyle yaklaşp, yukarıda söz edilen turizmin olumsuz sonuçlarını en aza indirmek ve alandaki doğal, tarihi ve kültürel varlıkları korumak amacıyla plan ve projelerin yapılması gerekmektedir.

Bergama Müzesi'nden elde edilen istatistiksel verilere göre 2008-2018 yılları arası on yıllık süreçteki turist sayısı değerlendirildiğinde, yerli turist sayısının 2011 yılında en üst noktasına ulaştığı görülmektedir. 2016 yılında ülke gündemindeki olayların etkisi ile belirgin düşüş gözlemlenmiştir. 2016 yılındaki yerli ve yabancı turist sayısı karşılaştırıldığında, yabancı turist sayısının yerli turist sayısına oranla daha çok azalması, ülke gündemindeki olayların dışa daha çarpıcı bir şekilde yansıdığını göstermektedir.

Bir yerleşimin turizm potansiyeli, dokunun sahip olduğu doğal ve kültürel özellikleri yanısıra halkın yaşadığı yerleşime olan farkındalığıyla da ilişkilidir. Turizmin gelişmesi yerel halkın desteği ve farkındalığıyla sağlanabilir. Bu bağlamda çalışmada, Bergama'da yaşayan halkın ve esnafın, yerleşimdeki tarihi eserler ve

turizm potansiyeli oluşturan diğer zenginlikler konusundaki farkındalığını ölçmek amacıyla anket çalışmaları ve sözlü tarih araştırmaları yapılmıştır. Bunun sonucunda, halkın tarihi dokunun korunmasını benimsediği; fakat yerleşimde bulunan somut ve somut olmayan değerlere yönelik tanıtım ve bilgilendirme amaçlı etkinliklerin artırılması gerektiği gözlemlenmiştir.

Çalışmada, alanda analiz ve envanter föyü hazırlama, anket çalışmaları, sözlü tarih araştırmaları ışığında koruma ve kültürel turizm bağlamında sorunlar belirlenmiştir. Bu sorunlar şu şekilde sıralanabilmektedir:

- Bergama’da gözlemlenen mevcut tur güzergahlarının ören yerlerine yönelik olması, turistin kent içinde dolaşmaması turizmi ve ticareti olumsuz yönde etkilemektedir. Bunun yanında, turist açısından kent ve ören yerleri arasındaki ilişkinin kurulması güçleşmektedir.
- Konaklama tesislerinin yetersizliği, alana yapılan ziyaretlerin günübirlik olmasına neden olmaktadır. Yıllara göre turist sayıları incelendiğinde, gelen turist sayısına göre konaklama tesislerinin kapasitesinin düşük olduğu gözlemlenmektedir. Bu durum, turistlerin ziyaretlerini birkaç güne dağıtmak yerine, günübirlik yapıp bölgeyi yeteri kadar tanıyamadan terk etmesine sebep olmaktadır.
- Ziyaretçilerin, belirli güzergahlar arasında gezilerini tamamlaması, halkla gerekli iletişimi kuramamasına ve yerel halkın turizme yeteri kadar dahil olamamasına neden olmaktadır.
- UNESCO Dünya Miras Listesi’nde bulunup dünyaca ünlü bir yerleşim olmasına rağmen, ulusal ve uluslararası düzeyde tanıtım eksikliği vardır.
- Yerel halkın ve ziyaretçilerin bilgilendirilmesi amacıyla, yapılara ait tanıtım ve envanter çalışmaları yetersizliği mevcuttur.
- Bölgede, derin geçmişe sahip zanaatların birçoğu günümüzde varlığını devam ettirememektedir. Parşömen, dokumacılık, sepetçilik, yorgan yapımı gibi el sanatları gittikçe yok olmaktadır. Geçmişte halı ve kilim dokumacılığının yaygın olduğu Bergama’da bu zanaat, günümüzde birkaç kişi ve bir kooperatif tarafından sürdürülmektedir. Bergama’nın kırsalında bazı köylerde de devam etmektedir. Yapılan araştırmalar sonucu, diğer zanaatların gün geçtikçe yok

olduğu, sürdürecekt gençlerin yetiştirilmediği ve gerekli eğitimlerin verilmediği gözlemlenmiştir.

- Bergama'daki somut olmayan kültürel miras değerleri, turizme açık değildir. Oysa ki, kültürel turizm bağlamında büyük potansiyele sahip bu değerlerin turizme açılması, korunarak sürdürülebilirliğinin sağlanmasına katkı sağlayacaktır.
- Alanda bulunan sivil mimari yapıları genel olarak korunmuş durumdayken, atıl durumda bırakılan konut, han, hamam yapısı da bulunmaktadır.
- Yerleşimde ve kentsel sit alanı içinde trafik ve otopark sorunları vardır.

Bu tespit ve değerlendirmeler sonucunda yapılacak öneriler, Bergama yerleşimi ölçeği, tarihsel odaklar ve doku ölçeği, tek yapı ölçeği bağlamında gruplanmıştır:

- **Bergama yerleşim ölçeği bağlamında**, bölgedeki mevcut konaklama tesislerinin nitelikleri ve kapasitelerine yönelik çalışmalar yapılmalıdır. Gelen turist sayısına göre konaklama kapasitesi yeniden düzenlenmelidir. Bunun sonucunda, gününbirlik turlar yerine konaklamalı gezilerin artması beklenmektedir. *Tarihi evlerin konaklama amaçlı kullanımı* ile ziyaretçilerin kendilerini farklı bir atmosferde hissetmeleri, tarihi dokuyu solumaları olanaklı olacaktır. Tarihi yapılara verilecek otel/pansiyon gibi işlevler sonucunda gereksinimler değişeceğinden wc, mutfak gibi ıslak mekanlar eklenirken özgün plan şemasının bozulmamasına dikkat edilmelidir.
- Yerli halkın tarihi çevreye olan *farkındalığı*, koruma konusunda büyük önem taşımaktadır. Bergama'da yaşayan halkın yaşadığı çevreye olan aidiyeti ve tarihi çevreyi korumaya olan desteği olumlu yöndedir. Bu bağlamda, yerleşimdeki kültürel varlıkları halka tanıtmak amacıyla düzenli olarak seminerler ve toplantılar yapılmalıdır. Özellikle gençlerin tarihi dokuyu irdeleyebilmesi için okul gezileri planlanmalıdır. Yerli halkı bilinçlendirmek atılması gereken önemli bir adımdır. Yerel halkı turizme davet etmek amacıyla, Turizm Eğitim Merkezleri oluşturulmalıdır.

Bergama'nın değerlerini tanıtmaya yönelik çalışmalar yalnızca yerleşimle sınırlı kalmamalı, ulusal ve uluslararası düzeye ulaşmalıdır. Bu bağlamda, web

siteleri düzenlenmeli ve yerleşimdeki kültürel varlıkları tanıtıcı kataloglar, el broşürleri hazırlanmalıdır.

Somut olmayan kültürel mirası tanıtıcı görseller ve bilgi içeren dokümanlar oluşturulmalıdır. Yok olmaya yüz tutmuş zanaatlar için teşvik programları hazırlanmalı ve eğitimlerinin verileceği alanlar tasarlanmalıdır.

- Yerleşimde alana erişilebilirliği kısıtlayan trafik ve otopark gibi *alt yapı sorunları* için paydaşların işbirliği ile trafik düzenlemesi yapılmalıdır. Böylelikle, trafik sorunu sebebiyle tarihi dokuda yeterince vakit geçiremediğini dile getiren ziyaretçiler için de kolay ulaşım sağlanabilir. Hediyeelik eşya satılan dükkânların önüne park edilen araçlar, turistlerin bu alanlara ulaşımını zorlaştırmaktadır. Bu sorunu engelleyecek trafik düzenlemeleri yapmak, alana ulaşımı kolaylaştıracak aynı zamanda turizmin ve ticaretin de canlanmasına katkı sağlayacaktır.
- *Ulaşım ve yönlendirme*, Bergama'daki tarihsel alanların korunmasında ve tanıtılmasında önemli bir sorundur. Bu bağlamda yönlendirme levhaları, kültürel levhalar ve bölgede nerede olduklarını belirleyecek öğeler alana dahil edilmelidir. Aynı zamanda yerleşimin algılanmasını kolaylaştıracak küçük maketlerin hazırlanması da önemli bir husustur. Önerilen bu yönlendirme levhalarının tarihi dokuya zarar vermeyecek malzeme ve tasarımlarla yapılması doğrudur. Tarihsel dokulardaki sokak isimleri, kentin tarihini yansıtan önemli olgulardan biridir. Bu sebeple, sokak isimlerinin yazılı olduğu levhalar okunur biçimde olmalı ve dokuya uygun malzemeden yapılmalıdır.
- **Tarihsel odaklar ve doku ölçeği bağlamında**, tarihi yerleşimdeki bölgeler çok iyi analiz edilmeli ve yapılar özelliklerine göre gruplandırılarak, turistlerin bölgeyi bütüncül bir şekilde algılayabilmesini sağlayacak *tematik kültürel rotalar* oluşturulmalıdır. Ziyaretçilerin isteklerine göre şekillenecek gezi programları ile kent merkezi ve ören yerleri arasındaki bağlantının güçlenmesi sağlanmalıdır. Öngörülen kültürel rotalar, ziyaretçileri kent merkezine çekip vakit geçirebilmelerini sağlayıp, tarihi dokuyu tamamıyla irdeleyebilmeleri açısından önemli bir husustur.

- Bergama Arastası, yapılan restorasyon çalışmaları sonucunda sosyal ve ticari anlamda *canlılık* kazanmıştır. Yapılan sözlü görüşmeler sonucunda, bu canlılığın mevsimsel olduğu sonucuna varılmıştır. Bu bağlamda, eski tarihi ticaret merkezini canlandıran aktivitelerin tüm yıla yayılması için çalışmalar yürütölmeli ve turizme kazandırılmalıdır. Ayrıca, motorlu taşıtlar güvenlik ve güröltü bakımından alana zarar verdiği için, Arasta trafiğe kapatılmalıdır. Arasta esnafına eşya getirmek için gelen araçların burayı kullanımı sınırlandırılıp, günün belirli saatlerinde alana girebilmelerine olanak sunulmalıdır.

Yerleşimlerde, meydanlar kentin kimliğini belirlemede büyük rol oynamaktadır. Çalışma sınırlarındaki ve yerleşimde belirlenen ana aksta bulunan Cumhuriyet Meydanı, İstiklal Meydanı ve İttihat-i Terakki Meydanı konumu ve geçmişi bağlamında önemli meydanlardandır. Bu meydanlarda düzenlemeler yapılmalı ve sosyal anlamda da canlandırılmalıdır.

İttihat-i Terakki Meydanı, diğer meydanlardan farklı olarak önemli tarihi geçmişe sahiptir. Roma Dönemi'nde kentte bulunan yedi adet Gymnasion'dan birinin bu bölgede olduğu sanılmaktadır. Bu bağlamda, turizm açısından da büyük potansiyele sahip alanda gerekli düzenlemeler yapılmalıdır. Alana ulaşımı sağlayan yaya ve taşıt trafiği düzenlenmeli, atıl durumda bırakılmış konutlar kamulaştırılmalı, alan ve yakınındaki dört tarihi eşme onarılmalı, yönlendirici levhalar hazırlanmalı ve İttihat-i Terakki Meydanı'nda çevre düzenlemesi yapılmalıdır.

- **Tek yapı ölçeği bağlamında,** tarihi dokuda bulunan han, hamam, konut gibi atıl durumda bırakılmış yapılar için *restorasyon çalışmaları* yapılmalıdır. Yapılar, mimari özelliğine göre özđün işlevinde ya da işlev değişiklikleri ile turizme kazandırılmalıdır.

Kentsel sit alanındaki tarihi konutları korumaya ve turizmi canlandırmaya yönelik işlev değişimi, yapılabilecek önemli çalışmalar arasındadır. Yapıya verilecek ikincil işlev, yapıyı kamu hizmetine açmak olacağından, özđün mimari özellikleri göz önünde bulundurularak planlanmalıdır. Yapıların yaşatılması ve turizmin canlandırılması amacıyla kentsel sit alanında bulunan

yapılara, Bergama'nın kültürel varlıklarını ve somut olmayan kültürel mirasını tanıtmak için eğitim ve seminerlerin yapılabilceği veya konaklama/pansiyon amaçlı kullanılabilecek yönde işlevler verilebilir.

Bergama'da geçmişte mahalle kültüründe ve sosyal yaşamda önemli rol oynayan çeşmeler anıtsal niteliktedir; fakat çoğu çeşme günümüze ulaşamamıştır. Günümüze kadar gelebilen çeşme yapıları da bakımsız durumdadır. Kentin kimliğini belirleyen çeşmeler için gerekli onarım çalışmaları yapılmalı ve işlevleri yeniden kazandırılmalıdır.

Yerleşimde odak durumuna gelmiş anıtsal bir yapının, yerleşimdeki değerlerin korunup geleceğe iletilmesi yönünde verilecek ikincil işlev, turizme katkı yanısıra binanın yaşatılmasını da sağlayacaktır.

Sonuç olarak; kültürel mirasın yok olmaması, korunarak gelecek kuşaklara aktarımının sağlanması için çalışılmalı, zengin tarihi geçmişe sahip Bergama'nın, doğal güzellikleri, tarihi ve kültürel değerleri, ulaşım olanakları, konaklama kapasitesi, halkın farkındalığı gibi etkenleri kültürel turizme yarar sağlayacak şekilde yönlendirilmeli, tüm paydaşların katılımıyla planlar yapılmalı, bütüncül koruma anlayışı içinde turizm araçlı olarak somut ve somut olmayan kültürel varlıkların süreklilikleri sağlanmalıdır.

KAYNAKLAR

- Ahunbay, Z. (2016). *Tarihi çevre koruma ve restorasyon*. (8. Baskı). İstanbul: Yem Yayınevi.
- Altun, H. (2003). Mimari mirasın korunması. *Mimarist Dergisi*, (10), 66–67.
- Arslan, R. (2017). Türkiye'nin turizm politikası (1923- 1960). *Turkish Studies*, 12 (19), 1- 16.
- Akyüz Levi, E. (1999). Tarihi çevre korumacılığı ve turizm. *Mimarlık Dergisi*, 286, (55-56).
- Altınöz, B., Binan, D., Pirson. (2016). Pergamon and its Multi-Layered Cultural Landscape, in UNESCO World Heritage in Turkey 2016, *Ankara Turkish National Commission For UNESCO*, 343-377.
- Bandeoğlu, Z. (2016). Türkiye’de kültür turizmi potansiyeli üzerine bir değerlendirme. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 5 (2), 155-168.
- Baç, S. (2012). *Tarihi kentlerde koruma kavramının mekân dizim yöntemi üzerinden araştırılması-Bergama örneği*. Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Baç, S. (2013). Tarihsel bir kentin morfolojisi: Bergama kent örgütlenmesi. *Ege Coğrafya Dergisi*, 21 (1), 23-38.
- Bayatlı, O. (1949). *Bergama tarihinde İlkçağ ve Bakırçay Havzası Arkhaik kültürler*. İstanbul: Saka Matbaası.
- Bayatlı, O. (1956). *Bergama tarihinde Türk-İslam eserleri*. İstanbul: Anıl Matbaası.

Bayatlı, O. (1996). *Bergama tarihinde Türk-İslam eserleri*. İzmir: Bergama Belediyesi Kültür Yayınları.

Bayatlı, O. (2016). *Bergama'da yakın tarih*. (1. Baskı). İzmir: Bergama Belediyesi Yayınları.

Bayatlı, O. (2016). *Bergama tarihinde Antik Çağ*. (1. Baskı). İzmir: Bergama Belediyesi Yayınları.

Baz, N., T. (2017). *Bergama'da Osmanlı Dönemi hamam yapılarının koruma sorunları ve ilkesel bağlamda yeniden işlevlendirme yaklaşımları: Tabaklar Hamamı örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

Bergama Belediyesi, *Bergama Çok Katmanlı Kültürel Peyzajı Alan Yönetim Planı* (2016-2020). UNESCO Dünya Mirası ve Alan Yönetimi Başkanlığı.

Bergama Belediyesi, (b.t.). 10. Ağustos. 2018, <http://www.bergama.bel.tr>

Bergama Kültür ve Sanat Vakfı, (2005). *Bergama Belleten 14, Bergama Krallık Kültü*, İzmir: Bergama Çağdaş Matbaacılık.

Bergama İstatistiksel Turist Verileri, (b.t.). 12. Şubat. 2019, <http://www.tursab.org.tr/content/turkish/istatistikler/#Diğer%20istatistikler>

Bergama İvisit Anatolia Canlandırma, (2013). 10. Ağustos. 2018, <http://www.kentyasam.com/bergamada-tarih-uc-boyutlu-canlaniyor-yhbrdty3289.html>

Bergama Müzesi, (b.t.). 11. Mart .2019, <http://www.kulturvarliklari.gov.tr/TR-44101/izmir-bergama-muzemudurlugu.html>

Bektaş, C. (2001). *Koruma onarım*. (2.baskı). İstanbul: Literatür Yayıncılık.

- Binan, D., Kaptı M., Kıraç, B. ve Töre, T. (2004). Bergama (İzmir) kentsel kültür varlıkları envanteri 2003. *Türkiye Bilimler Akademisi Kültür Envanteri Dergisi*, 3, 31-74.
- Binan, D., Kaptı M., Kıraç, B. ve Töre, T. (2005). Bergama (İzmir) kentsel kültür varlıkları envanteri 2004. *Türkiye Bilimler Akademisi Kültür Envanteri Dergisi*, 4, 79-110.
- Binan, D., Kaptı M., Kıraç, B. ve Töre, T. (2006). Bergama (İzmir) kentsel kültür varlıkları envanteri 2005. *Türkiye Bilimler Akademisi Kültür Envanteri Dergisi*, 5, 57-102.
- Binan, U., D. (2018), *Bergama kentsel kültür varlıkları envanteri ve çözümlemesi*. (1. Baskı). İstanbul: Ege Yayınları.
- Brunt, P., Courtney, P. (1999). Host Perception of Sociocultural Impacts. *Annals of Tourism Research*, 26, 493-515.
- Çiçek, D. (Ed.). (2013). *Alternatif turizm*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Devlet İstatistik Enstitüsü. (2019 Nüfus verileri). 12. Nisan. 2019, <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=95&locale=tr>
- Doğan, H. Z. (2004). *Turizmin sosyo kültürel temelleri*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Doğanay, H. (2001). *Türkiye turizm coğrafyası*. İstanbul: Çizgi Kitapevi.
- Doğaner, S. (2013). *Türkiye kültür turizmi*. (1. Baskı). İstanbul: Doğu Kitabevi.
- Durusoy, E. (2013). Geçmişten geleceğe bir yol olarak kültürel rota. *TMMOB Şehir Plancıları Odası Haber Bülteni*, 223, 15-20.

Dünya Turizm Örgütü, (b.t.). 25. Nisan. 2019, <http://www.mfa.gov.tr/birlesmis-milletler-dunya-turizm-orgutu.tr.mfa>

Emekli, G. (1998). *Bergama'da turizm coğrafyası ve turizmin sosyo ekonomik etkileri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi, İzmir.

Emekli, G. (2001). *Bergama'nın turizm coğrafyası ve turizmin sosyo-ekonomik etkileri*. (1. Baskı). İzmir: Bergama Belediyesi Kültür Yayınları.

Emekli, G. (2005). Avrupa Birliği'nde turizm politikaları ve Türkiye'de kültürel turizm. *Ege Coğrafya Dergisi*, 14, 99-107.

Filiz, A. (2017). *Yerel halkın turizme yönelik algı ve tutumlarının turizm gelişim yaklaşımları kapsamında değerlendirilmesi: Mazi Köyü- Türkbükü karşılaştırmalı analizi*. Yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

Goelner, C. R. ve Brent Ritchie. (2009). *Tourism: Principles, Practices, Philosophies*. Eleventh ed. Hoboken, N.J.: John Wiley, 306-307.

Güleç, G. ve Akyüz Levi, E. (2019). Halkın tarihi çevre algısı ve turizm (Bergama örneği). *Erasmus Fen, Mühendislik ve Mimarlık Bilimlerinde Uluslararası Akademik Çalışmalar Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, 539-554.

Günay, V. (1999). *XV.-XVI. yüzyıllarda Bergama kâzası*. Doktora Tezi, Ege Üniversitesi, İzmir.

Güngör, R. (2011). *Bir zamanlar Bergama*. (2. Baskı). İzmir: Çağdaş Matbaa.

Hunziker, W. (1951). *Social Tourism: Its Nature and Problems*. Geneva: International Tourists Alliance Scientific Commission.

ICOMOS. (1999). *Geleneksel Mimari Miras Tüzüğü*. 29. Nisan 2019.
http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_0901543001353670596.pdf
(ICOMOS Türkiye resmi web sitesi).

ICOMOS. (1999). *Uluslararası Kültürel Turizm Tüzüğü*. çev. Z.Ahunbay, 2011.
http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_0473172001407841550.pdf
(ICOMOS Türkiye resmi web sitesi).

ICOMOS. (2008). *Kültürel Rotalar Tüzüğü*. 29. Nisan. 2019,
http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_0082642001353671098.pdf
(ICOMOS Türkiye resmi web sitesi).

İçöz, O. (2007). *Dünyada ve Türkiye’de turizmin tarihsel gelişimi*. O. İçöz (Ed.).
Genel Turizm içinde (24-37). Ankara: Turhan Kitabevi.

Jamieson, W. (2000). *The challenges of sustainable community cultural heritage tourism*. 14. Nisan. 2019, www.unesdoc.unesco.org

Karcılı, H. (2009). *Bergama kentsel kültür varlığı envanteri bağlamında Bergama evi ve koruma yaklaşımı*. Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, İstanbul.

Kayıpmaz, F., Kayıpmaz N., Genç, M. (2001). *Tarihten günümüze Bergama halıları*. (10. sayı). İzmir: Bergama Belleten.

Kızılırmak, İ., Kurtuldu, H. (2005). Kültürel turizmin önemi ve tüketici tercihlerinin belirlenmesine yönelik bir çalışma. *Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2005 (1), 100-120.

Kuruç, T. (2018). *Kültürel mirasın korunmasında araç olarak kültürel rota oluşturma rehberi*. Yüksek lisans tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, İstanbul.

Madran, E. ve Özgönül, N. (2005). *Kültürel ve doğal değerlerin korunması*. (1. Baskı). Ankara: Türkiye Mimarlar ve Mühendisler Odası Yayınları.

McKercher, B. ve Cros H. (2002). *Cultural tourism: The partnership between tourism and cultural heritage management*. New York: The Haworth Hospitality Press.

Murphy, P. E. (1983). Tourism As A Community Industry. *Tourism Management*, 4, 180-193.

Öcal, U. (1992). *Turizm*. İzmir: Altın Kitaplar.

Özdemir, H. (2009). *Bergama'da Türk İslam Mimarisi*. (1. Baskı). İzmir: İzmir İl Özel İdaresi.

Özdemir, M. A. ve Kervankıran, İ. (2011). Turizm ve turizmin etkileri konusunda yerel halkın yaklaşımlarının belirlenmesi: Afyonkarahisar Örneği. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 24, 1-25.

Özgüç, N. (1998). *Turizmin coğrafyası*. İstanbul: Çantay Kitapevi.

Özünal, A. (1997). *Bergama tarihinde suyolları ve çeşmeler Bergama'da su mimarisi ve çeşmeler*. (1. Baskı). İzmir: Bergama Belediyesi Kültür Yayınları.

Peker, F. (1992). *Cumhuriyetin ilk yıllarında Bergama Kazasının sosyal ve kültürel durumu*. İzmir: Bergama Belediyesi Kültür Yayınları 8.

Pekin, F. (2011). *Çözüm: kültür turizmi*. (1. Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları.

Radt, W. (2001). *Pergamon antik bir kentin tarihi ve yapıları*. (1. Baskı). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Saçılık, Y. ve M., Toptaş, A. (2017). Kültür turizmi ve etkileri konusunda turizm öğrencilerinin algılarının belirlenmesi. *Turizm Akademik Dergisi*, 4 (2), 107-119.

Siola, E. (2008). Turizm, kentsel mimarlık ve planlama. H. Yaşar, (Ed.) *Turizm ve Mimarlık Sempozyumu 2* içinde (103–108). Antalya: Antalya Mimarlar Odası Yayını.

Swarbrooke, J. (1999). *Sustainable tourism management*. New York: Cabi Publishing.

Şahin, B. (2004). *Anadolu tarihinde Bergama*. (1. Baskı). İzmir: Bergama, Çağdaş Matbaacılık.

Şanlıoğlu, Ö. ve Özcan, Ö., E. (2017). Türkiye’de uygulanan turizm teşvik politikaları ve sonuçları üzerine bir değerlendirme. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7 (2), 97-118.

Şentürk, A. (2012). *UNESCO Dünya Miras Listesinde yer almanın, ülke kültürel miras koruma politikalarına etkileri üzerine bir değerlendirme*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.

Sönmez, N. (1998). Bergama evlerinin geleneksel ve batı etkili özellikleri. *Bergama Belleten* 8, 5-83.

T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, (b.t.). 15. Mart. 2019, <http://ekutup.dtp.gov.tr>

T.C. Cumhurbaşkanlığı Diyanet İşleri Başkanlığı, (b.t.). 18. Mart. 2019, <https://camiler.diyanet.gov.tr>

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, (b.t.). 10. Aralık. 2018, www.kultur.gov.tr

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü,
(2010). Kazı Sonuçları Toplantısı, 4.cilt.

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü,
(2011). Kazı Sonuçları Toplantısı, 4.cilt.

T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, (b.t). 27. Mart. 2019, <https://www.meb.gov.tr>

Troel, J., Bruch C., Cassar, A. ve Schang, S. (2005). *Enhancing participation and governance in water resources management: conventional approaches and information technology*. New York: United Nations University Pres.

TÜRSAB 1998: *Dünyada ve Türkiye’de seyahat endüstrisi*. İstanbul

TÜRSAB 1999: *Yeni bin yılda Euro, turizm ve Türkiye*. İstanbul

UNESCO Dünya Mirası, (1972 Konvansiyonu). 18. Eylül. 2018,
<https://whc.unesco.org/en/conventiontext>

Uygur, S., Baykan, E. (2007). Kültür turizmi ve turizmin kültürel varlıklar üzerindeki etkileri. *Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2, 30-49.

Uysal, K. (2018). *Kültürel mirasın turizm amaçlı kullanılmasında yerel halkın algı ve tutumlarının belirlenmesi: İznik rneği*. Yüksek lisans tezi, Balıkesir Üniversitesi, Balıkesir.

Yarcan, ř. (1998). *Turizm endüstrisinin yapısı*. (2.Baskı). İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Matbaası.

Yazar, B. (2010). *Turizmin tarihsel dokulara etkileri: Antalya rneği*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

Yenen, Z., Özden, Ö., E., Çekiç, İ., B., Seçkin, E., Hamamcıoğlu, C., Yerliyurt, B.
(2008). *Bergama ve yakın çevresinde turizme alternatif bir bakış*. (1. Baskı). İzmir:
Bergama Ticaret Odası Kültür Yayınları.

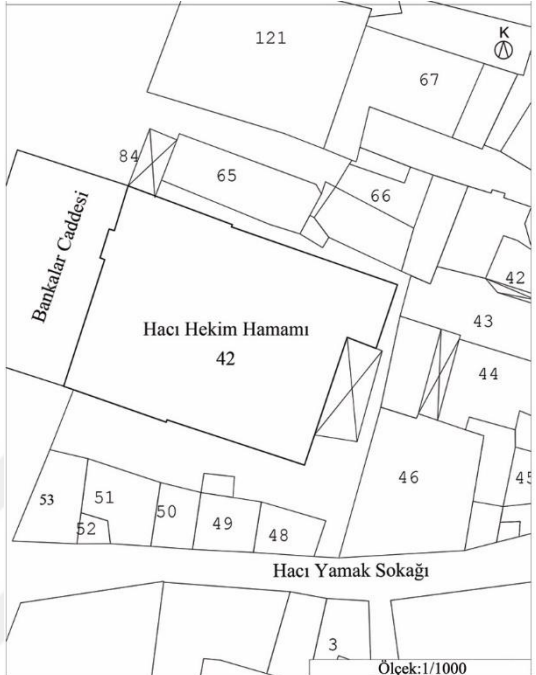
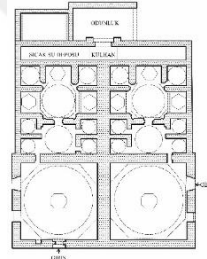

EKLER

EK 1: Bergama'daki Tarihi Yapı Envanterleri

BERGAMA TARİHİ YAPILAR ENVANTERİ					
YAPI KİMLİK BİLGİSİ		KONUM PLANI			
YAPI ADI:					
YAPI ADRESİ:					
ADA/PARSEL:					
MİMARİ/TARİHİ:					
KAT ADEDİ:					
GENEL TANITIM:					
ÖZGÜN KULLANIM DURUMU		PLAN/CEPHE ŞEMASI			
Dini yapı		Eğitim yapısı			
Su yapısı		Konut			
İdari yapı		Boş			
Ticarethane		Diğer			
MEVCUT KULLANIM DURUMU					
Dini yapı				Eğitim yapısı	
Su yapısı				Konut	
İdari yapı				Atıl	
Ticarethane				Diğer	
YAPININ BÖLGE İÇİNDEKİ KONUMU					
Bitişik		Ayrık			
Köşe					
YAPININ TAŞIYICI SİSTEMİ		FOTOĞRAFLAR			
Betonarme		Ahşap			
Taş		Diğer			
Almaşık					
YAPININ ÖZGÜNLÜK DURUMU					
Özgün				Az değişmiş	
Değişmiş					
YAPININ MÜLKİYET DURUMU					
Özel Mülkiyet					
Bergama Belediyesi					
Vakıflar Genel Müdürlüğü					
Maliye Hazinesi					
YAPININ HARABİYET DURUMU					
Onarım gerektirmeyen					
Basit onarım gerektiren					
Esaslı onarım gerektiren					
Restore edilme sürecinde					
HAZIRLAYAN: Gizem Güleç				YÖNETEN: Prof. Dr. Eti Akyüz Levi	

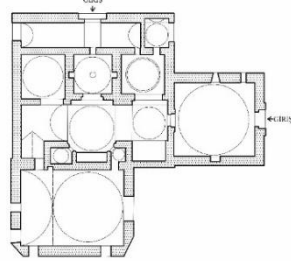
EK 1: devamı

BERGAMA TARİHİ YAPILAR ENVANTERİ				1	
YAPI KİMLİK BİLGİSİ		KONUM PLANI			
YAPI ADI: Hacı Hekim (Çarşı) Hamamı					
YAPI ADRESİ: Turabey Mahallesi, Bankalar Caddesi, No:42					
ADA/PARSEL: 147/42					
MİMARİ/TARİHİ: 1517					
KAT ADEDİ: 1					
GENEL TANITIM: Hacı Hekim Hamamı, kadınlar bölümünü de içeren tek hamam yapısıdır. Bu yüzden çifte hamam özelliğindedir. Kadınlar bölümünün girişi güney cephesinden, erkekler bölümündeki ise batı cephesinden olup, çarşı üzerindeki taç kapıdandır. Yapı, klasik hamam şemasını yansıtmaktadır. 24 adet kubbe ve iki tonoz ile örtülüdür. Duvar kalınlığı 1-1,5 metredir. Kaba yonu taş ve tuğla karışık olmak üzere almalı sistem ile yapılmıştır. Yapının döşemesi mermer plakadır, kenarlarında su tesisatı için küçük oluklar bulunmaktadır. Döşemenin altında 15 adet cehennem yolu vardır. Külhan, arka taraftadır. Hamamın aydınlatması kubbe ve tonoz bulunan cam ile örtülü yıldız şeklindeki deliklerden sağlanmaktadır. Merkezi bir konumda bulunan yapı, 2010 yılında Vakıflar Bölge Müdürlüğü tarafından restore edilmiş olup, günümüzde özgün işlevi ile kullanılmaktadır.					
ÖZGÜN KULLANIM DURUMU		PLAN/CEPHE ŞEMASI			
Dini yapı		Eğitim yapısı			
Su yapısı	X	Konut			
İdari yapı		Boş			
Ticarethane		Diğer			
MEVCUT KULLANIM DURUMU					
Dini yapı		Eğitim yapısı		Ölçek: 1/200 Hacı Hekim Hamamı Planı (Bergama Belediye Arşivi'nden alınan plan şeması esas alınarak çizilmiştir.)	
Su yapısı	X	Konut			
İdari yapı		Atıl			
Ticarethane		Diğer			
YAPININ BÖLGE İÇİNDEKİ KONUMU					
Bitişik		Ayrık		Ölçek: 1/200 Hacı Hekim Hamamı Planı (Bergama Belediye Arşivi'nden alınan plan şeması esas alınarak çizilmiştir.)	
Köşe	X				
YAPININ TAŞIYICI SİSTEMİ		FOTOĞRAFLAR			
Betonarme		Ahşap			
Taş		Diğer			
Almalı	X				
YAPININ ÖZGÜNLÜK DURUMU					
Özgün		Az değişmiş	X		
Değişmiş				Batı Cephesi	
YAPININ MÜLKİYET DURUMU					
Özel Mülkiyet					
Bergama Belediyesi					
Vakıflar Genel Müdürlüğü			X		
Maliye Hazinesi				Batı Cephesi	
YAPININ HARABİYET DURUMU					
Onarım gerektirmeyen			X		
Basit onarım gerektiren					
Esaslı onarım gerektiren					
Restore edilme sürecinde					
HAZIRLAYAN: Gizem Güleç		YÖNETEN: Prof. Dr. Eti Akyüz Levi			

EK 1: devamı

BERGAMA TARİHİ YAPILAR ENVANTERİ				2
YAPI KİMLİK BİLGİSİ		KONUM PLANI		
YAPI ADI: Küplü Hamam				
YAPI ADRESİ: Gazi Paşa Mahallesi, Rüştüye Mektebi Caddesi				
ADA/PARSEL: 293/8				
MİMARİ/TARİHİ: 1427				
KAT ADEDİ: 1				
GENEL TANITIM: Bergama'daki en eski tarihli hamam yapısıdır. Adını aldığı camekan bölümünde havuzun ortasındaki mermer küp, günümüzde Louvre Müzesi'nde (Paris) sergilenmektedir. Kadın ve erkeklere farklı gün ve saatlerde hizmet verdiği süreçte caddeye bakan büyük kapıdan erkekler, arka bahçedeki küçük kapıdan ise kadınlar yapıya girmektedir. Yapı, taş ve tuğla alması sistem ile inşa edilmiştir. Giriş kısmında bulunan salonun ortasında bir havuz ve kenarlarında soyunma yerleri bulunmaktadır. Bu alandan sırasıyla soğukluk ve yıkanma bölümüne geçilmektedir. Hamamın ısıtması cehennem yolları ile sağlanmıştır. Aydınlatması ise kubbelerde bulunan cam fanuslarla yapılmıştır. 1994 yılına kadar aktif olarak kullanılan hamam, 2007-2008 yılları arasında Bergama Belediyesi tarafından restore edilmiş ve işlevi değiştirilerek kafe olmuştur.				
ÖZGÜN KULLANIM DURUMU		PLAN/CEPHE ŞEMASI		
Dini yapı		Eğitim yapısı		
Su yapısı	X	Konut		
İdari yapı		Boş		
Ticarethane		Diğer		
MEVCUT KULLANIM DURUMU		PLAN/CEPHE ŞEMASI		
Dini yapı		Eğitim yapısı		
Su yapısı		Konut		
İdari yapı		Atıl		
Ticarethane		Diğer		X
YAPININ BÖLGE İÇİNDEKİ KONUMU		PLAN/CEPHE ŞEMASI		
Bitişik	X	Ayrık		
Köşe				
YAPININ TAŞIYICI SİSTEMİ		FOTOĞRAFLAR		
Betonarme		Ahşap		
Taş		Diğer		
Almaşık	X			
YAPININ ÖZGÜNLÜK DURUMU		FOTOĞRAFLAR		
Özgün		Az değişmiş		X
Değişmiş				
YAPININ MÜLKİYET DURUMU		FOTOĞRAFLAR		
Özel Mülkiyet				
Bergama Belediyesi				X
Vakıflar Genel Müdürlüğü				
Maliye Hazinesi				
YAPININ HARABİYET DURUMU		FOTOĞRAFLAR		
Onarım gerektirmeyen				X
Basit onarım gerektiren				
Esaslı onarım gerektiren				
Restore edilme sürecinde				
HAZIRLAYAN: Gizem Güleç		YÖNETEN: Prof. Dr. Eti Akyüz Levi		

EK 1: devamı

BERGAMA TARİHİ YAPILAR ENVANTERİ				3	
YAPI KİMLİK BİLGİSİ		KONUM PLANI			
YAPI ADI: Tabaklar Hamamı					
YAPI ADRESİ: Barbaros Mahallesi, Cami Kebir Caddesi					
ADA/PARSEL: 299/15					
MİMARİ/TARİHİ: 15. yüzyıl sonu- 16. yüzyıl başı					
KAT ADEDİ: 1					
GENEL TANITIM: Konum olarak diğer hamam yapılarından farklı şekilde tabakhane yapıları arasındadır ve adını buradan almaktadır. Almaşık sistem ile inşa edilen ortadaki kapıdan soyunmalık bölümüne, buradan sivri kemerli bir kapı ile ikinci bölüme geçilmektedir. İkinci bölümün doğu tarafında birer kubbeli üç halvet; batı bölümünde ise bir tanesi tonoz iki tanesi kubbeli üç halvet ve sofa bulunmaktadır. Yapının 1842 yılında geçirdiği sel felaketi sebebi ile döşemesi yıkılmış, bir bölümü yapılar arasında kalmıştır. Döşeme altında bulunan izlerden ısıtmasının cehennem yolları ile yapıldığı anlaşılmaktadır. Günümüzde yalnızca külhanı, camekanlık bölümündeki kubbesi ve kare plan şemasına sahip soyunmalık bölümünün kubbesi ayakta. Yapı, fiziksel dış etkenlere açık olarak atıl durumda bırakılmıştır.					
ÖZGÜN KULLANIM DURUMU		PLAN/CEPHE ŞEMASI			
Dini yapı		Eğitim yapısı			
Su yapısı	X	Konut			
İdari yapı		Boş			
Ticarethane		Diğer			
MEVCUT KULLANIM DURUMU					
Dini yapı		Eğitim yapısı			
Su yapısı		Konut			
İdari yapı		Atıl	X		
Ticarethane		Diğer			
YAPININ BÖLGE İÇİNDEKİ KONUMU					
Bitişik	X	Ayrık		Ölçek: 1/200 Tabaklar Hamamı Planı (Bergama Belediye Arşivi'nden alınan plan şeması esas alınarak çizilmiştir.)	
Köşe					
YAPININ TAŞIYICI SİSTEMİ					
Betonarme		Ahşap			
Taş		Diğer			
Almaşık	X				
YAPININ ÖZGÜNLÜK DURUMU					
Özgün		Az değişmiş			
Değişmiş	X				
YAPININ MÜLKİYET DURUMU					
Özel Mülkiyet					
Bergama Belediyesi					
Vakıflar Genel Müdürlüğü			X		
Maliye Hazinesi					
YAPININ HARABİYET DURUMU					
Onarım gerektirmeyen					
Basit onarım gerektiren					
Esaslı onarım gerektiren			X		
Restore edilme sürecinde					
HAZIRLAYAN: Gizem Güleç					
YÖNETEN: Prof. Dr. Eti Akyüz Levi					

EK 1: devamı

BERGAMA TARİHİ YAPILAR ENVANTERİ				4
YAPI KİMLİK BİLGİSİ		KONUM PLANI		
YAPI ADI: Çınarlı Hamam				
YAPI ADRESİ: Barbaros Mahallesi, Şadırvan Cami Caddesi				
ADA/PARSEL: 334/7				
MİMARİ/TARİHİ: 17. yüzyıl sonu- 18. yüzyıl başı				
KAT ADEDİ: 1				
GENEL TANITIM: Çınarlı Hamam'ın kitabesi bulunmadığından yapım tarihi bilinmemekte, 17. yüzyıl sonu veya 18. yüzyıl başlarında inşa edildiği düşünülmektedir. Arasta esnafının gereksinimleri doğrultusunda yapılmış olup, yalnızca erkekler tarafından kullanıldığı için tekli hamamdır. Yapı, kaba yonu moloz taş, tuğla ve kesme taş kullanılmış, alması sistem ile inşa edilmiştir. Hamam olarak kullanıldığı dönemde, soyunmalık mekânının üzerinde ahşap bir üst örtünün olduğu bilinmektedir. Soğukluk mekânında yıkanma yeri, sofa ve halvetler bulunmaktadır. Özel mülkiyetteki hamamın günümüzde atıl durumda bırakılması, ticaret mekânlarının arasında kalması ve bakımsızlık gibi faktörler hızla yıpranıp yok olmasına neden olmaktadır. Doğal nedenlere bağlı bozulmalara maruz kalmış olan yapı harap durumdadır.				
ÖZGÜN KULLANIM DURUMU				
Dini yapı		Eğitim yapısı		
Su yapısı	X	Konut		
İdari yapı		Boş		
Ticarethane		Diğer		
MEVCUT KULLANIM DURUMU				
Dini yapı		Eğitim yapısı		
Su yapısı		Konut		
İdari yapı		Atıl		X
Ticarethane		Diğer		
YAPININ BÖLGE İÇİNDEKİ KONUMU				
Bitişik	X	Ayrık		
Köşe				
YAPININ TAŞIYICI SİSTEMİ				
Betonarme		Ahşap		
Taş		Diğer		
Almaşık	X			
YAPININ ÖZGÜNLÜK DURUMU				
Özgün		Az değişmiş		
Değişmiş	X			
YAPININ MÜLKİYET DURUMU				
Özel Mülkiyet				
Bergama Belediyesi			X	
Vakıflar Genel Müdürlüğü				
Maliye Hazinesi				
YAPININ HARABİYET DURUMU				
Onarım gerektirmeyen				
Basit onarım gerektiren				
Esaslı onarım gerektiren			X	
Restore edilme sürecinde				
HAZIRLAYAN: Gizem Güleç				
YÖNETEN: Prof. Dr. Eti Akyüz Levi				

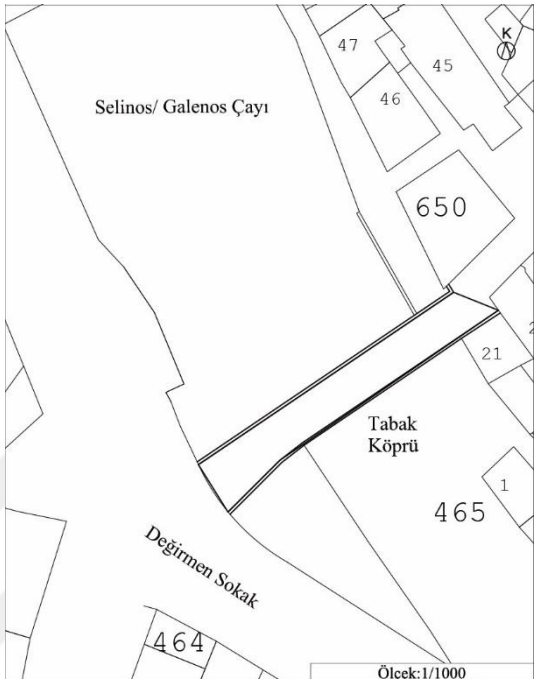
EK 1: devamı

BERGAMA TARİHİ YAPILAR ENVANTERİ				5
YAPI KİMLİK BİLGİSİ		KONUM PLANI		
YAPI ADI: Ulucami Köprüsü				
YAPI ADRESİ: Ulucami Mahallesi, Selinos Çayı				
ADA/PARSEL: -				
MİMARİ/TARİHİ: M.S. 2-3 yüzyıl				
KAT ADEDİ: -				
GENEL TANITIM: Ulucami Köprüsü, şehrin içerisinde geçen Selinos Çayı üzerinde olup, Ulu Cami'nin karşısında konumlandığından bu ismi almıştır. Köprü'nün yapım tarihi ile ilgili kesin bir bilgi bulunmamakla birlikte M.S. 2.-3. yüzyıllarda inşa edilmiş bir Roma Köprüsü olduğu bilinmektedir. Moloz taş üzerine kaplama kesme taştan yapılmış olan köprü'nün büyük gözü yuvarlak, küçük gözü ise sivri kemerlidir. İki yana eğimli bir köprüdür. Yuvarlak kemerlerin üzerindeki korkuluklar onarım görmüş ve demirden yapılmıştır. Sahip olduğu taş örgü tekniğinden, farklı döneme ait müdahalelerin olduğu anlaşılmaktadır. Günümüzde üzerinden taşıtların geçmesi köprüye zarar vermektedir.				
ÖZGÜN KULLANIM DURUMU		PLAN/CEPHE ŞEMASI		
Dini yapı		Eğitim yapısı		
Su yapısı	X	Konut		
İdari yapı		Boş		
Ticarethane		Diğer		
MEVCUT KULLANIM DURUMU		Ölçek: 1/1000		
Dini yapı		Eğitim yapısı		
Su yapısı		Konut		
İdari yapı		Atıl		
Ticarethane		Diğer		X
YAPININ BÖLGE İÇİNDEKİ KONUMU		Ölçek: 1/200		
Bitişik		Ayrık		X
Köşe				
YAPININ TAŞIYICI SİSTEMİ		Ulucami Köprüsü Görünüşü ve Planı (Bergama Belediye Arşivi'nden alınan plan şeması esas alınarak çizilmiştir.)		
Betonarme		Ahşap		
Taş	X	Diğer		
Almaşık				
YAPININ ÖZGÜNLÜK DURUMU		FOTOĞRAFLAR		
Özgün		Az değişmiş		
Değişmiş	X			
YAPININ MÜLKİYET DURUMU		Doğu Cephesi		
Özel Mülkiyet				
Bergama Belediyesi				
Vakıflar Genel Müdürlüğü				
Maliye Hazinesi				
YAPININ HARABİYET DURUMU		YÖNETEN: Prof. Dr. Eti Akyüz Levi		
Onarım gerektirmeyen				
Basit onarım gerektiren		X		
Esaslı onarım gerektiren				
Restore edilme sürecinde				
HAZIRLAYAN: Gizem Güleç				

EK 1: devamı

BERGAMA TARİHİ YAPILAR ENVANTERİ				6
YAPI KİMLİK BİLGİSİ		KONUM PLANI		
YAPI ADI: Üçkemer Köprüsü				
YAPI ADRESİ: İslamsaray Mahallesi, Selinos Çayı				
ADA/PARSEL: -				
MİMARİ/TARİHİ: M.S. 2-3 yüzyıl				
KAT ADEDİ: -				
GENEL TANITIM: Üçkemer Köprüsü, İslamsaray Mahallesi'nde Selinos Çayı üzerinde konumlanan, M.S. 2.-3. yüzyıllarda yapıldığı düşünülen ve günümüze ulaşan bir Roma Dönemi Köprüsüdür. İki ayak üzerine üç adet yuvarlak kemer ile inşa edilmiş olup, dik köprü plan grubundandır. Kemer taşları ile tabyasındaki taşlar düzgün kesme taş; kemer araları ise moloz taş ile yapılmıştır. Köprü'nün yaklaşık uzunluğu 900 metredir. Üç gözden oluşan köprü'nün orta gözü 9,50 m açıklığa sahip olduğundan dolayı, iki uca doğru bir eğim vardır. Köprü'nün kuzeydoğu ucu güneydoğu yönüne doğru kırılmaktadır. Köprü'nün korkulukları çeşitli onarımlardan geçmiş ve özgünlüğünden büyük ölçüde uzaklaşmıştır.				
ÖZGÜN KULLANIM DURUMU		PLAN/CEPHE ŞEMASI		
Dini yapı		Eğitim yapısı		
Su yapısı	X	Konut		
İdari yapı		Boş		
Ticarethane		Diğer		
MEVCUT KULLANIM DURUMU		Ölçek: 1/1000		
Dini yapı		Eğitim yapısı		
Su yapısı		Konut		
İdari yapı		Atıl		X
Ticarethane		Diğer		
YAPININ BÖLGE İÇİNDEKİ KONUMU		Ölçek: 1/200		
Bitişik		Ayrık		X
Köşe				
YAPININ TAŞIYICI SİSTEMİ		Üçkemer Köprüsü Görünüşü ve Planı (Bergama Belediye Arşivi'nden alınan plan şeması esas alınarak çizilmiştir.)		
Betonarme		Ahşap		
Taş	X	Diğer		
Almaşık				
YAPININ ÖZGÜNLÜK DURUMU		FOTOĞRAFLAR		
Özgün		Az değişmiş		
Değişmiş	X			
YAPININ MÜLKİYET DURUMU		Kuzey Cephesi		
Özel Mülkiyet				
Bergama Belediyesi				
Vakıflar Genel Müdürlüğü				
Maliye Hazinesi				
YAPININ HARABİYET DURUMU		YÖNETEN: Prof. Dr. Eti Akyüz Levi		
Onarım gerektirmeyen				
Basit onarım gerektiren			X	
Esaslı onarım gerektiren				
Restore edilme sürecinde				
HAZIRLAYAN: Gizem Güleç				

EK 1: devamı

BERGAMA TARİHİ YAPILAR ENVANTERİ				7
YAPI KİMLİK BİLGİSİ		KONUM PLANI		
YAPI ADI: Tabak Köprü				
YAPI ADRESİ: İslamsaray Mahallesi, Selinos Çayı				
ADA/PARSEL: -				
MİMARİ/TARİHİ: Bilinmiyor/ Roma Dönemi'nde yapıldığı tahmin ediliyor.				
KAT ADEDİ: -				
GENEL TANITIM: Tabak Köprü, Selinos Çayı üzerinde tabakhane yapıları ile şehri birbirine bağlamaktadır. Tabak Köprüsü, tarihi ticaret merkezinin canlı olduğu alanda bulunmaktadır. Köprü'nün mimari özellikleri ve malzemesi değerlendirildiğinde, Roma köprü mimarisinin özelliklerine sahip olduğu görülmektedir. Kemer taşlarında kesme taş; kemer aralarında ise moloz taş kullanılmıştır. Köprü, bir ayak üzerinde iki adet yuvarlak kemer atılarak yapılmıştır ve iki gözlü olan köprü'nün beşik kemerleri vardır. Büyük kemerin açıklığı 11,40 m olup diğer kemerin önünde başka bir yapı olduğundan, köprü gözü daralmıştır. Tabyası 4.50 m genişliğinde ve 47 metre uzunluğundadır. Kuzeye doğru yükselen bir eğime sahiptir ve döşemesi beton kaplıdır. Kapsamlı bir onarıma gereksinimi bulunmaktadır.				
				
ÖZGÜN KULLANIM DURUMU		PLAN/CEPHE ŞEMASI		
Dini yapı		Eğitim yapısı		
Su yapısı	X	Konut		
İdari yapı		Boş		
Ticarethane		Diğer		
MEVCUT KULLANIM DURUMU				
Dini yapı		Eğitim yapısı		
Su yapısı		Konut		
İdari yapı		Atıl		X
Ticarethane		Diğer		
YAPININ BÖLGE İÇİNDEKİ KONUMU				
Bitişik		Ayrık		X
Köşe				
YAPININ TAŞIYICI SİSTEMİ				
Betonarme		Ahşap		
Taş	X	Diğer		
Almaşık				
YAPININ ÖZGÜNLÜK DURUMU				
Özgün		Az değişmiş		
Değişmiş	X			
YAPININ MÜLKİYET DURUMU				
Özel Mülkiyet				
Bergama Belediyesi				
Vakıflar Genel Müdürlüğü				
Maliye Hazinesi				
YAPININ HARABİYET DURUMU				
Onarım gerektirmeyen				
Basit onarım gerektiren				
Esaslı onarım gerektiren				X
Restore edilme sürecinde				
HAZIRLAYAN: Gizem Güleç				
YÖNETEN: Prof. Dr. Eti Akyüz Levi				

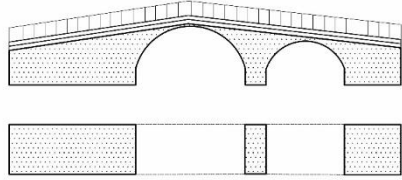
EK 1: devamı

BERGAMA TARİHİ YAPILAR ENVANTERİ				8		
YAPI KİMLİK BİLGİSİ		KONUM PLANI				
YAPI ADI: Kestel Köprüsü						
YAPI ADRESİ: Kestel Çayı						
ADA/PARSEL: -						
MİMARİ/TARİHİ: 20. yüzyıl						
KAT ADEDİ: -						
GENEL TANITIM: Kestel Köprüsü, Kestel Çayı üzerinde konumlanan ve 20. yüzyılda inşa edilmiş olan dört gözlü ve yuvarlak kemerli bir köprüdür. Kemer taşlarında kesme taş; kemer aralarında ise moloz taş kullanılmıştır. Köprü ayaklarında suyun akışını yavaşlatmak için mahmuzlar vardır. Tabya genişliği 5,50 m, uzunluğu 45 metredir. Köprü, Kasım 2017 tarihine kadar kullanılmış olsa da, günümüzde taşıt geçişine kapatılmıştır.						
ÖZGÜN KULLANIM DURUMU		PLAN/CEPHE ŞEMASI				
Dini yapı		Eğitim yapısı				
Su yapısı	X	Konut				
İdari yapı		Boş				
Ticarethane		Diğer				
MEVCUT KULLANIM DURUMU						
Dini yapı		Eğitim yapısı				
Su yapısı		Konut				
İdari yapı		Atıl		X		
Ticarethane		Diğer				
YAPININ BÖLGE İÇİNDEKİ KONUMU		Ölçek: 1/200 Kestel Köprüsü Planı (Bergama Belediye Arşivi'nden alınan plan şeması esas alınarak çizilmiştir.)				
Bitişik		Ayrık		X		
Köşe						
YAPININ TAŞIYICI SİSTEMİ		FOTOĞRAFLAR				
Betonarme		Ahşap				
Taş	X	Diğer				
Almaşık						
YAPININ ÖZGÜNLÜK DURUMU						
Özgün					Az değişmiş	
Değişmiş	X					
YAPININ MÜLKİYET DURUMU						
Özel Mülkiyet						
Bergama Belediyesi						
Vakıflar Genel Müdürlüğü						
Maliye Hazinesi						
YAPININ HARABİYET DURUMU		Güney Cephesi				
Onarım gerektirmeyen		X				
Basit onarım gerektiren						
Esaslı onarım gerektiren						
Restore edilme sürecinde						
HAZIRLAYAN: Gizem Güleç		YÖNETEN: Prof. Dr. Eti Akyüz Levi				

EK 1: devamı

BERGAMA TARİHİ YAPILAR ENVANTERİ				9	
YAPI KİMLİK BİLGİSİ		KONUM PLANI			
YAPI ADI: Tekke Boğazı Köprüsü		Çalışma sınırları dışında yer aldığından, Tekke Boğazı Köprüsü'nün konum planına ulaşamamıştır.			
YAPI ADRESİ: Selinos Çayı					
ADA/PARSEL: -					
MİMARİ/TARİHİ: M.S. 2.-3. yüzyıl					
KAT ADEDİ: -					
GENEL TANITIM: Tekke Boğazı Köprüsü, Selinos Çayı üzerinde konumlanmakta olup, kitabesi günümüze ulaşamamıştır. Yapım tarzından dolayı dik köprü grubuna girdiği ve M.S. 2.-3. yüzyılda inşa edildiği bilinen bir Roma Dönemi Köprüsüdür. Dört gözü bulunan köprü kesme taş malzemeden yapılmıştır. Ana kemerin doğu tarafında iki, batı tarafında bir göz bulunmaktadır. Suyun akış hızını yavaşlatmak amacıyla mahmuzlar yapılmıştır. Köprü, 900 m. uzunluğundadır ve gözlerin kemer açıklıklarının en büyüğü 10,45 m. dir. Tabyası 3,10 m genişliğinde, uzunluğu ise yaklaşık 50 metredir. Günümüzde korkulukları yıkılmış olduğu için yerine demir parmaklıklar yapılmıştır. Taşkınları önlemek amacıyla köprünün iki tarafına duvar örülmüştür.					
ÖZGÜN KULLANIM DURUMU		PLAN/CEPHE ŞEMASI			
Dini yapı		Eğitim yapısı		Tekke Boğazı Köprüsü'nün plan şemasına ulaşamamıştır.	
Su yapısı	X	Konut			
İdari yapı		Boş			
Ticarethane		Diğer			
MEVCUT KULLANIM DURUMU					
Dini yapı		Eğitim yapısı			
Su yapısı		Konut			
İdari yapı		Atıl	X		
Ticarethane		Diğer			
YAPININ BÖLGE İÇİNDEKİ KONUMU					
Bitişik		Ayrık	X		
Köşe					
YAPININ TAŞIYICI SİSTEMİ		FOTOĞRAFLAR			
Betonarme		Ahşap			
Taş	X	Diğer			
Almaşık					
YAPININ ÖZGÜNLÜK DURUMU					
Özgün		Az değişmiş			
Değişmiş	X				
YAPININ MÜLKİYET DURUMU					
Özel Mülkiyet					
Bergama Belediyesi					
Vakıflar Genel Müdürlüğü					
Maliye Hazinesi					
YAPININ HARABİYET DURUMU					
Onarım gerektirmeyen				Güney Cephesi	
Basit onarım gerektiren			X		
Esaslı onarım gerektiren					
Restore edilme sürecinde					
HAZIRLAYAN: Gizem Güleç		YÖNETEN: Prof. Dr. Eti Akyüz Levi			

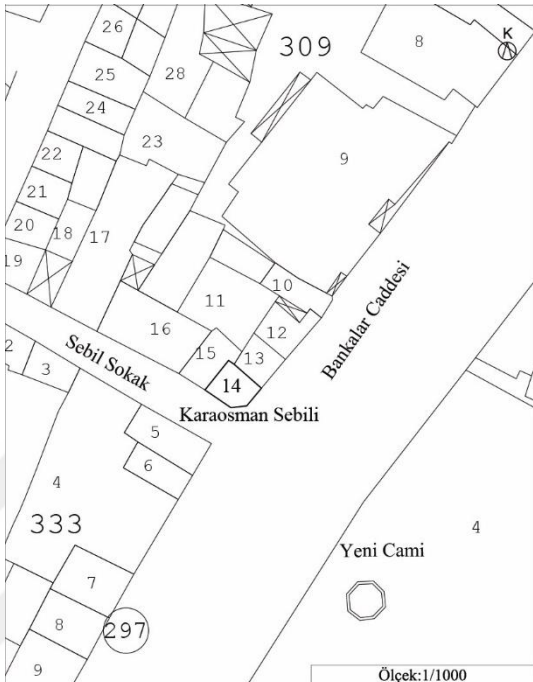
EK 1: devamı

BERGAMA TARİHİ YAPILAR ENVANTERİ				10			
YAPI KİMLİK BİLGİSİ		KONUM PLANI					
YAPI ADI: Koyun Köprüsü		Çalışma sınırları dışında yer aldığından, Koyun Köprüsü'nün konum planına ulaşılamamıştır.					
YAPI ADRESİ: Kınık Yolu, Bakırçay Nehri							
ADA/PARSEL: -							
MİMARİ/TARİHİ: 1384							
KAT ADEDİ: -							
GENEL TANITIM: Koyun Köprüsü, Bergama-Kınık yolunda Bakırçay Nehri'nin büyük kollarından birinin üzerinde kurulmuş ve 1384 yılında yaptırılmıştır. Bayatlı'nın aktarımında belirttiği köprünün kitabesine göre, Osmanlı Türkleri zamanında Anadolu'da yapılmış olan en eski eserler arasında yer almaktadır. (Bayatlı, 2016). Köprü, kaba yonu taş ve kireç harçla yapılmıştır. İki sahil ile bir orta ayağı ve suyun akış hızını yavaşlatmak için bir mahmuzu bulunmaktadır. Köprünün, güney tarafındaki kemerin açıklığı 8 m.; kuzey tarafındakinin açıklığı ise 12 m. olup, 4,80 m. genişliğindedir. Köprünün üst geçiti daha dar olmakla beraber, karşıdan gelen aracı beklemek amacıyla köprü başları daha geniş yapılmıştır. Süreçte geçirdiği onarımlar ve değişiklikler sebebi ile günümüzde bazı özelliklerini yitirmiş durumdadır. Köprüyü genişletmek amacı ile korkuluklar eklenmiştir.							
ÖZGÜN KULLANIM DURUMU		PLAN/CEPHE ŞEMASI					
Dini yapı		Eğitim yapısı					
Su yapısı	X	Konut					
İdari yapı		Boş					
Ticarethane		Diğer					
MEVCUT KULLANIM DURUMU							
Dini yapı					Eğitim yapısı		
Su yapısı					Konut		
İdari yapı					Atıl	X	
Ticarethane					Diğer		
YAPININ BÖLGE İÇİNDEKİ KONUMU		Ölçek: 1/200 Koyun Köprüsü Plan ve Görünüşü (Bergama Belediye Arşivi'nden alınan plan şeması esas alınarak çizilmiştir.)					
Bitişik		Ayrık		X			
Köşe							
YAPININ TAŞIYICI SİSTEMİ		FOTOĞRAFLAR					
Betonarme		Ahşap					
Taş	X	Diğer					
Almaşık							
YAPININ ÖZGÜNLÜK DURUMU							
Özgün					Az değişmiş		
Değişmiş	X						
YAPININ MÜLKİYET DURUMU							
Özel Mülkiyet							
Bergama Belediyesi							
Vakıflar Genel Müdürlüğü							
Maliye Hazinesi							
YAPININ HARABİYET DURUMU		Güney Cephesi					
Onarım gerektirmeyen							
Basit onarım gerektiren					X		
Esaslı onarım gerektiren							
Restore edilme sürecinde							
HAZIRLAYAN: Gizem Güleç		YÖNETEN: Prof. Dr. Eti Akyüz Levi					

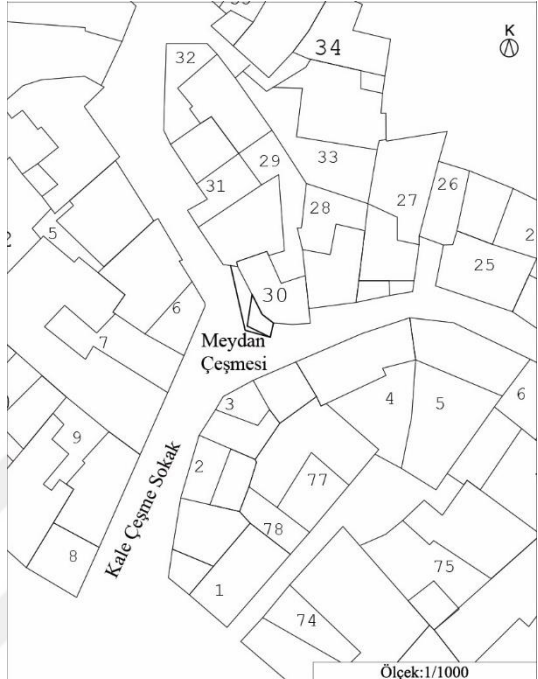
EK 1: devamı

BERGAMA TARİHİ YAPILAR ENVANTERİ				11
YAPI KİMLİK BİLGİSİ		KONUM PLANI		
YAPI ADI: Bodrum Üstü Köprüsü				
YAPI ADRESİ: Selinos Çayı				
ADA/PARSEL: -				
MİMARİ/TARİHİ: M.S. 2. yüzyıl				
KAT ADEDİ: -				
GENEL TANITIM: Bodrum Üstü Köprüsü, Selinos Çayı üzerinde Helenistik Dönem temelleri üzerine M.S. 2. yüzyılda Roma Dönemi'nde yapılmıştır. Köprü, kesme taştan yapılmış olup, iki gözlü ve 900 metre uzunluğundadır. Büyük kemerin açıklığı 11,40 m. dir, diğer gözün içerisine konut inşa edilmiştir. Günümüzde üzerine yapıların inşa edilmiş olması, köprüye zarar vermektedir.				
ÖZGÜN KULLANIM DURUMU		PLAN/CEPHE ŞEMASI		
Dini yapı		Eğitim yapısı		
Su yapısı	X	Konut		
İdari yapı		Boş		
Ticarethane		Diğer		
MEVCUT KULLANIM DURUMU				
Dini yapı		Eğitim yapısı		
Su yapısı		Konut		
İdari yapı		Atıl		X
Ticarethane		Diğer		
YAPININ BÖLGE İÇİNDEKİ KONUMU		Ölçek: 1/200 Bodrum Üstü Görünüşü (Bergama Belediye Arşivi'nden alınan plan şeması esas alınarak çizilmiştir.)		
Bitişik		Ayrık		X
Köşe				
YAPININ TAŞIYICI SİSTEMİ		FOTOĞRAFLAR		
Betonarme		Ahşap		
Taş	X	Diğer		
Almaşık				
YAPININ ÖZGÜNLÜK DURUMU				
Özgün		Az değişmiş		
Değişmiş	X			
YAPININ MÜLKİYET DURUMU		Kuzey Cephesi		
Özel Mülkiyet				
Bergama Belediyesi				
Vakıflar Genel Müdürlüğü				
Maliye Hazinesi				
YAPININ HARABİYET DURUMU				
Onarım gerektirmeyen				
Basit onarım gerektiren				
Esaslı onarım gerektiren				X
Restore edilme sürecinde				
HAZIRLAYAN: Gizem Güleç		YÖNETEN: Prof. Dr. Eti Akyüz Levi		

EK 1: devamı

BERGAMA TARİHİ YAPILAR ENVANTERİ				12
YAPI KİMLİK BİLGİSİ		KONUM PLANI		
YAPI ADI: Karaosman Sebili				
YAPI ADRESİ: Bankalar Caddesi, Sebül Sokak				
ADA/PARSEL: 309/14				
MİMARİ/TARİHİ: 1814				
KAT ADEDİ: -				
GENEL TANITIM: Karaosman Sebili, Bankalar Caddesi'nde yer almakta olup, Bergama'da günümüze ulaşabilen tek sebildir. Sebül, kitabesine göre 1814 yılında yapılmıştır. Üç cepheli olarak inşa edilmiştir ve giriş cephesi kibleye bakmaktadır. Arka duvarları, uzunlukları eşit olmayan beş kenara sahiptir. Yakın zamanda bir onarım geçirdiğinden çatısı marsilya kiremit ile yenilenmiştir. Duvar-çatı geçişinde silmeli saçak, yapıyı çevrelemektedir. Cepheler yuvarlak kemerli açıklıklara sahiptir. Doğu ve güney cephesinde birer kapı açıklığı bulunmaktadır. Kemerlerin her iki tarafında pilasterler vardır. Bergama'da süreç içerisinde başka sebiller de yapılmıştır. 1868 yılında Arasta'da yapılan sebillerin Arasta'nın restorasyonu sırasında alanı genişletmek amacıyla yıkıldığı bilinmektedir.				
				
ÖZGÜN KULLANIM DURUMU		PLAN/CEPHE ŞEMASI		
Dini yapı		Eğitim yapısı		
Su yapısı	X	Konut		
İdari yapı		Boş		
Ticarethane		Diğer		
MEVCUT KULLANIM DURUMU				
Dini yapı		Eğitim yapısı		
Su yapısı		Konut		
İdari yapı		Atıl		X
Ticarethane		Diğer		
YAPININ BÖLGE İÇİNDEKİ KONUMU				
Bitişik		Ayrık		
Köşe	X			
YAPININ TAŞIYICI SİSTEMİ				
Betonarme		Ahşap		
Taş	X	Diğer		
Almaşık				
YAPININ ÖZGÜNLÜK DURUMU				
Özgün		Az değişmiş		
Değişmiş	X			
YAPININ MÜLKİYET DURUMU				
Özel Mülkiyet				
Bergama Belediyesi				
Vakıflar Genel Müdürlüğü				X
Maliye Hazinesi				
YAPININ HARABİYET DURUMU				
Onarım gerektirmeyen				X
Basit onarım gerektiren				
Esaslı onarım gerektiren				
Restore edilme sürecinde				
HAZIRLAYAN: Gizem Güleç		YÖNETEN: Prof. Dr. Eti Akyüz Levi		

EK 1: devamı

BERGAMA TARİHİ YAPILAR ENVANTERİ				13
YAPI KİMLİK BİLGİSİ		KONUM PLANI		
YAPI ADI: Meydan Çeşmesi				
YAPI ADRESİ: Ulucami Mahallesi, Kale Çeşme Sokak				
ADA/PARSEL: 665/30				
MİMARİ/TARİHİ: 19. yüzyıl				
KAT ADEDİ: -				
GENEL TANITIM: Domuz Alanı Meydan Çeşmesi, Domuz Alanı ismi verilen alanda konumlanmaktadır ve Bergama’da bulunan meydan çeşmelerinden günümüze ulaşabilmiş tek örnektir. Çeşmenin içerisinde ve meydanda depo kısımları bulunmaktadır. Çeşmenin kitabesi olmamakla birlikte, 19. yüzyıl özelliklerini taşımaktadır. Kemerli ve iki eğimli çatı örtüsü bulunmaktadır. çeşme, atıl durumda bırakılmış ve bakımsız olmasına karşın işlevini sürdürmektedir.				
				
ÖZGÜN KULLANIM DURUMU		PLAN/CEPHE ŞEMASI		
Dini yapı		Eğitim yapısı		
Su yapısı	X	Konut		
İdari yapı		Boş		
Ticarethane		Diğer		
Meydan Çeşmesi’nin rölövesi alınamamıştır.				
MEVCUT KULLANIM DURUMU				
Dini yapı		Eğitim yapısı		
Su yapısı	X	Konut		
İdari yapı		Atıl		
Ticarethane		Diğer		
YAPININ BÖLGE İÇİNDEKİ KONUMU				
Bitişik	X	Ayrık		
Köşe				
YAPININ TAŞIYICI SİSTEMİ				
Betonarme		Ahşap		
Taş	X	Diğer		
Almaşık				
YAPININ ÖZGÜNLÜK DURUMU				
Özgün	X	Az değişmiş		
Değişmiş				
YAPININ MÜLKİYET DURUMU				
Özel Mülkiyet				
Bergama Belediyesi			X	
Vakıflar Genel Müdürlüğü				
Maliye Hazinesi				
YAPININ HARABİYET DURUMU				
Onarım gerektirmeyen				
Basit onarım gerektiren				
Esaslı onarım gerektiren			X	
Restore edilme sürecinde				
HAZIRLAYAN: Gizem Güleç		YÖNETEN: Prof. Dr. Eti Akyüz Levi		

EK 1: devamı

BERGAMA TARİHİ YAPILAR ENVANTERİ				14
YAPI KİMLİK BİLGİSİ		KONUM PLANI		
YAPI ADI: Sokak Çeşmesi 1				
YAPI ADRESİ: Kurtuluş Mahallesi, Turgut Sokak				
ADA/PARSEL: 528/48-49				
MİMARİ/TARİHİ: Bilinmiyor				
KAT ADEDİ: 1				
GENEL TANITIM: Kurtuluş Mahallesi, Turgut Sokak'ta bulunmaktadır ve 528 yapı adası, 48-49 parsel numaralı ev duvarı üzerine konumlandırılmıştır. Kitabesi bulunmamaktadır. Kesme taş malzemeden yapılmış olup yedi dilimli bir kemeri bulunmaktadır. Kemer taşıyan iki ayakta doğu tarafta bulunan ayak ve üzengi taşı günümüze ulaşamamıştır. Çeşmenin tekne kısmına müdahale edilerek taşlarla doldurulmuştur. Yapı, özgün işlevini sürdürememekle birlikte onarım gereksinimi vardır.				
ÖZGÜN KULLANIM DURUMU		PLAN/CEPHE ŞEMASI		
Dini yapı		Eğitim yapısı		
Su yapısı	X	Konut		
İdari yapı		Boş		
Ticarethane		Diğer		
MEVCUT KULLANIM DURUMU				
Dini yapı		Eğitim yapısı		
Su yapısı		Konut		
İdari yapı		Atıl		X
Ticarethane		Diğer		
YAPININ BÖLGE İÇİNDEKİ KONUMU				
Bitişik	X	Ayrık		
Köşe				
YAPININ TAŞIYICI SİSTEMİ				
Betonarme		Ahşap		
Taş	X	Diğer		
Almaşık				
YAPININ ÖZGÜNLÜK DURUMU				
Özgün		Az değişmiş		
Değişmiş	X			
YAPININ MÜLKİYET DURUMU				
Özel Mülkiyet			X	
Bergama Belediyesi				
Vakıflar Genel Müdürlüğü				
Maliye Hazinesi				
YAPININ HARABİYET DURUMU				
Onarım gerektirmeyen				
Basit onarım gerektiren				
Esaslı onarım gerektiren			X	
Restore edilme sürecinde				
HAZIRLAYAN: Gizem Güleç		YÖNETEN: Prof. Dr. Eti Akyüz Levi		

EK 1: devamı

BERGAMA TARİHİ YAPILAR ENVANTERİ				15
YAPI KİMLİK BİLGİSİ		KONUM PLANI		
YAPI ADI: Sokak Çeşmesi 2				
YAPI ADRESİ: Ulucami Mahallesi, Kılıçaslan Sokak				
ADA/PARSEL: 665/9				
MİMARİ/TARİHİ: 1906				
KAT ADEDİ: -				
GENEL TANITIM: Ulucami Mahallesi, Kılıçaslan Sokak üzerinde 665 yapı adası 9 numaralı parselde bulunmaktadır. Rumca kitabesine göre 1906 yılında yapılmış olup, kitabesinin üzeri bitki motifi ile taçlandırılmıştır. Üçgen kemerlidir ve dikdörtgen formudur. Kare plan şemasına sahip taş malzemeden yapılmış bir yapı üzerine inşa edilmiştir ve burada haznesi bulunmaktadır.Sütunları, üzengi taşları ve teknesi sağlam durumdadır.				
ÖZGÜN KULLANIM DURUMU		PLAN/CEPHE ŞEMASI		
Dini yapı		Eğitim yapısı		
Su yapısı	X	Konut		
İdari yapı		Boş		
Ticarethane		Diğer		
MEVCUT KULLANIM DURUMU		PLAN/CEPHE ŞEMASI		
Dini yapı		Eğitim yapısı		
Su yapısı		Konut		
İdari yapı		Atıl		X
Ticarethane		Diğer		
YAPININ BÖLGE İÇİNDEKİ KONUMU		PLAN/CEPHE ŞEMASI		
Bitişik	X	Ayrık		
Köşe				
YAPININ TAŞIYICI SİSTEMİ		FOTOĞRAFLAR		
Betonarme		Ahşap		
Taş	X	Diğer		
Almaşık				
YAPININ ÖZGÜNLÜK DURUMU		FOTOĞRAFLAR		
Özgün		Az değişmiş		
Değişmiş	X			
YAPININ MÜLKİYET DURUMU		FOTOĞRAFLAR		
Özel Mülkiyet				
Bergama Belediyesi				X
Vakıflar Genel Müdürlüğü				
Maliye Hazinesi				
YAPININ HARABİYET DURUMU		FOTOĞRAFLAR		
Onarım gerektirmeyen				
Basit onarım gerektiren				X
Esaslı onarım gerektiren				
Restore edilme sürecinde				
HAZIRLAYAN: Gizem Güleç		YÖNETEN: Prof. Dr. Eti Akyüz Levi		

EK 1: devamı

BERGAMA TARİHİ YAPILAR ENVANTERİ

16

YAPI KİMLİK BİLGİSİ

YAPI ADI: Sokak Çeşmesi 3

YAPI ADRESİ: Ulucami Mahallesi, Domuz Alanı

ADA/PARSEL: 659/1

MİMARİ/TARİHİ: Bilinmiyor

KAT ADEDİ: -

GENEL TANITIM: Domuz Alanı Meydan Çeşmesi, Ulucami Mahallesi Domuz Alanı ismi verilen alanda 659 yapı adası 1 numaralı parselde konumlanmaktadır ve Bergama'da bulunan meydan çeşmelerinden günümüze ulaşabilmiş iki örnekten birisidir. Kitabesi bulunmamaktadır. Kare planlıdır ve su deposu bulunmaktadır. Yuvarlak kemerli olup sade bir kilit taşı ve üçgen alınlığı vardır. Teknesi yüksek ve sağlam durumdadır. Yapı, varlığını sürdürmekte olup, Bergama'da bulunan ve işlevini devam ettiren çeşme örneklerindendir.

KONUM PLANI

ÖZGÜN KULLANIM DURUMU

Dini yapı		Eğitim yapısı	
Su yapısı	X	Konut	
İdari yapı		Boş	
Ticarethane		Diğer	

MEVCUT KULLANIM DURUMU

Dini yapı		Eğitim yapısı	
Su yapısı	X	Konut	
İdari yapı		Atıl	
Ticarethane		Diğer	

YAPININ BÖLGE İÇİNDEKİ KONUMU

Bitişik		Ayrık	X
Köşe			

YAPININ TAŞIYICI SİSTEMİ

Betonarme		Ahşap	
Taş	X	Diğer	
Almaşık			

YAPININ ÖZGÜNLÜK DURUMU

Özgün		Az değişmiş	X
Değişmiş			

YAPININ MÜLKİYET DURUMU

Özel Mülkiyet		
Bergama Belediyesi		X
Vakıflar Genel Müdürlüğü		
Maliye Hazinesi		

YAPININ HARABİYET DURUMU

Onarım gerektirmeyen		
Basit onarım gerektiren		X
Esaslı onarım gerektiren		
Restore edilme sürecinde		

HAZIRLAYAN: Gizem Güleç

PLAN/CEPHE ŞEMASI

Ölçek: 1/200
Sokak Çeşmesi 3- Görünüş ve Planı (Yerinde incelenip, rölövesi alınmıştır.)

FOTOĞRAFLAR

Güney Cephesi

YÖNETEN: Prof. Dr. Eti Akyüz Levi

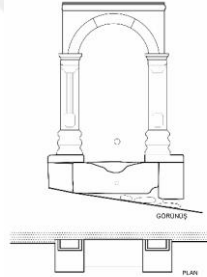
EK 1: devamı

BERGAMA TARİHİ YAPILAR ENVANTERİ				17
YAPI KİMLİK BİLGİSİ		KONUM PLANI		
YAPI ADI: Sokak Çeşmesi 4				
YAPI ADRESİ: Talatpaşa Mahallesi, Samanpazarı Sokak				
ADA/PARSEL: 454/6				
MİMARİ/TARİHİ: Bilinmiyor				
KAT ADEDİ: -				
GENEL TANITIM: Talatpaşa Mahallesi, Samanpazarı Sokak'ta bulunan ve 454 yapı adası, 6 numaralı parseldeki binanın duvarına bitişik konumlandırılmış olan çeşmenin kitabesi bulunmamaktadır. Çeşmenin üst kısmı binanın kat silmesine kadar uzanmakta olup, alt kısmı yoldaki eğimin şeklini almıştır. Çeşme yuvarlak kemerli ve dikdörtgen formudur. Teknesinin üzerine müdahale edilmiş ve mermerler ile kapatılmıştır.				
ÖZGÜN KULLANIM DURUMU		PLAN/CEPHE ŞEMASI		
Dini yapı		Eğitim yapısı		
Su yapısı	X	Konut		
İdari yapı		Boş		
Ticarethane		Diğer		
MEVCUT KULLANIM DURUMU		ÖLÇEK: 1/1000		
Dini yapı		Eğitim yapısı		
Su yapısı		Konut		
İdari yapı		Atıl		X
Ticarethane		Diğer		
YAPININ BÖLGE İÇİNDEKİ KONUMU		ÖLÇEK: 1/200		
Bitişik	X	Ayrık		
Köşe				
YAPININ TAŞIYICI SİSTEMİ		Sokak Çeşmesi 4- Görünüş ve Planı (Yerinde incelenip, rölövesi alınmıştır.)		
Betonarme		Ahşap		
Taş	X	Diğer		
Almaşık				
YAPININ ÖZGÜNLÜK DURUMU		FOTOĞRAFLAR		
Özgün		Az değişmiş		
Değişmiş	X			
YAPININ MÜLKİYET DURUMU		Doğu Cephesi		
Özel Mülkiyet				X
Bergama Belediyesi				
Vakıflar Genel Müdürlüğü				
Maliye Hazinesi				
YAPININ HARABİYET DURUMU		YÖNETEN: Prof. Dr. Eti Akyüz Levi		
Onarım gerektirmeyen				
Basit onarım gerektiren				X
Esaslı onarım gerektiren				
Restore edilme sürecinde				
HAZIRLAYAN: Gizem Güleç				

EK 1: devamı

BERGAMA TARİHİ YAPILAR ENVANTERİ				18		
YAPI KİMLİK BİLGİSİ		KONUM PLANI				
YAPI ADI: Sokak Çeşmesi 5						
YAPI ADRESİ: Talatpaşa Mahallesi, Alp Çıkma ve Dede Sokak kesişimi						
ADA/PARSEL: 450/59						
MİMARİ/TARİHİ: Bilinmiyor						
KAT ADEDİ: -						
GENEL TANITIM: Talatpaşa Mahallesi, Alp Çıkma ve Dede Sokağın kesişiminde bulunan ve 450 yapı adası, 59 numaralı parseldeki binanın duvarına konumlandırılmış olan çeşmenin kitabesi bulunmamaktadır. Çeşmenin, süreç içerisinde birçok kez sıvanıp boyandığı izlenilmektedir. Günümüzde yalnızca silüet olarak varlığını sürdürmekte olup, yapı işlevini yitirmiştir.						
ÖZGÜN KULLANIM DURUMU		PLAN/CEPHE ŞEMASI				
Dini yapı		Eğitim yapısı				
Su yapısı	X	Konut				
İdari yapı		Boş				
Ticarethane		Diğer				
MEVCUT KULLANIM DURUMU						
Dini yapı					Eğitim yapısı	
Su yapısı					Konut	
İdari yapı					Atıl	X
Ticarethane		Diğer				
YAPININ BÖLGE İÇİNDEKİ KONUMU		Ölçek: 1/200 Sokak Çeşmesi 5- Görünüşü (Yerinde incelenip, rölövesi alınmıştır.)				
Bitişik	X				Ayrık	
Köşe						
YAPININ TAŞIYICI SİSTEMİ		FOTOĞRAFLAR				
Betonarme		Ahşap				
Taş	X	Diğer				
Almaşık						
YAPININ ÖZGÜNLÜK DURUMU						
Özgün					Az değişmiş	
Değişmiş	X					
YAPININ MÜLKİYET DURUMU		Güney Cephesi				
Özel Mülkiyet						
Bergama Belediyesi					X	
Vakıflar Genel Müdürlüğü						
Maliye Hazinesi						
YAPININ HARABİYET DURUMU		YÖNETEN: Prof. Dr. Eti Akyüz Levi				
Onarım gerektirmeyen						
Basit onarım gerektiren						
Esaslı onarım gerektiren					X	
Restore edilme sürecinde						
HAZIRLAYAN: Gizem Güleç						

EK 1: devamı

BERGAMA TARİHİ YAPILAR ENVANTERİ				19
YAPI KİMLİK BİLGİSİ		KONUM PLANI		
YAPI ADI: Sokak Çeşmesi 6				
YAPI ADRESİ: Talatpaşa Mahallesi, Şazeli Sokak				
ADA/PARSEL: 457/1				
MİMARİ/TARİHİ: 1871				
KAT ADEDİ: -				
GENEL TANITIM: Talatpaşa Mahallesi, Şazeli Sokak'ta bulunan ve 457 numaralı yapı adası 1 parselde bulunan evin duvarına bitişik konumlandırılmış olan çeşmenin kitabesi bulunmamaktadır. Bitişik olduğu bina ile aynı zamanlarda yapılmış olduğu sanılmaktadır. Binanın giriş kapısının üzerindeki kitabeden yapının 1871 yılında yapıldığı öğrenilmektedir. Kemerli ve sütun yapısı da çeşmenin 19. yüzyıl sonlarında yapıldığını desteklemektedir. Çeşme, trahitten yapılmıştır ve yuvarlak kemerlidir. Dışarı doğru uzanmış kavisli bir teknesi bulunmaktadır. Çeşme, günümüzde sağlam durumda olmakla birlikte, işlevini sürdürmemektedir.				
ÖZGÜN KULLANIM DURUMU		PLAN/CEPHE ŞEMASI		
Dini yapı		Eğitim yapısı		
Su yapısı	X	Konut		
İdari yapı		Boş		
Ticarethane		Diğer		
MEVCUT KULLANIM DURUMU		Ölçek: 1/200		
Dini yapı		Eğitim yapısı		Sokak Çeşmesi 6 - Görünüş ve Planı (Yerinde incelenip, rölövesi alınmıştır.)
Su yapısı		Konut		
İdari yapı		Atıl	X	
Ticarethane		Diğer		
YAPININ BÖLGE İÇİNDEKİ KONUMU				
Bitişik	X	Ayrık		FOTOĞRAFLAR
Köşe				
YAPININ TAŞIYICI SİSTEMİ				
Betonarme		Ahşap		
Taş	X	Diğer		
Almaşık				
YAPININ ÖZGÜNLÜK DURUMU				
Özgün		Az değişmiş	X	Kuzey Cephesi
Değişmiş				
YAPININ MÜLKİYET DURUMU			YÖNETEN: Prof. Dr. Eti Akyüz Levi	
Özel Mülkiyet		X		
Bergama Belediyesi				
Vakıflar Genel Müdürlüğü				
YAPININ HARABİYET DURUMU				
Onarım gerektirmeyen				
Basit onarım gerektiren		X		
Esaslı onarım gerektiren				
Restore edilme sürecinde				
HAZIRLAYAN: Gizem Güleç				

EK 1: devamı

BERGAMA TARİHİ YAPILAR ENVANTERİ

20

YAPI KİMLİK BİLGİSİ

YAPI ADI: Sokak Çeşmesi 7

YAPI ADRESİ: Turabey Mahallesi, Hacı Yamak Sokak

ADA/PARSEL: 808/109

MİMARİ/TARİHİ: 1851

KAT ADEDİ: -

GENEL TANITIM: Turabey Mahallesi, Hacı Yamak Sokağı'nda bulunan ve 808 numaralı yapı adası, 109 parseldeki binanın duvarına bitişik konumlandırılmış olan çeşme, kitabesine göre 1851 yılında yapılmıştır Mermer ve yuvarlak kemerli çeşmede, kemerin ortasındaki kilit taşında bitkisel bir motif ve taç kısmında iki motif bulunmaktadır. Mermerden yapılmış sade bir ayna taşı, bunu çevreleyen bir çerçeve ve oluk vardır. Geçmişte var olan kurna taşı günümüze ulaşamamıştır ve yapı işlevini sürdürmemektedir.

KONUM PLANI

ÖZGÜN KULLANIM DURUMU

Dini yapı		Eğitim yapısı	
Su yapısı	X	Konut	
İdari yapı		Boş	
Ticarethane		Diğer	

MEVCUT KULLANIM DURUMU

Dini yapı		Eğitim yapısı	
Su yapısı		Konut	
İdari yapı		Atıl	X
Ticarethane		Diğer	

YAPININ BÖLGE İÇİNDEKİ KONUMU

Bitişik	X	Ayrık	
Köşe			

YAPININ TAŞIYICI SİSTEMİ

Betonarme		Ahşap	
Taş		Diğer	X
Almaşık			

YAPININ ÖZGÜNLÜK DURUMU

Özgün		Az değişmiş	X
Değişmiş			

YAPININ MÜLKİYET DURUMU

Özel Mülkiyet		X
Bergama Belediyesi		
Vakıflar Genel Müdürlüğü		
Maliye Hazinesi		

YAPININ HARABİYET DURUMU

Onarım gerektirmeyen		
Basit onarım gerektiren		X
Esaslı onarım gerektiren		
Restore edilme sürecinde		

HAZIRLAYAN: Gizem Güleç

PLAN/CEPHE ŞEMASI

Ölçek: 1/200
Sokak Çeşmesi 7 - Görünüş ve Planı (Yerinde incelenip, rölövesi alınmıştır.)

FOTOĞRAFLAR

Güney Cephesi

YÖNETEN: Prof. Dr. Eti Akyüz Levi

EK 1: devamı

BERGAMA TARİHİ YAPILAR ENVANTERİ				21
YAPI KİMLİK BİLGİSİ		KONUM PLANI		
YAPI ADI: Sokak Çeşmesi 8				
YAPI ADRESİ: Gazipaşa Mahallesi				
ADA/PARSEL: 293/16				
MİMARİ/TARİHİ: Bilinmiyor				
KAT ADEDİ: -				
GENEL TANITIM: Gazipaşa Mahallesi'nde bulunan çeşme, 293 numaralı yapı adası 16 parseldeki binanın cephesine bitişik konumlanmıştır. Kitabesi bulunmamaktadır. Yuvarlak kemerli olup, kareye yakın formdadır. Günümüzde, çeşmenin batı tarafında bulunan ayak başlığı görülmemektedir. Diğer çeşme örneklerinden farklı olarak üzengi taşı ve teknesi bulunmamaktadır. Yol kodunun yükselmesi ile bu kısımların gömülü durumda kaldığı düşünülebilir. İşlevini kaybetmiştir.				
ÖZGÜN KULLANIM DURUMU		PLAN/CEPHE ŞEMASI		
Dini yapı		Eğitim yapısı		
Su yapısı	X	Konut		
İdari yapı		Boş		
Ticarethane		Diğer		
MEVCUT KULLANIM DURUMU		GÖRÜNÜŞ PLAN		
Dini yapı		Eğitim yapısı		
Su yapısı		Konut		
İdari yapı		Atıl		X
Ticarethane		Diğer		
YAPININ BÖLGE İÇİNDEKİ KONUMU		Ölçek: 1/200 Sokak Çeşmesi 8 - Görünüş ve Planı (Yerinde incelenip, rölövesi alınmıştır.)		
Bitişik	X	Ayrık		
Köşe				
YAPININ TAŞIYICI SİSTEMİ		FOTOĞRAFLAR		
Betonarme		Ahşap		
Taş	X	Diğer		
Almaşık				
YAPININ ÖZGÜNLÜK DURUMU		Güney Cephesi		
Özgün		Az değişmiş		X
Değişmiş				
YAPININ MÜLKİYET DURUMU		YÖNETEN: Prof. Dr. Eti Akyüz Levi		
Özel Mülkiyet				X
Bergama Belediyesi				
Vakıflar Genel Müdürlüğü				
Maliye Hazinesi				
YAPININ HARABİYET DURUMU				
Onarım gerektirmeyen				
Basit onarım gerektiren				
Esaslı onarım gerektiren				X
Restore edilme sürecinde				
HAZIRLAYAN: Gizem Güleç				

EK 1: devamı

BERGAMA TARİHİ YAPILAR ENVANTERİ				22
YAPI KİMLİK BİLGİSİ		KONUM PLANI		
YAPI ADI: Sokak Çeşmesi 9				
YAPI ADRESİ: Barbaros Mahallesi, Çizmeciler Arastası				
ADA/PARSEL: 334/12				
MİMARİ/TARİHİ: 1848				
KAT ADEDİ: -				
GENEL TANITIM: Barbaros Mahallesi, Çizmeciler Arastası üzerinde konumlanmakta olup, kitabesine göre 1848 yılında çizmeci esnafı tarafından yaptırılmıştır. 334 numaralı yapı adası, 12 parseldeki ticarethanenin duvarında konumlanmıştır. Çeşme, mermerden yapılmıştır ve yuvarlak kemerli biri büyük, biri daha küçük iki nişi bulunmaktadır. Kemer aynalarında kitabeleri vardır. Büyük kemerli çeşmenin kilit taşı üzerinde rozet yer almaktadır. Küçük kemerli çeşmenin kitabesinin üzerinde doğu ve batı doğrultularında papatya figürleri işlenmiştir. Teknesi ve kurnası bulunmamaktadır. Kitabesinden edinilen bilgilere göre 1907 ve 1996 yılında bakım ve onarım görmüştür (Özunal, 1997). Mermerden yapılmış olan çeşmeler günümüzde sağlam durumdadır. Kurnası bulunmayan büyük çeşmeye sonradan musluk eklenmiştir. Günümüzde hem varlığını hem de işlevini sürdürmektedir.				
ÖZGÜN KULLANIM DURUMU				
Dini yapı		Eğitim yapısı		
Su yapısı	X	Konut		
İdari yapı		Boş		
Ticarethane		Diğer		
MEVCUT KULLANIM DURUMU				
Dini yapı		Eğitim yapısı		
Su yapısı	X	Konut		
İdari yapı		Atıl		
Ticarethane		Diğer		
YAPININ BÖLGE İÇİNDEKİ KONUMU				
Bitişik	X	Ayrık		
Köşe				
YAPININ TAŞIYICI SİSTEMİ				
Betonarme		Ahşap		
Taş		Diğer		X
Almaşık				
YAPININ ÖZGÜNLÜK DURUMU				
Özgün		Az değişmiş		X
Değişmiş				
YAPININ MÜLKİYET DURUMU				
Özel Mülkiyet				X
Bergama Belediyesi				
Vakıflar Genel Müdürlüğü				
Maliye Hazinesi				
YAPININ HARABİYET DURUMU				
Onarım gerektirmeyen				X
Basit onarım gerektiren				
Esaslı onarım gerektiren				
Restore edilme sürecinde				
HAZIRLAYAN: Gizem Güleç				
YÖNETEN: Prof. Dr. Eti Akyüz Levi				

EK 1: devamı

BERGAMA TARİHİ YAPILAR ENVANTERİ				23
YAPI KİMLİK BİLGİSİ		KONUM PLANI		
YAPI ADI: Sokak Çeşmesi 10				
YAPI ADRESİ: Kasapoğlu Caddesi v Şeftali Sokak kesişimi				
ADA/PARSEL: 306/9				
MİMARİ/TARİHİ: 1878				
KAT ADEDİ: -				
GENEL TANITIM: : Kasapoğlu Caddesi ve Şeftali Sokak kesişiminde, 306 yapı adası, 9 parsel üzerine konumlanmış olan Kasapoğlu Çeşmesi, bir ticarethanenin duvarına bitişik olarak 1878 yılında yapılmıştır. Yapı, yuvarlak kemerli bir niş içerisinde. Niş içinde kesişen iki yuvarlak kemer vardır. Kurna (tekne) ve yanlarında dinlenme taşları (bekleme sekileri) bulunmaktadır. Trahit taşından yapılmıştır. Günümüzde sağlam bir şekilde varlığını ve işlevini devam ettirmektedir.				
ÖZGÜN KULLANIM DURUMU		PLAN/CEPHE ŞEMASI		
Dini yapı		Eğitim yapısı		
Su yapısı	X	Konut		
İdari yapı		Boş		
Ticarethane		Diğer		
MEVCUT KULLANIM DURUMU		Ölçek: 1/1000		
Dini yapı		Eğitim yapısı		
Su yapısı	X	Konut		
İdari yapı		Atıl		
Ticarethane		Diğer		
YAPININ BÖLGE İÇİNDEKİ KONUMU		Ölçek: 1/200		
Bitişik	X	Ayrık		
Köşe				
YAPININ TAŞIYICI SİSTEMİ		Sokak Çeşmesi 10- Görünüş ve Planı (Yerinde incelenip, rölövesi alınmıştır.)		
Betonarme		Ahşap		
Taş	X	Diğer		
Almaşık				
YAPININ ÖZGÜNLÜK DURUMU		FOTOĞRAFLAR		
Özgün	X	Az değişmiş		
Değişmiş				
YAPININ MÜLKİYET DURUMU		Batı Cephesi		
Özel Mülkiyet		X		
Bergama Belediyesi				
Vakıflar Genel Müdürlüğü				
Maliye Hazinesi				
YAPININ HARABİYET DURUMU		YÖNETEN: Prof. Dr. Eti Akyüz Levi		
Onarım gerektirmeyen		X		
Basit onarım gerektiren				
Esaslı onarım gerektiren				
Restore edilme sürecinde				
HAZIRLAYAN: Gizem Güleç				

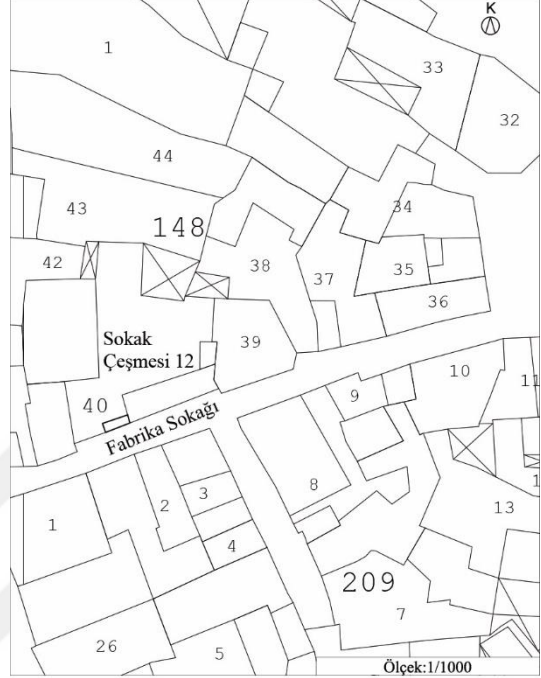

Batı Cephesi

EK 1: devamı

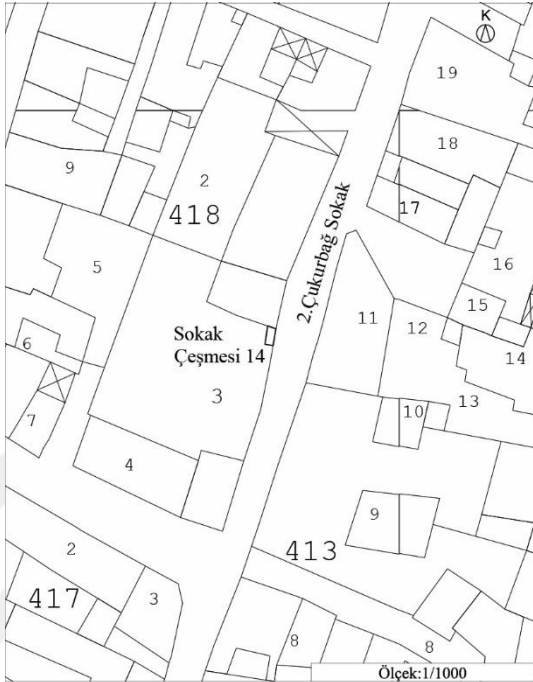
BERGAMA TARİHİ YAPILAR ENVANTERİ				24
YAPI KİMLİK BİLGİSİ		KONUM PLANI		
YAPI ADI: Sokak Çeşmesi 11				
YAPI ADRESİ: Talatpaşa Mahallesi, Tabakçıkmaşı Sokak				
ADA/PARSEL: 451/64				
MİMARİ/TARİHİ: Bilinmiyor				
KAT ADEDİ: -				
GENEL TANITIM: Talatpaşa Mahallesi, Tabakçıkmaşı Sokak'ta bulunmaktadır ve 451 yapı adası, 64 parsel numaralı evin duvarına bitişik konumdadır. Kitabesi bulunmamaktadır. Basık kemerli bir niş içerisinde olup kare formudur. Kesme taş malzemeden yapılmıştır. Kemerli taşıyan ayaklar, üzengi taşları sağlam durumda olup kurna taşı görülmemektedir. Günümüzde, varlığını devam ettirse de işlevini sürdürmemektedir.				
ÖZGÜN KULLANIM DURUMU		PLAN/CEPHE ŞEMASI		
Dini yapı		Eğitim yapısı		
Su yapısı	X	Konut		
İdari yapı		Boş		
Ticarethane		Diğer		
MEVCUT KULLANIM DURUMU		GÖRÜŞ		
Dini yapı		Eğitim yapısı		
Su yapısı		Konut		
İdari yapı		Atıl	X	
Ticarethane		Diğer		
YAPININ BÖLGE İÇİNDEKİ KONUMU		PLAN		
Bitişik	X	Ayrık		
Köşe				
YAPININ TAŞIYICI SİSTEMİ		Ölçek: 1/200		
Betonarme		Ahşap		
Taş	X	Diğer		
Almaşık				
YAPININ ÖZGÜNLÜK DURUMU		Sokak Çeşmesi 11- Görünüş ve Planı (Yerinde incelenip, rölövesi alınmıştır.)		
Özgün		Az değişmiş	X	
Değişmiş				
YAPININ MÜLKİYET DURUMU		FOTOĞRAFLAR		
Özel Mülkiyet				
Bergama Belediyesi		X		
Vakıflar Genel Müdürlüğü				
Maliye Hazinesi				
YAPININ HARABİYET DURUMU		Doğu Cephesi		
Onarım gerektirmeyen				
Basit onarım gerektiren		X		
Esaslı onarım gerektiren				
Restore edilme sürecinde				
HAZIRLAYAN: Gizem Güleç		YÖNETEN: Prof. Dr. Eti Akyüz Levi		

EK 1: devamı

BERGAMA TARİHİ YAPILAR ENVANTERİ				25		
YAPI KİMLİK BİLGİSİ		KONUM PLANI				
YAPI ADI: Sokak Çeşmesi 12						
YAPI ADRESİ: Turabey Mahallesi, Fabrika Sokak						
ADA/PARSEL: 148/40						
MİMARİ/TARİHİ: 1884						
KAT ADEDİ: -						
GENEL TANITIM: Turabey Mahallesi, Fabrika Sokak'ta yer almaktadır ve 148 yapı adası, 40 parsel numaralı binanın duvarına bitişik olarak yapılmış bir duvar çeşmesidir. Kitabesine göre 1884 yılında yapılmıştır. Derin bir nişin içerisinde bulunmakta olup, yuvarlak kemerli bir çeşmedir. Kesme taş malzemeden inşa edilmiştir. Günümüze sağlam bir şekilde gelmiş olmasına karşın kullanılmamaktadır.						
ÖZGÜN KULLANIM DURUMU		PLAN/CEPHE ŞEMASI				
Dini yapı		Eğitim yapısı				
Su yapısı	X	Konut				
İdari yapı		Boş				
Ticarethane		Diğer				
MEVCUT KULLANIM DURUMU						
Dini yapı					Eğitim yapısı	
Su yapısı					Konut	
İdari yapı					Atıl	X
Ticarethane					Diğer	
YAPININ BÖLGE İÇİNDEKİ KONUMU		Ölçek: 1/200 Sokak Çeşmesi 12- Görünüş ve Planı (Yerinde incelenip, rölövesi alınmıştır.)				
Bitişik	X				Ayrık	
Köşe						
YAPININ TAŞIYICI SİSTEMİ		FOTOĞRAFLAR				
Betonarme		Ahşap				
Taş	X	Diğer				
Almaşık						
YAPININ ÖZGÜNLÜK DURUMU		Güney Cephesi				
Özgün					Az değişmiş	X
Değişmiş						
YAPININ MÜLKİYET DURUMU		YÖNETEN: Prof. Dr. Eti Akyüz Levi				
Özel Mülkiyet						X
Bergama Belediyesi						
Vakıflar Genel Müdürlüğü						
Maliye Hazinesi						
YAPININ HARABİYET DURUMU						
Onarım gerektirmeyen						
Basit onarım gerektiren						X
Esaslı onarım gerektiren						
Restore edilme sürecinde						
HAZIRLAYAN: Gizem Güleç						

EK 1: devamı

BERGAMA TARİHİ YAPILAR ENVANTERİ				26
YAPI KİMLİK BİLGİSİ		KONUM PLANI		
YAPI ADI: Sokak Çeşmesi 13				
YAPI ADRESİ: Selçuk Mahallesi, Birinci Çukurbağ Caddesi				
ADA/PARSEL: 416/40				
MİMARİ/TARİHİ: Bilinmiyor				
KAT ADEDİ: -				
GENEL TANITIM: Selçuk Mahallesi, Birinci Çukurbağ Caddesi üzerinde 416 yapı adası 40 parsel numaralı evin duvarında bulunmaktadır. Kaba yonu taş malzemeden yığma olarak yapılmış olup, sivri kemerli derin bir niş içerisinde. Kitabesi günümüzde sıvalı ve boyalı olduğundan tam olarak anlaşılamamaktadır. Çeşme, günümüzde özgün işlevini devam ettirememektedir.				
ÖZGÜN KULLANIM DURUMU		PLAN/CEPHE ŞEMASI		
Dini yapı		Eğitim yapısı		
Su yapısı	X	Konut		
İdari yapı		Boş		
Ticarethane		Diğer		
MEVCUT KULLANIM DURUMU		Görünüş ve Planı		
Dini yapı		Eğitim yapısı		
Su yapısı		Konut		
İdari yapı		Atıl	X	
Ticarethane		Diğer		
YAPININ BÖLGE İÇİNDEKİ KONUMU		Ölçek: 1/200		
Bitişik	X	Ayrık		
Köşe				
YAPININ TAŞIYICI SİSTEMİ		Sokak Çeşmesi 13- Görünüş ve Planı (Yerinde incelenip, rölevesi alınmıştır.)		
Betonarme		Ahşap		
Taş	X	Diğer		
Almaşık				
YAPININ ÖZGÜNLÜK DURUMU		FOTOĞRAFLAR		
Özgün		Az değişmiş	X	
Değişmiş				
YAPININ MÜLKİYET DURUMU		Kuzey Cephesi		
Özel Mülkiyet		X		
Bergama Belediyesi				
Vakıflar Genel Müdürlüğü				
Maliye Hazinesi				
YAPININ HARABİYET DURUMU		YÖNETEN: Prof. Dr. Eti Akyüz Levi		
Onarım gerektirmeyen				
Basit onarım gerektiren		X		
Esaslı onarım gerektiren				
Restore edilme sürecinde				
HAZIRLAYAN: Gizem Güleç				

BERGAMA TARİHİ YAPILAR ENVANTERİ				27
YAPI KİMLİK BİLGİSİ		KONUM PLANI		
YAPI ADI: Sokak Çeşmesi 14				
YAPI ADRESİ: Selçuk Mahallesi, İkinci Çukurbağ Caddesi				
ADA/PARSEL: 418/3				
MİMARİ/TARİHİ: Bilinmiyor				
KAT ADEDİ: -				
GENEL TANITIM: Selçuk Mahallesi, İkinci Çukurbağ Caddesi üzerinde 418 numaralı yapı adası, 3 parseldeki evin duvarındadır. Kesme taştan yapılmış olup yuvarlak kemerli bir nişe sahiptir. Kemerin yer aldığı nişin içerisinde vazo şeklinde bir kabartma vardır. Kemer, ayaklar ve üzengi taşı üzerine oturmaktadır. Nişi çevreleyen plaster bitki motifi başlıklı ve kare silmelidir. Geçmişte kitabenin bulunduğu varsayılan alan mermer ile kapatılmıştır. Çeşmenin iki tarafında da volütlü başlıklı iki sütun vardır. Günümüzde üzengi taşı bulunmakla birlikte teknesi görülmemektedir. Geçmişte var olan kurna taşı bugüne ulaşamamıştır. Çeşmenin yüzeyi yer yer sıvalı ve boyalıdır. Taş yüzeylerinde çatlaklar ve aşınmalar gözlemlenmektedir. Günümüzde varolmakla birlikte işlevsizdir.				
				
ÖZGÜN KULLANIM DURUMU		PLAN/CEPHE ŞEMASI		
Dini yapı		Eğitim yapısı		
Su yapısı	X	Konut		
İdari yapı		Boş		
Ticarethane		Diğer		
MEVCUT KULLANIM DURUMU				
Dini yapı		Eğitim yapısı		
Su yapısı		Konut		
İdari yapı		Atıl		X
Ticarethane		Diğer		
YAPININ BÖLGE İÇİNDEKİ KONUMU				
Bitişik	X	Ayrık		
Köşe				
YAPININ TAŞIYICI SİSTEMİ				
Betonarme		Ahşap		
Taş	X	Diğer		
Almaşık				
YAPININ ÖZGÜNLÜK DURUMU				
Özgün		Az değişmiş		X
Değişmiş				
YAPININ MÜLKİYET DURUMU				
Özel Mülkiyet				X
Bergama Belediyesi				
Vakıflar Genel Müdürlüğü				
Maliye Hazinesi				
YAPININ HARABİYET DURUMU				
Onarım gerektirmeyen				
Basit onarım gerektiren				
Esaslı onarım gerektiren				X
Restore edilme sürecinde				
HAZIRLAYAN: Gizem Güleç		YÖNETEN: Prof. Dr. Eti Akyüz Levi		
				

EK 1: devamı

BERGAMA TARİHİ YAPILAR ENVANTERİ				28
YAPI KİMLİK BİLGİSİ		KONUM PLANI		
YAPI ADI: Sokak Çeşmesi 15				
YAPI ADRESİ: Ertuğrul Çıkmaşı				
ADA/PARSEL: 26/93				
MİMARİ/TARİHİ: 1891				
KAT ADEDİ: -				
GENEL TANITIM: Ertuğrul Çıkmaşı'nda 26 yapı adası 93 parselde bulunan çeşme, kitabesinden anlaşıldığına göre 1891 yılında yaptırılmıştır. Kitabesi, kemer aynası içerisinde bulunmaktadır. İki sütun üzerine oturtulmuştur ve yuvarlak kemerlidir. Kesme taş malzemeden inşa edilmiştir. Günümüze kadar ulaşmış olmasına karşın, işlevini yerine getirememektedir.				
ÖZGÜN KULLANIM DURUMU		PLAN/CEPHE ŞEMASI		
Dini yapı		Eğitim yapısı		
Su yapısı	X	Konut		
İdari yapı		Boş		
Ticarethane		Diğer		
MEVCUT KULLANIM DURUMU				
Dini yapı		Eğitim yapısı		Ölçek: 1/200 Sokak Çeşmesi 15- Görünüş ve Planı (Yerinde incelenip, rölövesi alınmıştır.)
Su yapısı		Konut		
İdari yapı		Atıl	X	
Ticarethane		Diğer		
YAPININ BÖLGE İÇİNDEKİ KONUMU				
Bitişik	X	Ayrık		FOTOĞRAFLAR
Köşe				
YAPININ TAŞIYICI SİSTEMİ				
Betonarme		Ahşap		
Taş	X	Diğer		
Almaşık				
YAPININ ÖZGÜNLÜK DURUMU				
Özgün		Az değişmiş	X	
Değişmiş				
YAPININ MÜLKİYET DURUMU				
Özel Mülkiyet			X	Kuzey Cephesi
Bergama Belediyesi				
Vakıflar Genel Müdürlüğü				
Maliye Hazinesi				
YAPININ HARABİYET DURUMU				
Onarım gerektirmeyen				YÖNETEN: Prof. Dr. Eti Akyüz Levi
Basit onarım gerektiren				
Esaslı onarım gerektiren			X	
Restore edilme sürecinde				
HAZIRLAYAN: Gizem Güleç				

BERGAMA TARİHİ YAPILAR ENVANTERİ

29

YAPI KİMLİK BİLGİSİ

YAPI ADI: Sokak Çeşmesi 16

YAPI ADRESİ: İnkılap Mahallesi, Suyolu Çıkmaşı

ADA/PARSEL: 144/98

MİMARİ/TARİHİ: 1891

KAT ADEDİ: -

GENEL TANITIM: İnkılap Mahallesi, Suyolu Çıkmaşı'nda 144 numaralı yapı adası, 98 parselde bulunan evin duvarında yer almaktadır ve mermer kitabesine göre 1916 yılında yapılmıştır. Üçgen alınlığı bulunan bir duvar çeşmesidir. Basık kemerlidir ve kilit taşında ay-yıldız kabartması yer almaktadır. Kemer, ayak, kurna taşı ve teknesi trahit taşından yapılmıştır. Ayakların kaideleri yüksektir ve silmelidir. Tekne ise, diğer örneklerden farklı olarak oval formudur. Günümüzde varlığını sürdürmekte olup, işlevini yitirmiştir. Teknesinin içi moloz doldurulmuştur.

ÖZGÜN KULLANIM DURUMU

Dini yapı		Eğitim yapısı	
Su yapısı	X	Konut	
İdari yapı		Boş	
Ticarethane		Diğer	

MEVCUT KULLANIM DURUMU

Dini yapı		Eğitim yapısı	
Su yapısı		Konut	
İdari yapı		Atıl	X
Ticarethane		Diğer	

YAPININ BÖLGE İÇİNDEKİ KONUMU

Bitişik	X	Ayrık	
Köşe			

YAPININ TAŞIYICI SİSTEMİ

Betonarme		Ahşap	
Taş	X	Diğer	
Almaşık			

YAPININ ÖZGÜNLÜK DURUMU

Özgün		Az değişmiş	X
Değişmiş			

YAPININ MÜLKİYET DURUMU

Özel Mülkiyet		X
Bergama Belediyesi		
Vakıflar Genel Müdürlüğü		
Maliye Hazinesi		

YAPININ HARABİYET DURUMU

Onarım gerektirmeyen		
Basit onarım gerektiren		
Esaslı onarım gerektiren		X
Restore edilme sürecinde		

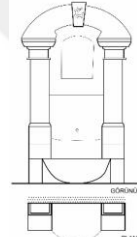
HAZIRLAYAN: Gizem Güleç

YÖNETEN: Prof. Dr. Eti Akyüz Levi

KONUM PLANI

Sokak Çeşmesi 16'nın konum planına ulaşamamıştır.

PLAN/CEPHE ŞEMASI

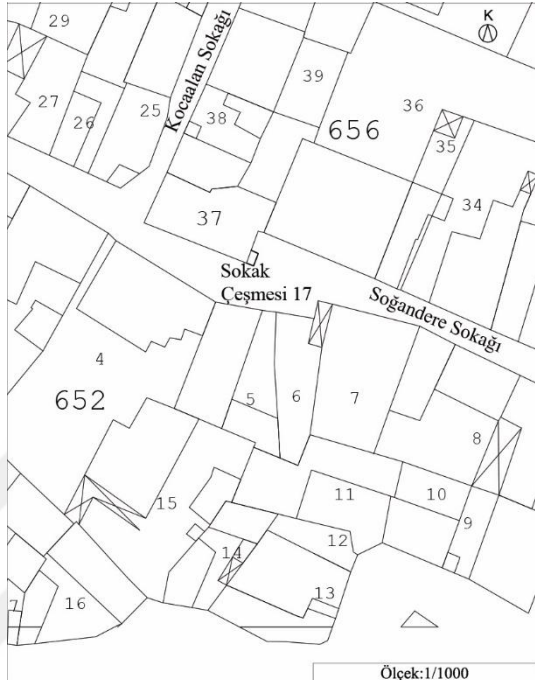
Ölçek: 1/200
Sokak Çeşmesi 16- Görünüş ve Planı (Yerinde incelenip, rölövesi alınmıştır.)

FOTOĞRAFLAR

Güney Cephesi

EK 1: devamı

BERGAMA TARİHİ YAPILAR ENVANTERİ				30
YAPI KİMLİK BİLGİSİ		KONUM PLANI		
YAPI ADI: Sokak Çeşmesi 17				
YAPI ADRESİ: Ulucami Mahallesi, Soğandere Sokak				
ADA/PARSEL: 656/37				
MİMARİ/TARİHİ: Bilinmiyor				
KAT ADEDİ: -				
GENEL TANITIM: Soğandere Sokak'ta bulunan ve aynı zamanda yapıldığı düşünülen binaya bitişik konumda bulunan çeşmenin yapım tarihi bilinmemekle birlikte 18.yüzyıla ait olduğu düşünülmektedir. Kare plan şemasına sahiptir ve ön cephesinde kesme taş kaplama vardır. Diğer cephelerinde ise moloz taş kullanılmıştır. Yuvarlak bir kemere sahiptir. Kilit taşı altındaki mermerde ay-yıldız motifi vardır. Çeşme günümüzde aktif değildir. Çeşmenin ve bitişiginde bulunan yapının restorasyon projeleri hazırlanmış olup, Bergama Belediyesi tarafından restore edilmesi söz konusudur.				
				
ÖZGÜN KULLANIM DURUMU		PLAN/CEPHE ŞEMASI		
Dini yapı		Eğitim yapısı		
Su yapısı	X	Konut		
İdari yapı		Boş		
Ticarethane		Diğer		
MEVCUT KULLANIM DURUMU				
Dini yapı		Eğitim yapısı		
Su yapısı		Konut		
İdari yapı		Atıl	X	
Ticarethane		Diğer		
YAPININ BÖLGE İÇİNDEKİ KONUMU				
Bitişik	X	Ayrık		
Köşe				
YAPININ TAŞIYICI SİSTEMİ				
Betonarme		Ahşap		
Taş	X	Diğer		
Almaşık				
YAPININ ÖZGÜNLÜK DURUMU				
Özgün		Az değişmiş	X	
Değişmiş				
YAPININ MÜLKİYET DURUMU				
Özel Mülkiyet			X	
Bergama Belediyesi				
Vakıflar Genel Müdürlüğü				
Maliye Hazinesi				
YAPININ HARABİYET DURUMU				
Onarım gerektirmeyen				
Basit onarım gerektiren				
Esaslı onarım gerektiren			X	
Restore edilme sürecinde				
HAZIRLAYAN: Gizem Güleç				
YÖNETEN: Prof. Dr. Eti Akyüz Levi				

EK 1: devamı

BERGAMA TARİHİ YAPILAR ENVANTERİ

31

YAPI KİMLİK BİLGİSİ

YAPI ADI: Sokak Çeşmesi 18
YAPI ADRESİ: Ertuğrul Mh. Mektep Cd.
ADA/PARSEL: 28/23
MİMARİ/TARİHİ: Bilinmiyor
KAT ADEDİ: -

GENEL TANITIM: Mektep Caddesi'nde 28 yapı adası, 23 numaralı parselde bulunan ve duvar çeşmesi grubuna ait olan çeşme, iki katlı yapının güney cephesinde konumlanmıştır. Kesme taş malzemeden inşa edilmiş, basık kemerli bir çeşmedir. Kilit taşında yıldız şeklinde süslemesi bulunmaktadır. İki tarafında bulunan plastırlarda silmeli başlıklar vardır. Kitabesinden 1873 yılında yapıldığı öğrenilmektedir.

KONUM PLANI

ÖZGÜN KULLANIM DURUMU

Dini yapı		Eğitim yapısı	
Su yapısı	X	Konut	
İdari yapı		Boş	
Ticarethane		Diğer	

MEVCUT KULLANIM DURUMU

Dini yapı		Eğitim yapısı	
Su yapısı	X	Konut	
İdari yapı		Atıl	
Ticarethane		Diğer	

YAPININ BÖLGE İÇİNDEKİ KONUMU

Bitişik	X	Ayrık	
Köşe			

YAPININ TAŞIYICI SİSTEMİ

Betonarme		Ahşap	
Taş	X	Diğer	
Almaşık			

YAPININ ÖZGÜNLÜK DURUMU

Özgün		Az değişmiş	X
Değişmiş			

YAPININ MÜLKİYET DURUMU

Özel Mülkiyet	X
Bergama Belediyesi	
Vakıflar Genel Müdürlüğü	
Maliye Hazinesi	

YAPININ HARABİYET DURUMU

Onarım gerektirmeyen	
Basit onarım gerektiren	
Esaslı onarım gerektiren	X
Restore edilme sürecinde	

HAZIRLAYAN: Gizem Güleç

PLAN/CEPHE ŞEMASI

Ölçek: 1/200
Sokak Çeşmesi 18- Görünüş ve Planı (Yerinde incelenip, röhlövesi alınmıştır.)

FOTOĞRAFLAR

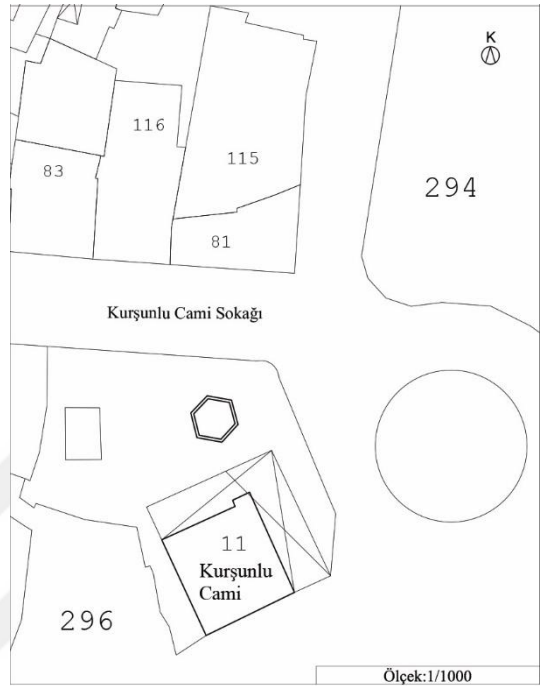
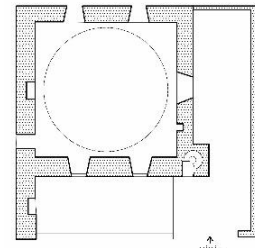
Güney Cephesi

YÖNETEN: Prof. Dr. Eti Akyüz Levi

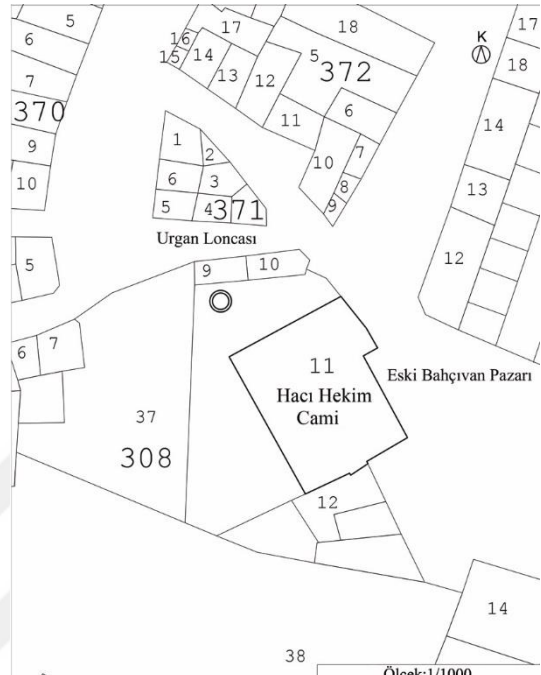
EK 1: devamı

BERGAMA TARİHİ YAPILAR ENVANTERİ				32
YAPI KİMLİK BİLGİSİ		KONUM PLANI		
YAPI ADI: Bazilika (Kızılavlu)				
YAPI ADRESİ: İslamsaray Mahallesi, Bergama Yolu				
ADA/PARSEL: 147/42				
MİMARİ/TARİHİ: 1517				
KAT ADEDİ: -				
GENEL TANITIM: : Aşağı Bergama kentinin tam ortasına inşa edilmiş Roma Dönemi yapılarındandır. Kesme taş ve tuğladan yapılmış yapı, büyük bir avlusu olduğu için halk arasında Kızılavlu olarak bilinmektedir. Serapis Tapınağı'nı kentin merkezi bir yerine inşa edebilmek için, yaklaşık 200 metre uzunluğunda iki tonozla Selinos Nehri kontrol altına alınmış ve tapınak bu nehrin üzerine inşa edilmiştir. Anadolu'daki en erken yedi kiliseden birisidir. Merkezdeki salon yapısıyla bir dikdörtgen yapı oluşturan üçlü yapı kombinasyonu bulunmaktadır. Tapınağa, avlunun batı cephesinde yer alan üç adet anıtsal kapıdan girilmektedir. Bu girişin halen bir kısmı ayakta. Yanlardaki yuvarlak yapıların ve avluların bazı bölümlerinin altında gizli geçitler ve merdivenler yer almaktadır. Yuvarlak kulelerden birisi günümüzde Kurtuluş Camii olarak kullanılmaktadır.				
ÖZGÜN KULLANIM DURUMU		PLAN/CEPHE ŞEMASI		
Dini yapı	X	Eğitim yapısı		
Su yapısı		Konut		
İdari yapı		Boş		
Ticarethane		Diğer		
MEVCUT KULLANIM DURUMU		Bazilika planı (Radl, 2001, s.200)		
Dini yapı		Eğitim yapısı		
Su yapısı		Konut		
İdari yapı		Atıl		
Ticarethane		Diğer		X
YAPININ BÖLGE İÇİNDEKİ KONUMU		FOTOĞRAFLAR		
Bitişik		Ayrık		X
Köşe				
YAPININ TAŞIYICI SİSTEMİ		Batı Cephesi		
Betonarme		Ahşap		
Taş		Diğer		
Almaşık	X			
YAPININ ÖZGÜNLÜK DURUMU				
Özgün		Az değişmiş		X
Değişmiş				
YAPININ MÜLKİYET DURUMU				
Özel Mülkiyet				
Bergama Belediyesi				
Vakıflar Genel Müdürlüğü				
Maliye Hazinesi				X
YAPININ HARABİYET DURUMU				
Onarım gerektirmeyen				
Basit onarım gerektiren				
Esaslı onarım gerektiren				
Restore edilme sürecinde				X
HAZIRLAYAN: Gizem Güleç		YÖNETEN: Prof. Dr. Eti Akyüz Levi		

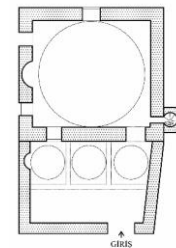
EK 1: devamı

BERGAMA TARİHİ YAPILAR ENVANTERİ				33		
YAPI KİMLİK BİLGİSİ		KONUM PLANI				
YAPI ADI: Kurşunlu Cami						
YAPI ADRESİ: Gazipaşa Mahallesi, Hükümet Caddesi						
ADA/PARSEL: 296/11						
MİMARİ/TARİHİ: 1439						
KAT ADEDİ: 1						
GENEL TANITIM: Yapı, kubbesi kurşun ile kaplı olduğundan bu ismi almıştır. 9,10 m. ölçülerinde kare planlı, tek kubbeli, kübik formlu harimi, son cemaat yeri ve minaresi vardır. Güney duvarında üst katta iki; batı duvarında üst katta iki, alt katta ise iki adet kemerli büyük pencere yer almaktadır. Caminin doğu tarafında 3,5 x 9 m. ölçülerinde son cemaat yeri bulunmaktadır. Harim kubbesi sekizgen bir kasnak üzerine oturmaktadır. Harim kubbeyle örtülüdür ve geçiş Türk üçgeniyle sağlanmıştır. Yapının doğusunda, son cemaat yerinin güney duvarında mukarnaslı mihrap nişi bulunmaktadır. Süreç içerisinde caminin kapısı doğu tarafından kuzeye alınmıştır. Yapının zemini tuğla döşemedir ve minberi ahşaptır. Minare, caminin kuzeydoğu köşesinde olup yonu taştan inşa edilmiştir. Süreç içerisinde çeşitli zamanlarda caminin iç mekanında basit onarım kapsamında bazı çalışmalar gerçekleştirilmiştir.						
ÖZGÜN KULLANIM DURUMU		PLAN/CEPHE ŞEMASI				
Dini yapı	X	Eğitim yapısı				
Su yapısı		Konut				
İdari yapı		Boş				
Ticarethane		Diğer				
MEVCUT KULLANIM DURUMU						
Dini yapı	X				Eğitim yapısı	
Su yapısı					Konut	
İdari yapı					Atıl	
Ticarethane					Diğer	
YAPININ BÖLGE İÇİNDEKİ KONUMU		Ölçek: 1/200 Kurşunlu Cami Planı (Bergama Belediye Arşivi'nden alınan plan şeması esas alınarak çizilmiştir.)				
Bitişik		Ayrık		X		
Köşe						
YAPININ TAŞIYICI SİSTEMİ		FOTOĞRAFLAR				
Betonarme		Ahşap				
Taş	X	Diğer				
Almaşık						
YAPININ ÖZGÜNLÜK DURUMU						
Özgün					Az değişmiş	X
Değişmiş						
YAPININ MÜLKİYET DURUMU		Güneybatı Cephesi				
Özel Mülkiyet						
Bergama Belediyesi						
Vakıflar Genel Müdürlüğü				X		
Maliye Hazinesi						
YAPININ HARABİYET DURUMU		YÖNETEN: Prof. Dr. Eti Akyüz Levi				
Onarım gerektirmeyen						X
Basit onarım gerektiren						
Esaslı onarım gerektiren						
Restore edilme sürecinde						
HAZIRLAYAN: Gizem Güleç						

EK 1: devamı

BERGAMA TARİHİ YAPILAR ENVANTERİ				34
YAPI KİMLİK BİLGİSİ		KONUM PLANI		
YAPI ADI: Hacı Hekim Cami				
YAPI ADRESİ: Barbaros Mahallesi, Eski Bahçivan Pazarı				
ADA/PARSEL: 308/11				
MİMARİ/TARİHİ: 1513				
KAT ADEDİ: 1				
GENEL TANITIM: Barbaros Mahallesi'nde, Eski Bahçivan Pazarı üzerinde 308 numaralı yapı adası 11 parselde, tarihi ticaret merkezinin güneyinde yer alan cami tek kubbeli olup kare planlıdır. Kuzey cephesindeki cami giriş kapısı üzerinde bulunan yazıta göre 1513 yılında inşa edilmiştir. Tek kubbeli kübik bir harimi, kuzeyinde son cemaat yeri ve minaresi bulunmaktadır. Kubbe, sekizgen kasağa oturmaktadır, 7 metre yüksekliğinde olup üzeri kurşun ile kaplıdır. Köşeler pendentif ile geçilmiştir. Yapı malzemesi olarak taş ve tuğla kullanılmıştır. Cephelede yuvarlak kemerli düşey dikdörtgen pencereler vardır. Kuzey cephesinde yer alan son cemaat yeri 20. yüzyılda eklenmiştir. Buraya basık kemerli bir kapı ile girilmekte ve başka bir kapı ile sahına geçilmektedir. Günümüzde restorasyon çalışmaları devam etmektedir.				
				
ÖZGÜN KULLANIM DURUMU		PLAN/CEPHE ŞEMASI		
Dini yapı	X	Eğitim yapısı		
Su yapısı		Konut		
İdari yapı		Boş		
Ticarethane		Diğer		
MEVCUT KULLANIM DURUMU				
Dini yapı	X	Eğitim yapısı		
Su yapısı		Konut		
İdari yapı		Atıl		
Ticarethane		Diğer		
YAPININ BÖLGE İÇİNDEKİ KONUMU				
Bitişik		Ayrık		X
Köşe				
YAPININ TAŞIYICI SİSTEMİ				
Betonarme		Ahşap		
Taş		Diğer		
Almaşık	X			
YAPININ ÖZGÜNLÜK DURUMU				
Özgün		Az değişmiş		
Değişmiş	X			
YAPININ MÜLKİYET DURUMU				
Özel Mülkiyet				
Bergama Belediyesi				
Vakıflar Genel Müdürlüğü			X	
Maliye Hazinesi				
YAPININ HARABİYET DURUMU				
Onarım gerektirmeyen				
Basit onarım gerektiren				
Esaslı onarım gerektiren				
Restore edilme sürecinde			X	
HAZIRLAYAN: Gizem Güleç		YÖNETEN: Prof. Dr. Eti Akyüz Levi		
				
Güney Cephesi				

EK 1: devamı

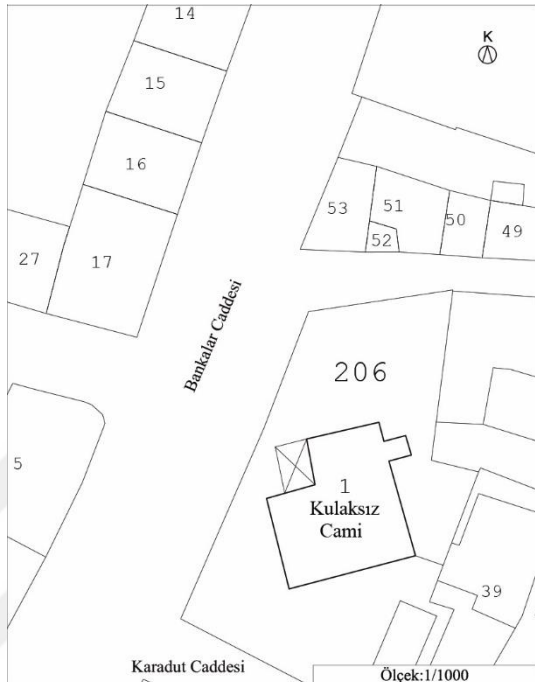
BERGAMA TARİHİ YAPILAR ENVANTERİ				35			
YAPI KİMLİK BİLGİSİ		KONUM PLANI					
YAPI ADI: Ansarlı Cami							
YAPI ADRESİ: Selçuk Mahallesi, Çukurbağ Caddesi							
ADA/PARSEL: 414/3							
MİMARİ/TARİHİ: 1544							
KAT ADEDİ: 1							
GENEL TANITIM: Selçuk Mahallesi'nde, Çukurbağ Caddesi'nde 414 numaralı yapı adası, 3 parselde bulunan Ansarlı Cami, 1544 yılında inşa edilmiştir. Kare plan şemasına sahip olan camiyi çevreleyen dört duvar üzerine oturtulmuş olan bir kubbesi, son cemaat yerinin üzerini örten üç kubbesi bulunmaktadır. Kubbeleri, iki sütun ve yan duvar uzantıları taşımaktadır ve bu sütunlar birbirlerine sivri kemerlerle bağlanmıştır. Kubbelerinin üzeri alaturka kiremit kaplıdır ve cami tuğla ile taş kullanılarak inşa edilmiştir. Geçirdiği deprem sonrasında minaresi yıkıldığından ve kubbelerden biri çöktüğünden ahşap örtü döşenmiştir. Avlusunda Roma Dönemi'ne ait bir çeşmesi bulunmaktadır.							
ÖZGÜN KULLANIM DURUMU		PLAN/CEPHE ŞEMASI					
Dini yapı	X	Eğitim yapısı					
Su yapısı		Konut					
İdari yapı		Boş					
Ticarethane		Diğer					
MEVCUT KULLANIM DURUMU							
Dini yapı	X				Eğitim yapısı		
Su yapısı					Konut		
İdari yapı					Atıl		
Ticarethane					Diğer		
YAPININ BÖLGE İÇİNDEKİ KONUMU		Ölçek: 1/200 Ansarlı Cami Planı (Bergama Belediye Arşivi'nden alınan plan şeması esas alınarak çizilmiştir.)					
Bitişik					Ayrık	X	
Köşe							
YAPININ TAŞIYICI SİSTEMİ		FOTOĞRAFLAR					
Betonarme		Ahşap					
Taş		Diğer					
Almaşık	X						
YAPININ ÖZGÜNLÜK DURUMU		Kuzey Cephesi					
Özgün					Az değişmiş		
Değişmiş	X						
YAPININ MÜLKİYET DURUMU					YÖNETEN: Prof. Dr. Eti Akyüz Levi		
Özel Mülkiyet							
Bergama Belediyesi							
Vakıflar Genel Müdürlüğü		X					
Maliye Hazinesi							
YAPININ HARABİYET DURUMU							
Onarım gerektirmeyen							
Basit onarım gerektiren					X		
Esaslı onarım gerektiren							
Restore edilme sürecinde							
HAZIRLAYAN: Gizem Güleç							

BERGAMA TARİHİ YAPILAR ENVANTERİ				36
YAPI KİMLİK BİLGİSİ		KONUM PLANI		
YAPI ADI: Laleli Cami				
YAPI ADRESİ: Atmaca Mahallesi, Laleli Cami Sokak				
ADA/PARSEL: 317/1				
MİMARİ/TARİHİ: 1534				
KAT ADEDİ: -				
GENEL TANITIM: Laleli Cami, Bergama'nın batı yamacında Atmaca Mahallesi 317 numaralı yapı adası 1 parselde, Lâleli Cami Sokağı'nda, Virankapı yakınlarında bulunmaktadır. Roma Tiyatrosu'nun kenarında konumlanan yapının yapımında antik taşlar kullanılmıştır. Caminin mihrabının dış cephesindeki duvarda mermer levha üzerinde lale figürü bulunduğundan bu ismi almıştır. Kubbesi sonradan kiremit ile örtülmüştür. Zemin döşemesi tuğladır. Kesme taş, moloz taş ve antik yapılardan alınmış olan taşlar ile yapılan cami kare planlıdır. Caminin önünde üç bölümlü ve üzeri kubbe ile örtülü son cemaat yeri bulunmaktadır. İbadet mekânı kare planlıdır ve üzeri kasnaklı bir kubbe ile örtülüdür. 1895 yılında meydana gelen deprem sonrasında minaresi yıkılmış olduğu için sarı taştan yeniden inşa edilmiş ve kurşun kaplanmıştır. 1950 ve 1971 yıllarında esaslı onarım geçirmiştir.				
ÖZGÜN KULLANIM DURUMU		PLAN/CEPHE ŞEMASI		
Dini yapı	X	Eğitim yapısı		
Su yapısı		Konut		
İdari yapı		Boş		
Ticarethane		Diğer		
MEVCUT KULLANIM DURUMU		ÖLÇEK: 1/1000		
Dini yapı	X	Eğitim yapısı		
Su yapısı		Konut		
İdari yapı		Atıl		
Ticarethane		Diğer		
YAPININ BÖLGE İÇİNDEKİ KONUMU		ÖLÇEK: 1/200		
Bitişik		Ayrık		X
Köşe				
YAPININ TAŞIYICI SİSTEMİ		Laleli Cami Planı (Bergama Belediye Arşivi'nden alınan plan şeması esas alınarak çizilmiştir.)		
Betonarme		Ahşap		
Taş	X	Diğer		
Almaşık				
YAPININ ÖZGÜNLÜK DURUMU		FOTOĞRAFLAR		
Özgün		Az değişmiş		
Değişmiş	X			
YAPININ MÜLKİYET DURUMU		Doğu Cephesi		
Özel Mülkiyet				
Bergama Belediyesi				
Vakıflar Genel Müdürlüğü		X		
Maliye Hazinesi				
YAPININ HARABİYET DURUMU		YÖNETEN: Prof. Dr. Eti Akyüz Levi		
Onarım gerektirmeyen		X		
Basit onarım gerektiren				
Esaslı onarım gerektiren				
Restore edilme sürecinde				
HAZIRLAYAN: Gizem Güleç				

EK 1: devamı

BERGAMA TARİHİ YAPILAR ENVANTERİ				37
YAPI KİMLİK BİLGİSİ		KONUM PLANI		
YAPI ADI: Arslanlı Cami				
YAPI ADRESİ: Atmaca Mahallesi, Çakırağa Sokak				
ADA/PARSEL: 319/79				
MİMARİ/TARİHİ: 16. yüzyıl				
KAT ADEDİ: 1				
GENEL TANITIM: Arslanlı Cami, Osmanlı Dönemi'nin izlerini taşımakla birlikte 16. yüzyılda inşa edilmiştir. Kitabesinden, 1660 tarihinde bir onarım geçirdiği anlaşılmaktadır. Moloz taş ve kireç harç kullanılarak yapılmış olup, çatısı ahşaptır. Yapı kare planlıdır ve kırma çatılı bir harimi ile kuzeyinde son cemaat yeri vardır. Son cemaat yerinden üstü kırma çatı ile örtülü, içi ahşap tavanlı harime girilmektedir. Doğu tarafında dikdörtgen kaide üzerinde yuvarlak gövdeli, küçük yonu taşlarla yapılmış bir minare vardır. Harimin batı cephesinde pencere açıklığı bulunmamakta, güney cephesinde ise alt katta iki, üst katta üç, doğu cephesinde alt katta bir, üst katta bir olmak üzere toplam yedi pencere bulunmaktadır. Caminin güneydoğusunda metruk durumda bir tonoz vardır. Geçmişte caminin batısında olduğu bilinen medrese, günümüze ulaşamamıştır.				
ÖZGÜN KULLANIM DURUMU		PLAN/CEPHE ŞEMASI		
Dini yapı	X	Eğitim yapısı		
Su yapısı		Konut		
İdari yapı		Boş		
Ticarethane		Diğer		
MEVCUT KULLANIM DURUMU				
Dini yapı	X	Eğitim yapısı		
Su yapısı		Konut		
İdari yapı		Atıl		
Ticarethane		Diğer		
YAPININ BÖLGE İÇİNDEKİ KONUMU				
Bitişik		Ayrık		X
Köşe				
YAPININ TAŞIYICI SİSTEMİ				
Betonarme		Ahşap		
Taş	X	Diğer		
Almaşık				
YAPININ ÖZGÜNLÜK DURUMU				
Özgün		Az değişmiş		
Değişmiş	X			
YAPININ MÜLKİYET DURUMU				
Özel Mülkiyet				
Bergama Belediyesi				
Vakıflar Genel Müdürlüğü				X
Maliye Hazinesi				
YAPININ HARABİYET DURUMU				
Onarım gerektirmeyen				
Basit onarım gerektiren				X
Esaslı onarım gerektiren				
Restore edilme sürecinde				
HAZIRLAYAN: Gizem Güleç		YÖNETEN: Prof. Dr. Eti Akyüz Levi		

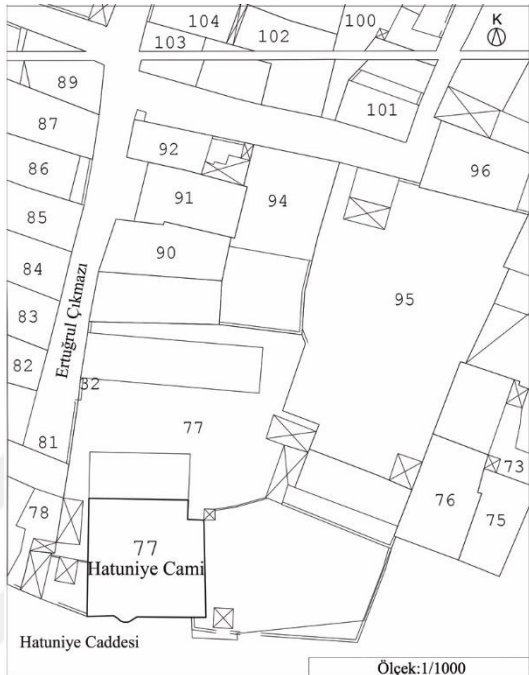
EK 1: devamı

BERGAMA TARİHİ YAPILAR ENVANTERİ				38
YAPI KİMLİK BİLGİSİ		KONUM PLANI		
YAPI ADI: Kulaksız Cami				
YAPI ADRESİ: Turabey Mahallesi, Bankalar Caddesi				
ADA/PARSEL: 206/1				
MİMARİ/TARİHİ: 1803				
KAT ADEDİ: 1				
GENEL TANITIM: Turabey Mahallesi Bankalar Caddesi üzerinde , 206 numaralı ada, 1 parselde bulunan Kulaksız Cami dikdörtgen planlı ve kırma çatılı olup, kapısı üzerindeki kitabeye göre 1803 tarihinde inşa edilmiştir. Yapının dikdörtgen planlı bir harimi, kuzeyinde son cemaat yeri ve minaresi bulunmaktadır. Yapı malzemesi olarak düzgün kesme taş, kaba yonu taş ve tuğla kullanılmıştır. Kırma çatısı, kiremit kaplıdır. Duvarlar ve örtü sistemi arasında minare kürsüsü ve son cemaat yeri dışında yapıyı çevreleyen, iki sıra kirpi saçak vardır. Yapının doğu cephesinde bir, güney cephesinde iki tane mermer söveli dikdörtgen pencere bulunmaktadır. Günümüzdeki son cemaat yeri sonradan inşa edilmiştir. Minare, düzgün taşlar ile yapılmış olup, kare planlı bir kürsüye ve tek şerefeli bir gövdeye sahiptir.				
				
ÖZGÜN KULLANIM DURUMU		PLAN/CEPHE ŞEMASI		
Dini yapı	X	Eğitim yapısı		
Su yapısı		Konut		
İdari yapı		Boş		
Ticarethane		Diğer		
MEVCUT KULLANIM DURUMU				
Dini yapı	X	Eğitim yapısı		
Su yapısı		Konut		
İdari yapı		Atıl		
Ticarethane		Diğer		
YAPININ BÖLGE İÇİNDEKİ KONUMU				
Bitişik		Ayrık		X
Köşe				
YAPININ TAŞIYICI SİSTEMİ				
Betonarme		Ahşap		
Taş		Diğer		
Almaşık	X			
YAPININ ÖZGÜNLÜK DURUMU				
Özgün		Az değişmiş		
Değişmiş	X			
YAPININ MÜLKİYET DURUMU				
Özel Mülkiyet				
Bergama Belediyesi				
Vakıflar Genel Müdürlüğü				X
Maliye Hazinesi				
YAPININ HARABİYET DURUMU				
Onarım gerektirmeyen				X
Basit onarım gerektiren				
Esaslı onarım gerektiren				
Restore edilme sürecinde				
HAZIRLAYAN: Gizem Güleç		YÖNETEN: Prof. Dr. Eti Akyüz Levi		
				

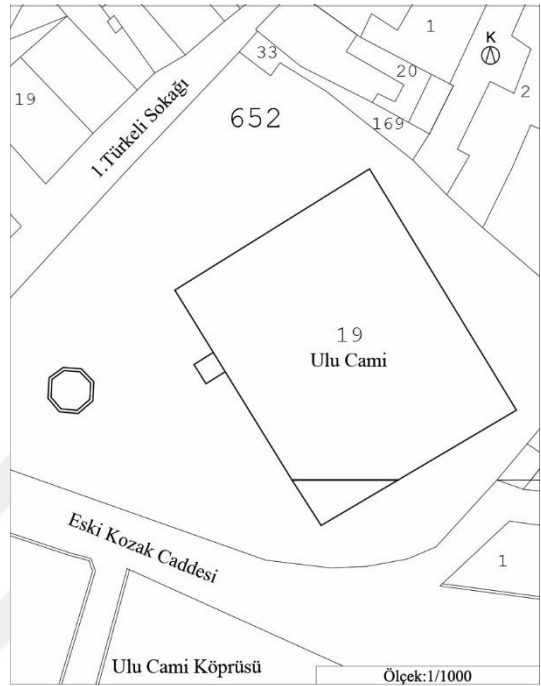
EK 1: devamı

BERGAMA TARİHİ YAPILAR ENVANTERİ				39
YAPI KİMLİK BİLGİSİ		KONUM PLANI		
YAPI ADI: Yeni Cami				
YAPI ADRESİ: İnkılap Mh. Uzun Çarşı Cd.				
ADA/PARSEL: 4A/112				
MİMARİ/TARİHİ: 1814				
KAT ADEDİ: 1				
GENEL TANITIM: İnkılap Mahallesi Uzun Çarşı Caddesi üzerinde 4-A numaralı yapı adası, 112 parselde bulunan Yeni Cami 1814 yılında inşa edilmiş olup, Yeşilli Cami adı ile bilinmektedir. Kare planlı, kırma çatı ile örtülü bir harimi, yapının kuzey tarafında son cemaat yeri ve minaresi bulunmaktadır. Yapıda malzeme olarak düzgün kesme taş, moloz taş ve tuğla kullanılmıştır. Avlunun kuzey duvarı ortasındaki yuvarlak kemerli bir kapıdan caminin avlusuna girilmektedir. Avlunun ortasında mermer şadırvan bulunmaktadır ve ahşap direkler üzerinde yükselen sekizgen bir çatı ile örtülüdür. Kuzeyde bulunan son cemaat yerine merdiven ile çıkılmaktadır. Son cemaat yerinin alt kısmı, doğu-batı yönünde uzanan iki mekan ile değerlendirilmiştir.				
ÖZGÜN KULLANIM DURUMU		PLAN/CEPHE ŞEMASI		
Dini yapı	X	Eğitim yapısı		
Su yapısı		Konut		
İdari yapı		Boş		
Ticarethane		Diğer		
MEVCUT KULLANIM DURUMU		Ölçek: 1/1000		
Dini yapı	X	Eğitim yapısı		
Su yapısı		Konut		
İdari yapı		Atıl		
Ticarethane		Diğer		
YAPININ BÖLGE İÇİNDEKİ KONUMU		Ölçek: 1/200		
Bitişik		Ayrık		X
Köşe				
YAPININ TAŞIYICI SİSTEMİ		Yeni Cami Planı (Bergama Belediye Arşivi'nden alınan plan şeması esas alınarak çizilmiştir.)		
Betonarme		Ahşap		
Taş		Diğer		
Almaşık	X			
YAPININ ÖZGÜNLÜK DURUMU		FOTOĞRAFLAR		
Özgün		Az değişmiş		
Değişmiş	X			
YAPININ MÜLKİYET DURUMU		Kuzey Batı Cephesi		
Özel Mülkiyet				
Bergama Belediyesi				
Vakıflar Genel Müdürlüğü				X
Maliye Hazinesi				
YAPININ HARABİYET DURUMU		YÖNETEN: Prof. Dr. Eti Akyüz Levi		
Onarım gerektirmeyen				X
Basit onarım gerektiren				
Esaslı onarım gerektiren				
Restore edilme sürecinde				
HAZIRLAYAN: Gizem Güleç				

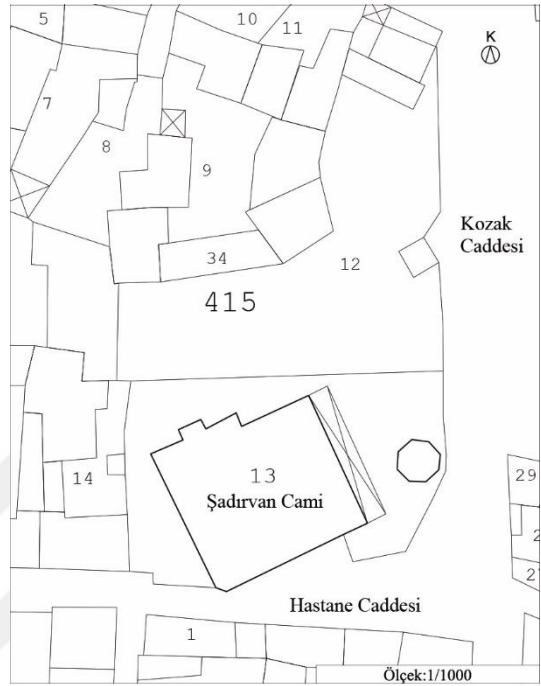
EK 1: devamı

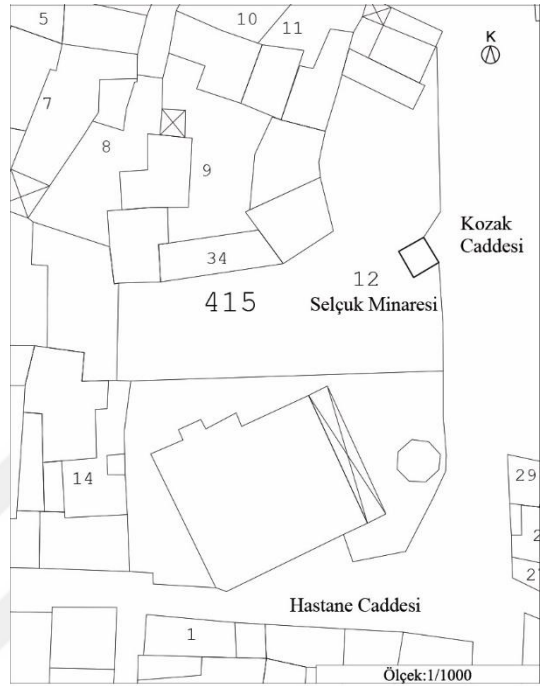
BERGAMA TARİHİ YAPILAR ENVANTERİ				40
YAPI KİMLİK BİLGİSİ		KONUM PLANI		
YAPI ADI: Hatuniye Cami				
YAPI ADRESİ: Ertuğrul Mahallesi, Hatuniye Caddesi				
ADA/PARSEL: 26/77				
MİMARİ/TARİHİ: 1875				
KAT ADEDİ: 1				
GENEL TANITIM: Hatuniye Cami, Ertuğrul Mahallesi Hatuniye Caddesi üzerinde 26 numaralı ada, 77 parselde bulunmaktadır ve 1875 yılında inşa edilmiştir. Cami'nin bulunduğu aks üzerinde Hatuniye Çeşmesi yer almaktadır. Dikdörtgen plan şemasına sahip olan yapının kırma çatısı vardır. Doğu cephesi, güneye doğru uzanan camekanlı bir alanla kapatılmış ve son cemaat yeri oluşturulmuştur. Doğu cephesinde taş söveli dikdörtgen iki pencere bulunmaktadır. Cephenin kuzey tarafında ise, taş söveli ve kemerli bir kapı ile harime geçilmektedir. Harim kısmının tavanı ahşaptır. Yapının doğu cephesi dışında kalan kısmı büyük ölçüde yenilenmiştir. 1950'li yıllarda esaslı onarım geçiren caminin yüksek minare şeklinde inşa edilmiş olan minaresi yıktırılıp yenisi yapılmıştır.				
				
ÖZGÜN KULLANIM DURUMU		PLAN/CEPHE ŞEMASI		
Dini yapı	X	Eğitim yapısı		
Su yapısı		Konut		
İdari yapı		Boş		
Ticarethane		Diğer		
MEVCUT KULLANIM DURUMU				
Dini yapı	X	Eğitim yapısı		
Su yapısı		Konut		
İdari yapı		Atıl		
Ticarethane		Diğer		
YAPININ BÖLGE İÇİNDEKİ KONUMU				
Bitişik		Ayrık		X
Köşe				
YAPININ TAŞIYICI SİSTEMİ				
Betonarme		Ahşap		
Taş	X	Diğer		
Almaşık				
YAPININ ÖZGÜNLÜK DURUMU				
Özgün		Az değişmiş		
Değişmiş	X			
YAPININ MÜLKİYET DURUMU				
Özel Mülkiyet				
Bergama Belediyesi				
Vakıflar Genel Müdürlüğü				X
Maliye Hazinesi				
YAPININ HARABİYET DURUMU				
Onarım gerektirmeyen				X
Basit onarım gerektiren				
Esaslı onarım gerektiren				
Restore edilme sürecinde				
HAZIRLAYAN: Gizem Güleç				
YÖNETEN: Prof. Dr. Eti Akyüz Levi				

EK 1: devamı

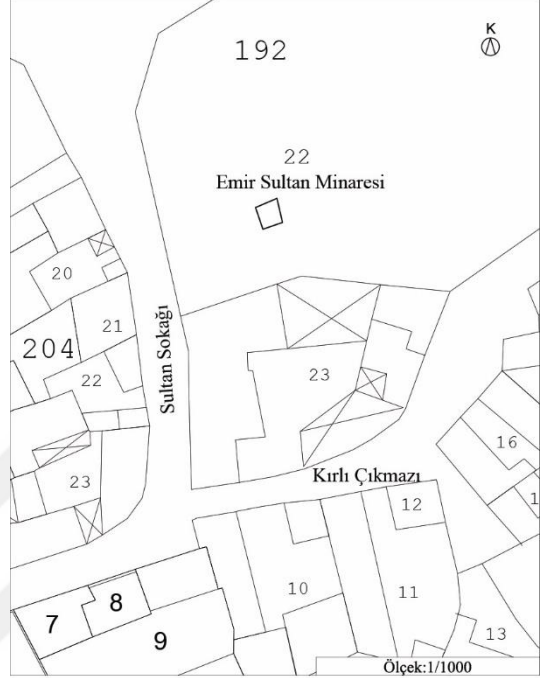
BERGAMA TARİHİ YAPILAR ENVANTERİ				41
YAPI KİMLİK BİLGİSİ		KONUM PLANI		
YAPI ADI: Ulu Cami				
YAPI ADRESİ: Ulucami Mahallesi, Ulucami Köprüsü Karşısı				
ADA/PARSEL: 652/19				
MİMARİ/TARİHİ: 1399				
KAT ADEDİ: 1				
GENEL TANITIM: Ulu Cami, Bergama'daki Türk Dönemi yapıları içerisinde en büyük ve en eski tarihli camidir. Dikdörgen plan şemasına sahip olan yapının harimi dokuz bölümden oluşmaktadır. Harim, ortada üç kubbe, yanlarda beşik tonozlar ile örtülmüştür. Yapı, düzgün kesme taş, kaba yonu taş ve tuğla kullanılarak inşa edilmiştir. Kubbeler ve kırma çatı düz kiremit ile kaplıdır. Güney cephesi üçgen alınlıklı bir cephe olup, üst katında yuvarlak kemerli dört; alt katında iki pencere açıklığı vardır. Doğu cephesinde ise alt katta bir, üst katta bir; kuzey ve güney kubbelerinin hizasında da birer pencere açıklığı bulunmaktadır. Kuzey cephesinde toplamda beş pencere bulunmaktadır. Yapıya, mermer söveli ve basık kemerli kapıdan girilmektedir. Caminin avlusunda sekizgen şadırvan vardır. Ulu Cami, 1905 yılında bir onarım geçirmiştir.				
				
ÖZGÜN KULLANIM DURUMU		PLAN/CEPHE ŞEMASI		
Dini yapı	X	Eğitim yapısı		
Su yapısı		Konut		
İdari yapı		Boş		
Ticarethane		Diğer		
MEVCUT KULLANIM DURUMU				
Dini yapı	X	Eğitim yapısı		
Su yapısı		Konut		
İdari yapı		Atıl		
Ticarethane		Diğer		
YAPININ BÖLGE İÇİNDEKİ KONUMU				
Bitişik		Ayrık		X
Köşe				
YAPININ TAŞIYICI SİSTEMİ				
Betonarme		Ahşap		
Taş	X	Diğer		
Almaşık				
YAPININ ÖZGÜNLÜK DURUMU				
Özgün		Az değişmiş		
Değişmiş	X			
YAPININ MÜLKİYET DURUMU				
Özel Mülkiyet				
Bergama Belediyesi				
Vakıflar Genel Müdürlüğü			X	
Maliye Hazinesi				
YAPININ HARABİYET DURUMU				
Onarım gerektirmeyen			X	
Basit onarım gerektiren				
Esaslı onarım gerektiren				
Restore edilme sürecinde				
HAZIRLAYAN: Gizem Güleç				
YÖNETEN: Prof. Dr. Eti Akyüz Levi				

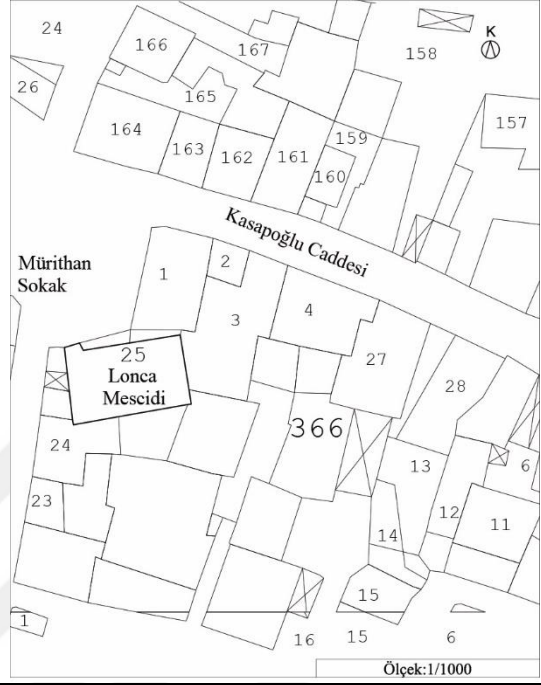
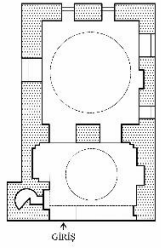
EK 1: devamı

BERGAMA TARİHİ YAPILAR ENVANTERİ				42
YAPI KİMLİK BİLGİSİ		KONUM PLANI		
YAPI ADI: Şadırvan Cami				
YAPI ADRESİ: Selçuk Mahallesi, Ergun Şenlendirici Caddesi				
ADA/PARSEL: 415/13				
MİMARİ/TARİHİ: 1550				
KAT ADEDİ: 1				
GENEL TANITIM: Selçuklu Minaresi'nin yanında 415 numaralı yapı adası, 13 parselde yer almaktadır ve 1550 yılında inşa edilmiştir. Kare planlı tek kubbeli bir harimi, doğu tarafında üç kubbeli son cemaat yeri bulunmaktadır. Harimi sekizgen kasnak üzerine oturmaktadır. Yapı malzemesi olarak düzgün kesme taş, kaba yonu taş ve tuğla kullanılmıştır. Kuzey tarafında düzgün kesme taştan yapılmış minaresi ve bir ek mekânı vardır. Güney ve batı cepheleri taş tuğla almaşık sistem ile örülmüştür. Alt ve üst katta bulunan pencereler arasında beş sıra tuğla hatıl bulunmaktadır. Son cemaat yeri, yapının doğusundadır ve pandantiflerle geçilen üç kubbe ile örtülüdür. Harime giriş kapısı mermerdir.				
				
ÖZGÜN KULLANIM DURUMU		PLAN/CEPHE ŞEMASI		
Dini yapı	X	Eğitim yapısı		
Su yapısı		Konut		
İdari yapı		Boş		
Ticarethane		Diğer		
MEVCUT KULLANIM DURUMU				
Dini yapı	X	Eğitim yapısı		
Su yapısı		Konut		
İdari yapı		Atıl		
Ticarethane		Diğer		
YAPININ BÖLGE İÇİNDEKİ KONUMU				
Bitişik		Ayrık		X
Köşe				
YAPININ TAŞIYICI SİSTEMİ				
Betonarme		Ahşap		
Taş		Diğer		
Almaşık	X			
YAPININ ÖZGÜNLÜK DURUMU				
Özgün		Az değişmiş		
Değişmiş	X			
YAPININ MÜLKİYET DURUMU				
Özel Mülkiyet				
Bergama Belediyesi				
Vakıflar Genel Müdürlüğü			X	
Maliye Hazinesi				
YAPININ HARABİYET DURUMU				
Onarım gerektirmeyen			X	
Basit onarım gerektiren				
Esaslı onarım gerektiren				
Restore edilme sürecinde				
HAZIRLAYAN: Gizem Güleç		YÖNETEN: Prof. Dr. Eti Akyüz Levi		

BERGAMA TARİHİ YAPILAR ENVANTERİ				43
YAPI KİMLİK BİLGİSİ		KONUM PLANI		
YAPI ADI: Selçuk Minaresi				
YAPI ADRESİ: Selçuk Mahallesi, Kozak Caddesi				
ADA/PARSEL: 415/12				
MİMARİ/TARİHİ: 13.-14. yüzyıl				
KAT ADEDİ: 1				
GENEL TANITIM: Selçuk Minaresi, halk arasında Gündük Minare ve Müftü Cami olarak bilinmektedir. Bergama’da Beylikler Dönemi’nde hüküm süren Karesi Beyliği Dönemi’nden kaldığı düşünülen tek eser Selçuk Minaresi’dir. Mimari üslubu incelendiğinde Selçuklu Dönemi’nin izlerini taşıdığı ve 13. yy- 14. yy. lar arasında yapıldığı algılanmaktadır. Son cemaat yerinin girişinde bulunan iki mermer sütun, günümüzde sağlam durumdadır. Minare kaidesinin yola bakan kısmının iki tarafı mermer plaka kaplıdır ve bir cephesinde niş, diğerinde kapı bulunmaktadır. Minare, 1930 yılında onarım görmüştür. Onarım sırasında mimari değeri olmadığı bir raporla tespit olunan camisi yıktırılmıştır. Cami avlusunda bulunan medrese odası 1927 yılında kaldırılmıştır. Süreç içerisinde bu medresede müftüler oturduğu için Bergama’nın ilim ve irfan merkezi olmuştur.				
				
ÖZGÜN KULLANIM DURUMU		PLAN/CEPHE ŞEMASI		
Dini yapı	X	Eğitim yapısı		
Su yapısı		Konut		
İdari yapı		Boş		
Ticarethane		Diğer		
MEVCUT KULLANIM DURUMU				
Dini yapı	X	Eğitim yapısı		
Su yapısı		Konut		
İdari yapı		Atıl		
Ticarethane		Diğer		
YAPININ BÖLGE İÇİNDEKİ KONUMU				
Bitişik		Ayrık		X
Köşe				
YAPININ TAŞIYICI SİSTEMİ				
Betonarme		Ahşap		
Taş	X	Diğer		
Almaşık				
YAPININ ÖZGÜNLÜK DURUMU				
Özgün		Az değişmiş		
Değişmiş	X			
YAPININ MÜLKİYET DURUMU				
Özel Mülkiyet				
Bergama Belediyesi				
Vakıflar Genel Müdürlüğü			X	
Maliye Hazinesi				
YAPININ HARABİYET DURUMU				
Onarım gerektirmeyen				
Basit onarım gerektiren			X	
Esaslı onarım gerektiren				
Restore edilme sürecinde				
HAZIRLAYAN: Gizem Güleç				
YÖNETEN: Prof. Dr. Eti Akyüz Levi				

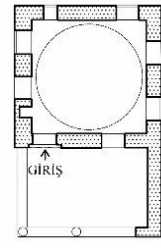
EK 1: devamı

BERGAMA TARİHİ YAPILAR ENVANTERİ				44
YAPI KİMLİK BİLGİSİ		KONUM PLANI		
YAPI ADI: Emir Sultan Minaresi				
YAPI ADRESİ: Turabey Mahallesi, Emir Sultan Sokak				
ADA/PARSEL: 192/22				
MİMARİ/TARİHİ: 1831				
KAT ADEDİ: 1				
GENEL TANITIM: Turabey Mahallesi, Üç Kemer Köprüsü yolu üzerinde 192 numaralı ada, 22 parselde konumlanmıştır ve halk arasında Yıkık Minare olarak da bilinmektedir. Kitabesinden anlaşıldığına göre 1831 yılında inşa edilmiştir. Moloz taş ve kireç harç kullanılarak yapılmıştır ve ahşap bir çatısı vardır. Minaresi 18 m yüksekliğindedir ve taş işçiliği ile dikkat çekmektedir. Cami harap olduğundan 1943 yılında Vakıflar İdaresi tarafından yıkılmıştır. Cami, var olan temelleri üzerinde yeniden inşa edilmiş ve 2010 yılında restore edilip ibadete açılmıştır.				
				
ÖZGÜN KULLANIM DURUMU		PLAN/CEPHE ŞEMASI		
Dini yapı	X	Eğitim yapısı		
Su yapısı		Konut		
İdari yapı		Boş		
Ticarethane		Diğer		
MEVCUT KULLANIM DURUMU				
Dini yapı	X	Eğitim yapısı		
Su yapısı		Konut		
İdari yapı		Atıl		
Ticarethane		Diğer		
YAPININ BÖLGE İÇİNDEKİ KONUMU				
Bitişik		Ayrık		X
Köşe				
YAPININ TAŞIYICI SİSTEMİ				
Betonarme		Ahşap		
Taş	X	Diğer		
Almaşık				
YAPININ ÖZGÜNLÜK DURUMU				
Özgün		Az değişmiş		
Değişmiş	X			
YAPININ MÜLKİYET DURUMU				
Özel Mülkiyet				
Bergama Belediyesi				
Vakıflar Genel Müdürlüğü				X
Maliye Hazinesi				
YAPININ HARABİYET DURUMU				
Onarım gerektirmeyen				X
Basit onarım gerektiren				
Esaslı onarım gerektiren				
Restore edilme sürecinde				
HAZIRLAYAN: Gizem Güleç				
YÖNETEN: Prof. Dr. Eti Akyüz Levi				

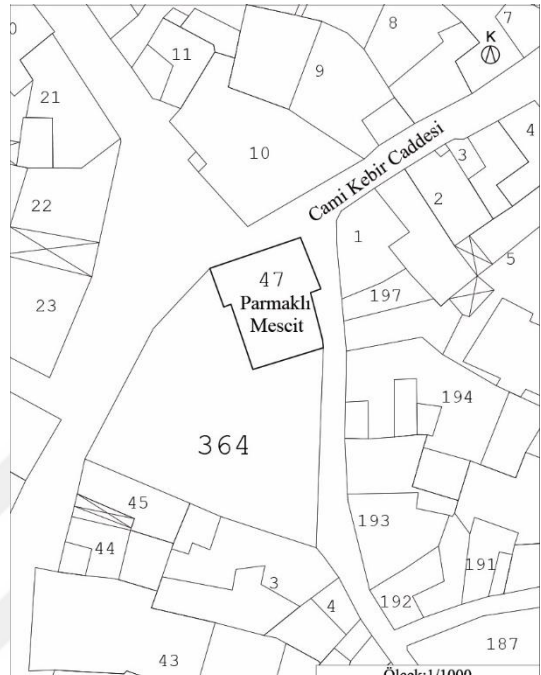
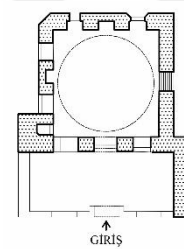
BERGAMA TARİHİ YAPILAR ENVANTERİ			45		
YAPI KİMLİK BİLGİSİ		KONUM PLANI			
YAPI ADI: Lonca Mescidi					
YAPI ADRESİ: Barbaros Mahallesi, Marufhan Sokak					
ADA/PARSEL: 366/25					
MİMARİ/TARİHİ: 15. yüzyıl ortaları					
KAT ADEDİ: 1					
GENEL TANITIM: Lonca Mescidi, Müftülük Binası'nın karşısında yer almakta olup Marufhan Sokak'ta 366 numaralı yapı adası, 25 parselde konumlanmaktadır. Yapının kitabesi bulunmamakla birlikte, mimari üslubundan dolayı 15. yüzyıl ortalarında inşa edildiği düşünülmektedir. Yapının kare planlı ve tek kubbeli bir harimi vardır. Batıya bakan tek kubbeli son cemaat yeri ve minaresi bulunmaktadır. Yapı, kesme taş ve tuğla kullanılarak alması sistemde yapılmıştır. Son cemaat yeri dikdörtgen plan şemasına sahip olup üstü kubbeyle örtülüdür ve geçiş Türk üçgenleriyle sağlanmıştır. Harimin doğu ve güney cephelerinde altta ve üstte ikişer pencere vardır. Kuzey cephesinde alt katta bir, üst katta iki pencere bulunmaktadır. Doğu cephesinde bulunan pencereler örülerek kapatılmıştır. Yapının batı cephesi, sonradan inşa edilmiş dükkanlarla kapatılmıştır.					
ÖZGÜN KULLANIM DURUMU		PLAN/CEPHE ŞEMASI			
Dini yapı	X	Eğitim yapısı			
Su yapısı		Konut			
İdari yapı		Boş			
Ticarethane		Diğer			
MEVCUT KULLANIM DURUMU					
Dini yapı	X			Eğitim yapısı	
Su yapısı				Konut	
İdari yapı				Atıl	
Ticarethane				Diğer	
YAPININ BÖLGE İÇİNDEKİ KONUMU		Ölçek: 1/200 Lonca Mescidi Planı (Bergama Belediye Arşivi'nden alınan plan şeması esas alınarak çizilmiştir.)			
Bitişik		Ayrık			
Köşe	X				
YAPININ TAŞIYICI SİSTEMİ		FOTOĞRAFLAR			
Betonarme		Ahşap			
Taş	X	Diğer			
Almaşık					
YAPININ ÖZGÜNLÜK DURUMU					
Özgün				Az değişmiş	
Değişmiş	X				
YAPININ MÜLKİYET DURUMU				Kuzey Cephesi	
Özel Mülkiyet					
Bergama Belediyesi					
Vakıflar Genel Müdürlüğü			X		
Maliye Hazinesi					
YAPININ HARABİYET DURUMU		YÖNETEN: Prof. Dr. Eti Akyüz Levi			
Onarım gerektirmeyen					
Basit onarım gerektiren					
Esaslı onarım gerektiren			X		
Restore edilme sürecinde					
HAZIRLAYAN: Gizem Güleç					

BERGAMA TARİHİ YAPILAR ENVANTERİ			46		
YAPI KİMLİK BİLGİSİ		KONUM PLANI			
YAPI ADI: Hoca Sinan Mescidi					
YAPI ADRESİ: Turabey Mahallesi, Beylik Ambarı Sokak					
ADA/PARSEL: 212/5					
MİMARİ/TARİHİ: 1824					
KAT ADEDİ: 1					
GENEL TANITIM: Turabey Mahallesi'nde Beylik Ambarı Sokak üzerinde 212 numaralı ada, 5 parselde konumlanan Hoca Sinan Mescidi, kitabesine göre 16. yüzyılda inşa edilmiş olup, 1824 yılında onarım görmüştür. Kare plan şemasına sahiptir ve dört duvarı sekiz köşeli kasnak üzerine oturan bir kubbe ile örtülüdür. Kubbe, sonradan kiremit ile örtülmüştür. Tek kubbeli bir harim ile doğusunda bir son cemaat yeri vardır. Yapının güney cephesinde üst katta iki düşey dikdörtgen pencere açıklığı bulunmaktadır. Batı cephesi sağır olmakla birlikte kuzey cephesinde alt katta yuvarlak kemerli bir pencere açıklığı vardır. Harimin kuzey ve güney cepheleri doğuya bakmakta ve ahşap örtülü son cemaat yerine doğru uzanmaktadır.					
ÖZGÜN KULLANIM DURUMU		PLAN/CEPHE ŞEMASI			
Dini yapı	X	Eğitim yapısı			
Su yapısı		Konut			
İdari yapı		Boş			
Ticarethane		Diğer			
MEVCUT KULLANIM DURUMU					
Dini yapı	X			Eğitim yapısı	
Su yapısı				Konut	
İdari yapı				Atıl	
Ticarethane				Diğer	
YAPININ BÖLGE İÇİNDEKİ KONUMU		Ölçek: 1/200 Hoca Sinan Mescidi Planı (Bergama Belediye Arşivi'nden alınan plan şeması esas alınarak çizilmiştir.)			
Bitişik	X	Ayrık			
Köşe					
YAPININ TAŞIYICI SİSTEMİ		FOTOĞRAFLAR			
Betonarme		Ahşap			
Taş	X	Diğer			
Almaşık					
YAPININ ÖZGÜNLÜK DURUMU					
Özgün				Az değişmiş	
Değişmiş	X				
YAPININ MÜLKİYET DURUMU				Kuzey Cephesi	
Özel Mülkiyet					
Bergama Belediyesi					
Vakıflar Genel Müdürlüğü	X				
Maliye Hazinesi		YÖNETEN: Prof. Dr. Eti Akyüz Levi			
YAPININ HARABİYET DURUMU					
Onarım gerektirmeyen					
Basit onarım gerektiren	X				
Esaslı onarım gerektiren					
Restore edilme sürecinde					
HAZIRLAYAN: Gizem Güleç					

EK 1: devamı

BERGAMA TARİHİ YAPILAR ENVANTERİ			47		
YAPI KİMLİK BİLGİSİ		KONUM PLANI			
YAPI ADI: İncirli Mescit					
YAPI ADRESİ: Atmaca Mahallesi, Mekteb-i Rüştîye Caddesi					
ADA/PARSEL: 293/3					
MİMARİ/TARİHİ: 1513					
KAT ADEDİ: 1					
GENEL TANITIM: Mekteb-i Rüştîye Caddesi üzerinde 293 numaralı ada, 3 parselde bulunan ve 1513 yılında inşa edilmiş olan İncirli Mescidi, tarihi ticaret merkezinin güneyinde yer alır ve tek kubbelidir. Yapı malzemesi olarak kaba yonu taş ve moloz taş kullanılmıştır. Sekizgen kasağa oturan kubbe 7 metre yüksekliğindedir ve üzeri kurşun ile kaplıdır. Köşeler pandantif ile geçilmiştir. Son cemaat yeri 20. yüzyılda eklenmiştir ve buradan sahına geçişte bir kapı bulunmaktadır. 1965 yılında doğu cephesine minare eklenmiştir. Günümüzde cami restore edilmiş ve işlevini sürdürmektedir.					
ÖZGÜN KULLANIM DURUMU		PLAN/CEPHE ŞEMASI			
Dini yapı	X	Eğitim yapısı			
Su yapısı		Konut			
İdari yapı		Boş			
Ticarethane		Diğer			
MEVCUT KULLANIM DURUMU					
Dini yapı	X			Eğitim yapısı	
Su yapısı				Konut	
İdari yapı				Atıl	
Ticarethane		Diğer			
YAPININ BÖLGE İÇİNDEKİ KONUMU		Ölçek: 1/200 İncirli Mescit Planı (Bergama Belediye Arşivi'nden alınan plan şeması esas alınarak çizilmiştir.)			
Bitişik				Ayrık	
Köşe					
YAPININ TAŞIYICI SİSTEMİ		FOTOĞRAFLAR			
Betonarme		Ahşap			
Taş	X	Diğer			
Almaşık					
YAPININ ÖZGÜNLÜK DURUMU					
Özgün				Az değişmiş	
Değişmiş	X				
YAPININ MÜLKİYET DURUMU		Güney Cephesi			
Özel Mülkiyet					
Bergama Belediyesi					
Vakıflar Genel Müdürlüğü				X	
Maliye Hazinesi				YÖNETEN: Prof. Dr. Eti Akyüz Levi	
YAPININ HARABİYET DURUMU					
Onarım gerektirmeyen		X			
Basit onarım gerektiren					
Esaslı onarım gerektiren					
Restore edilme sürecinde					
HAZIRLAYAN: Gizem Güleç					

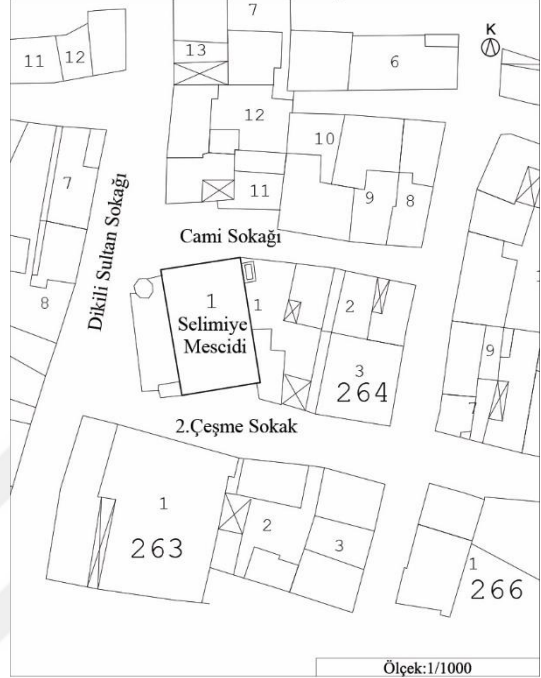
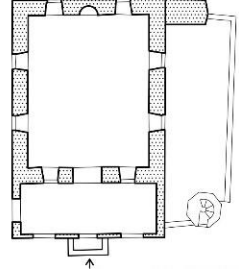
EK 1: devamı

BERGAMA TARİHİ YAPILAR ENVANTERİ			48		
YAPI KİMLİK BİLGİSİ		KONUM PLANI			
YAPI ADI: Parmaklı Mescit					
YAPI ADRESİ: Barbaros Mahallesi, Cami Kebir Sokak					
ADA/PARSEL: 364/47					
MİMARİ/TARİHİ: 16. yüzyıl sonu					
KAT ADEDİ: 1					
GENEL TANITIM: Parmaklı Mescit'in kitabesi olmadığından yapım yılı kesin olarak bilinmemekle birlikte 16. yüzyıl sonlarına doğru inşa edildiği düşünülmektedir. İlk zamanlarda Agia Apokalips Kilisesi olarak inşa edildiği, yıkılmış olan kilise üzerine Beylikler döneminde önce zaviye, daha sonra mescid yapıldığı öğrenilmiştir (Bayatlı, 2016). Kubbesi dört duvara oturmakta ve sekiz köşeli kasnak üzerinde bulunmaktadır. Yapıda antik taşlar kullanılmıştır ve moloz, kesme taş duvarlı ve tuğla hatıllı olarak inşa edilmiştir. Kare plan şeması vardır. İbadet mekânını örten kubbe Türk üçgenlerinin yardımı ile kasnak üzerine oturtulmuştur. Kubbenin üzeri kiremit örtülüdür. Duvarlarındaki izlerden değişik zamanlarda onarım görüldüğü ve duvarların yenilendiği anlaşılmaktadır. Caminin yanındaki taş kaide üzerinde olduğu düşünülen minarenin yalnızca kaidesi günümüze ulaşmıştır.					
ÖZGÜN KULLANIM DURUMU		PLAN/CEPHE ŞEMASI			
Dini yapı	X	Eğitim yapısı			
Su yapısı		Konut			
İdari yapı		Boş			
Ticarethane		Diğer			
MEVCUT KULLANIM DURUMU					
Dini yapı	X			Eğitim yapısı	
Su yapısı				Konut	
İdari yapı				Atıl	
Ticarethane				Diğer	
YAPININ BÖLGE İÇİNDEKİ KONUMU		Ölçek: 1/200 Parmaklı Mescit Planı (Bergama Belediye Arşivi'nden alınan plan şeması esas alınarak çizilmiştir.)			
Bitişik		Ayrık			
Köşe	X				
YAPININ TAŞIYICI SİSTEMİ		FOTOĞRAFLAR			
Betonarme		Ahşap			
Taş	X	Diğer			
Almaşık					
YAPININ ÖZGÜNLÜK DURUMU					
Özgün				Az değişmiş	
Değişmiş	X				
YAPININ MÜLKİYET DURUMU				Kuzey Cephesi	
Özel Mülkiyet					
Bergama Belediyesi					
Vakıflar Genel Müdürlüğü		X			
Maliye Hazinesi					
YAPININ HARABİYET DURUMU		YÖNETEN: Prof. Dr. Eti Akyüz Levi			
Onarım gerektirmeyen					
Basit onarım gerektiren				X	
Esaslı onarım gerektiren					
Restore edilme sürecinde					
HAZIRLAYAN: Gizem Güleç					

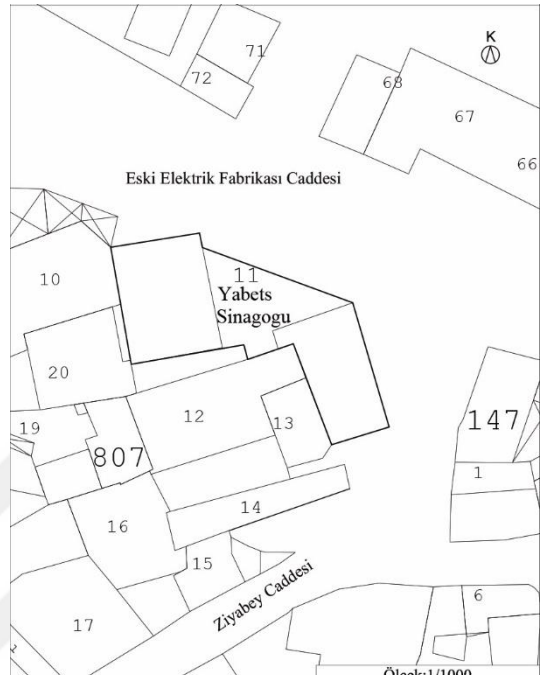
EK 1: devamı

BERGAMA TARİHİ YAPILAR ENVANTERİ			49		
YAPI KİMLİK BİLGİSİ		KONUM PLANI			
YAPI ADI: Harputlu Mescidi					
YAPI ADRESİ: İnkılap Mahallesi, Harputlu Sokak					
ADA/PARSEL: 4-B/66					
MİMARİ/TARİHİ: 1809					
KAT ADEDİ: 1					
GENEL TANITIM: Harputlu Mescidi, İnkılap Mahallesi Harputlu Sokağı üzerinde 4-B numaralı ada, 66 parselde konumlanmakta olup, 1809 yılında yapılmıştır. Yapı, dikdörtgen plan şemasına sahiptir ve doğu-batı yönünde konumlanmıştır. Dış ve iç duvarları sıvalı olan yapı, moloz taş ile inşa edilmiştir. Mescide, kuzeybatı yönünde çift kanatlı ahşap kapıdan girilmektedir. Kuzeydoğu yönünde tek kanatlı ahşap bir kapı bulunmakta olup, bu kapı son cemaat yerine açılmaktadır. Mescidin karşısında harem selamlık bölümlerini içeren özel bir konak yaptırılmıştır. Yapının çatısı marsilya kiremit ile örtülüdür. Kitabesinden anlaşılacağı üzere 1960 yılında onarım görmüştür. Onarım sonrasında son cemaat yeri kapalı bir duruma getirilmiştir.					
ÖZGÜN KULLANIM DURUMU		PLAN/CEPHE ŞEMASI			
Dini yapı	X	Eğitim yapısı			
Su yapısı		Konut			
İdari yapı		Boş			
Ticarethane		Diğer			
MEVCUT KULLANIM DURUMU		Ölçek: 1/200 Harputlu Mescidi Planı (Bergama Belediye Arşivi'nden alınan plan şeması esas alınarak çizilmiştir.)			
Dini yapı	X			Eğitim yapısı	
Su yapısı				Konut	
İdari yapı				Atıl	
Ticarethane				Diğer	
YAPININ BÖLGE İÇİNDEKİ KONUMU					
Bitişik		Ayrık			
Köşe	X				
YAPININ TAŞIYICI SİSTEMİ		FOTOĞRAFLAR			
Betonarme		Ahşap			
Taş	X	Diğer			
Almaşık					
YAPININ ÖZGÜNLÜK DURUMU		Güney Cephesi			
Özgün				Az değişmiş	
Değişmiş	X				
YAPININ MÜLKİYET DURUMU					
Özel Mülkiyet					
Bergama Belediyesi					
Vakıflar Genel Müdürlüğü		X			
Maliye Hazinesi					
YAPININ HARABİYET DURUMU					
Onarım gerektirmeyen		X			
Basit onarım gerektiren					
Esaslı onarım gerektiren					
Restore edilme sürecinde					
HAZIRLAYAN: Gizem Güleç		YÖNETEN: Prof. Dr. Eti Akyüz Levi			

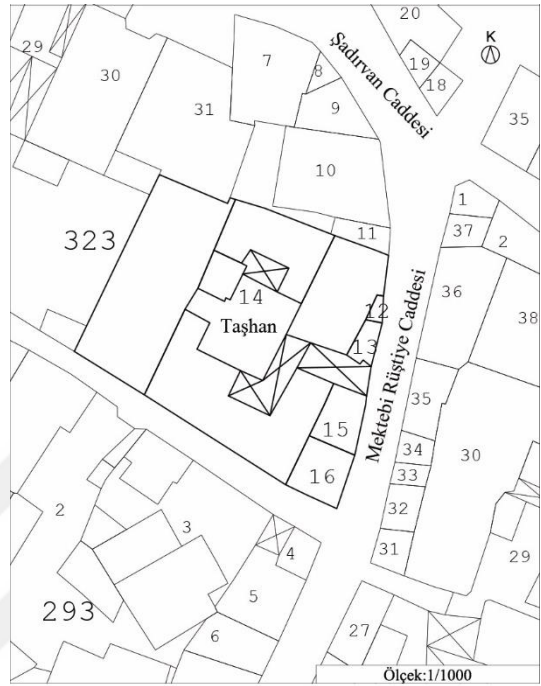
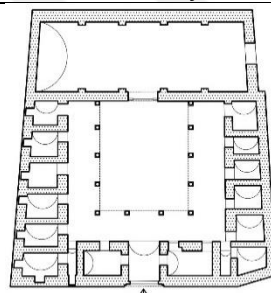
EK 1: devamı

BERGAMA TARİHİ YAPILAR ENVANTERİ			50		
YAPI KİMLİK BİLGİSİ		KONUM PLANI			
YAPI ADI: Selimiye Mescidi					
YAPI ADRESİ: Zafer Mahallesi, Dikili Sultan Caddesi					
ADA/PARSEL: 264/1					
MİMARİ/TARİHİ: 1884					
KAT ADEDİ: 1					
GENEL TANITIM: Zafer Mahallesi, Dikili Sultan Caddesi üzerinde 264 numaralı ada, 1 parselde konumlanmış olan Selimiye Cami 1884 yılında yapılmıştır. Yapının dikdörtgen planlı bir harimi ve kırma çatısı bulunmaktadır. Yapının kuzey tarafında sonradan inşa edilmiş olan son cemaat yeri ve minaresi vardır. Kaba yonu taş kullanılarak yapılmış olan caminin pencere açıklıkları yuvarlak kemerlidir.					
ÖZGÜN KULLANIM DURUMU		PLAN/CEPHE ŞEMASI			
Dini yapı	X	Eğitim yapısı			
Su yapısı		Konut			
İdari yapı		Boş			
Ticarethane		Diğer			
MEVCUT KULLANIM DURUMU					
Dini yapı	X			Eğitim yapısı	
Su yapısı				Konut	
İdari yapı				Atıl	
Ticarethane				Diğer	
YAPININ BÖLGE İÇİNDEKİ KONUMU					
Bitişik		Ayrık	X		
Köşe					
YAPININ TAŞIYICI SİSTEMİ		FOTOĞRAFLAR			
Betonarme		Ahşap			
Taş	X	Diğer			
Almaşık					
YAPININ ÖZGÜNLÜK DURUMU					
Özgün				Az değişmiş	
Değişmiş	X				
YAPININ MÜLKİYET DURUMU					
Özel Mülkiyet					
Bergama Belediyesi					
Vakıflar Genel Müdürlüğü			X		
Maliye Hazinesi					
YAPININ HARABİYET DURUMU		Kuzey Cephesi			
Onarım gerektirmeyen				X	
Basit onarım gerektiren					
Esaslı onarım gerektiren					
Restore edilme sürecinde					
HAZIRLAYAN: Gizem Güleç				YÖNETEN: Prof. Dr. Eti Akyüz Levi	

EK 1: devamı

BERGAMA TARİHİ YAPILAR ENVANTERİ				51
YAPI KİMLİK BİLGİSİ		KONUM PLANI		
YAPI ADI: Yabets Sinagogu				
YAPI ADRESİ: Turabey Mahallesi, Eski Elektrik Fabrikası Caddesi				
ADA/PARSEL: 807/11				
MİMARİ/TARİHİ: 1875				
KAT ADEDİ: 1 katlı/ 2 kat yüksekliğinde				
GENEL TANITIM: Turabey Mahallesi'nde bulunan ve 1875 yılında yapılmış olan Yabets Sinagogu, 1950 yılına kadar özgün işlevi ile ibadethane olarak kullanılmıştır. Yığma kagir sistemde yapılmış olan sinagog, iki kat yüksekliğindedir ve dikdörtgen plan şemasına sahiptir. Yapı, tek mekândan oluşmaktadır ve doğu cephesinde giriş kapısı bulunmaktadır. Zemin malzemesi mermer olup, tavanda ahşap kaplama kullanılmıştır. İç mekan duvarlarında kalemişi süslemeleri vardır. Ege'de karakteristik olarak görülen dokuz kare planı şemasını yansıtır düzendeki yapıda, merkezde teyva konumlanmıştır. Bu kısmın tavanında yoğun bezeme yer almaktadır. Alaturka kiremit ile örtülmüş kırma çatısı vardır. Yapı, 2014 yılında restore edilmiştir ve günümüzde çeşitli etkinlikler düzenlemek amacıyla kullanılmaktadır.				
				
ÖZGÜN KULLANIM DURUMU		PLAN/CEPHE ŞEMASI		
Dini yapı	X	Eğitim yapısı		
Su yapısı		Konut		
İdari yapı		Boş		
Ticarethane		Diğer		
MEVCUT KULLANIM DURUMU				
Dini yapı		Eğitim yapısı		
Su yapısı		Konut		
İdari yapı		Atıl		
Ticarethane		Diğer		X
YAPININ BÖLGE İÇİNDEKİ KONUMU				
Bitişik		Ayrık		X
Köşe				
YAPININ TAŞIYICI SİSTEMİ		FOTOĞRAFLAR		
Betonarme		Ahşap		
Taş		Diğer		X
Almaşık				
YAPININ ÖZGÜNLÜK DURUMU				
Özgün		Az değişmiş		
Değişmiş	X			
YAPININ MÜLKİYET DURUMU				
Özel Mülkiyet				
Bergama Belediyesi				
Vakıflar Genel Müdürlüğü				
Maliye Hazinesi				X
YAPININ HARABİYET DURUMU				
Onarım gerektirmeyen				X
Basit onarım gerektiren				
Esaslı onarım gerektiren				
Restore edilme sürecinde				
HAZIRLAYAN: Gizem Güleç		YÖNETEN: Prof. Dr. Eti Akyüz Levi		

EK 1: devamı

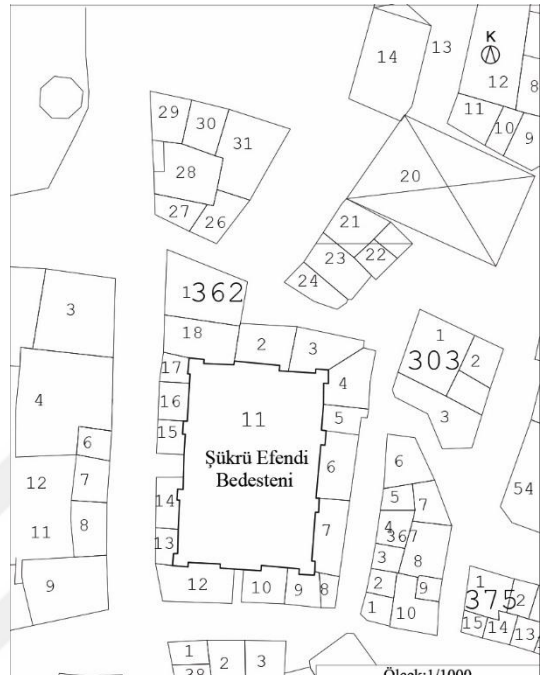
BERGAMA TARİHİ YAPILAR ENVANTERİ			52		
YAPI KİMLİK BİLGİSİ		KONUM PLANI			
YAPI ADI: Taşhan					
YAPI ADRESİ: Gazipaşa Mahallesi, Mekteb-i Rüştîye Caddesi					
ADA/PARSEL: 323/12, 13, 14, 15, 16					
MİMARİ/TARİHİ: 1432					
KAT ADEDİ: 2					
GENEL TANITIM: : Taşhan, Mekteb-i Rüştîye Caddesi'nde konumlanmış olup, kapısı üzerinde bulunan kitabesine göre 1432 yılında yapılmıştır. Yapı, tek katlı olarak inşa edilmiş, 17. – 18. yüzyılda ahşap kat eklenmiştir. Giriş katında Antik Çağ'a ait sütunlar bulunmaktadır. Girişin karşısında ise tonozlu bir ahır vardır. Tonoz kısmı çökmüş olan yerlere ise ahşap örtü eklenmiştir. Yapının, İncirli Mescid'e bakan cephesi, pencere altına kadar blok taşlarla, pencere üzerindeki duvar ise taş-tuğla almasıık sistemde örülmüştür. Avlunun iki tarafında karşılıklı birer revaklı galeri bulunmaktadır. Günümüzde, yapı harap durumda olmakla birlikte avlusunun ve odalarının içlerinde toprak ve moloz dolgu vardır. Revak kısmına ait yalnızca devşirme sütun başlıkları bulunmaktadır. Ahır bölümünün kuzey tarafında tonoz yıkılmış durumdadır ve sonradan eklenmiş olan ahşap katın güney tarafı harap durumda günümüze ulaşmıştır.					
ÖZGÜN KULLANIM DURUMU		PLAN/CEPHE ŞEMASI			
Dini yapı		Eğitim yapısı			
Su yapısı		Konut			
İdari yapı		Boş			
Ticarethane	X	Diğer			
MEVCUT KULLANIM DURUMU					
Dini yapı				Eğitim yapısı	
Su yapısı				Konut	
İdari yapı				Atıl	X
Ticarethane				Diğer	
YAPININ BÖLGE İÇİNDEKİ KONUMU				Ölçek: 1/200 Taşhan Planı (Bergama Belediye Arşivi'nden alınan plan şeması esas alınarak çizilmiştir.)	
Bitişik	X	Ayrık			
Köşe					
YAPININ TAŞIYICI SİSTEMİ		FOTOĞRAFLAR			
Betonarme		Ahşap			
Taş		Diğer			
Almasıık	X				
YAPININ ÖZGÜNLÜK DURUMU					
Özgün				Az değişmiş	
Değişmiş	X				
YAPININ MÜLKİYET DURUMU				Doğu Cephesi	
Özel Mülkiyet				X	
Bergama Belediyesi					
Vakıflar Genel Müdürlüğü					
Maliye Hazinesi					
YAPININ HARABİYET DURUMU		YÖNETEN: Prof. Dr. Eti Akyüz Levi			
Onarım gerektirmeyen					
Basit onarım gerektiren					
Esaslı onarım gerektiren		X			
Restore edilme sürecinde					
HAZIRLAYAN: Gizem Güleç					

BERGAMA TARİHİ YAPILAR ENVANTERİ			53		
YAPI KİMLİK BİLGİSİ		KONUM PLANI			
YAPI ADI: Çukurhan					
YAPI ADRESİ: Barbaros Mahallesi, Saraçlar Sokak					
ADA/PARSEL: 306/3, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44					
MİMARİ/TARİHİ: 15.-16. yüzyıl					
KAT ADEDİ: 2					
GENEL TANITIM: Çukurhan, Barbaros Mahallesi'nde 306 numaralı yapı adasında konumlanmakta olup kare planlıdır. Yapının kitabesi bulunmamakla birlikte, 15-16. yüzyılda yapıldığı bilinmektedir. Yapı, taş tuğla almalı sistemde inşa edilmiştir. Giriş kapısından geçildiğinde dört tarafı revaklar ile çevrelenmiş bir avlu bulunmaktadır. Zemin kattaki tüm açıklıkların üstü tonoz ile örtülmüştür. Girişin batı kısmında ahşap merdiven vardır. Başoda ve diğer açıklıklar kubbe ile örtülmüştür. Revak kısmının arkasında kalan odalar tonoz ile örtülmüştür. Pencereilerin üzerinde tuğla ile örülmüş sivri kemerler yer almaktadır. Deprem felaketi sonucunda başoda dışındaki tüm kubbeler yıkılmıştır ve ahşap direkler üzerine oturtulmuş sundurma çatı eklenmiştir.					
ÖZGÜN KULLANIM DURUMU		PLAN/CEPHE ŞEMASI			
Dini yapı		Eğitim yapısı			
Su yapısı		Konut			
İdari yapı		Boş			
Ticarethane	X	Diğer			
MEVCUT KULLANIM DURUMU					
Dini yapı				Eğitim yapısı	
Su yapısı				Konut	
İdari yapı				Atıl	X
Ticarethane				Diğer	
YAPININ BÖLGE İÇİNDEKİ KONUMU		Ölçek: 1/200 Çukurhan Planı (Bergama Belediye Arşivi'nden alınan plan şeması esas alınarak çizilmiştir.)			
Bitişik	X			Ayrık	
Köşe					
YAPININ TAŞIYICI SİSTEMİ		FOTOĞRAFLAR			
Betonarme		Ahşap			
Taş		Diğer			
Almaşık	X				
YAPININ ÖZGÜNLÜK DURUMU					
Özgün				Az değişmiş	
Değişmiş	X				
YAPININ MÜLKİYET DURUMU					
Özel Mülkiyet				X	
Bergama Belediyesi					
Vakıflar Genel Müdürlüğü					
Maliye Hazinesi					
YAPININ HARABİYET DURUMU		Güneybatı Cephesi			
Onarım gerektirmeyen					
Basit onarım gerektiren					
Esaslı onarım gerektiren				X	
Restore edilme sürecinde					
HAZIRLAYAN: Gizem Güleç		YÖNETEN: Prof. Dr. Eti Akyüz Levi			

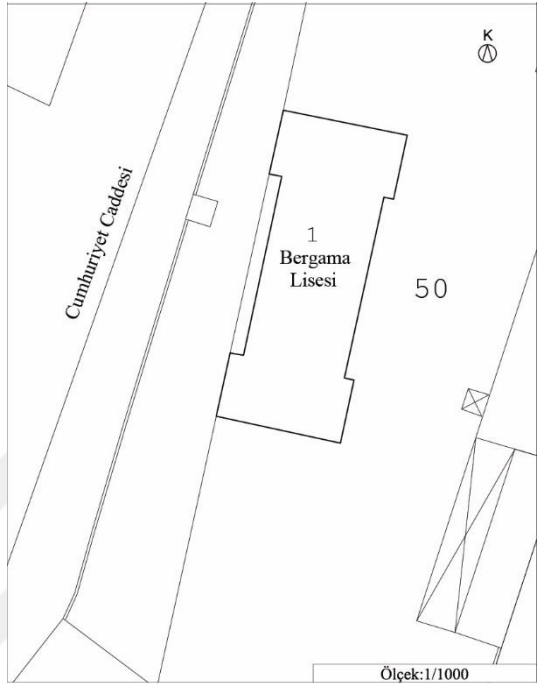
EK 1: devamı

BERGAMA TARİHİ YAPILAR ENVANTERİ				54
YAPI KİMLİK BİLGİSİ		KONUM PLANI		
YAPI ADI: Katırhan				
YAPI ADRESİ: İslamsaray Mahallesi, Uzunçarşı Sokak				
ADA/PARSEL: 304/5				
MİMARİ/TARİHİ: 1858				
KAT ADEDİ: 1				
GENEL TANITIM: İslamsaray Mahallesi, Uzunçarşı Sokak üzerinde 304 numaralı ada, 5 parselde konumlanan Katırhan, kitabesinden anlaşıldığına göre, 1858 yılında yapılmıştır. Süreç içerisinde yapıya yapılan müdahaleler, niteliksiz ekler, iç bölüntüler yapının özgün niteliğini yitirmesine yol açmıştır. Katırhan, moloz taş duvarlı, yuvarlak kemerli girişli olup çatısı eğimli ve alaturka kiremit kaplıdır.				
ÖZGÜN KULLANIM DURUMU		PLAN/CEPHE ŞEMASI		
Dini yapı		Eğitim yapısı		Katırhan'ın plan şemasına ulaşılamamıştır.
Su yapısı		Konut		
İdari yapı		Boş		
Ticarethane	X	Diğer		
MEVCUT KULLANIM DURUMU				
Dini yapı		Eğitim yapısı		
Su yapısı		Konut		
İdari yapı		Atıl	X	
Ticarethane		Diğer		
YAPININ BÖLGE İÇİNDEKİ KONUMU				
Bitişik	X	Ayrık		
Köşe				
YAPININ TAŞIYICI SİSTEMİ				
Betonarme		Ahşap		
Taş	X	Diğer		
Almaşık				
YAPININ ÖZGÜNLÜK DURUMU				
Özgün		Az değişmiş		
Değişmiş	X			
YAPININ MÜLKİYET DURUMU				
Özel Mülkiyet				
Bergama Belediyesi				
Vakıflar Genel Müdürlüğü			X	
Maliye Hazinesi				
YAPININ HARABİYET DURUMU				
Onarım gerektirmeyen				Kuzey Cephesi
Basit onarım gerektiren				
Esaslı onarım gerektiren			X	
Restore edilme sürecinde				
HAZIRLAYAN: Gizem Güleç		YÖNETEN: Prof. Dr. Eti Akyüz Levi		

EK 1: devamı

BERGAMA TARİHİ YAPILAR ENVANTERİ				55
YAPI KİMLİK BİLGİSİ		KONUM PLANI		
YAPI ADI: Şükrü Efendi Bedesteni				
YAPI ADRESİ: Şadırvanlı Caddesi				
ADA/PARSEL: 362/11				
MİMARİ/TARİHİ: 16.- 17. yüzyıl				
KAT ADEDİ: 1				
GENEL TANITIM: Şükrü Efendi Bedesteni, Şadırvanlı Caddesi'nde 362 numaralı yapı adası, 11 parselde konumlanmakta olup, kitabesi bulunmamakla birlikte 16.- 17. yüzyıllar arasında inşa edildiği anlaşılmaktadır. Yapının dört tarafında da kemerli kapılar bulunmaktadır. Bedesten, altı kubbelidir ve kubbeler 1,40 metre kalınlığındaki iki fil ayağı ile duvarlarda bulunan 24 sivri kemer üzerine oturtulmuştur. Yapı, dikdörtgen plan şemasına sahiptir ve beden duvarları taş ile inşa edilmiştir. Kubbeler, tuğladan yapılmıştır. Kubbelerde tepe pencereleri ile duvarlardaki küçük ışık pencereleri aydınlatmayı sağlamaktadır. Süreç içerisinde yapının giriş cephesine kaçak olarak eklenmiş dükkanlar, 2017 yılı Şubat ayında yıkılarak cephe ortaya çıkarılmıştır.				
				
Ölçek: 1/1000				
ÖZGÜN KULLANIM DURUMU		PLAN/CEPHE ŞEMASI		
Dini yapı		Eğitim yapısı		
Su yapısı		Konut		
İdari yapı		Boş		
Ticarethane	X	Diğer		
MEVCUT KULLANIM DURUMU				
Dini yapı		Eğitim yapısı		
Su yapısı		Konut		
İdari yapı		Atıl		X
Ticarethane		Diğer		
YAPININ BÖLGE İÇİNDEKİ KONUMU				
Bitişik	X	Ayrık		
Köşe				
YAPININ TAŞIYICI SİSTEMİ				
Betonarme		Ahşap		
Taş	X	Diğer		
Almaşık				
YAPININ ÖZGÜNLÜK DURUMU				
Özgün		Az değişmiş		X
Değişmiş				
YAPININ MÜLKİYET DURUMU				
Özel Mülkiyet				
Bergama Belediyesi				
Vakıflar Genel Müdürlüğü				X
Maliye Hazinesi				
YAPININ HARABİYET DURUMU				
Onarım gerektirmeyen				
Basit onarım gerektiren				
Esaslı onarım gerektiren				X
Restore edilme sürecinde				
HAZIRLAYAN: Gizem Güleç				
YÖNETEN: Prof. Dr. Eti Akyüz Levi				

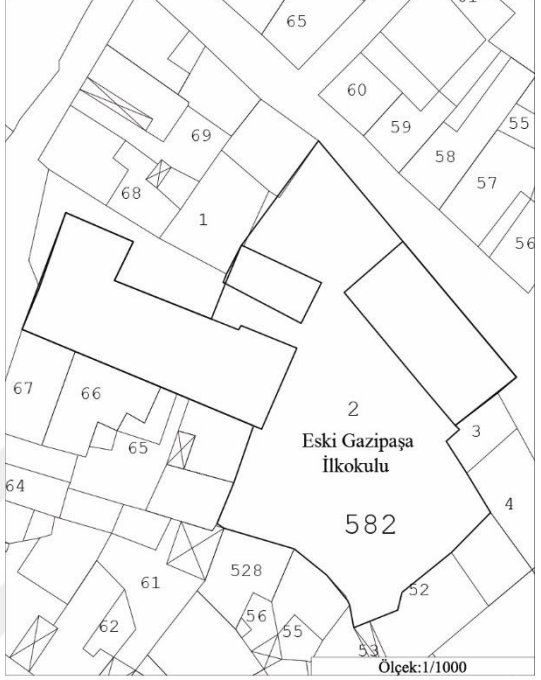
EK 1: devamı

BERGAMA TARİHİ YAPILAR ENVANTERİ				56
YAPI KİMLİK BİLGİSİ		KONUM PLANI		
YAPI ADI: Bergama Lisesi				
YAPI ADRESİ: Ertuğrul Mahallesi, Cumhuriyet Caddesi				
ADA/PARSEL: 50/1				
MİMARİ/TARİHİ: 19. yüzyıl sonu				
KAT ADEDİ: 2+ bodrum katı				
GENEL TANITIM: Bergama Lisesi Binası, Ertuğrul Mahallesi Cumhuriyet Caddesi üzerinde 50 numaralı ada, 1 parselde konumlanmaktadır. Bina, Reji Dairesi tarafından 19. yüzyıl sonlarında Osmanlı Mimarisinin yapı tarzına göre inşa edilmiştir. Yapıda düzgün kesme taş ve mermer kullanılmıştır. Kuzeydoğu-güneybatı doğrultusunda bir plan şemasına sahiptir. Yapı, bodrumlu ve iki katlıdır. Binanın ortasında yer alan giriş kısmına üç yönlü bir merdiven ile çıkılmaktadır. Yapıda marsilya tipi kiremit ve dar kesimli saçak bulunmaktadır. Günümüzde bakımlı durumda olup, 1979 yılında dış pencerelerde özgününe uygun biçimde onarım yapılmıştır. İşlev değişikliğine uğrayan yapı, günümüzde Milli Eğitim Binası olarak kullanılmaktadır. Günümüz gereksinimlerine cevap vermemesi sebebi ile iki adet betonarme yapı eklenmiştir.				
				
ÖZGÜN KULLANIM DURUMU		PLAN/CEPHE ŞEMASI		
Dini yapı		Eğitim yapısı	X	
Su yapısı		Konut		
İdari yapı		Boş		
Ticarethane		Diğer		
MEVCUT KULLANIM DURUMU				
Dini yapı		Eğitim yapısı		
Su yapısı		Konut		
İdari yapı	X	Atıl		
Ticarethane		Diğer		
YAPININ BÖLGE İÇİNDEKİ KONUMU				
Bitişik		Ayrık	X	
Köşe				
YAPININ TAŞIYICI SİSTEMİ				
Betonarme		Ahşap		
Taş	X	Diğer		
Almaşık				
YAPININ ÖZGÜNLÜK DURUMU				
Özgün		Az değişmiş	X	
Değişmiş				
YAPININ MÜLKİYET DURUMU				
Özel Mülkiyet				
Bergama Belediyesi				
Vakıflar Genel Müdürlüğü				
Maliye Hazinesi		X		
YAPININ HARABİYET DURUMU				
Onarım gerektirmeyen		X		
Basit onarım gerektiren				
Esaslı onarım gerektiren				
Restore edilme sürecinde				
HAZIRLAYAN: Gizem Güleç				
YÖNETEN: Prof. Dr. Eti Akyüz Levi				

EK 1: devamı

BERGAMA TARİHİ YAPILAR ENVANTERİ				57
YAPI KİMLİK BİLGİSİ		KONUM PLANI		
YAPI ADI: Darülhadis				
YAPI ADRESİ: Selçuk Mahallesi, Ansarlı Cami Sokak				
ADA/PARSEL: 413/80				
MİMARİ/TARİHİ: 1550				
KAT ADEDİ: 1				
GENEL TANITIM: Selçuk Mahallesi, Ansarlı Cami Sokak'ta 413 yapı adası, 80 parselde bulunan Darülhadis, Ansarlı Cami karşısında olup kitabesine göre 1550 yılında yapılmıştır. Yapım sistemi kargirdir. Süreç içerisinde Kur'an Kursu olarak da kullanılmıştır. Bina, süreç içerisinde birçok müdahale görüp değişime uğramıştır. Günümüzde atıl durumdadır.				
ÖZGÜN KULLANIM DURUMU		PLAN/CEPHE ŞEMASI		
Dini yapı		Eğitim yapısı	X	Darülhadis'in plan şemasına ulaşılamamıştır.
Su yapısı		Konut		
İdari yapı		Boş		
Ticarethane		Diğer		
MEVCUT KULLANIM DURUMU				
Dini yapı		Eğitim yapısı		
Su yapısı		Konut		
İdari yapı		Atıl	X	
Ticarethane		Diğer		
YAPININ BÖLGE İÇİNDEKİ KONUMU				
Bitişik	X	Ayrık		FOTOĞRAFLAR
Köşe				
YAPININ TAŞIYICI SİSTEMİ				
Betonarme		Ahşap		
Taş		Diğer	X	
Almaşık				
YAPININ ÖZGÜNLÜK DURUMU				
Özgün		Az değişmiş		
Değişmiş	X			
YAPININ MÜLKİYET DURUMU				
Özel Mülkiyet				Kuzey Cephesi
Bergama Belediyesi				
Vakıflar Genel Müdürlüğü			X	
Maliye Hazinesi				
YAPININ HARABİYET DURUMU				
Onarım gerektirmeyen				YÖNETEN: Prof. Dr. Eti Akyüz Levi
Basit onarım gerektiren				
Esaslı onarım gerektiren			X	
Restore edilme sürecinde				
HAZIRLAYAN: Gizem Güleç				

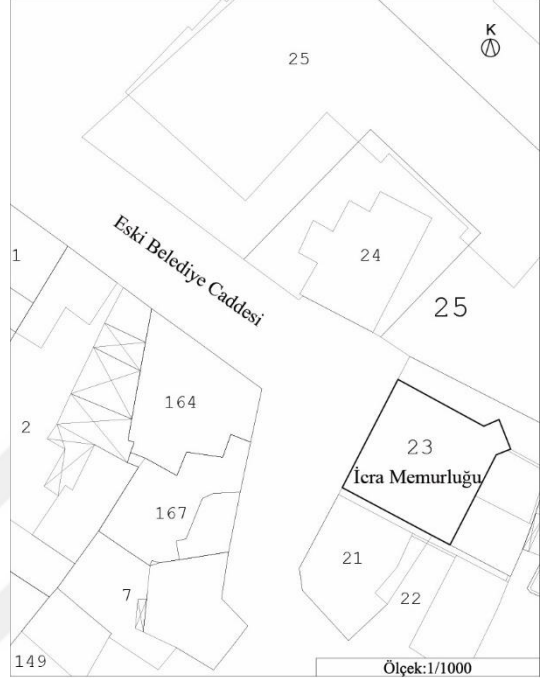
EK 1: devamı

BERGAMA TARİHİ YAPILAR ENVANTERİ				58
YAPI KİMLİK BİLGİSİ		KONUM PLANI		
YAPI ADI: Eski Gazipaşa İlkokulu				
YAPI ADRESİ: Kurtuluş Mahallesi, Taksim Caddesi				
ADA/PARSEL: 528/2				
MİMARİ/TARİHİ: 1884				
KAT ADEDİ: 1				
GENEL TANITIM: Eski Gazipaşa İlkokulu, Kurtuluş Mahallesi'nde 528 numaralı ada, 2 parselde bulunmaktadır. 1884 yılında Rumlar tarafından yapılmıştır. Okul binası, taş tuğla alması sistemde inşa edilmiş olup yola bakan cephesi kesme taş ile kaplanmıştır. Yapının iki girişi bulunmakta, parsel içerisinde iki ana eğitim binası ve bir servis binası yer almaktadır. Bahçe kapısının olduğu girişin altında çeşme bulunmaktadır. Servis binası, girişin güney tarafında bulunan iki binanın arasında yer almaktadır. Yapıya diğer giriş, üçgen alınlıklı bahçe kapısı ile sağlanmaktadır. Girişin yanında bodrum katı da bulunan bir bina vardır. Pencere taş söveli ve basık kemerlidir. Yapı, Cumhuriyet Dönemi'nde Gazi Paşa İlkokulu olarak 1966 yılına kadar eğitim vermiştir. 2010 yılında restore edilerek butik otel olarak hizmete açılmıştır.				
ÖZGÜN KULLANIM DURUMU		PLAN/CEPHE ŞEMASI		
Dini yapı		Eğitim yapısı	X	Eski Gazipaşa İlkokulu'nun plan şemasına ulaşılamamıştır.
Su yapısı		Konut		
İdari yapı		Boş		
Ticarethane		Diğer		
MEVCUT KULLANIM DURUMU				
Dini yapı		Eğitim yapısı		
Su yapısı		Konut		
İdari yapı		Atıl		
Ticarethane		Diğer	X	
YAPININ BÖLGE İÇİNDEKİ KONUMU				
Bitişik		Ayrık		
Köşe	X			
YAPININ TAŞIYICI SİSTEMİ				
Betonarme		Ahşap		
Taş		Diğer		
Almaşık	X			
YAPININ ÖZGÜNLÜK DURUMU				
Özgün		Az değişmiş		
Değişmiş	X			
YAPININ MÜLKİYET DURUMU				
Özel Mülkiyet				
Bergama Belediyesi				
Vakıflar Genel Müdürlüğü				
Maliye Hazinesi			X	
YAPININ HARABİYET DURUMU				
Onarım gerektirmeyen			X	
Basit onarım gerektiren				
Esaslı onarım gerektiren				
Restore edilme sürecinde				
HAZIRLAYAN: Gizem Güleç		YÖNETEN: Prof. Dr. Eti Akyüz Levi		

BERGAMA TARİHİ YAPILAR ENVANTERİ				59
YAPI KİMLİK BİLGİSİ		KONUM PLANI		
YAPI ADI: Hükümet Konağı				
YAPI ADRESİ: Zafer Mahallesi, Cumhuriyet Caddesi				
ADA/PARSEL: 296/12				
MİMARİ/TARİHİ: 19. yüzyıl sonu				
KAT ADEDİ: 1				
GENEL TANITIM: Bergama Hükümet Konağı'nın 19. yüzyıl sonunda yapıldığı bilinmektedir. Günümüzde de kaymakamlık, cumhuriyet savcılığı, mahkeme salonu, kadastro gibi resmi kurumlar bulunmaktadır. Yapı, kareye yakın bir plan şemasına sahiptir ve kuzey güney doğrultusunda uzanmaktadır. Yapının zemin kat duvarları moloz taş, dış cephesi kesme taş kaplamadır. Diğer bölümleri dolgu duvar tekniğinde yapılmış olup, iç kısımları ahşap konstrüksiyondur. Binanın giriş kısmında derin bir niş bulunmaktadır. Çatı, eğimli ve marsilya kiremit ile kaplı olup, ortasında kare planlı bir saat kulesi yer almaktadır. Simetri aksını ve girişi vurgular düzende cephe ortasında yükselen alınlık dikkat çekmektedir. Yapı, günümüzde iyi durumda olup, özgün işlevi ile kullanılmaktadır. 1983 yılında onarım geçirmiştir.				
ÖZGÜN KULLANIM DURUMU		PLAN/CEPHE ŞEMASI		
Dini yapı		Eğitim yapısı		
Su yapısı		Konut		
İdari yapı	X	Boş		
Ticarethane		Diğer		
MEVCUT KULLANIM DURUMU		PLAN/CEPHE ŞEMASI		
Dini yapı		Eğitim yapısı		
Su yapısı		Konut		
İdari yapı	X	Atıl		
Ticarethane		Diğer		
YAPININ BÖLGE İÇİNDEKİ KONUMU		PLAN/CEPHE ŞEMASI		
Bitişik		Ayrık		X
Köşe				
YAPININ TAŞIYICI SİSTEMİ		FOTOĞRAFLAR		
Betonarme		Ahşap		
Taş		Diğer		X
Almaşık				
YAPININ ÖZGÜNLÜK DURUMU		FOTOĞRAFLAR		
Özgün		Az değişmiş		X
Değişmiş				
YAPININ MÜLKİYET DURUMU		FOTOĞRAFLAR		
Özel Mülkiyet				
Bergama Belediyesi				
Vakıflar Genel Müdürlüğü				
Maliye Hazinesi			X	
YAPININ HARABİYET DURUMU		FOTOĞRAFLAR		
Onarım gerektirmeyen			X	
Basit onarım gerektiren				
Esaslı onarım gerektiren				
Restore edilme sürecinde				
HAZIRLAYAN: Gizem Güleç		YÖNETEN: Prof. Dr. Eti Akyüz Levi		

BERGAMA TARİHİ YAPILAR ENVANTERİ				60
YAPI KİMLİK BİLGİSİ		KONUM PLANI		
YAPI ADI: Merkez Komutanlığı				
YAPI ADRESİ: Ertuğrul Mahallesi, Eski Belediye Caddesi				
ADA/PARSEL: 25/24				
MİMARİ/TARİHİ: 19. yüzyıl sonu				
KAT ADEDİ:				
GENEL TANITIM: Eski Belediye Caddesi'nde konumlanan, 19. yüzyıl sonunda inşa edilmiş olan yapı özgün işlevinde Merkez Komutanlığı olarak kullanılmaktaydı. Yapı, dikdörtgen plan şemasına sahip olup, kuzey güney doğrultusunda uzanmaktadır. Tek katlı bir yapıdır. Moloz taş ve kesme taş malzeme kullanılarak yapılmıştır. Giriş, batı cephesinden üç basamaklı bir taş merdivenledir. Giriş kısmı yapının batı tarafına doğru çıkıntı yaparak uzanmıştır. Girişin batı ve doğu tarafında da yuvarlak kemerli dikdörtgen pencereler bulunmaktadır. Yapının güney cephesinde de aynı mimari özelliklere sahip pencereler bulunmaktadır. Yapı, kırma çatılı ve marsilya kiremit kaplıdır. Özgün işlevinden sonra belli bir dönem halk kütüphanesi olarak kullanılmış olup, 2011 yılında gerçekleştirilen restorasyon çalışmaları sonucunda toplantı salonu olarak yeni bir işlev kazandırılmıştır.				
ÖZGÜN KULLANIM DURUMU				
Dini yapı		Eğitim yapısı		
Su yapısı		Konut		
İdari yapı	X	Boş		
Ticarethane		Diğer		
MEVCUT KULLANIM DURUMU				
Dini yapı		Eğitim yapısı		
Su yapısı		Konut		
İdari yapı		Atıl		
Ticarethane		Diğer	X	
YAPININ BÖLGE İÇİNDEKİ KONUMU				
Bitişik		Ayrık		X
Köşe				
YAPININ TAŞIYICI SİSTEMİ				
Betonarme		Ahşap		
Taş	X	Diğer		
Almaşık				
YAPININ ÖZGÜNLÜK DURUMU				
Özgün		Az değişmiş		X
Değişmiş				
YAPININ MÜLKİYET DURUMU				
Özel Mülkiyet				
Bergama Belediyesi			X	
Vakıflar Genel Müdürlüğü				
Maliye Hazinesi				
YAPININ HARABİYET DURUMU				
Onarım gerektirmeyen			X	
Basit onarım gerektiren				
Esaslı onarım gerektiren				
Restore edilme sürecinde				
HAZIRLAYAN: Gizem Güleç				
YÖNETEN: Prof. Dr. Eti Akyüz Levi				

EK 1: devamı

BERGAMA TARİHİ YAPILAR ENVANTERİ				61
YAPI KİMLİK BİLGİSİ		KONUM PLANI		
YAPI ADI: İcra Memurluğu				
YAPI ADRESİ: Ertuğrul Mahallesi, Eski Belediye Caddesi				
ADA/PARSEL: 25/23				
MİMARİ/TARİHİ: 19. yüzyıl sonu				
KAT ADEDİ: 2 kat+ bodrum kat				
GENEL TANITIM: Ulu Cami, Bergama'daki Türk Dönemi yapıları içerisinde en büyük ve en eski tarihli camidir. Dikdörgen plan şemasına sahip olan yapının harimi dokuz bölümden oluşmaktadır. Yapı, düzgün kesme taş, kaba yonu taş ve tuğla kullanılarak inşa edilmiştir. Kubbeler ve kırma çatı düz kiremit ile kaplıdır. Güney cephesi üçgen alınlıklı bir cephe olup, üst katında yuvarlak kemerli dört; alt katında iki pencere açıklığı vardır. Doğu cephesinde ise alt katta bir, üst katta bir; kuzey ve güney kubbelerinin hizasında da birer pencere açıklığı bulunmaktadır. Kuzey cephesinde toplamda beş pencere bulunmaktadır. Yapıya, mermer söveli ve basık kemerli kapıdan girilmektedir. Caminin avlusunda sekizgen şadırvan vardır. Ulu Cami, 1905 yılında bir onarım geçirmiştir. Batı cephesinde bulunan minare ile kadınlar mahfili yeniden yapılmıştır.				
				
ÖZGÜN KULLANIM DURUMU		PLAN/CEPHE ŞEMASI		
Dini yapı	X	Eğitim yapısı		
Su yapısı		Konut		
İdari yapı		Boş		
Ticarethane		Diğer		
MEVCUT KULLANIM DURUMU				
Dini yapı	X	Eğitim yapısı		
Su yapısı		Konut		
İdari yapı		Atıl		
Ticarethane		Diğer		
YAPININ BÖLGE İÇİNDEKİ KONUMU				
Bitişik		Ayrık		X
Köşe				
YAPININ TAŞIYICI SİSTEMİ				
Betonarme		Ahşap		
Taş	X	Diğer		
Almaşık				
YAPININ ÖZGÜNLÜK DURUMU				
Özgün		Az değişmiş		
Değişmiş	X			
YAPININ MÜLKİYET DURUMU				
Özel Mülkiyet				
Bergama Belediyesi				
Vakıflar Genel Müdürlüğü			X	
Maliye Hazinesi				
YAPININ HARABİYET DURUMU				
Onarım gerektirmeyen			X	
Basit onarım gerektiren				
Esaslı onarım gerektiren				
Restore edilme sürecinde				
HAZIRLAYAN: Gizem Güleç				
YÖNETEN: Prof. Dr. Eti Akyüz Levi				

EK 2: HALKIN KORUMA DUYARLILIĞININ DEĞERLENDİRİLMESİNE YÖNELİK ANKET FORMU

1. Doğum Yeri ve Yılıınız :
2. Eğitim durumunuz:
3. Mesleğiniz:
4. Yaşadığınız yer:
5. Başka kentten geldiyseniz, Bergama'yı seçme nedeniniz nedir?
6. Başka kentten geldiyseniz kaç senedir Bergama'da yaşamaktasınız?
7. Yaşadığınız evde kiracı mı ev sahibi misiniz?
8. Yaşadığınız ev geleneksel ev mi yoksa apartman mıdır?
9. Oturduğunuz evden memnun musunuz? Olumsuzlukları varsa nelerdir?
11. Bergama'da bulunan tarihi yapıların korunması gerektiğine inanıyor musunuz?
12. Bergama'da bulunan ören yerlerini kaç kez ve hangi nedenle ziyaret ettiniz?
13. Bergama sit alanında bulunan tarihi konutların restore edilip yeniden işlevlendirilmesini nasıl değerlendiriyorsunuz?
14. Bergama Müzesi'ni ziyaret ettiniz mi? Eğer ettiyseniz en son ne zaman ziyaret ettiniz?
15. Bergama'nın hangi özellikleri ile ilkler şehri olarak isimlendirildiğini biliyor musunuz?
17. Bergama'da bulunan tarihi yapıların mevcut işlevleri hakkında ne düşünüyorsunuz?
18. Tarihi yapıların konaklama işlevi ile kullanılmasını nasıl değerlendiriyorsunuz?
19. Bergama Arastası'nın restorasyon çalışmaları sonucunda yeniden canlılığını kazanmasını nasıl değerlendiriyorsunuz?

20. Bergama'nın tarihi dokusunun turizme etkisi olduğunu düşünüyor musunuz?
21. Teleferik yapısının inşa edilmesinden sonra antik şehri ziyaret ettiniz mi?
22. Teleferik yapısının inşa edilmesi antik şehre ziyareti nasıl etkilemiştir?
23. Teleferik yapısının tarihi dokuya zarar verebileceğini düşünüyor musunuz?
24. Bergama'da bulunan han ve hamam yapılarının restore edilmesi gerektiğine inanıyor musunuz?
25. Halk arasında Kızılavlu olarak adlandırılan yapıyı restorasyon aşamasından önce ziyaret ettiniz mi? Yapı içerisinde bulunan kısımların özgün işlevleri hakkında bilginiz var mı?
26. Bergama UNESCO Dünya Miras Listesi'nde midir?
27. Hangi özellikleri ile dünya miras listesine girme hakkını kazanmıştır?
28. Dünya miras listesine alındıktan sonra nasıl değişiklikler oluşmuştur?
29. Dünya miras listesine kısa sürede kabul edilmesinde halkın etkisinin olduğunu düşünüyor musunuz?
30. Listeye alındıktan sonra turizm açısından ne gibi değişiklikler gözlemlediniz?
31. Sular altında kalmadan önce Allianoi antik kentini ziyaret ettiniz mi?
33. İl merkezine olan uzaklığı şehrin gelişimini olumsuz etkiliyor mu?
34. Kentteki turizm gelişimi ile birlikte artan trafik ve otopark gibi sorunlar tarihi dokuyu etkiliyor mu?
35. Bergama'da yaşamaktan memnun musunuz? Evet ise nedeni/ Hayır ise nedeni nedir?
36. Bergama'nın kimliğini belirleyen, yerleşimi karakterize eden en çarpıcı 10 şey sizce nedir?

EK 3: ESNAFIN KORUMA DUYARLILIĞININ DEĞERLENDİRİLMESİNE YÖNELİK ANKET FORMU

1. Doğum Yeri ve Yılıınız :

2. Eğitim durumunuz:

3. Mesleğiniz:

4. Yaşadığınız yer:

5. Yerleşimdeki altyapı yetersizliği turistin alana gelmeme nedenleri arasındadır.

Evet ☐ Hayır ☐ Bilmiyorum ☐

6. Bergama’da trafik sorunu alana erişilebilirliği kısıtlamaktadır.

Evet ☐ Hayır ☐ Bilmiyorum ☐

7. Alanda turizmin canlılığı genç nüfusun bölgeye çekilmesi ve yeni iş alanları ile oluşturulur.

Evet ☐ Hayır ☐ Bilmiyorum ☐

8. Turistler Bergama’ya tanıtım ve konaklama yetersizliği nedeni ile gelmemektedir.

Evet ☐ Hayır ☐ Bilmiyorum ☐

9. Bergama’da turiste karşı davranış etiği ve misafirperverlik gibi yerel özellikler azalmıştır.

Evet ☐ Hayır ☐ Bilmiyorum ☐

10. Turistin Bergama’da konaklamaması tesislerin yetersizliğindendir.

Evet ☐ Hayır ☐ Bilmiyorum ☐

11. Bergama’da turizm faaliyetlerinde ekonomik, sosyal ve fiziksel alanda ciddi denetimler yapılmamaktadır.

Evet ☐ Hayır ☐ Bilmiyorum ☐

12. Turizmin hareketlenmesi ticareti de etkilemektedir.

Evet ☐ Hayır ☐ Bilmiyorum ☐

13. Bergama’da yerel zanaatlar sürüyor.

Evet ☐ Hayır ☐ Bilmiyorum ☐

14. Yerel zanaatları sürdürecektir gençler yetişiyor.

Evet ☐ Hayır ☐ Bilmiyorum ☐

15. Bergama’nın kimliğini belirleyen, yerleşimi karakterize eden en genel özellikler nelerdir?

